

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**ULUSLARARASI HUKUKTA MÜDAHALE KAVRAMI: GÜNEY
OSETYA VE KIRIM'A DÜZENLENEN MÜDAHALELERİN
KARŞILAŞTIRMASI**

Aslı Büşra KURAKCI

DOKTORA TEZİ

Danışman: Doç Dr. Hatice Rumeysa DURSUN

OCAK - 2024

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ULUSLARARASI HUKUKTA MÜDAHALE KAVRAMI:
GÜNEY OSETYA VE KIRIM'A DÜZENLENEN
MÜDAHALELERİN KARŞILAŞTIRMASI**

DOKTORA TEZİ

Aslı Büşra KURAKCI

Enstitü Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler

“Bu tez 23/01/2024 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI
Prof. Dr. Ebubekir SOFUOĞLU	Başarılı
Doç. Dr. Hatice Rumeysa DURSUN	Başarılı
Doç. Dr. Nesrin KENAR	Başarılı
Doç. Dr. Fatma Anıl ÖZTOP	Düzeltilme
Doç. Dr. Asena BOZTAŞ	Düzeltilme

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet

Hayır

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütölen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğeri bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Ash Büşra KURAKCI

23/01/2024

ÖN SÖZ

Bu tezin yazılması aşamasında, desteklerini hiçbir zaman benden esirgemeyen, bana vakit ayırarak ilerlememi izleyen, ilgi ve desteğini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendirmeme yardımcı olan, moral veren ve yol gösteren tez danışmanım, değerli hocam Sayın Doç Dr. Hatice Rumeysa DURSUN'a,

Bu çalışmanın erken döneminden nihai aşamasına kadar her anlamıyla yanımda olan eşim Emrah KURAKCI'ya, annem Hüsniye ve babam Recai BAYRAKTAR'a ve kardeşlerim Ertuğrul ve Sena BAYRAKTAR'a ve motivasyon kaynağım kızım Azra KURAKCI'ya çalıştığım süre boyunca sürekli destekleri, teşvikleri ve iyi niyetleri için Saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Aslı Büşra KURAKCI

23/01/2024

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iii
TABLO LİSTESİ.....	iv
HARİTA LİSTESİ.....	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM ULUSLARARASI HUKUKTA KUVVET KULLANMA VE MÜDAHALEYE KAVRAMSAL BAKIŞ	12
1.1. Uluslararası Hukukun Özellikleri ve Varlığı Sorunu	13
1.1.1. Tanım	13
1.1.2. Uluslararası Hukukun Özellikleri	15
1.1.3. Uluslararası Hukukun Varlığını Açıklayan Kuramlar	16
1.2. Uluslararası Hukukta İçişlerine Karışmama İlkesi ve Müdahale Yasağı	20
1.2.1. İçişlerine Karışmama İlkesi ve Müdahale Yasağının Anlamı	20
1.2.2. Farklı Yorumlar Çerçevesinde Müdahale Tanımı	23
1.3. Uluslararası Hukukta Kuvvete Başvurmama.....	24
1.3.1. BM Antlaşması Çerçevesinde Kuvvete Başvurma	27
1.3.2. İnsani Müdahale	33
2. BÖLÜM 2008 YILINDA GÜRCİSTAN’DA YAŞANAN ÇATIŞMA VE RUSYA MÜDAHALESİ.....	38
2.1. SSCB Dönemi Gürcistan ve Güney Osetya.....	39
2.2. Soğuk Savaşın Sona Ermesi ve Güney Osetya’nın Statüsü.....	41
2.3. Güney Osetya-Gürcistan Çatışmalarının Niteliği	44
2.4. Gül Devrimi Sonrası Gürcistan’ın Güney Osetya’ya Yönelik Politikaları	47
2.4.1. Saakaşvili’ nin Dış Politika Stratejileri ve Rus-Gürcü İlişkilerinin Gerginleşmesi	54
2.5. Rusya’nın Güney Osetya Müdahalesi ve Barış Stratejileri	58
2.5.1. Uluslararası Toplumda Rusya’nın Güney Osetya Müdahalesi	64
2.5.2. Rus Müdahalesi ve Uluslararası Hukuk	72

3. BÖLÜM UKRAYNA-RUSYA EKSENİNDE KIRIM MESELESİ.....	82
3.1. Soğuk Savaş Dönemi Kırım	83
3.2. Soğuk Savaş Sonrası Kırım'ın Statüsü	86
3.3. Turuncu Devrim ve Ukrayna	91
3.4. Rusya'nın Yakın Çevre Politikası ve Kırım'ın Önemi	96
3.4.1. Rusya ve Ukrayna İlişkilerine AB-NATO Etkisi	102
3.5. Rusya'nın Kırım Müdahalesi ve Uluslararası Hukuk.....	115
3.5.1. Uluslararası Toplumda Rusya'nın Kırım Müdahalesi	138
3.5.2. Rus Müdahalesi Sonrası Barış Stratejileri	148
SONUÇ	152
KAYNAKÇA.....	164
ÖZ GEÇMİŞ	184

KISALTMALAR

- AB** : Avrupa Birliği
- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
- AGİT** : Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
- AP** : Avrupa Parlamentosu
- BM** : Birleşmiş Milletler
- BMGK** : Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
- SSCB** : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
- MAP** : Membership Action Plan (Üyelik Eylem Planı)
- NATO** : North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik İttifakı)
- UAD** : Uluslararası Adalet Divanı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: 2002 Sayımına Göre Gürcistan Nüfusunun Etnik Oranları	45
Tablo 2: Kırım Nüfusunun Etnik Yapısındaki Değişiklikler.....	133
Tablo 3: Rus Argümanları ve Uluslararası Hukuk İlkelerine Aykırı Yönleri	155

HARİTA LİSTESİ

Harita 1: 2008 Güney Osetya Savaşı	60
Harita 2: Büyük Şehirlerin yanı sıra Çevre Ülkelerin Bazı Kısımlarını ve Karadeniz'i Gösteren Ukrayna Haritası.....	87

ÖZET

Başlık: Uluslararası Hukukta Müdahale Kavramı: Güney Osetya ve Kırım'a Düzenlenen Müdahalelerin Karşılaştırması

Yazar: Ashı Büşra KURAKCI

Danışman: Doç. Dr. Hatice Rumeysa DURSUN

Kabul Tarihi: 23/01/2024

Sayfa Sayısı: vii (ön kısım) + 184 (ana kısım)

Müdahale, egemen devletlerin iç işlerine karışılması veya başka bir devlete müdahale etme girişimidir ve uluslararası hukukun temel ilkelerinden biridir. Bu çalışma, müdahale kavramının ne anlama geldiğini, uluslararası hukukun kavrama bakış açısını ve bu kavramın pratikteki uygulamalarını incelemektedir. Gürcistan ve Kırım'daki müdahaleler, uluslararası toplumun dikkatini çeken ve geniş tartışmalara yol açan olaylardır. Çalışma özellikle Gürcistan ve Kırım'daki müdahale örneklerini ele alarak, bu olayların uluslararası hukuktaki yerini ve bu tür durumların uluslararası ilişkilere etkisini detaylı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı, müdahale kavramını anlamak ve bu kavramın uluslararası hukuktaki yerini, özellikle de Gürcistan ve Kırım'daki müdahalelerin hukuki boyutlarını araştırmaktır. Çalışmanın kapsamı ise müdahalenin tarihsel, teorik ve pratik yönlerini içerirken, özellikle Gürcistan ve Kırım örnekleriyle bu kavramın nasıl işlediğini ve uluslararası hukuk açısından nasıl değerlendirildiğini incelemektedir.

Çalışma, uluslararası hukuk literatüründeki müdahale tartışmalarını ele alırken çalışmada kullanılan yöntem, karşılaştırmalı analizdir. Ayrıca çalışma, Gürcistan ve Kırım müdahalelerinin uluslararası hukuk çerçevesindeki konumunu, Nikaragua metodolojisinden de faydalanarak 'ex injuria jus non oritur' ilkesinin uygulanabilirliğine de vurgu yapmaktadır. Yapılan çalışma, 'ex injuria jus non oritur' ilkesinin de içinde bulunduğu uluslararası hukuk ilkelerini, bu ilkelerin Gürcistan ve Kırım'daki müdahalelerdeki uygulanabilirliğini ve sonuçlarını araştırmıştır. Bu ilke, eğer müdahaleler haksız veya uluslararası hukuka aykırı bir temele dayanıyorsa, bu müdahalelerden kaynaklanan hakların veya meşruiyetin tanınmayacağını vurgular. Dolayısıyla çalışma bu olayları uluslararası hukukun çerçevesinde değerlendirirken müdahale kavramını mercek altına almış ve Gürcistan ve Kırım'daki müdahalelerin değerlendirilmesi, bu eylemlerin hukuki temellendirmesini sorgulamış ve uluslararası hukukun bu tür olaylara nasıl yaklaştığını ortaya koymuştur. Bu bağlamda çalışma, uluslararası hukukun temel ilke ve değerlerini öne çıkararak müdahaleye ilişkin görüşleri açıklığa kavuşturmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Hukuk, Müdahale, Rusya, Güney Osetya, Kırım

ABSTRACT

Title of Thesis: The Concept of Intervention in International Law: A Comparison of The Interventions in South Ossetia and Crimea

Author of Thesis: Aslı Büşra KURAKCI

Supervisor: Assoc. Prof. Hatice Rumeysa DURSUN

Accepted Date: 23/012024

Number of Pages: vii (pre text) + 184 (main body)

Intervention is the interference in the internal affairs of sovereign states or an attempt to intervene in another state and is one of the fundamental principles of international law. This study analyses the meaning of the concept of intervention, the perspective of international law on the concept and the practical applications of this concept. The interventions in Georgia and Crimea are events that have attracted the attention of the international community and sparked wide debates. The study aims to examine in detail the place of these events in international law and the impact of such situations on international relations, especially by considering the examples of interventions in Georgia and Crimea. In this context, the main objective of the study is to understand the concept of intervention and to investigate the place of this concept in international law, especially the legal dimensions of the interventions in Georgia and Crimea. The scope of the study includes the historical, theoretical and practical aspects of intervention and analyses how this concept operates and how it is evaluated in terms of international law, especially with the examples of Georgia and Crimea.

The study analyses the intervention debates in the international law literature and uses comparative analysis as a methodology. In addition, the study also emphasises the applicability of the principle of 'ex injuria jus non oritur' by utilising the Nicaragua methodology and the position of Georgia and Crimea interventions within the framework of international law.

The study investigates the principles of international law, including the principle of 'ex injuria jus non oritur', their applicability and consequences in the interventions in Georgia and Crimea. This principle emphasises that if interventions are unjustified or based on grounds contrary to international law, the rights or legitimacy deriving from such interventions will not be recognised. Therefore, the study analyses these events within the framework of international law by focusing on the concept of intervention and evaluating the interventions in Georgia and Crimea, questioning the legal justification of these actions and revealing how international law approaches such events. In this context, the study aims to clarify the views on intervention by emphasising the basic principles and values of international law.

Keywords: International law, Intervention, Russia, South Ossetia, Crimea

GİRİŞ

Uluslararası ilişkiler disiplini, savaş ve barış arasındaki temel çatışmayı merkezine alan bir alan olarak bilinir. Uluslararası ilişkilerin karmaşık dünyasında ve küresel siyasetin sürekli gelişen manzarasında, "müdahale" kavramı çok önemli ve tartışmalı bir unsur olarak durmaktadır. Uluslararası hukuktaki müdahale kavramı, birçok uluslararası ilişkiler ve çatışma durumunu düzenleme potansiyeline sahip olmakla birlikte, aynı zamanda bu alandaki bazı belirgin boşlukları da ortaya çıkarmaktadır. Bir devletin içişlerine müdahalenin ne anlama geldiği, askeri müdahalenin sınırları ve barışçıl müdahale biçimleri gibi konularda net bir tanımlama eksikliği bulunmaktadır. Bu tanımsal belirsizlik, tutarlı ve evrensel olarak uygulanabilir bir yasal çerçevenin geliştirilmesini engellemektedir.

Uluslararası hukukun müdahaleyi ele alışının özünde, devlet egemenliğini destekleyen temel bir ilke olan müdahale etmeme ilkesi yatar. Bu ilke, devlet özerkliğinin korunması için bir köşe taşı oluştururken, yorumlanması ve uygulanmasında karmaşıklıklarla karşılaşmaktadır. Egemenlik haklarına saygı gösterilmesi ile müdahalenin gerekli görülebileceği durumların ele alınması arasındaki hassas denge, normatif çerçeve için daimi bir zorluk teşkil etmektedir.

Meşruiyet sorunu, uluslararası hukukta müdahale tartışmalarına nüfuz eder. Özellikle meşru müdafaa dışındaki durumlarda müdahale için yasal gerekçeler oluşturmak tartışmalı bir konu olmaya devam etmektedir. İnsani müdahale ve Koruma Sorumluluğu (R2P) değişen paradigmlar ortaya koyarak uluslararası hukuk kapsamında müdahalenin meşruiyetine ilişkin süregelen söyleme katkıda bulunmuştur. Koruma Sorumluluğu paradigmasının ortaya çıkışı, müdahaleyi düzenleyen uluslararası yasal çerçeve içinde kayda değer bir gelişmeyi yansıtmaktadır. R2P, uluslararası toplumun kitlesel zulüm içeren durumları önleme ve bunlara müdahale etme sorumluluğunu kabul ederek geleneksel müdahale etmeme kavramlarından bir değişimi ifade etmektedir. Bu gelişen ilke, müdahale söylemine yeni hususlar ve etik boyutlar getirmektedir.

Uluslararası hukukun evriminde etkili bir figür olan Hugo Grotius, müdahale kavramını ele alırken, savaşı yalnızca karşıt taraflar arasındaki silahlı çatışma olarak değil, aynı zamanda uluslararası ilişkilerin bir boyutu olarak kabul etmiştir. Grotius, savaşın varlığını inkâr etmek yerine, uluslararası toplum içinde barış durumuna benzer bir gerçeklik olarak görmüştür. Bu bağlamda, müdahale kavramını ele alırken, savaşın doğal bir varlık olarak

kabul edilip barışla birlikte yönetilmesi gerektiğini savunmuş, uluslararası toplumdaki bu gerçeğin, savaşın hukuki bir çerçevede düzenlenmesinin önemini vurgulamıştır (Yalçınkaya, 2016, 411).

Günümüzde uluslararası hukuk, müdahaleye ilişkin etkili yaptırım mekanizmalarının ve hesap verebilirlik önlemlerinin oluşturulmasıyla boğuşmaktadır. Devletleri hukuka aykırı müdahalelerden sorumlu tutacak sağlam çerçevelerin yokluğu, mevcut hukuk düzeninin müdahaleyle ilgili normların ihlallerini caydırma ve düzeltmedeki etkinliği konusunda soru işaretleri oluşturmaktadır. Dünya çapında, normları veya kuralları uygulayacak ve devletleri bunlara uymaya zorlayacak bir polis gücü veya ordu bulunmamaktadır. Örneğin BM Güvenlik Konseyinin (BMGK) bir yaptırım gücü olsa da bu kurumun güç kullanma yetkisi, veto hakkı olan beş ülkenin elinde olduğu için her devlete eşit davranan bir polis gücünden bahsetmek mümkün görünmemektedir. Böyle bir durum devletlerin kendi varlıklarını kendi kendilerine sona erdirmesi gibi bir sonuç ortaya çıkacağından hiçbir devlet buna yanaşmak istememektedir (Balcı, 2016, 128).

Dolayısıyla uluslararası hukukta müdahale kavramı, hukuki ilkelerin jeopolitik gerçekler ve etik mülahazalarla kesiştiği dinamik ve gelişen bir söylemi temsil etmektedir. Normların süregelen gelişimi, R2P gibi yeni paradigmanın ortaya çıkışı ve devlet egemenliği ile kolektif sorumluluğa yönelik dengeli bir yaklaşım arayışı, karmaşık müdahale çerçevesi içinde uluslararası hukukun hatlarını birlikte şekillendirmektedir.

Çalışmanın Konusu

Çalışmanın birinci bölümünde kavramsal çerçeveye yer verilerek uluslararası hukukun tarihsel süreç içerisinde algılanışı üzerinden ele alınmaya çalışılmıştır. Farklı yorumlar çerçevesinde müdahale tanımlanmaya çalışılmış, kavramın yapısında meydana gelen değişimler üzerinden politika aracı olarak kullanılması incelenmiştir. Öncelikle uluslararası hukukun etkinliği tartışılmış, daha sonra müdahalenin gerçekleşmesi sürecinin yasal bir zemine oturtulması BM'nin müdahaleye bakışı, müdahalenin etkinliği ve niteliği süreci üzerinde durulmuştur.

Uluslararası hukuk, uluslararası toplumun hukuki düzenidir. Ancak uluslararası toplumun kimlerden oluşan bir topluluk olduğu noktasında bir takım sorunlar ortaya çıkmıştır. Günümüzde uluslararası hukuk kavramı, uluslararası toplumu bireylerin toplamı olarak gören sosyal bilimsel bakış açısı ile bu topluluğun ulus-devletlerin ötesinde varlıklardan

oluştugu fikri arasında bir orta yol bulmaktadır. Bu anlayış, hem bireylerin önemini hem de küresel toplumun karmaşık dokusuna katkıda bulunan çeşitli birimleri kabul eden nüanslı bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Uluslararası hukuk uyulması zorunlu kurallar bütünü oluşturmuştur. Uluslararası hukuk kurallarının siyasi bir otorite tarafından uygulanması ya da yaptırıma bağlanması noktası ise tartışma konusudur.

Uluslararası hukukun, kurallarını ihlal edenleri cezalandıracak merkezi bir yaptırım mekanizması olmaksızın işlediği bir gerçektir. Ancak, bu uluslararası hukukta yaptırımların hiç olmadığı anlamına gelmez. Uluslararası hukukun öngördüğü yaptırımları her devlet kendince uygulamaktadır. Örneğin, iki devlet arasındaki bir anlaşma kuralını ihlal eden devlete karşı diğer devletin bazı yasal yaptırımları kendisinin uygulaması mümkündür (Acer-Kaya, 2010). Ayrıca devletlerin bazı durumlarda birlikte hareket ederek yaptırım uygulaması ve hatta kuvvet kullanma mümkün olsa da bu kararın veto etme yetkisine sahip BMGK tarafından alınacak olması sorunlara yol açmaktadır.

Uluslararası hukuk kurallarının uygulanmasının sağlanmamasına ilişkin bir diğer boşluk ise uluslararası hukukun emirlerini uygulayacak evrensel olarak bağlayıcı bir yasal sistemden olmasıdır. Uluslararası Adalet Divanı (UAD) veya uluslararası tahkim organları gibi kuruluşlar mevcut olsa bile, bir uyuşmazlığa karışan ve yasal çerçeveler yoluyla çözüm arayan devletler, öncelikle ilgili yargı organının sorunlarını ele alma yetkisini kabul etmeli ve buna rıza göstermelidir.

Müdahale, başta devlet egemenliği, iç bağımsızlık ve zorlayıcı eylemlerin yasaklanması olmak üzere uluslararası hukukun temel ilkeleriyle çatışması nedeniyle dış politikada tartışmalı bir araç olarak durmaktadır. Müdahale, hedef alınan devleti belirli eylemlere zorlamak veya bir eylemden caydırmak amacıyla bir ulusun işlerine zorlama ve karışmayı ifade etmektedir.

Uluslararası toplum, devletler arası ilişkilerde uzun bir zaman zarfında kuvvet kullanımını yasal kabul etmiştir. Ancak 1864'te yapılan Savaş Alanında Yaralıların Durumunun İyileştirilmesi Sözleşmesi başta olmak üzere 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren uluslararası hukukta silahlı çatışmaların bazı kurallara tabi olması gerektiği yönünde gelişmeler yaşanmıştır (Pazarcı, 2015, 515). Uluslararası hukukta ilke olarak genel bir biçimde kuvvet kullanılmasının yasaklanması BM Antlaşması ile mümkün olmuştur. BM Antlaşması'nda bir devletin başka bir devlete karşı güç kullanması bazı istisna durum haricinde yasal kabul edilmemektedir. Ancak, BM Antlaşması dönemine

kadar geçen süre zarfında kuvvete başvurma ve askeri müdahale olguları, devletlere özgü bir ayrıcalık olarak görülmüştür (Orallı, 2014). Meşru müdafaa ve BMGK'nin BM Şartı'nın VII. bölümü kapsamında açıkça onaylanmadığı sürece, devletlerin silahlı güce başvurması veya silahlı güç tehdidinde bulunması, uluslararası hukukun yerleşik ilkelerine doğrudan aykırıdır (BM, 1945).

BM Antlaşması'na göre, toprak bütünlüğüne ve siyasi egemenliğine yönelik güç içeren her türlü eylem veya gözdağı kabul edilemez olarak görülmekte ve antlaşmada yer alan ilkelere ters düşmektedir. BM Şartı'nın VII. bölümü, insan hakları ihlallerinin "uluslararası barışa tehdit", barışın ihlali veya saldırı eylemi olarak değerlendirildiği durumlarda BM'ye bu duruma müdahale etme yetkisi veren hükümleri tanımlamaktadır (Yapıcı, 2006, 17). Bu bölümün 39. Maddesi uyarınca, BM Güvenlik Konseyi (BMGK), barışa yönelik bir tehdit, ihlal veya saldırı karşısında uygun eylemleri tespit etme ve önerme veya Şart'ın 41. ve 42. Maddelerinde belirtilen eylemleri müzakere etme yetkisine sahiptir. Güç kullanımını içeren bir tedbirin kabul edilmesi durumunda, örgütün kendi özel askeri kuvvetleri bulunmadığından, üye devletlerden BM'ye kuvvet sağlamaları talep edilebilir (Pazarcı, 2005, 214). BM Şartı Madde 2(4)'teki üye devletler arasında barışı korumak ve uluslararası güvenliği tehdit edebilecek durumların önlenmesini amaçlayan ifadeler sonrasında, geleneksel olarak güç kullanımının sadece 'uluslararası ilişkilerde' yasaklandığı kabul edilir; bu da iç çatışmaların bu yasağın dışında kaldığı anlamına gelir. Çalışmanın birinci bölümünde uluslararası hukuk ve müdahale kavramı geniş bir açıdan ele alınmaktadır. Bu, devletlerin dış politika aracı olarak güç kullanımı, diğer ülkelerin iç işlerine müdahale ederek toprak işgalleri gibi örneklerin, uluslararası hukukun varlığı konusunda şüphe uyandırması ve etkinliğini sorgulamasıyla ilişkilidir. Uluslararası hukukun varlığı ve etkisi sorgulanırken uluslararası hukukun ne olduğu ve temel özellikleri açıklanacaktır.

İkinci bölümde Rusya'nın 2008 yılında Gürcistan'a gerçekleştirdiği askeri operasyon gözden geçirilecektir. Askeri operasyonun hukuki boyutlarına geçmeden önce, Gürcistan'ın işgalini uluslararası bir mesele haline getiren gelişmelerin karmaşıklığı ve ilerleyişi aydınlatılarak olayların bağlamı kapsamlı bir şekilde ele alınacaktır.

Rusya'nın dış politikasının geleneksel temel parametrelerini Avrasyacılık ve Atlantikçilik oluşturmaktadır. 26 Mart 2000'de yapılan seçimlerde %52.9 ile seçilen Vladimir Putin'in Boris Yeltsin'in yerine gelmesiyle Rusya dizlerinin üzerine çıkmıştır denilebilir. Rusya,

SSCB etki alanı olan Orta Asya ve Kafkaslar'da etkinliğini devam ettirmek istedi, bu da Putin döneminin dış politikasının temel parametrelerinden biridir. Putin yönetimi, Rusya Federasyonu'nun küresel bir güç olduğu fikrine dayanmaktadır.

Rusya, eski Sovyet cumhuriyetlerini ekonomik ve güvenlik stratejilerini şekillendirmede hayati önemde görmektedir. Gürcistan sınırları içindeki Güney Osetya ve Abhazya'daki ayrılıkçı gündemlerin desteklenmesi kısmen Gürcistan'ın kaybedilmesi halinde Rusya'nın bölgedeki tek müttefiki olan Ermenistan'la olan yakınlığının azalacağı ve Ermenistan'ın Rusya'nın etki alanından çıkacağı korkusundan kaynaklanmaktadır. Ancak Gürcistan ülkesindeki Sovyetlerden kalan askeri üslerini ülkeden çıkarılma konusunda ısrarcı olmuştur. Gürcistan'da 2003 yılında meydana gelen Gül Devriminin ardından Saakashvili'nin iktidara gelmesi ve doğrudan Rusya'nın bölgesel çıkarlarıyla çelişen politikalar benimsemesi, NATO'ya üye olma isteğini beyan etmesi, Rusya'nın Gürcistan'a karşı eylemleri için bir katalizör görevi görmüştür (İsmayilov, 2013, 41). Abhazya ve Güney Osetya gibi ayrılıkçı bölgelerin bağımsızlıklarını tanımakla Batı'ya sinyal veren Rusya'nın kendisine yakın bir politikacı olan İvanişvili'nin kazanmasında payı olduğu söylenebilir. Rusya'nın Gürcistan'a gerçekleştirdiği askeri müdahale sonucu Güney Osetya ile Abhazya'yı bağımsız devletler olarak tanınması, hem ABD'ye hem de Batı Avrupa'ya önemli bir mesaj olmuştur. Müdahalenin ardından Rusya, çevreleme stratejilerini kolayca kabul etmeyen tutumunun altını çizmiş ve bu tür önlemlere karşı bir araç olarak güç kullanmaya istekli olduğunu göstermiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde sorunun ortaya çıkışında etkili olan tarihsel sürecin ele alınmasının ardından iç politikada kırılğan bir yapıya sahip olarak istikrarsızlıklar yaşanan Ukrayna'da batı ile yakın ilişkiler kurmak konusunda özellikle Rusya ile yaşanan sorunların derin kriz meydana getirmesi ve Rusya'nın Kırım'daki müdahalesine meşruiyet kazandırma çabaları ve bu çabaların diğer devletler tarafından nasıl karşılandığı analiz edilecektir. Ukrayna durumunun silahlı güç kullanımı yasağının istisnalarını ne kadar genişletebileceğini anlamaya çalışacağız. Kırım'daki referandumda gerçekleşen self determinasyon hakkının uluslararası hukuka açıkça uygun olmadığı karşımıza çıkan en önemli durumlardan biridir. Ancak Kırım'ın Rusya topraklarına katılması konusu Rusya'nın daha önce yaptığı ihlaller gibi donmuş bir sorun olarak dünya siyasetinde karşımıza çıkmaktadır. Rusya'nın SSCB'nin dağılmasının ardından

bağımsızlık sonrası dönemde yaşanan iç ve dış sorunlar ile Rusya'nın konumu ve Kırım'ın ilhakı sürecinde AB-ABD pozisyonu da ele alınmıştır.

Ukrayna'nın 1991'de bağımsızlığını kazandığı dönemden bu yana AB ile yakın ilişkiler içinde olduğu söylenebilir. Ukrayna Avrupa Komşuluk Politikası ve Doğu Ortaklığı oluşumları içerisinde yer almaktadır. Yanukoviç'in 2013 yılı sonlarında AB ile imzalaması beklenen Ortaklık Anlaşması'nı imzalamaktan cayması sonucu ülkede AB yanlısı sokak hareketleri hızlanmıştır. AB ile Ortaklık Anlaşmasının imzalanmaması ile başlayan protestolar hükümet karşıtı bir hal alarak Ukrayna krizi başlamıştır. AB Moskova'nın doğrudan ve dolaylı baskıları nedeniyle imzalanamayan AB ile Ukrayna arasındaki Ortaklık Anlaşması'na tepkisini, Kiev'deki "Euro Meydan" protestolarını her açıdan destekleyerek ortaya koymuştur.

Ukrayna'yı AB üyeliğe alma girişimi, aslında ABD'nin bu ülkeyi hem Bulgaristan hem de Romanya konusunda olduğu gibi, NATO'ya dahil etmesinin bir çabası olarak görülebilir. Bulgaristan ve Romanya AB'ye üye olduktan sonra NATO üyeliğine kabul edilerek ABD'nin askeri olarak yerleşmesinin önü açılmıştır. Dolayısıyla Ukrayna'nın AB üyeliği Rusya Federasyonu için Karadeniz'deki askeri üslerinin tehlikeye girmesine neden olacaktı. Rusya bu jeopolitik rekabette Kırım başta olmak üzere Doğu Ukrayna'da etnik Rusların yoğun olarak yaşadığı bölgelere etkinliğini sürdürmek için devreye girmiştir. Rus yanlısı Devlet Başkanı Yanukoviç'in ülkeyi terk etmesinin ardından muhalefet tarafından geçici bir hükümet kurulmuş, bu süreçte ise Rus azınlığa yönelik kısıtlamalar getirilmiştir. Bu süreçte yaşanan kriz Kırım'ın Rusya tarafından işgaline ve Rusya'ya bağlanması sonucunu doğurmuştur. 1992'den beri Ukrayna'ya bağlı özerk bir cumhuriyet olan Kırım'ın nüfusunun %60'ını Ruslar, %25'ini Ukraynalılar ve %15'ini Kırım Tatarları oluşturmaktadır (Güneş, 2014, 16). Bu oranlar referandum sonucu Rusya'ya bağlanan Kırım'ın evet tercihini anlamak açısından önem taşımaktadır.

Mevcut hukuk literatürü, Rus eyleminin yasallığını destekleyen az sayıda karşıt görüş olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte, krizin başından itibaren BM forumlarında yapılan tartışmalarda, Rusya'nın eylemlerini haklı çıkarmak için bazı hukuki argümanlar öne sürülmüştür. Moskova ve bazı destekçileri, asıl sorunun Batı'nın Gürcistan ve Ukrayna'nın içişlerine müdahalesi ve Ukrayna açısından Şubat 2014'teki darbe olduğunu düşünmektedir. Ukrayna Başkanı Yanukoviç'in zorla devrilmesine rağmen hâlâ meşru bir konumda olduğunu öne sürerek Moskova, Ukrayna'nın egemenliğini korumak için aldığı

önlemlerin haklı olduğunu iddia etmektedir. Dolayısıyla Rusya'nın Ukrayna'nın güney kesimine müdahalesi, ilgili makamlar tarafından yapılan resmi bir davetle gerekçelendirilmiştir. Kırım meselesiyle ilgili olarak, Rusya, UAD'nin Kosova tavsiye kararında belirttiği gibi, uluslararası hukukun ayrılma eylemini yasaklamadığını vurgulamaktadır. Rusya Federasyonu'na entegrasyon, Mart ayının başında bağımsızlığını ilan eden, toprakları, halkı ve etkin bir hükümeti olan yeni Kırım devleti tarafından yapılan egemen bir seçimin sonucudur. Bu argümanların yanı sıra, 2014 boyunca BM'deki tartışmalar sırasında ortaya atılan diğer argümanlar da detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Bununla birlikte, bu çalışmanın odak noktası Rusya'nın eyleminin uluslararası hukuka uygunluğunu değerlendirmekten ziyade, Güney Osetya ve Kırım müdahalelerini tüm yönleriyle uluslararası hukuk ilkeleri çerçevesinde karşılaştırmaktır.

Son olarak, 'ex injuria jus non oritur'¹ ilkesinin uygulanması da çalışmada yer alacaktır. Bu ilkenin uluslararası hukuk içindeki statüsü belirsizdir ve Gürcistan ve Ukrayna'daki olaylar, bu ilkenin genel bir kural olarak mı, yoksa özel durumlarda (örneğin Güvenlik Konseyi'nin kararına bağlı olarak) yalnızca özel bir yükümlülük olarak mı değerlendirilebileceğine dair bir ışık tutabilir. Uluslararası hukukun, UAD'nin Nikaragua Davasında belirttiği gibi 'zayıflamaktan ziyade doğrulandığı' sorusundan öte, Gürcistan ve Ukrayna krizinin, self-determinasyon, toprak bütünlüğü ve daha genel olarak müdahale etmeme gibi klasik uluslararası hukuk kurallarını çevreleyen kalıcı gerilimleri ortaya koyduğunu öne süreceğiz.

Çalışmanın Önemi

Araştırma süreci boyunca yapılan literatür taraması, müdahale kavramının anlaşılmasını şekillendirmede ve zenginleştirmede önemli bir rol oynamış, böylece bu çalışmada ele alınan sorunlara etkili çözümler önermek için sağlam bir temel sağlamıştır. Uluslararası hukuk, müdahaleler ve Güney Osetya ve Kırım özel durumlarına ilişkin mevcut literatür, boşlukları, çelişkileri ve daha fazla araştırma gerektiren alanları belirlemek için kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Bu çalışma, ilgili literatürü sentezleyerek ve eleştirel bir şekilde

¹ "Ex injuria jus non oritur," Latince bir deyiş olup, "haksızlıktan hukuk doğmaz" anlamına gelir. Bu prensip, uluslararası hukuk ve hukukun genel ilkeleri arasında yer alır. Bu ilke, bir haksızlık veya uluslararası hukuka aykırı bir eylem sonucunda doğan hakların veya hukuki durumun geçerli kabul edilmesinin mümkün olmayacağını ifade eder. Yani, bir haksızlık veya hukuk dışı bir eylem sonucunda elde edilen haklar veya durumlar, hukuki olarak tanınmaz ve korunmaz.

analiz ederek, sadece uluslararası hukuktaki mevcut müdahale anlayışındaki boşlukları ele almakla kalmamış, aynı zamanda uygulanabilir çözümlerin formüle edilmesine katkıda bulunan yeni perspektifler ve anlayışlar da sunmuştur. Literatürün dikkatli bir şekilde incelenmesi sayesinde bu çalışma, Güney Osetya ve Kırım'daki müdahaleleri uluslararası hukukun daha geniş kapsamı içinde bağlamsallaştırmakla kalmayarak aynı zamanda önceki davalardan ve akademik tartışmalardan değerli dersler çıkarmıştır. Bu literatür odaklı yaklaşım, önerilen çözümlerin yalnızca sağlam bir teorik temele dayanmasını değil, aynı zamanda uluslararası toplumun benzer zorlukları ele alma deneyimlerinden elde edilen pratik içgörülerle de bilgilendirilmesini sağlamaktadır.

Bir devlet, belirli bir kurala aykırı davranış gösterse de, bu davranışı kuralın içinde bulunan istisnalara veya gerekçelere dayandırarak savunabilir. Eğer bir devletin yeni bir hak veya ilke üzerine dayanması, diğer devletler tarafından da paylaşılıyorsa, uluslararası teamül hukukunda değişikliğe yol açabilir. Bu gereklilikler ışığında, BM organları (özellikle Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul) içinde ifade edilen ilgili tüm pozisyonlar incelenecek, ayrıca belirli bir dereceye kadar dışında ifade edilen pozisyonlar da göz önüne alınacaktır.

Güney Osetya ve Kırım örnekleri üzerinden yapılan karşılaştırmalı analiz, uluslararası hukuktaki müdahale kavramının uygulama alanlarını ve sınırlarını daha iyi anlaşılmasına olanak sağlamaktadır. Bu çalışma, özellikle uluslararası hukuk pratiğine yönelik etkileri değerlendirmek adına yeni bir perspektif sunmaktadır. Güney Osetya ve Kırım müdahalelerinin incelenmesi, uluslararası toplumun bu tür durumlarla başa çıkma stratejilerini ve uluslararası hukuk normlarına uygunluğunu değerlendirmede bir çerçeve sağlamaktadır. Uluslararası hukuk açısından Güney Osetya ve Kırım krizlerindeki müdahalelerin önemi vurgulanacaktır. Ayrıca, bu müdahaleler karşılaştırılarak müdahalelerin temelinde yatan jus contra bellum (savaşa karşı hukuk) ilkeleri gibi uluslararası hukuk prensiplerine vurgu yaparak ortaya koyacağı yaklaşımın faydalı olacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın Amacı

Rusya, Gürcistan-Güney Osetya arasındaki gerilime müdahil olarak uluslararası hukuktaki iç işlere karışmama ilkesini ihlal etmiş ve Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanımıştır, benzer bir durumu Kırım'da da gerçekleştirmiştir. Kırım'da olduğu gibi burada

da Rusya'nın amacının, Kırım'ın ardından sahip olduğu ikinci büyük deniz üssüne sahip olan Güney Osetya'da toprakları korumak olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda Rusya, diğer ülkelerdeki askeri üslerini hedef alan her türlü eylemi toprak bütünlüğünün ihlali olarak görmektedir. Bu tür eylemler kırmızı çizgi olarak kabul edilmekte ve Rusya'nın ciddi bir güçle karşılık vermesine yol açmaktadır. Bu araştırmanın temel amacı, uluslararası hukuktaki müdahale kavramını Güney Osetya ve Kırım'a düzenlenen müdahalelerin bağlamında detaylı bir şekilde inceleyerek, bu müdahalelerin hukuki, politik ve sosyal etkilerini ortaya koymaktır. Ayrıca, çalışmanın amacı kuvvet kullanımının yasaklanması, bu yasağın istisnaları ve *ex injuria jus non oritur*'un statüsü gibi üç temel konuya odaklanarak Güney Osetya ve Kırım krizinin geleneksel uluslararası hukuk anlayışını ne ölçüde zorladığını değerlendirmektir.

Çalışmanın hipotezi, Rusya'nın dış politika amaçlarını korumak ve gerçekleştirmek için Güney Osetya ve Kırım'a yönelik müdahalelerinde kullandığı argümanlar, uluslararası hukuk ilkelerini araçsallaştırarak yaptığı yönündedir. Bunu desteklemek amacıyla araştırma soruları şu şekilde oluşturulmuştur:

- Müdahale kavramının uluslararası hukuktaki temel tanımı nedir?
- Müdahale, uluslararası hukuktaki hangi prensiplerle ilişkilidir?
- Güney Osetya'da ve Kırım'da düzenlenen müdahale olayları nelerdir ve her iki olayın başlangıcındaki siyasi ve toplumsal bağlamı nasıldır?
- Rusya'nın Güney Osetya ve Ukrayna'ya müdahalesini haklı göstermek üzere yeni hukuki gerekçelere veya haklara başvurup başvurmadığı, böyle bir durum mevcut ise, bu gerekçeler veya haklar diğer devletler tarafından kabul edildi mi ve bu durum, uluslararası teamül hukukunda bir değişikliğe yol açtı mı?
- Uluslararası toplum, Güney Osetya ve Kırım müdahalelerine nasıl bir tepki vermiştir?
- Bu tepkilerin hukuki ve politik bir değerlendirmesi nasıl yapılabilir?

Dolayısıyla çalışmada bu müdahalelere karşı uluslararası toplumun tepkisi de incelenerek uluslararası hukukun etkinliği ve uluslararası hukuk bağlamında sorunun çözüm biçimleri ortaya konacaktır. Tezin tüm sosyal bilimler alanına katkı sağlayacak şekilde disiplinler arası bir çalışma olması beklenmektedir.

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışma doküman analizi modelinde nitel bir araştırmadır. Çalışma Güney Osetya ve Kırım olmak üzere iki spesifik vakadaki müdahalelerin karşılaştırmalı bir analizini yapacaktır. Bu çalışma Robert Yin'in "Case Study Research and Applications Design and Methods" adlı kitabında yer alan karşılaştırmalı vaka analizi yaklaşımını benimseyerek nitel bir araştırma gerçekleştirmektedir. Yin'in bu yöntemi, karmaşık olayları anlamak ve betimlemek amacıyla kullanılan güçlü bir nitel araştırma yöntemidir (Yin, 2018). Buna göre çoklu vaka çalışması tasarımlarının, tekli vaka çalışması tasarımlarına kıyasla farklı avantajları ve dezavantajları vardır. Birden fazla vakadan elde edilen kanıtların genellikle daha ikna edici olduğu düşünülür ve bu nedenle genel çoklu vaka çalışmasının daha sağlam olduğu kabul edilir (Yin, 2018). Ayrıca Yin'e göre, karşılaştırmalı vaka analizi, farklı durumların detaylı bir şekilde incelenmesine olanak tanıyan, aralarındaki benzerlik ve farklılıkların anlaşılmasını kolaylaştıran bir yöntemdir (Yin, 2018). Bu bağlamda çalışmada Rusya'nın neden Güney Osetya ve Kırım'a müdahalede bulunduğu uluslararası hukuk ilkeleri çerçevesinde incelenerek aralarındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya konacaktır. Dolayısıyla çalışmanın odak noktası, farklı bağlamlarda meydana gelen vakalar arasındaki benzerlik ve farklılıkları uluslararası hukuk ilkeleri çerçevesinde anlamaktır. Veri toplama sürecinde, resmi belgeler, hükümet açıklamaları, medya raporları ve diğer kaynaklar (kitap, makale vb.) üzerinden doküman analizi yapılmıştır. Bu dokümanlar, her iki müdahalenin bağlamını, sürecini ve sonuçlarını anlamak için kullanılmıştır. Veri analizi, Yin'in önerdiği şekilde yapılmıştır. Bu, her vakanın analizi için ayrıntılı bir açıklamayı içermekte ve benzerliklerin ve farklılıkların vurgulanmasına odaklanmaktadır. Dolayısıyla Güney Osetya ve Kırım'daki olayları uluslararası hukuktaki müdahale kavramı bağlamında değerlendirmek için kullanılacaktır. Bu, teorik çerçevenin pratik durumlara uygulanarak sonuçlara ya da içgörülere ulaşılmasını kapsamaktadır. Analiz, Güney Osetya ve Kırım'ın özel bağlamlarına dayandırılmış ve uluslararası hukuk çerçevesindeki müdahalelerle ilişkili karmaşık dinamiklerin incelikli bir şekilde anlaşılmasını sağlamıştır.

Rusya'nın öne sürdüğü bazı hukuki argümanlar, diğer devletler tarafından kabul edilmişse -ve bu ölçüde kabul edilmişse-, uluslararası hukukun güney Osetya ve Kırım kriziyle değişebilir olup olmadığı sorusu gündeme gelebilir. Bu hipotez, Moskova tarafından üstü kapalı bir şekilde desteklenerek, Kırım'ın muğlak bir şekilde Kosova -ve muhtemelen Abhazya ve Güney Osetya- emsalleri tarafından harekete geçirilen modern uluslararası

hukukun evrimine doğru bir adım olarak sunulmuştur. Kısaca, kendi kaderini tayin hakkı, mevcut devletler içindeki azınlıkların ayrılmasına izin verme ve hatta belki de meşru bir bölünmeyi destekleme amaçlayan üçüncü tarafların dış müdahalesini tolere etme potansiyeline sahip olabilir. Bu argümanın kabul edilmesi durumunda, uluslararası hukuk çiğnenmiş olmayacak, aksine 2014'te derinlemesine yeniden şekillendirilmiş olacaktır. Bu konuyu ele almak ve uluslararası teamül hukukunun olası evrimini değerlendirmek için, UAD tarafından Nikaragua davasında² geliştirilen metodolojiden yararlanılmıştır. Bu bağlamda çalışmanın metodolojisi, hukuki belge analizi, karşılaştırmalı inceleme ve tarihsel analiz gibi yöntemleri içerecektir.

Tez çalışması, öncelikle kavramın tarihsel süreçteki evrimini ve günümüzdeki algısını araştırmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda, konuyla ilgili terimler ve kavramlar açıklanacak; ardından kuramsal yaklaşımlar üzerinde durulacaktır. Bu süreç, müdahale kavramının farklı yönlerini ve uluslararası hukuktaki evrimini ortaya çıkarmak adına önemli bir adım olacaktır. Çalışma, uluslararası hukuk perspektifinden genelleştirilebilir ve nesnel bilgiye ulaşılabilirken, araştırma örnekleri incelenirken özne (olması gereken ve olan) arasındaki nedensellik ilişkisine odaklanacaktır. Özetle bu çalışma uluslararası hukukta müdahale kavramını belirli vakalara uygulayarak, karşılaştırmalı bir perspektif sunarak ve bu olayları yerleşik hukuki ilkeler temelinde eleştirel bir şekilde değerlendirerek kapsamlı bir anlayış sağlamayı amaçlamaktadır.

² Resmi adıyla "Nikaragua'da ve Nikaragua'ya Karşı Askeri ve Paramiliter Faaliyetler" davası (Nikaragua v. Amerika Birleşik Devletleri) olarak bilinen Nikaragua Davası, Uluslararası Adalet Divanı (UAD) önünde açılan dönüm noktası niteliğinde bir davadır. Bu davada geliştirilen metodoloji, öncelikle UAD'nin kanıtları değerlendirmesi ve ABD'nin Nikaragua'daki müdahalesini belirlemek için uygulanan yasal ilkeler etrafında dönüyordu. UAD, gerçeklerin incelenmesi, hukuki analiz, devlet sorumluluğunun değerlendirilmesi, kanıtların değerlendirilmesi, emsallerin ve yasal standartların uygulanması gibi birkaç temel unsuru içeren sistematik bir metodoloji kullanmıştır. Genel olarak, UAD tarafından Nikaragua Davası'nda kullanılan metodoloji, olgusal kanıtların kapsamlı bir analizine ve uluslararası hukukun yerleşik ilkelerinin uygulanmasına dayanmaktadır. Divan'ın kararı ve bulguları, ilgili taraflarca sunulan hem hukuki argümanların hem de olgusal unsurların kapsamlı bir incelemesinin sonucudur.

1. BÖLÜM: ULUSLARARASI HUKUKTA KUVVET KULLANMA VE MÜDAHALEYE KAVRAMSAL BAKIŞ

Günümüzde uluslararası hukuk sistemi, küresel toplumun refahını, uyumunu ve güvenliğini sağlamak üzere inşa edilmiş bir güvence olarak görülmektedir. Bu sistemin temel taşlarından biri olan BM Şartı'nın giriş bölümü bu amaçların altını çizmektedir. Ancak uluslararası siyasette uluslar arasındaki çıkar çatışmaları BMGK'nin karar alma sürecinin etkin bir şekilde işlemlerini engellemektedir. Sonuç olarak, bu başarısızlık uluslararası hukukun düzgün bir şekilde uygulanmasını baltalamakta ve uluslararası alanda önemli engellere neden olmaktadır. Kuvvet kullanma ve müdahale kavramı ise uluslararası gündemi yoğun bir şekilde meşgul eden tartışmalara konu olmaktadır. BM Antlaşması hükümlerine aykırı olarak gerçekleştirilen kuvvet kullanma, müdahalenin hukuk dışı sayılmasına neden olabilmektedir. İnsani müdahale kavramının ise her ne kadar hukukiliği tartışılan bir kavram olsa da uluslararası kamuoyu için meşru kabul edilebilecek halleri mevcuttur.

Uluslararası hukuk bağlamında, kuvvet kullanma ve müdahale kavramları, devletler arası ilişkilerde önemli ve karmaşık konuları temsil eder. Bu kavramlar, egemen devletin herhangi bir devletin egemenliğine veya iç işlerine müdahalesini, dolaylı veya doğrudan bir şekilde, askeri ya da siyasi yollarla, zorla veya barışçıl yöntemlerle gerçekleşmesini ifade eder. Bu konu, uluslararası ilişkilerin hassas bir noktasıdır ve genellikle tartışmalı ve çelişkili durumlara yol açabilir.

Bu bölümde, uluslararası hukuk açısından kuvvet kullanma ve müdahale kavramlarını derinlemesine inceleyerek, özellikle Güney Osetya ve Kırım gibi olaylarda bu kavramların nasıl uygulandığını ve yorumlandığını ele almayı hedeflenmektedir. Bu bağlamda, bu bölümünde, kavramların genel çerçevesini sunarak, uluslararası hukukun bu konudaki temel prensip ve normları incelenecektir.

Bu bölümde, egemenlik, içişlerine karışmama, küresel barış ve güvenliğin korunması da dahil olmak üzere uluslararası hukukun temel ilkeleri üzerine odaklanılmıştır. Aynı zamanda, BM Antlaşması'nın 2. maddesi ve uluslararası hukuktaki kuvvet kullanma yasağı gibi belirleyici prensipler üzerinde durulmuştur. Ayrıca, kuvvet kullanma ve müdahale kavramlarıyla ilgili terminolojik açıklamalar yapılmış ve bu kavramların uluslararası hukuktaki evrimi ve uygulanabilirliği tartışılmıştır. Bu bağlamda, "insan

sorumluluğu" ve "meşru müdafanın genişletilmiş yorumu" gibi kavramlar incelenerek, uluslararası toplumun kuvvet kullanma durumlarında hangi koşullarda müdahaleye izin verilebileceği ve hangi koşullarda bu müdahalenin yasal olabileceği üzerinde durulmuştur. Bu bölüm, uluslararası hukuktaki kuvvet kullanma ve müdahale konseptlerinin kavramsal çerçevesini oluşturarak, çalışmanın ilerleyen kısımlarında Güney Osetya ve Kırım olaylarına odaklanarak bu kavramların nasıl uygulandığını detaylı bir şekilde ele almayı amaçlamaktadır.

1.1. Uluslararası Hukukun Özellikleri ve Varlığı Sorunu

1.1.1. Tanım

Günümüzdeki yapılanışı itibariyle uluslararası hukuk belirli bir dönemin ürünüdür. Kökenleri devletlerin kuruluşuna değil, kapitalist ekonomik yapıların ilgili sosyal çerçeveler içinde üstünlük kazandığı döneme kadar uzanmaktadır. Bu evrim, tüzel kişiliğin gelişimi, sözleşme özgürlüğü ve kanun önünde eşitlik gibi ilkelerin yükselişi, mutlakiyetçi ve ardından kapitalist devlet oluşumlarının ortaya çıkışı ve bu devletlerin kendi sınırları içindeki servetin koruyucusu ve sahibi olarak küresel ilişkilere girme konusunda yeni keşfedilen yetenekleri gibi çeşitli önemli unsurlara borçludur. Modern uluslararası hukukun temelini oluşturan bu unsurlar, insanlık ve devlet tarihinin geniş kapsamı içinde nispeten yenidir. (Demirli – Özdemir, 2019, 57).

Uluslararası hukukun tarihi oldukça eskiye dayanmaktadır. Ancak, modern uluslararası hukukun temelleri genellikle 17. yüzyıla kadar gitmektedir. Bu dönemde, Avrupa'daki devletler arasındaki ilişkilerde ortaya çıkan belirli kurallar ve prensipler uluslararası hukukun ilk adımlarını oluşturmuştur. 1648 yılında Westphalia Antlaşmaları, Avrupa'daki otuz yıl süren savaşları sona erdiren bir dizi antlaşma olarak bilinir. Bu antlaşmalar, devletler arasında egemenlik ilkesini ve devletlerin iç işlerine müdahale etmemeyi kabul eden bir sistem oluşturmuştur. Westphalia Antlaşmaları, uluslararası ilişkilerde devletler arasında eşitliği vurgulayan bir dönemin başlangıcını simgelemekte ve bu nedenle uluslararası hukuk tarihinde önemli bir dönemeç olarak kabul edilmektedir. Uluslararası hukukun doğasını anlamak için bazı referans noktaları belirlenmesi gerekmektedir. Diğer devletlerle ilişkileri düzenlemek için tek tek her devletin kendi yasasından farklı bir uluslararası yasa gerekliliği, dünya üzerindeki yaklaşık 200 devletle, seyahat belgeleri, yabancı ülkelere mektup gönderme veya diplomatik ilişkiler kurma gibi

basit konularda potansiyel olarak 200 farklı prosedür ve standartlarla başa çıkmanın zorluğundan kaynaklanmaktadır. Bu durum, çağdaş uluslararası yaşamın birçok alanında ortak uygulamaların ve uluslararası işbirliğinin kolaylaştırılması gerekliliğini ortaya koyuyor. Uluslararası hukuk, bu karmaşıklığı ve sorunları azaltmak için ortak bir referans noktası sağlamaktadır (Glahn – Taulbee, 2016). Uluslararası hukukun amacının sadece devletler arasında barışı sağlamakla sınırlı olduğunu söylemek, belki de kavramın gerçek kapsamını aşırı derecede daraltmış olabilir. Ancak uluslararası hukuk sadece devletler arasında değil aynı zamanda insan haklarının yanı sıra devletlerin iç hukukunda hukukun üstünlüğünü insanlığın yararına geliştirmeye çalışmalıdır (Koskeniemi, 2010).

Geleneksel olarak, yazarlar uluslararası hukuku, uluslararası toplumda egemen devletlerin yanı sıra uluslararası kişilik tanıyan diğer kuruluşlar tarafından etkin bir şekilde bağlayıcı yükümlülükler olarak kabul edilen ilkeler, gelenekler ve kurallar bütünü olarak tanımlamışlardır. BM, Amerikan Devletleri Örgütü (ADÖ) ve birçok diğer hükümetler arası örgüt (IGO), uluslararası tüzel kişiliğe sahip devlet dışındaki varlıkların örneklerini oluşturabilir. Bu tanımın, uluslararası hukukta çağdaş yazarların çoğunun önerdiği temel unsurları bir araya getirmekte olduğu söylenebilir (Glahn – Taulbee, 2016).

Hukuk kurallarının temel ya da nihai amacı toplumsal birlikteliği, barış, güven adalet, eşitlik ve özgürlüğü sağlamaktır. Hukuk kurallarını birçok kurallar bütününden farklılaştıran asıl özelliği kendisini hukuk kurallarının uygulanmasının sağlanmasında göstermektedir. Hukuk kuralları, devlet tarafından uygulanan yaptırımlarla zorla uygulatılan kurallardır ve onların bu niteliği diğer kurallar bütününde bulunmamaktadır (Acer – Kaya, 2010).

Uluslararası hukuk, sosyal onaylanmanın bir yaptırım olarak etki ettiğini kabul eder. Uluslar topluluğu arasında örneğin bir anlaşma yükümlülüğünü göz ardı ederek yasayı ihlal eden bir ulus, diğer uluslar tarafından toplumsal olarak reddedilir. Bu perspektiften bakıldığında uluslararası hukuk kesinlikle hukuki bir niteliğe sahiptir. (D'Amato 2020). Uluslararası hukukun evrimi karmaşık ve sürekli bir süreçtir ve günümüzde de devam etmektedir. Modern uluslararası hukuk, BM ve diğer uluslararası kuruluşlar aracılığıyla gelişmiş, genişlemiş ve dünya çapında kabul görmüştür.

1.1.2. Uluslararası Hukukun Özellikleri

Uluslararası hukukun varlığı sorunu; uluslararası toplumun hiyerarşik bir yapı arz etmeyerek devletler egemen ve eşit olduğundan kural koyan bir üst otorite bulunmaması, uluslararası alanda birtakım yargı organları mevcut yer olsa bile zorunlu bir yargı mekanizmasından söz edilememesi, uluslararası alanda çeşitli yaptırımlar mevcut olsa da yaptırım uygulamak için tekil, merkezi bir kurumun olmaması sonucu ortaya çıkmaktadır. Uluslararası hukuk bu nedenlerle iç hukuk ile karşılaştırıldığında garanti mekanizmaları ve hukuk teminatı açısından bazı zafiyetler göstermektedir. Uluslararası hukuk düzenlemeleri, iç hukuk normlarına kıyasla eşit miktarda ihlal olmasa da, genellikle büyük ilgi çekmektedir. Bu uluslararası kurallara bağlılık, özellikle antlaşmalar, diplomatik protokoller ve yargı ve hakem kararlarının tanınması söz konusu olduğunda yaygındır ve tipik olarak onaylanır, çünkü kuralların oluşumunda bizzat devletler rol almıştır ve kurallara riayet etmelerinde çıkarları bulunmaktadır (Sur, 2019, 10). Dahası, bir devlet hukuku ihlal ettiğinde, sıklıkla eylemlerini uluslararası hukuk çerçevesinde rasyonalize etmeye çalışır ve gerekçe olarak çeşitli hukuki argümanlar ileri sürerken (meşru müdafaa, insani müdahale gibi) uluslararası hukukun varlığını inkar etmemekte ve farklı yoruma tabi tutmaktadırlar (Sur, 2019, 10).

Uluslararası düzenin hukukilik koşulunu (bir norma hukuki olma vasfı veren şey) yerine getirebilmesi için bu düzenin cebri nitelikte olması gerekmektedir. Kelsen, uluslararası hukuk çerçevesinde uygulanan zorlamanın yaptırım niteliği taşıdığını teyit etmiştir. Ona göre, uluslararası hukuk yaptırımlara benzer bir zorlama kullanmaktadır. Kelsen, bu bağlamda, yerel devlet yasalarındaki zorlamanın doğası ile uluslararası hukuktaki zorlamanın doğası arasında temel bir farklılık olmadığını savunmuştur; her ikisi de insan davranışını dikte eden zorlayıcı çerçeveler olarak hizmet etmektedir (Kelsen, 1962, Akt. Gözler, 1998, 139). Uluslararası hukuk prensipte, bir devletin diğerine karşı yönlendirdiği güç istihdamını yaptırım veya ihlal olarak yorumlamanın mümkün olması şartıyla ulusal hukukla aynı anlamda bir hukuktur (Kelsen, 2003, 18). Hans Kelsen misilleme ve savaşın uluslararası hukukta yaptırım olarak yer aldığını öne sürmüştür. Başka bir devlet tarafından çıkarlarına haksız bir şekilde müdahale edilen bir devletin, silahlı çatışmaya başvurmak zorunda kalmadan misillemede bulunabileceğini öne sürmüştür. Savaş ise eğer bir müeyyide niteliğinde ise haklı savaş (bellum justom) tır (Kelsen, 1962, Akt. Gözler, 1998, 139). Ayrıca Kelsen teknik anlamda uluslararası hukuku ilkel toplumların

hukukuna benzeterek konulan kuralların uygulamasının merkezileşmediği görüşünü savunmuştur. Bu çerçevede, Kelsen'in görüşüne göre, uluslararası hukukun doğrudan devletler üzerinde cebir müeyyide uygulama yetkisi olmadığı ve uluslararası ilişkilerde uygulanması durumunda, bunun genellikle devletlerin kendi iç hukukları tarafından yürütülen bir süreç olduğu söylenebilir. Kelsen'in bu perspektifi, devlet egemenliğinin ve normlarının uluslararası hukuktaki merkezi rolünü vurgular.

Uluslararası toplum örgütlenme konusunda eksikliklere sahip olsa da uluslararası hukukun bir hukuk düzeni oluşturmasının önünde engel teşkil etmemektedir. Zira uluslararası toplum ilişkilerini düzenleyen ve diğer yasal çerçevelerden bağımsız ve belirgin bir şekilde ayrı duran kaynaklardan oluşan bir dizi düzenleme mevcuttur. Ancak bu düzen iktidarın egemen devletler arasından paylaşılmasından dolayı iç hukuk düzeninden farklı özellikler taşımaktadır. Ancak bu farklı özellikler uluslararası hukukun gerçek bir hukuk düzeni olma özelliğini etkilememekte ve kendine özgü norm oluşturma yöntemleri geliştirerek, antlaşmaları, UAD Statüsü'nün 38. maddesi, uluslararası teamül normlarını ve kapsayıcı hukuk ilkelerini de içerecek şekilde uluslararası hukukun resmi kökenlerini tanımlamaktadır (Göçer, 2002, 7-8). Uluslararası hukuk, uygulamaya ilişkin olarak iç hukukla aynı kolaylıkları ve güvenceleri sağlamasa da önemi uluslararası ilişkilerde yapılandırılmış ve istikrarlı bir ortamın korunmasında yatmaktadır. Bu da küresel toplumun doğasına ve dinamiklerine uygun mekanizmalar ve usuller aracılığıyla sağlanmaktadır (Çağırın, 2005, 450).

1.1.3. Uluslararası Hukukun Varlığını Açıklayan Kuramlar

Uluslararası hukukun bağlayıcılığını nereden aldığı sorusunda doktrin önemli bir rol oynamaktadır. Basit bir sınıflandırmayla üç temel kuram grubundan söz etmek mümkündür: Doğal hukuk görüşü, İradeci Görüşler, Objektivist Görüş.

Doğal hukuk doktrini, ebedi adalet sorununa kesin bir çözüm sunmayı, insanların karşılıklı ilişkilerinde neyin doğru neyin yanlış olduğu sorusunu cevaplamayı taahhüt eder. Doğal hukuk teorisi, hukukun evrensel, değişmez prensiplere dayandığını ve bu prensiplerin insan doğasıyla uyumlu olduğunu savunur. Bu teoriye göre, uluslararası hukuk da evrensel doğal hukuk prensiplerine uygun olarak var olmaktadır. Bu prensipler, insan hakları, adil savaş kuralları ve adalet gibi evrensel değerleri içerebilir.

Doğal hukuk geleneksel olarak, ister ruhani ister seküler bir içerikle doldurulmuş olsun, siyasi iktidarın iradesini aşan ve ondan öncelikli olan bir dizi ilke ve norma atıfta bulunur. İster ruhani ister dünyevi bir bağlamda yorumlansın, siyasi otoritenin önüne geçer ve çelişki durumlarında üstünlük sağlar (Özenç, 2014, 174). Bazı akademisyenler doğal düzeni dini veya metafizik temellere dayandırırken, diğerleri bu düzenin yaratıcısını ve iradesini aramaktan kaçınır. Bunun yerine, doğal hukukun yalnızca insan akli ve vicdanı tarafından bu doğal düzenin incelenmesi yoluyla oluşturulan yüce ve kalıcı ilkeler tarafından oluşturulduğunu ileri sürerler (Pazarcı, 2015, 12).

Dini yaklaşımlara göre hukuk kurallarının oluşumunda tanrısal iradenin varlığı söz konusudur. Uluslararası hukuku dinsel temellere dayalı bir anlayışla değerlendiren ve uluslararası hukukun ilk yazarlarını kabul edilenler, Dominiken Francisco de Vitoria, Citviz Francisco Suarez, Vasques de Menchaca, Alberico Gentilis olmuştur. Günümüzde Papalık hala bu anlayışı benimsemektedir (Sur, 2019, 11).

17. yüzyıl yazarlarından Grotius ve Samuel Puffendorf uluslararası hukuku insan akıl ve mantığına dayalı din dışı temellere dayandırarak değerlendirmektedir. Grotius, doğal hukukun doğru akıl ilkelerini (recta ratio) içerdiğini ve bir eylemin akıl ve toplumsal normlarla ahlaki açıdan uyumlu ya da çelişkili olup olmadığına rehberlik ettiğini öne sürmüştür (Grotius, 1967, 18). Grotius'un öncü fikri, ilahi otoriteden ayrı ve insan doğasına dayanan bir doğal hukukun uluslar üzerinde bağlayıcı bir güce sahip olduğunu savunmasında yatmaktadır (Erkiner, 2012, 10). Klasik doğal hukuk Grotius ile ulaştığı seviyede, Tanrı'nın doğal hukukun kurucu unsuru oluşunu reddederek, rasyonel ve laik bir doğal hukuk kurmaktadır (Metin, 2004, 166).

Doğal hukuka yöneltilen en temel eleştirilenden biri de doğal hukuk kurallarının kişiden kişiye göre farklı değerlendirilmesi, yani sübjektif olmasıdır. Grotius ise bu noktada uluslararası hukukun yüküm oluşturma ve bağlayıcı olma gücünün bütün ulusların ya da bunlardan birçoğunun iradesinin bir ürünü olarak ortaya çıktığını belirterek dünyanın bir noktasında uluslararası hukuk sayılan başka bir yanında sayılmayabileceğine (Grotius, 1967, 20) değinerek kuramın farklı yönlerine açılmasını sağlamıştır.

İradeci Görüş, uluslararası hukukun temelini sadece devletlerin iradesi olarak gören bir perspektiftir. Uluslararası hukuk kurallarının bağlayıcı güce sahip olması devletin iradesi sonucu gelişmesine rağmen bunların oluşmasındaki süreç ve bağlayıcılığının sınırı konusunda iki temel kuram geliştirilmiştir. Bunlar kendi kendini sınırlama ve bileşik

iradedir. Bu bakış açısını benimseyenler, uluslararası hukukun özünde devletlerin iradesinin yattığına inanır. Gentilis, bu görüşü ilk öne süren kişi olmasına rağmen, Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831), devlet iradesi doktrinini sistemli bir şekilde geliştiren ve analiz eden ilk kişi olarak bilinir. (Shen, 1999, 312). Hegel'in devlet anlayışı genellikle iç hukuk ve devlet içindeki ilişkilerle ilgilenir. Ancak, Hegel'in devlet anlayışından türetilen bir perspektif, devletler arası ilişkileri de kapsayabilir. Hegel, devletin bireylerin toplumsal düzen içinde özgürce gelişmelerini sağlayan rasyonel bir varlık olduğunu savunur. Ona göre, devlet, bireylerin haklarını ve özgürlüklerini güvence altına almak için gereklidir. İradeci görüşler genellikle Hegel'in devlet anlayışına dayanmaktadır. Hegel ve takipçileri uluslararası hukuku devletin dış kamu hukuku olarak kabul ederek pact servanda ilkesini vurgulamışlardır (Shen, 1999, 312). Bu bakış açısına göre, devlet iradesi, antlaşmaların varlığını ve somut içeriğini belirlemektedir.

Gönüllülük, pozitivizmin ana postülleri temelinde, Avusturyalı Georg Jellinek (1851-1911) tarafından öne çıkarılmış ve tamamen geliştirilmiştir. Jellinek kendi kendini sınırlama kuralının en tanınmış temsilcisidir. Jellinek'in görüşüne göre, uluslararası hukukun geleneklerine ve geleneksel kurallarına bağlı kalmayı kabul ederek devletin supra iradesi, egemenliğine sınırlamalar getirmektedir. Bu kural, devlet egemenliği ile uluslararası hukuk arasındaki dinamik dengeyi vurgular. Jellinek'in perspektifine göre, bir devletin egemenliği, o devletin kendi iradesiyle belirlenebilir ve bu irade, uluslararası normlar çerçevesinde sınırlanabilir. Bu şekilde, devletler arası ilişkilerde ve uluslararası hukuk düzeninde özgür irade ve anlaşma temelinde bir düzen kurulabileceğini öne sürer. Devletin egemen olma iradesi, kabul etmediği sürece herhangi bir dış güce bağlı değildir. Jellinek, uluslararası hukukun bağlayıcı gücünün kaynağından ziyade, rızanın devlet iradesine etkisi ile ilgiliydi (Shen, 1999, 321). Kendi kendini sınırlama kuramı devletin kendi koyduğu kurallara yine kendisinin bağlı kalmama iradesine sahip olmasıdır.

Bileşik İrade (Vereinbarung) kuramına göre, bir uluslararası hukuk oluşturulması ve uygulanabilirliği, devletlerin bu konudaki iradelerini birleşik bir konsensüs (Gemeinwille) haline getirmelerine bağlıdır. Kendini sınırlama teorisinin aksine, bir hukuk kuralı, aynı içeriği paylaşan devletlerin iradelerinin birleşmesinden (Vereinbarung) ortaya çıkan hakim bir iradenin sonucu olarak algılanır (Pazarcı, 2015, 14). 19. yüzyıl Alman hukukçusu Heinrich Triepel, bileşik irade (Gemeinwille) ve devletler arasındaki anlaşmalar kavramını (Vereinbarung) geliştirerek, uluslararası

hukukun bağlayıcı gücünü gönüllü yapısını tamamen reddetmeden genişletmeye çalışmıştır (Shen, 1999, 312).

Objektivist perspektifin savunucuları, uluslararası hukukun temeli olarak her türlü iradeyi kesin bir şekilde dışlamaktadır. Birbirinden çok farklı görüşleri bir araya getiren yaklaşımda en çok iki kuram üzerinde durulmaktadır. Bunlar Normcu kuram ve Toplumbilimci kuramdır. Bu kuramın öncüsü Hans Kelsen'e göre, bir hukuk sistemi içindeki tüm normların geçerliliğinin temeli, onun üzerinde konumlandırılan başka bir norma dayanır (Gözler, 2008, 144). Kelsen'in "saf hukuk teorisi" olarak bilinen yaklaşımı, hukuku nesnel normlar sistemine indirger ve hukuku devlet otoritesi tarafından belirlenen yazılı normlardan türemiş bir normatif sistemi olarak değerlendirir. Kelsen'in norm kavramını belirli bir içerikten ayıran teorisi, hukuku içerikten bağımsız bir norma indirgeyen bir yorum olarak görülmektedir (Aydemir, 2006, 10). Uluslararası hukuk, siyasi tarih ve küresel siyaset alanından kopuk soyut düzenlemelerden oluşmaktadır (Kelsen, 1952). Kelsen'e göre her norm, bir üst normun emrettiği varlık tarafından tesis edilir. Anayasayı yasaların ve normların nihai temeli olarak tanımlarken, temel normun yasal olmamasına rağmen bir yaratıcı ya da yasa koyucudan yoksun olduğunu belirtir (Aydemir, 2006, 20). Normcu görüşün zaaflarından biri temel kuralın varlığının kökeninin kanıtlanamamış olmasıdır. Kelsen'in objektivist görüşü, uluslararası hukukta devletler arasında egemen eşitsizliği kabul eder. Uluslararası hukuk, devletler arasında egemen bir otorite eksikliği olduğunu ve devletlerin eşitliği ilkesine dayandığını kabul eder.

Toplumbilimci kuram, Leon Duguit (1858-1928) ve Georges Scelle (1878-1961) tarafından hukuk kurallarının toplumsal koşullara bağlanmasıyla ortaya atılmıştır. Bu kuram, hukukun toplumsal bir olgu olduğunu ve toplumun ihtiyaçlarına uygun olarak evrim geçirdiğini savunur. Leon Duguit'nin, "toplumsal dayanışma kuramı"na göre insanın toplum içindeki varlığı çoğu zaman kişisel iradede bağımsız olarak gerçekleşir ve bu da sosyal uyum ve dayanışmanın kurulmasına yol açar. Dayanışmayı sağlayacak çifte mekanizma ise benzeşme ve işbölümü olup, Yasal ilkeler ve düzenlemeler, tam da bu sosyal dayanışmanın bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Sur, 2019, 13). Scelle'nin uluslararası toplumu temel alan düşüncesinde, objektif hukuk devletin iradesinin ürünü olmaktan ziyade devletlerin iradesinin birleşmesinin sonucu olarak ortaya çıkar. Bu yaklaşıma göre uluslararası hukuk, devletlerin iradesinin bir araya gelmesinden doğan ve

uluslararası toplumun kendisinden türeyen bir yapıdır. “Nerede toplum orada yasa (Ubi societas, ubi ius)” Scelle bunun hukukun zaman ve mekanda, uluslararası düzende ve ulusal hukuk sistemlerinde birliğini ve evrenselliğini ifade ettiğini görmüştür (Thierry, 1990). Leon Duguit ve Georges Scelle'nin toplumbilimci kurama katkıları, hukuku toplumun sosyal gerçekliklerine dayandırmaya yönelik önemli bir çaba olarak değerlendirilir. Bu teori, hukuku sadece formel bir düzen olarak değil, bunun yanında toplumsal olgu olarak anlamaya çalışır. Kuram, hukuk kurallarının toplumsal dayanışma sonucu otomatik bir biçimde oluştuğu görüşü konusunda eleştirilmektedir.

1.2. Uluslararası Hukukta İçişlerine Karışmama İlkesi ve Müdahale Yasağı

Uluslararası hukukun asli kişilerinden olan devletlerin en önemli belirleyici unsurlarından biri egemenliktir. Devlet egemenliği kavramı açısından, 1648 Westfalya Antlaşması genellikle bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Egemenlik, kendisinden daha yüksek bir otoritenin varlığını reddetmeyi ve hem içeride hem de dışarıda özerk irade kullanmayı gerektirir (Çağırın, 2005, 444). Vestfalya düzeni katı bir ikili çizgi boyunca hukuk fikrini bölerek ve egemen bölge devletini kurarak modern siyasi dünyayı inşa etmiştir. Bu düzen, devletlerin egemenliği üzerine odaklanan bir ilke ortaya koymaktadır. Bu düzenleme, devletlerin egemenliklerine saygı duyulmasını, iç işlerine müdahale edilmemesini ve birbirleriyle eşit olarak tanınmalarını içermektedir. Bu düzen, uluslararası ilişkiler tarihinde genellikle önemli bir dönüm noktası olarak görülmekte ve günümüz uluslararası sisteminin temelini oluşturmaktadır. Uluslararası düzen, uluslararası hukuk normlarının yürürlüğe girmesi için egemenlik ve rıza gerekliliği ilkesine uygun olarak düzenlenmiştir (Wheatly, 2010, 128).

Tüm devletlerin katılımı ile devletlerin egemen eşitliği kavramının bir uluslararası hukuk ilkesi olarak ortaya çıkması BM Antlaşması çerçevesinde meydana gelmiştir (Sak, 2015, 126). BM Şartı 2(7) ile devletlerin birbirlerinin ulusal yetkilerine giren işlere karışmama ilkesi sonucu bir devletin içişlerine dahil olan konulara diğer devletlerin müdahalede bulunması yasaklanmıştır. Devletlerin bağımsızlığı ve egemen eşitliği ilkesinin zorunlu sonucu, iç işlerine karışılmaması ve müdahale edilmemesidir; çünkü bir devletin iç işlerine herhangi bir müdahale egemenliğini tehlikeye atacaktır (Sur, 2019, 127).

1.2.1. İçişlerine Karışmama İlkesi ve Müdahale Yasağının Anlamı

Devletlerin egemen ve eşit olmalarının uluslararası hukukta en önemli sonuçlarından biri içişlerine karışmama ilkesidir. Müdahale etmeme, küresel toplumun bir devletin siyasi yapısına ya da daha geniş bir ifadeyle ulusal yetki alanına giren konulara müdahil olmaması gerektiğini ifade eder. Bu ilkenin farklı bir yönü de müdahale yasağıdır ve bir devletin toprakları içerisinde o devletin açık rızası olmaksızın hiçbir eylemde bulunulmaması gerektiğini ileri sürer (Sur, 2019, 127).

1965 yılında BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen "Devletlerin İçişlerine Müdahalenin Kabul Edilemezliği ve Bağımsızlık ve Egemenliklerinin Korunması Bildirgesi" hiçbir devletin, gerekçesi ne olursa olsun, başka bir devletin iç veya dış işlerine doğrudan veya dolaylı olarak müdahale etme ayrıcalığına sahip olmadığını vurgulamaktadır. Silahlı müdahalenin yanında başka müdahale biçimlerini de kınayan bildiriye göre hiçbir devlet başka bir devletten yarar sağlamak veya o devleti, egemen haklarının kullanımını devri konusunda zorlama amacıyla ekonomik, siyasi veya başka bir önlem uygulayamaz (Hancılar, 2011, 105).

BM Genel Kurulu daha sonra "Devletlerin İçişlerine Karışmama ve Bağımsızlık ve Egemenliklerinin Korunması Bildirgesi"ni kabul etmiştir. Bu müdahale etmeme ilkesi, BM Genel Kurulu'nun 24 Ekim 1970 tarihli ve 2625 sayılı kararında özetlenen "Devletler Arasında İşbirliği ve Dostane İlişkiler Bildirgesi"nde yeniden teyit edilmiştir. Alternatif olarak, Amerikan Devletleri Örgütü'nün kurucu antlaşmasınının 18. maddesi ve Helsinki Bildirgesi'nin 1, a, VI. ve Dünya Bankası Kurucu Antlaşması 4/10 mad. gibi bölgesel nitelikli kimi antlaşmaların, uluslararası belgelerin ve uluslararası ekonomik örgütlerin de bu ilkeyi kabul ettikleri görülmektedir (Pazarcı, 1989, 24).

Konuya ilişkin UAD'de ilkenin yer aldığı bazı örneklerden biri 1949 Korfı Boğazı kararı ile ilgilidir. Kararda, Birleşik Krallık'ın "müdahale hakkı" kisvesi altında Arnavutluk karasularındaki mayın temizleme faaliyetlerine katılmasının güce dayalı bir politika olarak değerlendirildiği vurgulanmıştır. Tarihte bu tür politikaların ciddi suiistimallerle sonuçlandığına ve uluslararası hukuk çerçevesinde kabul edilemez olduğuna dikkat çekilmiştir (Sur, 2019, 127).

İçişlerine karışmama ilkesiyle ilgili zorluk, bu ilkenin uluslararası hukuktaki sınırlarının ve kapsamının net bir şekilde belirlenmesinde yatmaktadır. Bir devletin siyasi, ekonomik düzeni ve belirli sosyal veya kültürel meseleleri gibi konuların ulusal yetki alanına girdiği ve diğer devletlerin müdahalesini engellediği konusunda bir fikir birliği vardır. Ancak,

eğer bir devlet bir antlaşma yoluyla -potansiyel olarak ulusal yargı yetkisi dahilindeki- bir konuyu uluslararasılaştırmışsa, diğer devletlere veya uluslararası organlara belirli haklar veya yenilikler tanımışsa, müdahale etmeme ilkesi ancak belirlenen sınırlar aşıldığında sorgulanabilir.

Müdahale teriminin hem betimleyici hem de normatif olması kafa karıştırıcı bir kavram olmasına neden olmaktadır. Müdahale sözcüğü olanlara değer yargıları yüklediğinden müdahale tartışmaları ahlaki meseleler de içermektedir. Uluslararası politikada uluslararası ahlaka yönelik en az üç farklı görüş mevcuttur. Uluslararası ahlaka yönelik yaklaşımlarında şüpheciler, ahlaki kategorilerin uluslararası politikada hiçbir anlamı olmadığını ve düzeni sağlayacak bir kuruluşun bulunmadığını savunurlar. Şüphecilere göre uluslararası politikada klasik ifade M.Ö. 416-415 yılları arasında Peloponez Savaşı devam ederken Atinalıların merhamet dileyen Miloslulara verdikleri cevaptır: “Güçlüler yapmaya muktedir oldukları şeyi yaparlar, güçsüzler de kabul etmek zorunda oldukları şeyi kabul ederler.” Şüphecilere göre söylenecek başka bir şey yoktur (Nye – Welch, 2021, 41). Yani, güçlü olan aktörler, çıkarları doğrultusunda eylemlerde bulunabilirken, zayıf olanlar genellikle duruma uyum sağlamak zorunda kalabilirler. Devlet ahlakçıları, uluslararası siyasetin devletler arasında genellikle göz ardı edilen kurallarla yönetilen bir çerçevede işlediğini iddia ederler. Bunun merkezinde, birbirlerinin yetki alanlarına sınır ötesi müdahaleyi yasaklayan devlet egemenliği ilkesi yer alır. Bununla birlikte, bu ahlakçılar belirli müdahaleleri haklı çıkarmak için net kriterler sunmakta zorlanmaktadır. Öte yandan, kozmopolitanlar uluslararası siyaseti devletlerden ziyade bireylerden oluşan bir topluluk olarak görür ve ulusal sınırların ahlaki değerine meydan okur. Sınırların sadece eşitsizliği devam ettirdiğini ve dağıtımcı adalet açısından ortadan kaldırılması gerektiğini savunurlar (Nye – Welch, 2021, 49).

Egemen devletlerin içişlerine müdahale etmeme, uluslararası hukukun temel ilkelerindendir ve bu ilke, düzeni ve adaleti etkileyebilir. Egemenlik ve müdahale etmeme ilkesi, anarşik bir dünya sisteminde düzeni sağlayan iki önemli ilkedir. Yabancılar, devletlerin egemenliklerine ve toprak bütünlüklerine saygı göstermek zorundadır. Ancak egemenlik kavramı, bu kavramın uygun olmadığı pek çok devlete uygulanmıştır. Örneğin, 21. yüzyıl başlarında grup ve klan çatışmalarının yaşandığı Sierra Leone, Liberya ya da Somali’de fiili kontrole sahip bir hükümet olmadığı anlamına geliyordu. Bu nedenle, adalet ile düzen arasında sıklıkla müdahale gerekliliği konusunda

tutarsızlıklar gözlemlenmiştir, bu durum çeşitli gerilimlere neden olmuştur (Nye – Welch, 2021, 301).

1.2.2. Farklı Yorumlar Çerçevesinde Müdahale Tanımı

Uluslararası ilişkiler teorisinde, müdahale kavramı, farklı teorik perspektiflere göre çeşitli şekillerde tanımlanabilir. Uluslararası hukuk, müdahalenin tanımı veya haklı müdahalenin sınırları konusunda ortak bir görüş birliğinden yoksundur. Müdahale kavramı oldukça geniş bir anlam taşır ve BM ile ilgili bilimsel çalışmalarda ve uluslararası hukukla ilgili tartışmalarda detaylıca ele alınmıştır. Bir devlet, devletler grubu veya uluslararası bir kuruluş, bir devlete karşı çeşitli eylemlerde bulunduğu - devleti kamusal olarak kınadığında, diplomatik ilişkileri kestiğinde veya devleti üyelikten ihraç ettiğinde, içerideki muhalif gruplara destek sağladığında, ekonomik yaptırımlar uyguladığında veya ekonomik faydaları kısıtladığında - bu, askeri güç kullanılsa bile devletin işlerine müdahale anlamına gelir (Murphy, 1996, 9-10). Müdahalenin sınırlarının genişletilmesi, diplomatik bir elçinin geri çağırılması, bir diplomatın istenmeyen kişi ilan edilmesi, ikili bir anlaşmanın feshedilmesi, seçim gözlemcilerinin görevlendirilmesi, ekonomik yardıma koşul getirilmesi ve benzeri tedbirlerin de müdahale biçimleri olarak kabul edilebileceği anlamına gelmektedir (Hancılar, 2011, 98).

Müdahale konusunu ele alan birçok yazar, müdahale teşkil edebilecek bir eylemler sürekliliği olduğunu kabul ederken, bu kavramı bir devletin işlerine bir tür sakıncalı veya “diktatörce” müdahale biçimine daraltmaktadır (Murphy, 1996, 10). Örneğin uluslararası hukuk alanında önemli bir figür olan Oppenheim’in uluslararası hukukunda kamuoyunun insanlık temelinde dönemsel askeri müdahaleleri hızlandırmadaki gücüne atıfta bulunmuş ve böyle bir uygulamanın sonunda bu müdahalelerin toplu olarak üstlenildiğinde hukuka uygun hale gelebileceğini öngörmüştür (Kingsbury, 2002, 411). Oppenheim'a göre müdahale, bir devletin diğerinin iç meselelerine, mevcut statükoyu değiştirmek ya da korumak amacıyla zorla müdahalesini kapsar (Oppenheim, 1955, 305). Realist bir bakış açısıyla olayları değerlendiren Rober J. Art'a göre devletlerin müdahalede bulunma kararları genellikle ulusal çıkarlar ve güvenlikle ilgilidir. Bir devletin dış politika tercihleri ve müdahale stratejileri, o devletin ulusal çıkarlarına ve güvenliğine yönelik algısına dayanır. Devletlerin takip ettiği hedefler geniş bir yelpazeye yayılmakta ve vakadan vakaya önemli ölçüde değişmektedir. Askeri güç bazı hedeflerin

gerçekleştirilmesinde diğerlerine kıyasla daha kullanışlıdır, ancak genel olarak çoğu devlet tarafından sahip oldukları hedeflerin tümü ya da bir kısmı için kullanılabileceği düşünülmektedir (Art, 1980, 4).

R.J. Vincent müdahaleyi, bir devlet, devletler koalisyonu, iç hizip veya uluslararası örgüt tarafından başka bir devletin iç işlerine yönelik güç kullanımı veya müdahale olarak tanımlamaktadır. Vincent'e göre müdahale başlangıcı ve sonu ayrı bir olaydır ve müdahale edilen devletin otorite yapısını hedef alarak hukuka yasal veya hukuka aykırı olmasa da geleneksel uluslararası ilişkilerin kalıbını bozmaktadır (Vincent, 1974, 13). Bununla birlikte, "Galler Okulu" açısından bakıldığında, böyle bir tanım iki nedenden dolayı sorunludur. Birincisi, müdahalenin ayrı bir olay olduğu fikri, müdahale eden devletin müdahale ettikleri krize halihazırda dahil olmadıklarını gösterir. İkinci olarak, Vincent silahlı müdahaleden özel olarak bahsetmese de, müdahaleye zorlayıcı bir eylem olarak atıfta bulunması, askeri boyutlara işaret eder. Bu vurgu, müdahalenin niteliğini insani yönlerine odaklanmaya iter ve bu öncelik, uluslararası toplumun kurucu normlarına meydan okuyanın yalnızca silahlı müdahale olduğu düşüncesine dayanır (Bellamy, 2003, 330).

UAD, "Nikaragua'da ve Nikaragua'ya Karşı Askeri ve Paramiliter Faaliyetlere İlişkin Dava" ile ilgili kararında, müdahale etmeme ilkesinin, herhangi bir devletin ya da devletler koalisyonunun doğrudan ya da dolaylı olarak diğer devletlerin iç ya da dış meselelerine müdahil olma yasağını kapsadığını vurgulamıştır. Mahkeme, ister doğrudan askeri eylemler yoluyla isterse başka bir devletteki yıkıcı veya terörist faaliyetleri desteklemek yoluyla olsun, her türlü güç kullanarak müdahalenin hem güç kullanımına hem de müdahaleye karşı yasakları ihlal ettiğinin altını çizmiştir (UAD, 27 Haziran 1986).

1.3. Uluslararası Hukukta Kuvvete Başvurmama

Devletlerin haklı bir nedenle kuvvete başvurabileceklerini bir hak olarak gören düşünce tarihsel süreç içerisinde evrim geçirmiş ve 19. yüzyıla kadar geçerliliğini korumuştur. Savaşı düzenleme ve savaşa girişmek için hukuki gerekçeler oluşturma gerekliliği oldukça sofistike antik toplumlara kadar uzanmaktadır (Taşdemir, 2006, 96). Antik Yunan ve Roma'da savaşın gerekçelendirilmesi gerektiği düşüncesi önemli bir yer tutuyordu. Bu uygarlıklarda "haklı savaş" ile "haksız savaş" arasında ayırım yapma

kavramı belirgindi (Alexandrov, 1996, 2). Roma İmparatorluğu'nun çöküşünün ardından Hıristiyan Kilisesi haklı savaş doktrinini benimsemiş ve iletmiştir. Bu alandaki ilk büyük düşünürler arasında Cicero, Aziz Augustinus ve Aquinolu Thomas bulunmaktadır. Bu dönüşümde, teolojik prensipler Saint Augustine tarafından formüle edilmiştir. Bu bakış açısına göre, savaşa girmenin haklı gerekçeleri sadece savunma ve korumayı değil, aynı zamanda yanlışların cezalandırılması ve düzeltilmesi kavramlarını da kapsıyordu. Kilise'nin önde gelen isimlerinden Aquinolu Thomas bu ilkelerin geliştirilmesine ve detaylandırılmasına önemli katkılarda bulunmuştur (Alexandrov, 1996, 2).

Haklı savaş doktrininin iki temel bileşeni vardır. Jus ad bellum, savaşın meşruiyetini sorgularken, jus in bello, savaşın yürütülme şeklini ve savaş sırasında uyulması gereken etik kuralları belirler. Jus ad bellum, bir savaşın başlatılma nedenleri ve meşruiyetini değerlendiren ilkedir. Beş standart ilkesi ise (1) haklı nedenler, (2) doğru niyet, (3) meşru otorite, (4) son çare ve (5) meşru başarıdır. Zaman içinde bu ilkelerin yorumları değişmiştir. Örnek olarak, haklı neden eskiden neredeyse tamamen nefsi müdafaaya indirgenirken, günümüzde karşı müdahaleyi ve insani felaketin önlenmesi gibi durumları da içerebilmektedir (Nye - Welch, 2021, 45).

Jus in bello temel unsurları ise (1) savaş kurallarına uyma, (2) orantılılığın korunması ve (3) sivil halkın dokunulmazlığı ilkesine uymaktır. Modern silahların yıkım gücü eski silahlarınkinden çok daha fazla olduğundan savaş yasaları da yüzyıllar içinde değişmiş ve günümüzde ortaçağda olduğundan çok daha sıkı kısıtlamalar getirilmiştir (Nye - Welch, 2021, 45).

Orta Çağ sona erip ulus-devletler çoğaldıkça modern uluslararası hukuk da şekillenmeye başlamıştır. Haklı savaş doktrininin evrimi de bu değişime paralel olarak dini kökenlerinden daha seküler ve rafine bir forma geçiş yapmıştır (Alexandrov, 1996, 2). Bu doktrinde, meşru müdafaa doğal bir hak olarak kabul edilmekle birlikte, sınırsız meşru müdafaa hakkı kavramı reddedilerek, bu savunma eylemlerinin hedef aldığı devletin işlediği kusur veya kabahatin altı çizilmektedir (Taşdemir, 2006, 96).

16. yüzyılın sonlarına gelindiğinde, haklı ve haksız savaş arasındaki ayrım kaybolmaya başlamıştır. Bunu takiben savaş algısı, devletlerin egemenliklerinin ayrılmaz bir parçası olan ve onlara dizginlenemez bir güç kullanma yetkisi veren doğal bir hakka dönüşmüştür. Kuvvete başvurmayı devletlerin doğuştan gelen bir hakkı olarak gören bu bakış açısı 19. yüzyılın başlarına kadar hüküm sürmüştür (Taşdemir, 2006, 97). Gelişen

modern devlet kavramıyla uyumlu olarak, silahlı çatışmaya girme hakkı 18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyıl boyunca devlet egemenliğine sıkı sıkıya bağlı kalmıştı. Uluslararası ilişkilerde savaşı kısıtlama çabaları 1899 ve 1907 Lahey Konferansları sırasında başlatılmış, ancak en önemli değişiklikler 1919'daki Birinci Dünya Savaşı'nın ardından ortaya çıkmıştır (Kaya, 2005, 169). Güç kullanma hakkının kısıtlanması, savaştan sonra 1919 Milletler Cemiyeti Sözleşmesi'nin oluşturulmasıyla gerçekleşmiştir (Kaya, 2005, 169). Ancak Milletler Cemiyeti Misakı ile savaşa başvurma hakkı zorlaşmış olsa da tümüyle yasaklanmadığı görülmektedir.

Briand-Kellogg Paktı olarak da bilinen Paris Paktı, iki savaş arası dönemde ABD ve Fransa'nın ortak çabalarıyla oluşturulan bir diğer önemli uluslararası belge olarak ortaya çıkmıştır. Büyük küresel güçler de dahil olmak üzere 60'tan fazla devleti bünyesine çekerek Milletler Cemiyeti'nden daha başarılı olduğu kabul edilmiştir. Bu geniş katılıma rağmen, Pakt'ın kuvvet kullanma yasağının yorumlanması ve uygulanmasına ilişkin zorluklar ortaya çıkmıştır. Birincisi Pakt her ne kadar 2. Dünya Savaşı'nı engelleyememiş olsa da yürürlükten kaldırılmamış ve BM Sözleşmesinin 2/4. Maddesi bunun yerine geçmiştir (Kaya, 2005, 170). İkinci olarak, Briand-Kellogg Paktı'nın önemli eksikliklerinden biri, Paktı ihlal eden devletlere karşı zorlayıcı tedbirlerin uygulanmasına yönelik mekanizmaları veya araçları belirtmeksizin yalnızca savaşı yasaklamaya odaklanması olmuştur (Taşdemir, 2006, 99). Dahası, meşru müdafaa hakkına ilişkin açık düzenlemelerin bulunmaması ve tanımlanmış parametrelerin eksikliği Pakt içindeki bir başka yetersizliği temsil ediyordu (Taşdemir, 2006, 99).

Briand-Kellogg Paktı ve BM Antlaşması gibi belgeler, uluslararası hukukun savaşa ilişkin perspektifini önemli ölçüde değiştirmiştir. Bunlardan biri de uluslararası hukukun jus ad bellum'dan jus contra bellum'a doğru gelişmesidir. Briand-Kellogg Paktı, savaşı uluslararası ilişkilerde kullanılmaması gereken bir araç olarak tanımlayan önemli bir belgedir. Bu anlaşma, savaşın uluslararası ilişkilerde kabul edilebilir bir yöntem olmaktan çıkması gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak, bu belge jus ad bellum'un evrimiyle daha yakından ilişkilidir; yani, savaşa gitmenin koşullarını düzenlemektedir.

BM Antlaşması ise savaşın yerine barışçıl çözümleri teşvik eder ve üye devletler arasında savaşı yasaklar. Bu, savaşın haklılığından ziyade, savaşın kendisinin yasaklandığı bir anlayışı temsil eder. BM Antlaşması, uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanımını ancak belirli durumlarda, özellikle kendini savunma hakkı gibi haklı gerekçelerle kabul

edilebilir olarak gösterir. Bu, daha çok jus contra bellum prensipleriyle uyumlu bir yaklaşımdır; yani, savaşın yürütülmesi sırasında ortaya çıkan etik ve hukuki normları düzenler.

Dolayısıyla, Briand-Kellogg Paktı ve BM Antlaşması gibi belgeler, savaşın sadece belirli şartlarda kabul edilebilir olduğunu vurgulayarak, uluslararası hukukun evriminde jus ad bellum'dan jus contra bellum'a doğru bir geçişin işaretlerini taşır (Kolasi, 2017). Bu belgeler, savaşın yerine barışçıl çözümleri teşvik ederken, savaşın yürütülmesindeki etik ve hukuki normları düzenlemekte ve sınırlamaktadır. Bu da uluslararası toplumun savaşa karşı daha kısıtlayıcı ve barış odaklı bir yaklaşım benimsemesinde bir dönüm noktası oluşturmuştur. Her iki oluşum da zamanlarında önemli amaçlar taşımış, ancak uluslararası ilişkilerdeki karmaşıklıklar ve devletler arasındaki çatışmalar nedeniyle sınırlı başarı elde etmiştir. Bu tür oluşumlar, uluslararası toplumun barış ve güvenlik konularında işbirliği yapma çabalarının birer yansımasıdır, ancak tarihsel olarak sınırlı etkileri olmuştur.

1.3.1. BM Antlaşması Çerçevesinde Kuvvete Başvurma

BM Şartı, küresel meselelerde güç kullanımını evrensel olarak yasaklayan ilk antlaşma olma özelliğini taşımaktadır. Ancak BM Antlaşması çerçevesinde kuvvet kullanma konusu, belirli şartlara bağlı olarak ele alınır. BM Antlaşması'nın 2. maddesi, üye devletlerin BM Antlaşması'nın hükümlerine bağlı kalmayı kabul ettiğini belirtir ve bu hükümler arasında barışın korunmasıyla ilgili ana prensipler yer alır.

BM Şartı'nın 2(4) maddesi, herhangi bir devletin uluslararası ilişkilerde güç kullanmasına veya güç kullanma tehdidinde bulunmasına karşı kesin bir yasak teşkil etmektedir. Bu hüküm, tüm BM üyelerini, diğer devletlerin toprak bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına tecavüz eden veya BM tarafından belirlenen amaçlarla bağdaşmayan her türlü güç eylemi veya tehdidinden kaçınmakla yükümlü kılmaktadır (BM, 1945).

Yukarıdaki hükümden anlaşılacağı gibi bir devletin ülkesi içindeki ayaklanma ve iç savaş durumları gibi olaylar söz konusu olduğunda kuvvet kullanması bu hükmün dışında kalmakla birlikte çağdaş bakış açıları artık sömürge yönetiminden bağımsızlıklarını kazanmak isteyen toplumların çabalarını sadece bir devletin iç güvenlik kaygısı olarak görmemektedir. Bunun yerine, bu mücadeleler artık uluslararası ilişkilerde güç kullanımını yasaklayan ilkenin alanı içinde yer almaktadır (Pazarcı, 2015, 554).

BM Şartı Madde 2(4)'te açıkça yasaklanan kuvvet kullanmaktan kaçınma ilkesi, bu yasağı BM üyesi olmayan devletleri de kapsayacak şekilde genişletmektedir. Buna ek olarak, madde 2(6), örgütün BM üyesi olmayan devletlerin uluslararası barış ve güvenliğin korunması için bu ilkelere uymasını sağlama sorumluluğunu belirtmektedir (BM, 1945). Bu hüküm, BM'nin BM üyesi olmayan devletlere karşı güç kullanma tehdidinde bulunmaları ya da güç kullanmaları halinde önlem alma yetkisini kapsamaktadır.

BM Şartı Madde 2(4)'ün yorumlanması önemli bir tartışmaya yol açmış, özellikle de bu maddede yer alan “bir devletin başka bir devletin toprak bütünlüğü veya siyasi bağımsızlığı ya da BM'nin amaçlarıyla bağdaşmayacak şekilde” (BM, 1945) kuvvet kullanmasını veya kuvvet kullanma tehdidinde bulunmasını yasaklamasının sadece belirtilen amaçlarla sınırlı olup olmadığı etrafında dönmüştür. Bazı akademisyenler bu yasağın sadece belirtilen amaçlar bakımından geçerli olduğunu, yani bir devletin toprak bütünlüğüne veya bağımsızlığına zarar vermeyen ve BM düzenlemelerine uygun güç kullanımının yasal olduğunu savunmaktadır. Diğer bir bakış açısı ise madde 2(4)'ün kapsamlı bir yasaklama getirdiğini ve devletler arasındaki her türlü kuvvet kullanımını, uygulanmasının ardındaki amaç ne olursa olsun, doğası gereği yasadışı saydığını iddia etmektedir (Hancılar, 2011, 102).

BM Şartı'nın 2(4) maddesine yönelik klasik yorumlamaya göre, bir devletin yöneticilerinin ayrılıkçı bir harekete karşı şiddet kullanması veya ayrılıkçı bir grubun bir devletin yetkililerine karşı silaha başvurması yasak değildir. Bu hukuki düzenleme, 'tarafsızlık ilkesi' olarak adlandırılır: ayrılma veya genel olarak isyan, ne ulusal hukukun ihlali ne de ulusal hukuka göre bir hak olarak kabul edilmez; aynı durum, potansiyel bir ayrılma veya isyanın engellenmesi için hükümet yetkilileri tarafından kullanılan güç için de geçerlidir. Genel olarak, ülke içinde şiddet kullanımının ulusal hukuk tarafından düzenlenmesi beklenirken, insan haklarına saygı veya mevcut BMGK kararları gibi uluslararası yasal sınırlamalar da dikkate alınır. Ancak, 1990'ların ortalarından bu yana, bu geleneksel anlayışın geçerliliği üzerine bir tartışma mevcuttur. Bazı akademisyenler, bir devletin kendi toprakları içinde kuvvet kullanımı yasağının kapsamını genişletmeye yönelik bir eğilim göstermektedir. Bu genişlemenin, BM uygulamalarından, özellikle Yugoslavya ve Bosna iç savaşlarındaki şiddet kullanımının kınanmasından ve daha sonra diğer ayrılıkçı çatışmalarda (örneğin Gürcistan, Transdinyester, Makedonya) benzer bazı

açıklamalardan (toplumsal bütünlüğe saygı adına ayrılıkçı grupların şiddet kullanımının kınanması) çıkarılabileceğini savunmaktadırlar.

Kuvvet kullanımını yasaklayan katı hükümlerde dört istisna bulunmaktadır ve bunlardan son ikisi BM'nin kuruluş döneminden kaynaklanmaktadır. Bu istisnalar meşru müdafaa için kuvvet kullanımı (Madde 51), BMGK kararlarıyla Güvenlik Konseyine kuvvet kullanma yetkisi verilmesi (Bölüm VII), BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesinin kuvvete başvurma ayrıcalığı (Madde 106) ve İkinci Dünya Savaşı sırasında düşman güçlere karşı kuvvet kullanımına izin verilmesi (Madde 107) gibi senaryoları kapsamaktadır. Bu hükümlerden meşru müdafaa ve BMGK kararıyla kuvvet kullanılması günümüzde geçerliliğini korumakta ve uygulama sahası bularak uluslararası hukukta tartışmalara konu olabilmektedir. Güç kullanımının yasaklanmasına yönelik kararlı vurgunun ortasında, askeri müdahale alanı uluslararası ilişkiler içinde önemli bir alan olmaya devam etmektedir. Bu ısrar, BM'nin belirli durumlarda güç kullanma yetkisine sahip olmasından kaynaklanmakta ve sisteme çıkmazları aşma ve işlevselliğini sürdürme esnekliği sağlamaktadır (Orallı, 2014, 113).

Küresel ve bölgesel güvenlik üzerine diyalogların başlatıldığı San Francisco görüşmelerinin doruk noktasındaki tartışmalar sırasında, müzakereler meşru müdafaa hakkını, uluslararası ilişkilerde güç kullanımını yasaklayan BM Şartı madde 2(4)'ün gerekli bir istisnası olarak kabul etmiştir (Alexandrov, 1996, 71-81). Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için müdahale edene kadar bir BM üyesine yönelik silahlı bir saldırının ardından bir BM üyesinin bireysel ve meşru meşru müdafaa hakkını teyit eden BM Şartı'nın 51. maddesi uyarınca saldırıya uğrayan devletin Güvenlik Konseyi harekete geçene kadar saldırganlara karşı güç kullanarak kendini savunma hakkına sahip olduğu (BM, 1945) açıktır.

Madde 51 uyarınca, üyelerin meşru müdafaa haklarını kullanırken gerçekleştirdikleri eylemleri derhal Güvenlik Konseyi'ne bildirmeleri gerekmektedir. Bu bildirim sorumluluğu bu hakkı ileri süren tarafa aittir. Her iki tarafın da bu tür iddialarda bulunduğu durumlarda, taraflardan herhangi biri Güvenlik Konseyi'ne başvurma seçeneğine sahiptir. Bu koşullara veya devletlerin meşru müdafaa haklarını kullanmalarına rağmen Güvenlik Konseyi'nin yetkisi devam eder. Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için hayati önem taşıyan adımları attığında, meşru müdafaa için güç kullanımı sona ermelidir (Keskin, 1998, 49).

Madde 51, bir eylemin meşru müdafaa eylemi olarak nitelendirilebilmesi için yerine getirilmesi gereken belirli koşulları tanımlamaktadır. Bunlardan ilki, silahlı bir eyleme uğramaktır. BM Antlaşması'na göre, devletler kendilerine yönelik bir silahlı saldırı olmadığı sürece kuvvet kullanımına başvurduklarında bu durum meşru müdafaa kapsamında değerlendirilmez. Ardından, bu eylemler Güvenlik Konseyi'ne bildirimde bulunulmasını gerektirir ve Güvenlik Konseyi gerekli önlemleri alana kadar meşru müdafaa hakkı kısıtlanır. Buna ek olarak, meşru müdafaa'nın doğuştan gelen, doğal bir hak olarak kabul edilmesidir (Karadağ, 2016:175).

Silahlı saldırıya hedef olunması konusunda kavramın açıklığa kavuşturulması noktasında tartışma ile karşılaşılmaktadır. BM Genel Kurulunun 14 Aralık 1974 tarih ve A/3314 sayılı "Saldırının Tanımı" kararında yer alan hüküm bu konuyla ilgili atıfta bulunan önemli kaynaklardandır. Buna göre saldırı niteliğinde olan fiiller:

a- Bir devletin silahlı kuvvetleri tarafından başka bir devlete karşı yapılan saldırı ya da istila ya da bu tür bir saldırı ya da istila sonucunda başka bir devletin topraklarının ya da herhangi bir bölümünün geçici de olsa zorla işgal ya da ilhak edilmesi;

b- Bir devletin topraklarının başka bir devletin silahlı kuvvetleri tarafından bombalanması veya bir devletin başka bir devletin topraklarına karşı herhangi bir şekilde silah kullanması;

c- Bir devletin limanlarının veya kıyılarının başka bir devletin silahlı kuvvetleri tarafından abluka altına alınması;

d- Bir devletin silahlı kuvvetlerinin başka bir devletin kara, deniz veya hava kuvvetlerine, deniz filolarına veya hava filolarına saldırması;

e- Bir devletin silahlı kuvvetlerinin başka bir devletle yapılan bir antlaşmaya dayanarak, antlaşma hükümlerini ihlal edecek şekilde bu devlette konuşlandırılması veya antlaşmanın sona ermesinden sonra bu silahlı kuvvetlerin bu devlette bulunmaya devam etmesi;

f- Bir devletin topraklarını başka bir devletin kullanımına sunması, topraklarının üçüncü bir devlete karşı saldırgan eylemler için kullanılmasına izin vermesi;

g- Silahlı çetelerin, grupların, düzensizlerin ya da paralı askerlerin gönderilmesi ya da bir devlet tarafından ya da bir devlet adına başka bir devleti hedef alan ve yukarıda detaylandırılan eylemlerle karşılaştırılabilir büyüklükte silahlı kuvvet eylemlerine girişen bu tür sevkiyatlara önemli ölçüde dahil olunması (Gündüz, 2015, 141).

Bu listede yer alan fiiller, genel olarak uluslararası hukuk açısından saldırı olarak kabul edilen eylemleri kapsar. Ancak, bu tür bir tanımlama ve bu fiillerin değerlendirilmesi durumuna dair nüanslar ve özel durumlar, ilgili hukuki metinler ve mahkeme kararları tarafından belirlenebilir. BM Genel Kurulu'nun Saldırganlığın Tanımına ilişkin 3314 sayılı kararında saldırganlık olarak tanımlanan eylemler, UAD tarafından 1986 yılında Nikaragua'daki askeri ve benzer eylemlere ilişkin kararında onaylanmıştır. Kararda bizzat saldırıya uğrayan devlet bunu istemedikçe bir başka devletin (olayda ABD) kolektif meşru müdafaayı öne sürerek müdahale de bulunulamayacağına da işaret edilmektedir (Sur, 2019, 130).

Önleyici meşru savunma hakkına ilişkin olarak ise varlığı UAD kararlarında ne reddedilmiş ne de kabul edilmiştir. Devletlerin uygulamalarında ise İsrail'in 1967 Arap-İsrail Savaşında Mısır, Ürdün ve Suriye'ye saldırmasını, ABD'de 11 Eylül 2001 İkiz Kuleler saldırısından sonra 2003'te Irak'a önleyici meşru savunma hakkını kullandıklarını ile sürmüşlerdir (Pazarcı, 2015, 557).

Halihazırda, başta terörist gruplar olmak üzere devlet dışı oluşumlar tarafından gerçekleştirilen saldırıların meşru müdafaa hakkı kapsamına girip girmediğine ilişkin tartışmalar devam etmektedir. Belirsizlik, bir devlete yönelik saldırının faillerini açıkça belirtmeyen BM Şartı'nın 51. maddesinden kaynaklanmakta ve üç farklı yoruma yol açmaktadır. Kökleri BM Genel Kurulu'nun 1974 tarihli Saldırganlığın Tanımı Kararı'na dayanan ilk yorum, meşru müdafaa hakkının yalnızca devletler tarafından gerçekleştirilen saldırılara karşılık olarak uygulanabileceğini öngörmektedir. İkinci bakış açısı, devlet dışı varlıkların saldırılarının, başka bir devletle bağlantılı olması halinde meşru müdafaa hakkını tetikleyebileceğini öne sürmektedir. Buna karşılık, üçüncü yorum, bir devletin, doğrudan devlet müdahalesinden bağımsız olarak, devlet dışı varlıkların saldırıları durumunda meşru müdafaa hakkına başvurabileceğini kabul etmektedir (Pazarcı, 2015, 560).

BM Şartı'nın 51. maddesi bunu açıkça belirtmese de, bir eylemin meşru müdafaa olarak nitelendirilebilmesi için silahlı saldırı ile savunma tepkisi arasında kendini koruma amacına uygun bir zamansal bağlantı olması gerektiği kabul edilmektedir. Bu zamansal bağlantı, meşru müdafaa eyleminin silahlı saldırıdan hemen sonra gerçekleşmesini gerektirmektedir. Buna ek olarak, karşılık, silahlı saldırıyı durdurmayı ve sonuçlarını hafifletmeyi amaçlayan orantılılık ilkesiyle uyumlu olmalıdır (Karadağ, 2016, 179).

Ayrıca, silahlı saldırıya uğrayan devlet bağımsız olarak misilleme yapma ya da gerekirse kolektif bir karşılık için diğer devletlerden destek isteme hakkına sahiptir. Madde 51'de kabul edilen ve uluslararası içtihatla onaylanan kolektif meşru müdafaa, devletlerin saldırıya karşılık verirken işbirliği yapmalarına olanak tanır (Pazarcı, 2015, 560). Nitekim bu hak, UAD'nin Nikaragua kararında da doğrulanmıştır.

BM Antlaşmasının “Barışın Tehdidi, Bozulması ve Saldırı Eylemi Durumunda Alınacak Önlemler” adlı başlığı taşıyan VII. Bölümünde bulunan 39. maddesinde, Güvenlik Konseyinin, uluslararası barışın tehdit edildiği, bozulduğu veya bir saldırı eylemi vuku bulunduğunu saptaması halinde, uluslararası barış ve güvenliğin muhafazası veya yeniden sağlanması için tavsiyeler verebileceğini veya 41. ve 42. madde gereğince hangi önlemlerin alınacağına karar verilebileceği düzenlenmiştir (BM, 1945). 41. madde gereği, Güvenlik Konseyi, almış olduğu kararların yürümesini sağlamak için silahlı kuvvet kullanılmasını gerektirmeyen ne gibi tedbirlerin alınması gerektiğine karar verebilir. Bunlar, ekonomik ilişkilerin durdurulması, ulaştırma vasıtalarının kısmen veya tamamen kesilmesi veya diplomatik ilişkilerin kesilmesi gibi önlemlerdir (BM, 1945). Güvenlik Konseyi 41. maddede belirtilen önlemlerin yetersiz olduğuna ya da etkisiz kalacağına karar verirse, 42. maddede belirtildiği üzere, kara, hava ve deniz kuvvetlerini kullanarak gerekli her türlü eylemi gerçekleştirme yetkisine sahiptir. BM Şartı'nın 25. maddesi, üye devletlere bu karara bağlı kalma ve uyma konusunda özel bir yükümlülük getirmektedir. Güvenlik Konseyi askeri güce sahip olmadığı için bunu üye devletlerden istemek durumundadır. 49. Madde uyarınca, BM üye devletleri, Güvenlik Konseyi tarafından kararlaştırılan tedbirlerin uygulanmasında işbirliği yapmakla yükümlüdür. Güvenlik Konseyi'nin talebi üzerine silahlı kuvvetlerini sunmak ve birliklerinin kullanımına ilişkin bu kararlara uymakla yükümlüdürler (Orallı, 2014, 119). Ayrıca, BM Antlaşmasının VIII. Bölüm 52. ve 54. maddeleri çerçevesinde bölgesel örgütlere BMGK'nin izni ile zorlama tedbirleri uygulama yetkisi verilmiştir. Dolayısıyla, güç kullanımında standart prosedüre göre daha ademi merkezîyetçi bir yaklaşım olmasına rağmen, Güvenlik Konseyi'nin güç kullanma yetkisi üzerindeki nihai kontrolünü zayıflatmamaktadır (Bozkurt, 2007, 43).

Güvenlik Konseyi tarihte uluslararası barışın bozulduğunu nadir de olsa bazı durumlarda kabul etmiştir. Bunlar, 1950 Kore Savaşı, 1982 Falkland Adaları Savaşı ve 1990 Irak'ın Kuveyt'i işgali ve 2011 Libya krizidir. Ancak hiçbir zaman resmi olarak bir saldırı eylemi

tanımlamamış ya da böyle bir olayı resmen tanımamıştır. Bunun başlıca nedeni saldırganlığın tanımlanmasındaki zorluktur. Saldırganlığın tanımını 1974 yılında Güvenlik Konseyi değil Genel Kurul yapmıştır. Bu karar, küresel barış ve güvenlik konusunda karar alma yetkisine sahip olan Güvenlik Konseyi için bir referans teşkil edebilirse de, Konsey'in bu tanıma uymakla yükümlü olmadığını belirtmek önemlidir (Keskin, 1998, 142).

1.3.2. İnsani Müdahale

Son yıllarda uluslararası hukukta en tartışmalı hale gelen konulardan biri, insani müdahale kavramıdır. Bir ülkede gerçekleşen ağır insan hakları ihlallerinin sonlandırılması ve sivil halkın korunması amacıyla, diğer devletler veya uluslararası kuruluşlar aracılığıyla gerçekleştirilen veya gerçekleştirme tehdidi yapılan müdahaleler insani müdahale olarak adlandırılmaktadır (Demirel, 2013:153). Hukuki anlamda 1944 yılında AP konuya ilişkin bir tanım yaparak; insani müdahaleyi, bir devletin vatandaşlarının veya sakinlerinin insan haklarının başka bir devlet veya devletler koalisyonu tarafından, genellikle gerektiğinde güç kullanma tehdidi veya uygulaması kullanılarak korunması olarak tanımlamıştır (Dülger, 2012).

Eleştirmenler, insani müdahalenin meşruiyetten yoksun olduğunu ve BM Şartı'nın bir devletin iç işlerine karışmaya karşı ilkelerini ihlal ederek ve Şart'ın kuvveti haklı kılan istisnai koşullarını karşılamadan güç kullanarak uluslararası hukuka aykırı olduğunu savunmaktadır. İşte bu bağlamda insani müdahalenin uluslararası hukuka aykırı yönleri:

1- Egemenlik İlkesine Aykırılık: Uluslararası hukuk, devletlerin egemenliğini koruma prensibine dayanır. Egemenlik, devletlerin bağımsızlığını ve içişlerine dış müdahale olmamasını ifade eder. Bir devletin diğer bir devletin içişlerine müdahalesi, genellikle egemenlik ilkesine aykırı kabul edilir.

2- BMGK Yetkisi: BM Şartı Madde 2/4 uyarınca, Güvenlik Konseyi müdahale edene kadar Madde 51'de belirtilen meşru müdafaa durumları veya Güvenlik Konseyi tarafından kararlaştırılan barışa yönelik tehditler, barışın ihlali veya saldırı eylemlerine ilişkin VII. Bölüm hükümleri dışında kuvvet kullanımını açıkça yasaklanmıştır. Şart'ta titizlikle belirtilen bu istisnalar insani müdahaleyi ya da koruma sorumluluğunu kapsamamakta ve kuvvet kullanımına ilişkin yoruma yer bırakmamaktadır.

3- Belirsizlik ve Keyfi Müdahale Endişeleri: İnsani müdahale kavramı, ne zaman ve nasıl uygulanacağına dair belirsizliklere neden olabilir. Bu durum, uluslararası ilişkilerde keyfi müdahale endişelerine yol açabilir.

4- Uygulamada Sorunlar: İnsani müdahalenin pratik uygulamasında, müdahale eden devletin gerçek amacının insani koruma mı yoksa başka bir amaç mı olduğunu belirlemek zor olabilir.

5- Çatışmanın Şiddetlendirilme Riski: Dış müdahale, iç çatışmayı daha da şiddetlendirebilir ve hatta daha fazla insan hakları ihlallerine yol açabilir. Bu, dış müdahalenin istenmeyen sonuçlara yol açabileceği endişelerini doğurur.

6- İnsani Müdahalenin Aslında Siyasi Amaçlara Hizmet Etme Riski: Bazı eleştirmenler, insani müdahalenin sözde insani gerekçelere dayandırılarak, aslında müdahale eden devletin kendi siyasi çıkarlarını koruma amacına hizmet ettiğini öne sürer.

BM Güvenlik Konseyi'nin izni olmadan insani müdahaleye karşı çıkan perspektifin destekçileri BM Şartı'nın özel hükümlerine ve kapsayıcı hedeflerine atıfta bulunurlar. Şart'ın kuvvet kullanımına ilişkin istisnaları açık bir şekilde tanımladığını ve insani müdahaleyi ya da benzer istisnaları bilinçli olarak hariç tuttuğunu iddia etmektedirler. Bu tür müdahaleler amaçlanmış olsaydı, Şart'ın bunları benzer bir kesinlik ve açıklıkla tanımlayacağını savunmaktadırlar (Schachter, 1984, Akt. Sak, 2015, 128).

BM Şartı gereği insancıl müdahalenin hukuka aykırı olduğu görüşü eleştirilmiştir. Bu eleştirilerden ilki insan haklarının devletlerin iç meselesi olarak görülmesidir. Günümüzde insan haklarının ulusal sınırların ötesine geçtiğini ve artık sadece devletin iç meseleleriyle sınırlı olmadığını savunan bir bakış açısı giderek yaygınlaşmaktadır (Sur, 2019, 134). İnsan haklarına riayet etmek artık tüm devletlerin sorumluluğudur ve bu hak ihlallerin önünde durulmayarak müdahalede bulunulmaması insan hakları kavramının ortadan kalkmasına neden olacaktır. İkinci bir eleştiri şartın barışı koruma yükümlüğünü tüm diğer değerlerden öncelikli olarak ele almasıdır. Oysa ağır insan haklarına yönelik ihlaller uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye düşürdüğünde müdahalede bulunmak uluslararası hukuka aykırı bir davranış olarak kabul edilmeyecektir (Sak, 2015, 130). Son bir eleştiri ise klasik uluslararası barış ve tehdidin bozulması gibi durumların dışındaki insancıl felaketlerde BM'nin kuvvet kullanma mekanizmasını harekete geçirecek mekanizmaların etkisizliğidir. BM'nin beş daimi üyelerinin sahip oldukları veto yetkisi

BM'nin çağdaş krizlerde beklenen işlevi yerine getirmede etkisiz kalmasına neden olmaktadır.

1970'lerin başından bu yana BM, Kamboçya, Somali, Ruanda ve Yugoslavya gibi soykırım ve etnik temizlik gibi zulümlerin küresel çapta dikkat çektiği çeşitli çatışma bölgelerinde insani müdahale talep eden çok sayıda örnekle karşı karşıya kalmıştır. Ancak BM'nin insani felaketleri önlemedeki ve güç kullanma yetkisini kullanmadaki etkinliği sorgulanmıştır. Tırmanan Yugoslav iç savaşına rağmen, BMGK'nın 713 (1991) sayılı kararı uluslararası barış ve güvenliğe yönelik tehdidi kabul etmiştir. Karar 816 (1993) gibi müteakip kararlar, güç kullanımını da dahil olmak üzere gerekli tedbirlerin alınmasını savunmuştur. Yine de, Ağustos 1995'te çatışmayı durdurmak için esaslı bir müdahale yapılmadan önce, BM Koruma Gücü'nün gözetimi altındaki bölgelerde, özellikle Bihaac ve Srebrenica'da soykırım ihlalleri meydana gelmiştir (Sak, 2015, 132).

NATO'nun 1999 yılının başında gerçekleştirdiği Kosova müdahalesinde, BMGK uluslararası barış ve güvenliğin tehdit altında olduğunu tespit ettiği halde, 1998 tarihli 1160 sayılı ve 1199 sayılı kararlarında askeri müdahaleye izin veren bir hüküm vermemiştir (Sur, 2019, 132). Kararlarda çatışmaların sınır aşan silahlı çatışmalar oluşturacak tehlikeleri barındırdığına ilişkin bir ifade yer almayarak yalnızca insani yardım durumu ile ilgili endişeler yer almaktadır. Ancak bir devletin yabancı bir ülkede yakın bir zararla karşı karşıya kalan vatandaşlarını korumak veya kurtarmak için silahlı güç kullanması farklı bir konum teşkil etmektedir. Genellikle insani müdahale ile ilişkilendirilse de, bu eylem kapsam bakımından farklılık gösterir ve daha geniş insani ilkelerden ziyade belirli vatandaşların korunmasına odaklanmaktadır. Tehlike altında olduğu düşünülen vatandaşların kurtarılmasına ilişkin örnekler arasında 1961'de Stanleyville'deki Belçika müdahalesi, 1965'te Dominik Cumhuriyeti'nde gerçekleşen ABD operasyonları, Entebbe'deki İsrail kurtarma çabası, 1980'de İran'daki rehinelere kurtarmak için yapılan ancak başarısız olan ABD girişimi ve 1983'te Grenada'daki Amerikalıların başarılı bir şekilde "kurtarılması" gibi olaylar sayılabilir. Bu tür güç kullanımları, toprak egemenliğinin ihlali olarak eleştirilmiş olsa da, hukukçular ve birçok hükümet bu tür eylemler için genel olarak bir yasal dayanak olduğunu benimsemiştir. Kurtarma girişimlerinin lehine olan argüman, üç temel unsuru içerir: (1) hayat kurtarmak için acil bir ihtiyaç; (2) meşru müdafaa; ve (3) eylemin gerçekleştiği devletin toprak bütünlüğünün veya siyasi bağımsızlığının ihlal edilmemesidir (Schacter, 1984, 1629).

NATO'nun 1999 yılında Yugoslavya'daki iç savaşa müdahalesi, BM Şartı'nın kuvvet kullanma gerekçelerinde veya uluslararası hukukta açıkça belirtilmeyen bir kavram olan insani müdahale tartışmalarını alevlendirmiştir. Devlet müdahalesi taraftarları ve karşıtları arasındaki tartışmaların önemli bir sonucu "Koruma Sorumluluğu" nun (R2P) ortaya çıkması olmuştur. Uluslararası Müdahale ve Devlet Egemenliği Komisyonu (ICISS) 2001 yılında R2P'yi "insani müdahaleyi" çevreleyen belirsizlikleri ele alma girişimi olarak tanıtmıştır. R2P, insani müdahaleden farklı bir kavram olarak değil, ICISS raporunda detaylandırıldığı üzere, müdahale hakları tartışmasını çevreleyen çıkmazı aşmayı amaçlayan bir terminoloji değişikliği olarak değerlendirilmektedir (Badescu, 2011, 13).

Kanada Dışişleri Bakanı Lloyd Axworthy'nin 2000 yılında kurduğu ICISS, 2001 yılında "Koruma Sorumluluğu" başlıklı bir rapor yayınlamıştır. Bu rapor, egemenliğin hükümetlere kendi toprakları üzerinde mutlak özerklik verdiği fikrine karşı çıkıyordu. Bunun yerine, egemenliğin hem haklar hem de sorumluluklar içerdiği konusunda küresel bir mutabakat olduğunu kabul etmiştir. Tek tek devletler halklarını korumakta başarısız olduklarında, müdahale etmeme hakkını kaybederler. Bunun yerine, "uluslararası müdahale sorumluluğu" ortaya çıkmaktadır (Bannon, 2006, 1161). ICISS Raporu'nun temel amacı, devletlerin halklarını koruma sorumluluğu konusunda ortak bir anlayışı geliştirmek ve bu kapsamda uluslararası topluluğun nasıl hareket etmesi gerektiğini belirlemektir. Bu bağlamda, R2P kavramı, ciddi insan hakları ihlalleri, soykırım, etnik temizlik ve kitlesel zulmün yaşandığı durumlarda devletlerin ve uluslararası topluluğun müdahale etme sorumluluğunu ifade eder.

Raporun yayınlanmasını takiben, bu konuya ilişkin yasal ortam gelişmeye devam etmiştir. Aralık 2004'te Genel Sekreter Kofi Annan tarafından oluşturulan Tehditler, Zorluklar ve Değişim konulu Üst Düzey Panel bu konuyu ele almıştır. Soykırım veya yaygın etnik temizlik durumlarında, Güvenlik Konseyi'nin nihai bir önlem olarak yetkilendirebileceği kolektif bir uluslararası koruma sorumluluğunun mevcut olduğunu tespit etmişlerdir (Keskin, 2009, 76-77).

BM Genel Kurulu'nun 2005 yılındaki Dünya Zirvesi Sonuç Belgesi "koruma yükümlülüğü" kavramını içeriyordu. Belge, "koruma sorumluluğu" ilkesini insan hakları ve hukukun üstünlüğünün daha geniş bağlamı içinde özetlemiştir. Özellikle soykırım, savaş suçları, etnik temizlik ve insanlığa karşı suçları önleme yükümlülüğünü ele alan

belge, uluslararası toplumun BM Şartı'nın VI. ve VIII. bölümleri kapsamındaki görevini vurgulamıştır. Belge, halkları bu zulümlerden korumak için diplomatik, insani ve barışçıl tedbirlerin gerekliliğinin altını çizmiştir. Barışçıl çabaların başarısız olduğu ve ulusal makamların halklarını bu tür ağır ihlallerden koruma görevlerini ihmal ettiği durumlarda, belge, Güvenlik Konseyi aracılığıyla, duruma göre ilgili bölgesel örgütlerle işbirliği içinde kararlı ortak eylem için hazır olduğunu onaylamıştır (BM Genel Kurulu, 7 Haziran 2016). Ayrıca BMGK 2006 yılı 1674 sayılı kararıyla bu açıklamayı teyit ederek Koruma Sorumluluğuna bazı açıklıklar getirme yoluna gitmiştir.

ICISS Raporunda ana hatlarıyla belirtildiği üzere Koruma Sorumluluğu temel ilkeleri ortaya koymaktadır:

1-Ciddi Bir Tehdidin Varlığı: Soykırım, insanlığa karşı suçlar, etnik temizlik veya savaş suçları gibi yakın ve ciddi bir tehdidin varlığı.

2-Doğru Niyet: Askeri müdahale öncelikle tehdidi durdurmayı ve insanların acı çekmesini önlemeyi amaçlamalıdır. ABD'nin Irak'ı işgali için kitle imha silahları, terörle mücadele çabaları ve demokrasiyi teşvik etmek gibi çeşitli gerekçeler sunulmasına rağmen, açıklanmayan bir neden Ortadoğu petrolünün peşine düşmek ve ABD'nin diğer küresel güçler arasındaki hakimiyetini sürdürmekti (Erturul, 2016, 453).

3-Son Çare: Bir devlet halkını koruyamazsa ve diğer barışçıl alternatifler etkisiz kalırsa, tüm uygulanabilir yollar tüketildikten sonra son seçenek olarak kuvvete başvurulması düşünülebilir.

4-Orantılı Eylem: Herhangi bir askeri müdahalenin kapsamı, süresi ve yoğunluğu, belirlenen hedefe ulaşmak için gerekli olan asgari düzeyde olmalıdır.

5-Sonuçların Dikkate Alınması: Müdahale olumlu sonuçlar getirmeli ve daha büyük zarar veya kayıplara yol açmamalıdır (Sur, 2019, 133)

NATO'nun 2011 yılında Libya'ya müdahalesi, BMGK'nin 1973 sayılı kararı temelinde gerçekleşmiştir. NATO'nun Libya'ya müdahalesi sırasında, uluslararası toplumun sivilleri koruma çabası kara hareketi olmaksızın öncelikle hava saldırılarına dayanmış, bu da sivil kayıpların artmasına ve yaygın yerinden edilmelere neden olmuştur (Ulusoy, 2013, 281-282). BM kararlarında ve uluslararası söylemde atıfta bulunulmasına rağmen, Koruma Sorumluluğu herhangi bir uluslararası anlaşmada resmi olarak kabul edilmemiştir ve uluslararası hukukta bağlayıcı bir statüye sahip değildir.

2. BÖLÜM: 2008 YILINDA GÜRCİSTAN'DA YAŞANAN ÇATIŞMA VE RUSYA MÜDAHALESİ

SSCB'nin dağılmasından sonra Rusya'nın dış politikasında jeopolitik kaygılar, bölgesel güvenlik, etki alanları, NATO genişlemesi, eski Sovyet cumhuriyetleri ve enerji kaynaklarının kontrolü gibi çeşitli konularda ortaya çıkmıştır. Bu kaygı doğrultusunda Kafkasya'nın jeopolitik dinamikleri Rusya'nın ulusal güvenliğini, dış ilişkilerini, yönetimini, askeri stratejilerini ve ekonomik çerçevesini önemli ölçüde etkilemektedir (Öztürk, 2013, 206). SSCB döneminde tarihsel olarak dış dünyaya kapalı olan Kafkasya, 1990'lardan bu yana artan siyasi huzursuzluklar ve çatışmalar yaşamıştır. Bu dönemde bölgede bulunan Gürcistan, etnik ayrılıkçı sorunlarla karşı karşıya kalmıştır (Öztürk, 2009). Güney Osetya krizi, başlangıçta bölgesel bir sorun olmasına rağmen, Rusya'nın müdahalesiyle 2008'de uluslararası dikkat çekmiş ve Rusya'nın eski SSCB toprakları üzerindeki kararlı tutumunu ortaya koymuştur. Bu tutum, uluslararası hukukun güç kullanımını yasağını ihlal etmesine rağmen, Rusya'nın stratejik jeopolitik konumu ve küresel enerji tedarikinin transit rotası olma önemi nedeniyle bu bölgelerdeki kontrolünü sürdürme kararlılığını vurgulamaktadır.

İkinci bölümde ele alınacak olan 2008 yılında Gürcistan'da yaşanan çatışma ve Rusya'nın müdahalesi, uluslararası hukuk bağlamında önemli bir olaydır. Bu dönemde Gürcistan'ın Güney Osetya bölgesindeki çatışmalar, uluslararası toplumun dikkatini çekmiş ve Rusya'nın müdahalesiyle daha geniş bir boyut kazanmıştır.

Bu bölüm, 2008 Gürcistan-Rusya çatışması ve sonrasında Rusya'nın Gürcistan'a müdahalesini detaylı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, uluslararası hukukun kuvvet kullanma ve müdahaleye ilişkin ilgili ilkeleri üzerinde durulacak ve bu olayın uluslararası hukuk çerçevesindeki yansımaları araştırılacaktır. Bölümün giriş kısmında, Gürcistan'ın Güney Osetya bölgesindeki çatışmaların arka planı ve süreci açıklanacak, çatışmanın tarafları ve çıkış sebepleri analiz edilecektir. Ardından, Rusya'nın bu çatışmaya müdahalesi ve bu müdahalenin yöntemleri, zamanlaması ve sonuçları incelenecektir.

Bu bölümde, uluslararası hukukun 2008 Gürcistan-Rusya çatışmasına ilişkin hangi prensipler ve normlar çerçevesinde bir değerlendirme yapılması gerektiği detaylı bir şekilde tartışılacaktır. Bu çerçevede, egemenlik ilkesi, askeri müdahale yasağı,

uluslararası barış ve güvenliğin korunması gibi uluslararası hukukun temel ilkeleri incelenecek ve bu olayın bu ilkelere uygunluğu veya ihlali değerlendirilecektir. Bu bölüm aynı zamanda, Gürcistan-Rusya çatışmasının uluslararası toplumda nasıl yorumlandığı, uluslararası aktörlerin tepkileri ve bu olayın uluslararası ilişkiler üzerindeki etkileri gibi konuları da kapsayacaktır. Bu çatışmanın uluslararası hukuk açısından genel çerçevesini çizerek, üçüncü bölümde detaylı analizlere geçmeyi amaçlamaktadır.

2.1. SSCB Dönemi Gürcistan ve Güney Osetya

Gürcistan'a bağlı Güney Osetya, tarih boyunca çeşitli kültürlerin etkisi altında kalmış bir bölge olmuştur. Gürcistan ve Güney Osetya arasındaki tarihi bağlam, zaman içinde değişmiş ve karmaşıklaşmıştır. Tarih boyunca bölge, çeşitli imparatorluklar ve devletler tarafından kontrol edilmiştir. 16. ve 17. yüzyıllarda, Güney Osetya'nın bazı bölgeleri Osmanlı ve Safevi İran İmparatorlukları arasında değişen süreçlerde yer alırken bu dönemde bölge, Gürcü krallıkları ile etkileşim içinde kalmıştır. 18. yüzyılın ortalarında, Gürcistan ve dolayısıyla Güney Osetya, Rus İmparatorluğu'nun etki alanına girdi. Rus İmparatorluğu, bölgeyi Osmanlı ve Safevi İmparatorluklarından almıştır. Osetya, bölgeyi ele geçiren Rus çarlarının bölgenin kuzeyini kendi topraklarında bırakarak güneyini Gürcistan yönetimine sokmalarından itibaren bölünmüş bir durumdadır (Mert, 2004, 61). Güney Osetya'nın Gürcistan'a tarihsel entegrasyonu ilk olarak 19. yüzyılın ortalarındaki Rus işgali ve ardından Güney Osetya topraklarının Gürcü feodal beylerinin alanı olarak ilan edilmesiyle gerçekleşmiştir. Bu durum Güney Osetya halkının yönetiminin Gürcü feodal otoritesi altına girmesine yol açmıştır (Tavkul, 2008).

Mutlak monarşiyle yönetilen Rusya'da, marksizmin ülkede gittikçe güçlenmesi nedeniyle 8 Mart 1917'de halk gösterilerinin başlaması sonucu ihtilal meydana gelmiştir. 8 Kasım'da Petersburg'a gelen Lenin, Rusya'da Bolşevik ihtilali dönemini resmen başlatmış ve kurulan yeni yapı 1922'de SSCB'ye dönüşmüştür (Uçarol, 2008, 649). 1918 ve 1920 yılları arasında Güney Osetya, Kafkasya'daki diğer bölgelerde olduğu gibi, Kızıl Ordu ve Menşevik liderliğindeki Gürcistan arasında çalkantılı çatışmalara sahne olmuştur. Temmuz 1918'de Bolşevik Partisi'nin Güney Osetya örgütlenme bürosunun kurulduğu bu dönem, Güney Osetyalıların Gürcistan'da iktidardaki Menşevik hükümete karşı direnişinin başlangıcına işaret ediyordu. Bu dönemde, Oset halkının Menşevik otoriteye karşı Sovyet yanlısı ayaklanması Gürcistan tarafından bastırılmıştır.

Gürcistan'ın başlangıçta tüm azınlıklara eşit siyasi ve sosyal haklar sağlama ve kendi gelişimlerini destekleme özgürlüğü tanıma vaadine rağmen, Güney Osetyalıların kendi kaderlerini tayin etme hakları ellerinden alınmıştır. Bu durum 1919 yılında Gürcistan'ın yerel meclisleri feshederek Güney Osetya toplumunun özerkliğini kısıtlamasıyla ortaya çıkmıştır.

Tarihsel açıdan bakıldığında Osetyalılar, 1774 yılında gönüllü olarak Rusya topraklarına katılmışlar ve o dönemde anlaşmada Kuzey ve Güney Osetya'yı ayıran hiçbir şeyin belirtilmediğine işaret etmişlerdir. Antlaşma kapsamında, Osetya'nın bir kısmı da Rusya'ya katılmıştır. Ancak, tarih boyunca bu bölge üzerindeki egemenlik ve sınırlar birkaç kez değişmiştir. Bu dönemdeki toprak değişiklikleri, daha sonraki yıllarda Osetya'nın sosyo-politik yapısını etkilemiş ve günümüzdeki durumu etkileyen faktörlerden biri olmuştur. Dolayısıyla Osetyalılara göre Gürcistan 1918'de Rusya'dan kopmasından sonra Güney Osetya'nın Gürcistan çatısı altında kalmaması gerekmektedir. Bu nedenle, Güney Osetya Sovyet Cumhuriyeti olarak 8 Haziran 1920'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Gürcistan ise bunu toprak bütünlüğüne meydan okuyan bir Osetyalı ayaklanması olarak değerlendirmiş ve ordusunu bu ayaklanmayı bastırmak için harekete geçirmiştir. Rusya ise bu eylemi Güney Osetya içişlerine müdahale gerekçesiyle protesto etmiştir. Güney Osetyalılar bunu (Güney Osetya kaynaklarına göre 5000 Oset öldürülmüş, 13.000 kişi ise açlık ve salgın hastalıklardan ölmüştür.) Gürcüler tarafından yapılan ilk soykırım olarak nitelendirirken; Gürcüler Osetyalıların Gürcistan topraklarını ele geçirmeye ve Rusya'nın Güney Osetya'yı ayrılmaya teşvik ederek istikrarsızlaştırmaya yönelik ilk girişimi olarak görmüştür (Cvetkovski, 1999).

1921'de SSCB, Gürcistan'ı işgal etmiş ve Gürcistan, SSCB'nin bir parçası olmuştur. Gürcistan, 12 Mart 1922'de üç ülkenin bulunduğu (Gürcistan, Azerbaycan, Ermenistan) Transkafkasya Sovyet Federe Sosyalist Cumhuriyetine katılmasının ardından Güney Osetya, Güney Osetya Özerk Bölgesi (oblast) olarak 20 Nisan 1922'de yeniden adlandırılmıştır. 30 Aralık 1922'de Federasyon, SSCB'ye katılmış ve 5 Aralık 1936 tarihli yeni Sovyet anayasası, Güney Osetya'nın yeni kurulan Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti içindeki özerkliğini doğrulamıştır. Aynı gün Kuzey Osetya, Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti içinde bir özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti olarak tanınmış ve böylece Kuzey ve Güney Osetya'nın farklı Sovyet cumhuriyetlerinin bir parçası olarak statüsü kesinleşmiştir (König, 2005, 240). 1936'daki bölgesel siyasi

yeniden yapılanmanın ardından, uzun süren Sovyet yönetimi döneminde, SSCB'nin çöküşüne kadar siyasi çatışmalarda ve gruplar arası düşmanlıklarda bir donma yaşanmıştır (Öztürk, 2009, 5).

2.2. Soğuk Savaşın Sona Ermesi ve Güney Osetya'nın Statüsü

Sovyet sonrası Güney Kafkasya'da yeni kurulan bağımsız cumhuriyetler, kırılgan devlet yapıları nedeniyle güçlü ulusal ordular kurmakta zorluklarla karşılaşmıştır. Etnik temeller üzerine inşa edilen bu uluslar sadece güvenlik sorunlarıyla değil aynı zamanda ekonomik ve siyasi çalkantılarla da boğuşmuştur (Öztürk, 2013, 208). SSCB döneminde Güney Osetya, Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinin özerk bölgesiydi. SSCB'nin 1991'de dağılmasının ardından Kafkasya, diğer eski Sovyet bölgelerinden farklı olarak yeniden canlanan siyasi gerilimler yaşadı. Her ülke ve azınlık yeni siyasi ortamdan pay almak istedikçe, bölgenin düzenini şekillendirmede zorluklar ortaya çıkmıştır (Öztürk, 2009, 6). Gürcistan, SSCB'nin dağılmasının ardından siyasi kargaşaya ve iç çekişmelere sürüklendi. İlk çatışma bölgelerinden biri, Sovyet döneminde Gürcistan içinde özerk bir bölge olan ve 1989-1992 yılları arasında kanlı çatışmaların patlak verdiği Güney Osetya olmuştur (Cvetkovski, 1999).

1988 yılı Kasım ayında azınlık dillerine ve Rusça'ya rağmen Gürcü dilinin cumhuriyet içindeki konumunu güçlendiren bir yasa çıkarılmıştır. Böylece Gürcü-Osetyalı çatışmasının ilk adımı atılmış ve 1989'da "kanunlar savaşı" (Cornell, 2002) başlamıştır. Gürcü medyasının cumhuriyette Gürcüce'nin tek resmi dil olarak kullanılmasını savunmasıyla gerilim artmış ve özellikle o dönemde Oset nüfusunun sadece %14'ünün Gürcüce bildiği düşünüldüğünde durum daha da kötüleşmiştir (Tavkul, 2002, 78). Bu program Güney Osetya'da etnopolitik seferberliği ateşlemiştir (Cornell, 2002, 192).

Güney Osetya Halk Cephesi Örgütü (Ademon Nykhas), 1988 yılının başlarında Tshinvali Pedagoji Enstitüsü'nde tarih alanında pek fark edilmeyen bir öğretim görevlisi olan Alan Chohiev'in önderliğinde kurulmuştur (Cornell, 2002, 191). 1989 yılında Alan Chohiev Abhazya'da üniversitede Gürcü çalışmaları bölümünün açılmasına karşı Abhazya kampanyasına desteklerini açıklayan bir mektup yayınlamıştır. Bu durum, Güney Osetya'da Osetyalılar ve Gürcüler arasında ilk çatışmaları tetiklemiştir (Cvetkovski, 1999).

10 Kasım 1989’da Güney Osetya Halk Cephesi ilk kez Gürcü Yüksek Konseyinden Güney Osetya’ya özerk cumhuriyet statüsü vermesi çağrısında bulunmuş, buna karşılık talep anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle reddedilmiş ve 1990’da Güney Osetya’nın etnik ve bölgesel partileri tamamen yasaklanmıştır. 23 Kasım 1989’da Gamsakhurdia’nın televizyonda yaptığı kamuoyu çağrısı sonrası, 15.000 Gürcü toplanmış ve “Tshinvali’ye Yürüyüş” olarak bilinen yürüyüşü gerçekleştirmiştir. Gürcü protestocuların Osetya sakinleri ve Güney Osetya Ulusal Cephesi Ademon Nykhaz’ın taraftarları ile çatışması sonucu ilk kayıplar yaşanmış ve çatışma yavaş yavaş savaşa dönüşmeye başlamıştır (Sigward, 2012).

SSCB döneminde belli bir refah seviyesinde olan Gürcistan, 1991’den sonra petrol ve doğalgaz gibi ülkeye yabancı yatırım getirebilen kaynakları olmadığı için SSCB ile siyasal birlik olmanın vermiş olduğu imkanları kaybetmiştir (Bölükbaşı vd., 2013). 1990'larda bölge milliyetçi ve ayrılıkçı duyguların yükselişine tanık olmuştur. Etnik sorunlar, çözülmemiş ekonomik zorluklar ve Tiflis'in merkezi hükümet politikalarından duyulan hoşnutsuzluk bir araya gelerek yerel siyasetçilerin daha iyi çözümler vaat ettiği inancını beslemiştir (Öztürk, 2009, 6). SSCB’nin 1989 yılında dağılma sürecine girmesiyle son devlet başkanı Gorbaçov’un Glasnost ve Perestroyka politikalarıyla artan milliyetçi hareketlerden Osetyalılar da etkilenmiş ve Kuzey Osetya ile birleşme düşüncesini vurgulamaya başlamıştır.

1990 yılının ilk yarısı Gürcistan’da yapılacak seçimlerden dolayı görece olarak sakin geçmiştir. 20 Eylül 1990’da Güney Osetya Halk Cephesi, Güney Osetya Demokratik Cumhuriyeti’ni ayrı ve egemen bir varlık olarak ilan etse de henüz dağılmamış olan SSCB içindeki Gürcü liderler bu deklarasyonu reddetmiştir. Daha sonra, 1991-1992 yıllarında Gürcistan’ın bağımsızlığını ilan etmesinin ardından Güney Osetya da bağımsızlığını ilan etmiştir.

Milliyetçi Zviad Gamsakhurdia liderliğindeki “Yuvarlak Masa-Özgür Gürcistan” koalisyonu 28 Ekim 1990’da gerçekleşen Gürcistan genel seçimlerini kazanmıştır. Güney Osetyalılar tarafından boykot edilen seçim sonrası kendileri Gürcistan’dan bağımsızlıklarının bir göstergesi olarak seçim yapmışlardır. Ancak Gürcistan tarafından seçim sonuçları iptal edilmiş ve bundan sonra Güney Osetya’nın otonom statüsü kaldırılarak anayasada “Tshinvali Bölgesi” olarak adlandırılmıştır. Ocak 1991’de Gürcü Birliklerinin Tshinvali’ye girmesiyle Güney Osetya’da sıcak çatışma başlamıştır.

Gürcüler, Rus ordusunun savaş sırasında Osetyalılara yardım ve tedarik sağladığını iddia ederken; Osetyalılar bu iddiayı reddederek, yardım almadan tek başlarına savaştıklarını ifade etmişlerdir. Bağımsız gözlemcilerin çoğu da, Rusların çatışmaya yardım etmediği konusunda masum olduğunu düşünmemekte ve Gürcistan'ın o dönemdeki hem Güney Osetya hem de Abhazya yenilgilerinin bölgedeki Rus siyasi ve stratejik çıkarlarına hizmet etmesi bu görüşü desteklemekteydi (Cvetkovski, 1999).

Ocak 1992'de Gamsakhurdia devrilmiş, ondan sonra iktidara gelen Shevardnadze ülkede istikrarı yeniden tesis etmeye çalışmış ve etnik gruplar arasındaki gerilimleri azaltmayı hedeflemiştir. Gürcistan ve Güney Osetya arasında yaşanan çatışmaların sona erdirilmesi ve taraflar arasında bir barış gücünün gözetiminde ateşkese ulaşılması için çeşitli uluslararası girişimlerde bulunulmuştur. Sonuç olarak, Rus, Gürcü ve Oset güçlerinden oluşan bir barışı koruma birliği, AGİT'in gözetiminde bölgede konuşlandırılmıştır. Barış gücü, Rus-Gürcü ve Osetyalılardan oluşan bir karışık güçtü ve AGİT gözetiminde faaliyet göstermiştir. Görevleri arasında taraflar arasındaki ateşkese uyulmasının gözetilmesi, güvenliğin sağlanması ve taraflar arasında diyalogu teşvik etmek bulunuyordu. 1992-1995 yıllarında Güney Osetya ile Gürcü tarafındaki ilişkiler yapılan ateşkesin de etkisiyle bir anlamda donmuş, AGİT'in bölgedeki gözlemci misyonu ile tansiyonun düşmesiyle taraflar arasında ilişki de kurulamamıştır (Yapıcı, 2007b, 79). Ancak, bu barış gücü ve AGİT'in arabuluculuğuna rağmen, Gürcistan ve Güney Osetya arasındaki sorunlar tam anlamıyla çözülemedi.

1995 yılında Gürcistan Parlamentosu, Abhazya da dahil olmak üzere Güney Osetya gibi bölgelerle ilgili bölgesel ve idari çerçeveyi Gürcistan içinde çözümsüz bırakan yeni bir anayasayı onaylamıştır. Gürcistan Parlamentosu'nun 1995 yılında kabul ettiği yeni anayasa, Gürcistan'ın Abhazya ve Güney Osetya dahil olmak üzere bağımsızlık veya özerklik talep eden ayrılıkçı bölgelerle ilgili sorunları çözümsüz bırakan birkaç önemli madde içeriyordu. Bu anayasanın kabul edilen maddeleri, bu bölgelerin statüsü konusunda net bir çözüm getirmiyor ve bu sorunları erteliyordu. Anayasa'nın 8. maddesi, Gürcistan'ın ulusal bütünlüğünü ve toprak bütünlüğünü güvence altına alarak Gürcistan'ın bağımsızlığını ilan ettiği sınırların tanınmasını sağlarken; 73. maddesi, Gürcistan'ın toprak ve idari yapısını düzenliyordu. Ancak, bu madde, Abhazya ve Güney Osetya'nın özel statülerini veya ayrılıkçı idarelerini tanımlamıyordu. Bu, bu bölgelerin statüsünün belirsizliğini ve Gürcistan'ın bu ayrılıkçı bölgeler üzerindeki etkisinin sınırlılığını

yansıtan bir anayasal düzenlemeydi. Devlet Başkanı Şevardnadze ise federal bir çözümü savunuyordu. İkili görüşmelerin ardından Temmuz 1996'da Moskova'da "Gürcistan ve Güney Osetya Çatışmasının Tarafları Arasında Güvenliği Sağlamak ve Karşılıklı Güveni Artırmak için Önlemler Memorandumu" olarak bilinen önemli bir anlaşma imzalanmıştır (Cutler, 2004, 110). Bu dönemden sonra ekonomik ve sosyal yenilemeler (elektrik temini, yol sistemi inşası vb.) adına girişimlerde bulunulmuş olsa da 2001 yılında Tiflis'e karşı sert politikalar izleyen Güney Osetya'da Eduard Kokoev'in başa gelmesiyle sorunların anlaşma ile çözüme ulaşma olasılığı ortadan kalkmıştır.

2.3. Güney Osetya-Gürcistan Çatışmalarının Niteliği

Güney Osetya-Gürcistan çatışmaları, bölgesel istikrarın ve uluslararası ilişkilerin karmaşıklığını anlamak için zengin bir alan sunmaktadır. Bu çatışmalar, coğrafi, tarihi, etnik ve politik faktörlerin bir araya gelmesiyle biçimlenmiştir ve çatışma sürecindeki dinamikleri analiz etmek, uluslararası ilişkilerin karmaşıklığını açıklamak adına kritik bir öneme sahiptir. Güney Osetya-Gürcistan çatışmalarının doğası, sadece yerel ve bölgesel boyutta değil, aynı zamanda uluslararası ilişkilerin geniş bir yelpazesine de uzanmaktadır. Bu çatışmaların nedenleri, devletler arası ilişkilerin yanı sıra uluslararası toplumun etkileşimi ve müdahalesiyle de sık sık bağlantılıdır.

Güney Osetya, Gürcistan'ın kuzeyinde yer alan bir bölge olup, tarih boyunca Gürcistan Krallığı ve Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin bir parçası olmuştur. Ancak, bölgenin etnik bileşimi karmaşıktır. Güney Osetya'nın nüfusunun bir kısmı Osetler olarak bilinir ve Osetler, Gürcülerden farklı bir etnik gruptur. Bu etnik farklılıklar, tarih boyunca çatışmalara yol açmıştır. Gürcistan sınırları içinde yaklaşık 3900 kilometrekarelik bir alana yayılmış olan Güney Osetya, Kafkasya'daki Oset nüfusunun sadece yüzde beşini barındırmaktadır (Cvetkovski, 1999). Kuzey Kafkasya sıradağlarının güneyinde, Tiflis'in kuzeybatısında yer alan bu bölge, Güney Kafkasya ile Kuzey Kafkasya arasında önemli bir bağlantı görevi görmektedir. Önemi, etnik yapısı nedeniyle stratejik bir Rus ileri karakolu olarak belirlenen Kuzey Osetya ile olan ayrılmaz ilişkisinde yatmaktadır. Kafkas Dağları'nın kuzey ve güney kanatlarında yer alan Güney Osetya ve Kuzey Osetya, önemli Roki Tüneli ile birleşmektedir. Rus kara kuvvetleri 2008 harekâtı sırasında Gürcistan'ın içlerine ulaşmak için bu tüneli kullanmıştır (Öztürk, 2013, 232-233).

Gürcistan, etnik olarak bölgedeki en heterojen ülkelerden biridir. Ülkedeki en büyük etnik azınlıklar, yaklaşık %7 oranında Azeri ve %6 civarında Ermeni nüfusuyla temsil edilmektedir. Bu azınlık grupları, nüfusun önemli bir bölümünü oluşturmalarına rağmen, ne Sovyet döneminde ne de Gürcistan'ın yönetim yapısı içinde özerk bir statüye sahip değildi. Bunlar arasında Ruslar (%1,6), Yunanlılar (%0,35), Ukraynalılar (%0,16), Yezidiler (%0,42) ve Kistler (%0,16) gibi daha küçük azınlıklar bulunmaktadır (George, 2008). Özellikle, daha önce Sovyet döneminde özerk statüye sahip olan etnik gruplar, yani Abhazlar, Osetler ve Acarlar, uluslararası alanda daha fazla tanınmaktadır (Bora, 2009). Aşağıda 2008 yılından önce 2002 yılında yapılan nüfus sayımına göre Gürcistan'daki nüfus oranları görülecektir.

Etnik Grup	2002 Sayımı	
	Nüfus	%
Gürcüler	3,661,173	83,8
Azeriler	284,761	6.5
Ermeniler	248,929	5.7
Ruslar	67,671	1.5
Osetler	38,028	0.9

Tablo 1: 2002 Sayımına Göre Gürcistan Nüfusunun Etnik Oranları

Kaynak: Demoscope, Demographic and Health Surveys.
https://web.archive.org/web/20100316172713/http://demoscope.ru/weekly/ssp/sng_nac_89.php E.T.
 23/11/2023

Aslında çatışmanın kökleri Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar uzanmaktadır. 1918-1920 yılları arasında Sovyet destekli bir dizi ayaklanma bağımsızlık talebinde bulunmuştur. Sovyet hükümeti tarafından Tiflis yönetimine karşı desteklenen bu isyanlar 1920 yılında Gürcistan Ulusal Muhafızları tarafından acımasızca bastırılmıştır (Aydın, 2010). Güney Osetya sorunu, Rusya ve ABD'nin Gürcistan üzerindeki nüfuz mücadelesinden doğmuştur. O dönemde Gürcistan'ın bir parçası olan Güney Osetya bölgesi, Oset birliğini hedefleyerek Rusya'daki Kuzey Osetya Özerk Cumhuriyeti'ne katılma isteğini dile getirdiğinde, Gürcistan toprak bütünlüğüne ilişkin endişelerini gerekçe göstererek bunu reddetmiştir. Bu ret bölgedeki gerilimi arttırmıştır (Yapıcı, 2007b). Kuzey Osetya ile birleşme arzusu Güney Osetya halkı içinde önemli bir destek bulmuştur. Bu çatışmanın genellikle göz ardı edilen bir yönü de dini boyutudur. Hem Osetler hem de Gürcüler kendilerini Doğu Ortodoks Hıristiyanlar olarak tanımlıyorlar ki bu, İslami uygulamaları bir ölçüde benimsemiş olan Acarlar ve Abhazlarla tezat oluşturan ortak bir dini aidiyettir (König, 2005).

Transdinyester ve Dağlık Karabağ'ın aksine hem Gürcistan hem de Güney Osetya Rusya Federasyonu ile sınır komşusudur ve bu iki ülke de siyasi yönetimlerini güçlendirmek için Rusya'dan büyük miktarda siyasi ve mali kaynak almaktadır. Bu dinamik Rusya'ya sadece Kuzey Osetya siyaseti ve toprakları üzerinden Güney Osetya ve Gürcistan üzerinde etki kurma imkânı sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda Moskova'yı güney sınırları boyunca, özellikle de Batı'nın Gürcistan'daki dış faaliyetlerine karşılık olarak, uluslararası müdahaleyi yakından izlemeye sevk etmektedir (Sigward, 2012).

Gürcü tarihçilere göre, Osetlerin Gürcistan'da yerleşik olduğu ve yerleşim birimlerini kurduğu tarihlerin tespiti bazen çatışmalı olabilir. Osetlerin Güney Osetya bölgesinde yerleşik olduğu kabul edilirken, Gürcü tarihçilere göre bu yerleşimlerin ne zaman tam olarak ortaya çıktığına dair kesin bir tarih belirtmek zordur. Osetlerin Gürcistan'ın kuzey bölgelerine yerleşimi, tarih boyunca farklı dönemlerde gerçekleşmiş olabilir. Gürcistan tarihinde, Osetlerin yerleşimleriyle ilgili kaynaklarda bazen onları "Alani" olarak adlandıran kaynaklar da bulunmaktadır. Alanlar, Osetlerin tarihi kimliğinin bir parçasını oluşturur. Ancak, bu tür yerleşimlerin tam olarak ne zaman kurulduğu veya nasıl geliştiği konusunda kesin bilgilere sahip olmak sınırlıdır.

Gürcü bakış açıları, Oset yerleşimlerinin ağırlıklı olarak son iki ila üç yüzyıl içinde ortaya çıktığını ve bunun nispeten yakın bir zaman dilimi olduğunu öne sürmektedir. Bu görüş, tarihsel olarak Kuzey Osetya'dan gelen Osetleri "Gürcistan'ın nankör misafirleri" olarak tasvir eden milliyetçi lider Zviad Gamsakhurdia döneminde daha da belirginleşmiştir (Cvetkovski, 1999). Gürcistan'ın ilk cumhurbaşkanı Zviad Gamsakhurdia, Rusya ile Güney Osetya arasındaki bağları koparmaya çalışarak Gürcistan'ın kendi kaderini tayin hakkını savunmayı ve bölge üzerinde Gürcü otoritesini yeniden tesis etmeyi amaçlamıştır. Güney Osetya'daki çatışmaların SSCB'nin çöküşünün ardından giderek tırmanması Gürcistan ile Rusya arasındaki anlaşmazlığa güçlü bir katkı sağlamıştır. Güney Osetya'yı kaybetmek Gamsakhurdia için güç kaybetmek anlamına geliyordu. 1991-1992 yıllarında Gamsakhurdia'ya karşı artan halk ve muhalefet baskısı sonucunda, Gamsakhurdia'nın görevden alınmasına yol açan bir iç savaş patlak vermiştir. Bu iç savaş sonucunda Gamsakhurdia ülkeyi terk etmek zorunda kalmış ve Gürcistan'da yeni bir siyasi liderlik ortaya çıkmıştır. Bu olaylar, Gürcistan'ın siyasi tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır ve ülkenin sonraki politik ve siyasi gelişimini etkilemiştir. Bu nedenle, Güney Osetya çatışması Gürcü liderler için önemli bir ağırlığa sahip olmuş, Rusya karşıtı

politikalar ve devlet entegrasyonu için çabalayarak iktidarı sağlamlaştırma çabaları için bir odak noktası olarak hizmet etmiştir (Sigward, 2012).

2.4. Gül Devrimi Sonrası Gürcistan'ın Güney Osetya'ya Yönelik Politikaları

Gürcistan, jeopolitik konumu ve tarih boyunca yaşadığı dönüşümlerle, uluslararası ilişkiler bağlamında önemli bir aktör olmuştur. Gül Devrimi, ülkede önemli bir dönüşüm başlatarak demokratikleşme sürecini hızlandırmış ve Gürcistan'ın iç ve dış politikalarında önemli değişikliklere yol açmıştır. Bu dönem, özellikle Güney Osetya gibi etnik olarak hassas bölgelere yönelik politikalarda önemli değişikliklerin yaşandığı bir dönem olarak öne çıkmaktadır. Güney Osetya, uzun süredir Gürcistan'ın iç politikasında ve dış ilişkilerinde önemli bir konu olmuştur. Gül Devrimi, bu bölgeye yönelik Gürcistan politikalarında dikkate değer değişikliklere işaret etmiştir. Bu bağlamda, Güney Osetya'ya yönelik Gürcistan politikalarının analizi, hem Gürcistan'ın iç dinamiklerini hem de uluslararası ilişkiler bağlamında ülkenin durumunu anlamak açısından büyük önem taşımaktadır.

Gamsakhurdia'nın görevden alınmasının ardından Eduard Shevardnadze, Gürcistan'ın 1992-2003 yılları arasındaki devlet başkanı olmuş ve Gürcistan'ın bağımsızlığını ve egemenliğini sağlamada önemli bir rol oynamıştır. 1993-2003 yılları arası Gürcistan'da siyasi ve ekonomik anlamda durgunluk yaşanmış ve 2003 yılında yaşanan halk hareketi sonrası iktidar değişikliği gerçekleşmiştir. Bu dönemde BM'nin konuya ilgisinin azalması ve sorunu ele alma çabalarının azalması, Güney Osetya ve Abhazya'nın Gürcistan'dan tam bağımsızlığı fikrini güçlendirmiş ve olası çözümleri rafa kaldırmış gibi görünüyordu. Gürcü kamuoyunda, Güney Osetya ve Abhazya'nın Gürcistan'dan tamamen ayrılmaya doğru gittiğine dair elle tutulur bir his vardı ve Shevardnadze yönetimi bu konuda özellikle sessizdi (Erkan, 2016, 44). Aslında dönüm noktası, ünlü Gül Devrimi'nin başlangıcına işaret eden 2 Kasım 2003'te yapılan seçimler sırasında ortaya çıkmıştır. Bu olay nihayetinde Shevardnadze yönetimi içindeki daha muhafazakar grupların tasfiye edilmesine yol açmıştır. Bağımsız gözlemciler Saakaşvili'nin Ulusal Hareketi'nin seçimlerde zafer kazandığını kabul etmiştir. Ancak buna rağmen seçim komisyonunun iktidar partisini galip ilan etmesi, muhalif grupları sokağa dökerek Shevardnadze karşıtı protestoların fitilini ateşlemiştir (Köktaş, 2015, 98). Artan tepkiler karşısında tutumunda ısrar eden Shevardnadze, 22 Kasım'da parlamentoyu toplayarak meclis başkanı seçimine

devam etmiş ve siyasi gidişatı sürdürmüştür. Ancak bu çabaları Saakaşvili gibi isimlerin başını çektiği muhalefetin parlamentoyu basarak Şevardnadze'nin istifasını talep etmesini engelleyememiştir (Köktaş, 2015, 98).

2003 yılında Gül devrimi ile cumhurbaşkanı olan Saakaşvili halk için, Gürcistan'da uzun süredir devam eden ekonomik çöküşü ve sistematik yolsuzluğu ortadan kaldırmayı vaat eden bir umut ışığını sembolize ediyordu. Vizyonu, uzun süredir merkezi hükümetin kontrolü dışında olan ayrılıkçı bölgelerin yeniden birleştirilmesini kapsıyor ve toprak bütünlüğünü yeniden tesis etmeyi amaçlıyordu. Saakashvili'nin gündeminin merkezinde, Gürcistan'da ülkenin bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü koruyan sağlam, demokratik bir siyasi çerçevenin oluşturulması vardı. Saakaşvili bu kapsayıcı misyon çerçevesinde ülkenin yönetim yapısında önemli bir değişim gerçekleştirmiştir. Şubat 2004'te yapılan bir anayasa değişikliği ile Gürcistan'ın rejimini parlamenter sistemden daha merkezi bir başkanlık sistemine geçirecek gücü konsolide etmiştir. Bu yeni çerçeve altında cumhurbaşkanı, başbakan üzerinde doğrudan gözetim rolü üstlenerek yürütme organını güçlendirmiştir. Özellikle, cumhurbaşkanı, içişleri ve savunma bakanları gibi kilit pozisyonları atama yetkisini elinde tutarak karar alma mekanizmasını cumhurbaşkanlığı bünyesinde daha da yoğunlaştırmıştır (Çelikpala, 2012, 13).

Saakashvili'nin yolsuzluğa karşı attığı ilk adımlar, toprak bütünlüğü ve siyasi istikrar arayışı, özellikle Aslan Abaşidze'nin Acara'daki otokratik yönetiminin sona ermesiyle meyvelerini vermiştir (Karasar, 2008). Gül Devrimi'ne şiddetle karşı çıkan Abashidze, Saakaşvili'nin otoritesini tanımayı reddederek Tiflis ile ilişkileri dondurduğunu ilan ederek Saakaşvili'nin yeni kurulan hükümetine bir darbe indirmiştir. Bu hareket, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü yeniden tesis ederken Abhazya ve Güney Osetya'daki sorunları ele alma sözü veren yeni yönetim için önemli bir zorluk teşkil etmiştir. Buna karşılık Saakaşvili, Rusya ve Türkiye gibi ülkeler de dahil olmak üzere hem iç hem de dış destek alarak Abaşidze'nin şiddet içermeyen bir şekilde iktidardan uzaklaştırılmasını sağlamıştır. Bu manevra Saakaşvili'nin sadece ülke içindeki konumunu güçlendirmekle kalmamış, aynı zamanda küresel sahnedeki itibarını da arttırmıştır. Abhazya ve Güney Osetya'da uzun süredir devam eden çıkmazları çözme konusunda önemli adımlar atma kapasitesine sahip olduğu inancını aşlamıştır (Çelikpala, 2012, 14).

Saakaşvili'nin en önemli hedefi Abhazya ve Güney Osetya'da Rusya'nın aracılık ettiği ateşkes anlaşmalarının ardından ortaya çıkan fiili durumu değiştirmektir. Gürcistan'ın

1993'teki yenilgisi ve ardından geri çekilmesinin ardından ortaya çıkan bu anlaşmalar, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünden ziyade bu bölgelerin özerkliğini destekleyen bir durumu sağlamlaştırmıştı. Saakaşvili bu durumu Gürcistan lehine düzeltme konusundaki kararlılığını sürdürmüştür. Acara olayının ardından, özellikle Güney Osetya konusunda daha militarist bir çözüme meyleden tutumunun ardından, Abhazya'ya yönelik çatışmacı bir yaklaşım beklentisi ortaya çıkmıştır. Artan milliyetçi söylem, Saakaşvili'nin görev süresi boyunca ordunun genişlemesi ve askeri harcamalardaki artışla birleştiğinde, birçok kişinin çatışma olasılığının arttığını algılamasına neden olmuştur. Bu gelişmeler Saakaşvili'nin ülkeyi potansiyel olarak daha iddialı bir pozisyona doğru yönlendirdiğinin göstergeleri olarak yorumlanmış ve savaş olasılığına dair endişeleri artırmıştır (Çelikpala, 2012, 15).

Saakaşvili'nin bölgedeki sorunun çözümüne yönelik ikircikli yaklaşımından ilki kaçakçılık ve yasadışı ticaretin oldukça yaygın olduğu bölgedeki kaçakçılığı önlemeye çalışarak, Oset otoritelerinin yasadışı ticaretten sağladıkları kazançları bitirmek olmuştur (Yapıcı, 2007b, 83). Güney Osetya'da var olan statü sorunundan dolayı, Gürcistan ve Güney Osetya yerleşmiş bir gümrük sistemi üzerinde anlaşma sağlayamamıştır. Bu yüzden Güney Osetyalılar topraklarında özellikle de kendi tarafında olan Roki geçişinde Gürcü gümrük görevlilerinin görev yapmasını bağımsız bir devletin kendi gümrük idaresinin olması gerektiği düşüncesi ile reddetmiştir (ICG, 2004). Mayıs 2004'ten itibaren Tiflis, Güney Osetya ve çevresinde bir kaçakçılıkla mücadele operasyonu başlatmış, içişleri bakanlığı güçleri Gürcistan'da konuşlandırılmış, bölgeye giden yollar ablukaya alınmış ve bölgenin en büyük pazarı olan Ergneti kapatılmıştır (Lynch, 2006). Mantık basitti: Güney Osetya ayrılıkçılığı kaçakçılık sayesinde ayakta kalmıştı; dolayısıyla Eski Gürcistan Ulusal Güvenlik Konseyi Sekreteri Giga Bokeria, Güney Osetya'da Gürcü yetkililer kaçakçılığı engelledikten sonra fiili yetkililer gelirlerini ve rejimlerini korumakta oldukça zorlanacaklarını söylemiştir (Bokeria, 2004).

Bölgenin ekonomik durumuna bakıldığında ise Güney Osetya'nın ekonomisi Güney Kafkasya'daki en kötü duruma sahiptir. Bazı tahminlere göre, GSYİH (Gayri Safi Yurt İçi Hasıla) bölgeyi dünyanın en yoksul ülkeleri arasına yerleştiren yılda 15 milyon dolara veya kişi başı 250 dolara eşittir. 2000 yılında toplam gelir 48.6 milyon ruble (veya 1.7 milyon \$) olarak gerçekleşmiş ve bunun %54.5'ini gümrük vergileri oluşturmuştur (Chkhartishvil vd., 2004). Gürcistan ise kaçakçılık nedeniyle önemli miktarda gümrük

geliri kaybetmiştir. Tahmin değerleri, aylık 5 ila 20 milyon lari (2.5 ila 10 milyon \$) arasında büyük ölçüde değişmektedir. Bazı analistler Gürcistan'a giren kaçak malların büyük bir kısmının Güney Osetya'dan geldiğini düşünürken, bazıları, Abhazya ve Güney Osetya üzerinden yapılan kaçakçılığın boyutunun, ülkenin diğer (çatışmasız) bölgelerinden yapılan yasadışı ticaretin hacmine kıyasla küçük olduğunu savunmuştur (Kukhianidze vd., 2003). Dolayısıyla Gürcistan ile Güney Osetya arasında yer alan kaçak ürünlerin satıldığı Ergneti pazarı, Güney Osetya'da ekonomik gelirin ana kaynağını oluşturmuştur. Diğer yönden bu pazar Gürcistan'ın yasal, siyasi ve ekonomik ortamını olumsuz etkilemiş olsa da 3 fayda sağlamıştır. İlk olarak, gelirlerin çoğu yerel makamlar, kolluk kuvvetleri ve iş topluluğu arasından seçkinlere gitse de Güney Osetya'da hakim olan güçsüz ekonomi ve yoğun işsizlik sebebiyle Oset halkı buradaki ticaretten geçim kaynağı elde etmiştir. İkincisi, ekmek gibi ana malların fiyatları vergi olmadığı için düşük kalmıştır. Üçüncüsü belki de en önemlisi ise pazar ortalama Gürcüler ve Osetliler için savaş yıllarından sonra bir araya gelme, temas kurma ve ortak çıkarları belirleme aracı olmuştur (ICG, 2004). Ergneti pazarının kapatılmasının ardından düşmanlıkların yeniden başlayacağına ilişkin tahmin gerçekleşmiş ve 2004 yazında düşmanlıklar yeniden başlamıştır.

Saakaşvili'nin Oset halkının gönlünü kazanmak için ikinci stratejisi ise Oset çiftçilere ücretsiz gübre sağlanması, yerel nüfusa emekli maaşı ödenmesi ve sağlık hizmetlerine ücretsiz erişim sağlanması gibi çeşitli tedbirleri uygulamaya koyması olmuştur. Güney Osetya ile Gürcistan'ın daha geniş bölgeleri arasındaki otobüs ve demiryolu bağlantılarını canlandırmak amacıyla ulaşım hizmetlerini canlandırmak için de çaba sarf edilmiştir (Socor, 23 Temmuz 2004). 26 Mayıs 2004'te Gürcistan Bağımsızlık Günü münasebetiyle yaptığı bir konuşmada Saakaşvili, Abhazya ve Güney Osetya halkına kendi dillerinde hitap etmiş, ayrılıkçı liderlerini ayrılıkçı bölgelerin statüsü konusunda barış görüşmeleri başlatmaya çağırması ve Osetyalıları Gürcü toplumuna yeniden katılmaya davet etmiştir (ICG, 2004). Daha sonra 2004 sonbaharında Güney Osetyalılar ve Gürcüler arasındaki silahlı çatışmanın yeniden başlamasına kadar, Osetler Gürcistan'a seyahat etmiş ve Gürcülerle ticaret yapmıştır. Bu bazıları Güney Osetyalıların doğal bir ekonomik birim olarak Gürcistan'ın bir parçası olmaya (Abhazların aksine) daha istekli olabileceğini düşündürse (Garb, 2009) de olaylar tam tersi yönde gelişmiştir.

Yedinstvo Partisi'nin 23 Mayıs 2004'teki parlamento seçimlerinde kazandığı zaferin ardından Güney Osetya'da iktidara gelen Cumhurbaşkanı Kokoev, Gürcistan'a karşı belirgin bir şekilde sert bir tutum takınmıştır. Kokoev bir basın açıklamasında Güney Osetya'nın Kuzey Osetya ile birlikte Rusya Federasyonu'na dahil edilmesini savunmuş ve aralarındaki ortak kültürel ve tarihi bağları vurgulamıştır. Gürcistan hükümetini eleştiren Kokoev, bölge sorunlarının çözümünde ciddi bir çaba gösterilmediğini ileri sürerek Güney Osetya'ya sert davranıldığını iddia etmiş ve davalarının mali yollarla yatıştırılmayacağını savunmuştur (Yapıcı, 2007b, 85). Ayrıca kaçakçılığa karşı başlatılan operasyonlar sonrası Tiflis yönetimi ile ilişkilerin koptuğu açıklanmıştır. Tiflis'in kaçakçılıkla mücadele ve insani yardım girişimi olumsuz karşılanmıştır. Kokoev ise daha katı bir pozisyon alarak 11 Haziran 2004'te Güney Osetya ile Tiflis'in tüm ilişkilerini kestiğini açıklamış ve Gürcistan ile sadece Ortak Kontrol Komisyonu (Joint Control Commission-JCC) içinde iletişim kuracağını söylemiştir.

Güney Osetya'nın Rusya ile birleşme kararı almasına ve 9 Haziran 2004 tarihinde Duma'ya ve Rusya Federasyonu'na resmi başvuruda bulunmasına rağmen, Başkan Putin küresel sahneye net bir mesaj iletmeyi amaçlamıştır. Rusya'nın Gürcistan'ın içişlerine müdahale etmekten kaçınacağını belirtmeye çalışmış ve Rusya'nın Güney Osetya'daki gerilimin kışkırtıcısı olarak algılanmak istemediğini vurgulamıştır (Yenigün - Bolat, 2010, 469). Ancak Rusya Acara gibi Güney Osetya'dan vazgeçme niyetinde olmamış ve bölgeye silah ve füze göndermeye başlamıştır. Bununla birlikte Rus yetkililer, Abhaz ve Güney Osetya nüfusunun çoğunluğunun Rus vatandaşı olduğunu iddia ederek, Temmuz 2004'te Moskova'nın "Güney Osetya'nın mutlak çoğunluğunu tehlikeye atan vatandaşlarının kaderine kayıtsız kalmayacağı" açıklamasını yapmıştır (German, 2006). Bu arada Saakaşvili'nin Güney Osetya stratejisi ters etki yapmış ve kaçakçılığı sona erdirmek için yapmış olduğu operasyonlar sırasında bölgedeki askeri güçlerini arttırması bölge halkı tarafından rahatsızlıkla karşılanmıştır. 2004 yılı Haziran ve Temmuz aylarında Gürcü yetkililer, Rus ordusunun Güney Osetya tarafına yasadışı yollardan silah ve mühimmat tedarikinde bulunduğunu iddia etmiş, silah yüklü 160-170 kamyonun, Rusya'nın Kuzey Osetya Cumhuriyetini Güney Osetya komşusuna bağlayan Roki geçidi üzerinden Güney Osetya'ya girdiğini bildirmiştir (Civil Georgia, 7 Temmuz, 2004). Gürcistan, Güney Osetya meselesi için uluslararası destek ararken, Gürcü ve Güney Osetya birlikleri arasındaki çatışmalar taraflar arasında 1992'de yaşanan kanlı savaşın

ardından tekrar patlak vererek 2004 yılı Ağustos ortasında zirveye ulaşmıştır. Altı hafta süren Gürcüler ve Osetliler arasındaki çatışmalarda açılan ateşte 17 Gürcü ve 5 Osetyalı hayatını kaybetmiştir.

Silahlı çatışmalar sürerken Saakaşvili batının desteğini aramış 4-5 Ağustos'ta daha fazla yardım almak için Powell, Rice ve Savunma Bakanı Donald Rumsfeld gibi üst düzey Bush yönetimi yetkilileriyle görüşmek üzere Washington'a gitmiştir. Güney Osetya meselesini ABD-Rusya gündemine sokarak ABD'yi müzakere sürecine dahil etmeyi amaçlamıştı. Ancak Saakaşvili aradığı desteği bulamayarak Washington'un açıkça Rusya ile savaşa girerse Gürcistan'a katılmayacağını açıkladığı bildirilmiştir.

Öte yandan konuyu uluslararası platforma taşıma arayışında olan Gürcistan, AGİT'e gitmiş ve Gürcistan Dışişleri Bakanı Zurabishvili 29 Temmuz'da AGİT Daimi Konseyine özel bir sunum yaparak örgütün özellikle Güney Osetya'dan Rusya'ya giden tek kara yolu olan Roki Tüneli'nde ve Rusya sınırı yakınındaki Java bölgesinde gözetim varlığının artırılması çağrısında bulunmuştur. Gürcistan ayrıca AGİT'ten çatışmanın çözümü konusunda cumhurbaşkanlığı veya başbakanlık düzeyinde bir konferans düzenlemesini istemiştir. Rusya, daha fazla AGİT gözlemcisi talebini ve bunların Rusya sınırındaki Roki tüneline konuşlandırılmasını kasıtlı olarak gerçek dışı olarak nitelendirmiştir (ICG, 2004). Ayrıca Gürcistan ve Güney Osetya arasındaki anlaşmazlığı çözmeye yönelik Ortak Kontrol Komisyonu'nun Rusya kanadının başkanı Mikhail Mayorov, AGİT'in Güney Osetya'daki varlığını arttırmaya ya da faaliyet alanını coğrafi olarak genişletmeye gerek olmadığını söylemiştir (Reliefweb, 24 Şubat 2022). Bununla birlikte, AGİT, bölgedeki gerginliği azaltma çabalarına adım adım müdahale etmiş ve Rusya'nın aksi yöndeki isteğine rağmen bölgedeki gözlemci sayısını dörtten altıya çıkarma kararı almıştır (ICG, 2004).

Çatışmaların yoğunlaştığı 2004 yılı Ağustos ortasında taraflar "Gürcistan-Osetya Çatışma Çözümü için Ortak Kontrol Komisyonu" aracılığıyla bir araya gelmiştir. Tarafların üst düzey temsilcileri, anlaşarak Gürcü birliklerinin bölgeden çekilmesi ve çatışma bölgesinin askerden arındırılması konusunda anlaşmaya varmıştır. 17 Ağustos'ta ilan edilen ateşkes ile birlikte 20 Ağustos'ta Gürcü birlikleri çatışma bölgesinden çekilmeye başlamıştır. Ancak sonraki günlerde çatışmalar tekrar cereyan etmiş ve hem Tşhinvali hem de Tiflis olaylardan birbirlerini sorumlu tutmuştur (ICG, 2004).

Temmuz 2005'te, Başkan Saakaşvili, Güney Osetya için özerklik, askerlerin geri çekilmesi, ekonomik iyileştirme ve siyasi bir çözüm öngören üç aşamalı bir barış planını duyurmuştur. Ancak Güney Osetya lideri Eduard Kokoyti, Rusya vatandaşı olduklarını iddia ederek bu planı reddetmiştir. Gürcistan'ın barış planı, AGİT Bakanlar Konseyi tarafından 2005'in başlarında desteklenmiştir. Belki de bu uluslararası destek karşısında Kokoiti, Aralık 2005'in ortalarında Güney Osetya için de kriterler öngören bir barış önerisi sundu (Nichol, 2008). Açıklanan öneri ile Gürcistan, bölgenin özerkliğini yeniden tanıyan ve federasyon önerilerine yeşil ışık yakan adımlar atmışsa da Güney Osetya yönetiminin amacı, Gürcistan'a bağlı bir cumhuriyet olmaktan ziyade, Oset halkının birliğini sağlamak ve Kuzey Osetya ile birleşmek olduğundan herhangi bir anlaşmaya varılamamıştır (Yapıcı, 2007b, 88).

2004 yılında yaşanan gerilimin ardından Rusya, Gürcü ürünlerinin ithalatını ve Rusya ile Gürcistan arasındaki uçuşları yasaklayarak, iki ülke arasındaki kara sınırını kapatarak ve Rusya'daki etnik Gürcülere karşı saldırgan bir kampanya başlatarak misilleme de bulunmuştur (Remler, 21 Ağustos, 2021). Moskova ile Tiflis arasındaki ilişkiler, 2005'in sonları ve 2006'nın başlarında Rusya'nın Gürcistan'ın tarım ürünlerine, özellikle şarap ve maden suyu gibi ihracatına neredeyse tamamen ambargo uygulamasıyla gerginleşmiştir (Traub, 10 Austos, 2008). Gürcistan'ın 2006 yılının ekim ayında 4 Rus askeri istihbarat subayını casusluk suçlamasıyla tutuklaması ilişkileri daha da kötü hale getirmiştir. Daha sonra memurlar serbest bırakılsa da Gürcistan'ın bu eylemi Rusya tarafından öfkeyle karşılanmıştır. Rusya'nın getirmiş olduğu kısıtlamalara karşı Saakaşvili ise Moskova'nın Gürcistan'ın batıya yaklaşma arzusu nedeniyle Gürcistan'a karşı "ekonomik savaş" yürüttüğünü söylemiştir (Collin, 3 Ekim 2006).

Her iki tarafında ara ara yapmış olduğu saldırıların ardından 2006 yılında Güney Osetya %90 oy ile yapılan referanduma dayanarak bağımsızlığını ilan etmiştir. Seçimler sonucunda Eduard Kokoity, oyların %98'ini alarak tekrar devlet başkanı olarak seçilmiş ve Güney Osetya'nın bağımsızlığına olan bağlılığını sürdürmüştür. Ancak, bu seçimler Gürcistan hükümeti tarafından tanınmamış ve Güney Osetya'nın statüsü üzerindeki uluslararası çatışmalar devam etmiştir. Hiçbir uluslararası kuruluş da referandum sonuçlarını tanımamış ve AB, AGİT, ABD referandumun tek taraflı örgütlenmesini hızlı bir biçimde kınamıştır (Nunner, 2016).

Güney Osetya'da, etnik Gürcülerle diğer Güney Osetyalıları karşı karşıya getiren alışılmadık bir oylama yapılmıştır. Bu alışılmadığın dışındaki seçim, Gürcü yanlısı bir isim olan Dmitriy Sanakoyev'in Güney Osetya valisi olarak seçilmesiyle sonuçlanmıştır. Ayrıca Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü destekleyen bir referandum halk arasında kabul görmüştür (Nichol, 2008). Sonuç olarak bölge, biri Rusya'ya diğeri Gürcistan'a yakın duran iki fiili yönetimin ortaya çıkmasına tanık oldu. Tskhinvali'den ayrı alternatif bir yönetim organı oluşturmayı amaçlayan bir "Güney Osetya Yönetim Birimi" kurulması için çalışmalar başlatılmıştır.

2008 yazının başlarında, Gürcistan hükümeti, Güney Osetya'nın ayrılıkçı liderliğini Gürcistan'ın egemenliğini yeniden tesis etmeye çalıştığı bir askeri operasyon başlatmıştır. 3 Temmuz 2008'de Güney Osetya'da yaşanan bir dizi olay gerilimi artırmıştır. Bir Oset köyünde polis şefinin bomba ile öldürülmesi ve Güney Osetya'daki Gürcü yanlısı hükümet başkanı Dmitry Sanakoyev'in yol kenarındaki mayına maruz kalması, gerilimi yükseltmiştir. Bu olayların ardından, Gürcüler ve Güney Osetliler aynı gece karşılıklı olarak birbirlerinin köylerine ve kontrol noktalarına topçu saldırıları düzenlemiştir. Bu saldırılarda yaklaşık bir düzine kişi öldü veya yaralanmıştır. AB, AGİT ve AK gelen çağrılar yankı bulmuş ve her iki tarafa da itidal ve barış müzakerelerinin yeniden başlatılması çağrısında bulunulmuştur (Nichol, 2008). Ne yazık ki, Gürcistan ve Güney Osetya arasında tırmanan gerilim hızla tam ölçekli bir çatışmaya dönüşerek bölgeyi bir Rus-Gürcü savaşına sürüklemiştir. Bu vahim tırmanış yerleşik statükoyu bozarak bölgede kaos ve belirsizliğe yol açmıştır (Oğurlu, 2010, 101).

2.4.1. Saakaşvili' nin Dış Politika Stratejileri ve Rus-Gürcü İlişkilerinin Gerginleşmesi

Yüz yıldan fazla süren hegemonyanın ardından Rusya artık Güney Kafkasya bölgesindeki siyasi, ekonomik ve sosyal hayatı düzenleyen tek güç değildi ve nüfuzu sadece SSCB'nin çöküşünün ardından kurulan bağımlı ülkelerin hükümetleriyle değil, aynı zamanda başta ABD, AB, Türkiye, İran ve AGİT olmak üzere diğer önemli oyuncularla da karşı karşıya gelmek zorunda kalmıştır (Hoch vd., 2014). Tiflis ve Moskova arasındaki ilişkiler, SSCB'nin dağılmasının ardından Gürcistan'ın 1991'de bağımsızlığını ilan etmesiyle belirgin bir biçimde gerilim ve karşılıklı güvensizlikle biçimlenmiştir. Saakaşvili'nin liderliğindeki Gürcistan, bölgesel ve uluslararası politikada önemli bir rol oynamış ve

döneminde dış politika stratejilerinde belirgin değişiklikler yaşanmıştır. Bu başlık, Saakaşvili'nin liderliğindeki dönemde Gürcistan'ın dış politika stratejilerini ve bu stratejilerin Rus-Gürcü ilişkilerinin gerginleşmesine nasıl etki ettiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, Saakaşvili'nin liderlik dönemi boyunca Gürcistan'ın uluslararası aktörlerle ilişkilerindeki evrim, Gürcistan'ın bölgesel politika hedefleri ve Rusya ile olan ilişkileri analiz edilecektir. Saakaşvili'nin Batı ideolojileri ve politikalarıyla açık bir şekilde uyum sağlaması, Moskova'nın bölgedeki müdahalesini derinleştirmekle kalmamış, aynı zamanda 1992'den beri devam eden göreceli sükuneti de bozmuştur. Yaklaşımındaki bu değişim gerginlik, çatışma ve istikrarsızlık ortamının artmasına neden olmuştur. Sonuç olarak, Güney Osetyalılar ve Gürcüler arasında kaynaklanan anlaşmazlıklar 2004 yazında hararetli çatışmalara dönüşmüş ve sonraki yıllarda daha fazla çatışmaya zemin hazırlamıştır (Köktaş, 2015, 99).

Saakaşvili dönemi dış politikasına bakıldığında Saakaşvili'nin başta ABD olmak üzere Batı dünyası ile daha güçlü bağlar kurmaya odaklanması, AB ve NATO üyeliğini güvence altına almak olan birincil gündeminin altını çiziyordu. Stratejik yaklaşımı, Güney Osetya ve Abhazya üzerinde kontrol sağlamak için büyük ölçüde Batı'nın, özellikle de ABD'nin desteğine dayanıyordu. Bu gündem, Gürcistan'ın daha merkezi ve üniter bir yapıya geçişini kolaylaştırmak için tasarlanmıştı. Saakaşvili, Gürcistan'ın güvenliğinin nihai NATO üyeliği ile etkin bir şekilde sağlanabileceğine inanarak politikalarını bu kapsayıcı hedefle uyumlu bir şekilde düzenlemiştir. Saakashvili'nin iktidarı dönemindeki bu dış politika stratejileri ve gelişen Rus-Gürcü ilişkileri, bölgedeki istikrarsızlığı artıran ve büyük uluslararası çatışmalara yol açan faktörlerden biri olmuştur. 2008 Savaşı, Gürcistan'ın Güney Osetya ve Abhazya bölgelerini kaybetmesine ve Rusya'nın bu bölgeleri tanınmasına yol açmış, bu da Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün ciddi bir şekilde zarar görmesine neden olmuştur.

Saakaşvili'nin Gürcistan'ı Rusya'dan uzaklaştırmayı amaçlayan bağımsız bir dış politika izlemesi, NATO ve AB üyeliğine yönelik hararetli bir çaba ile karakterize edildi. Bu değişim, Akhalkalaki'deki Rus üssünün kapatılmasıyla vurgulanan Rusya ile gerginliğin artmasına yol açmıştır (Overland, 2009). Saakaşvili'nin Rusya yanlısı lider Aslan Abashidze'yi ülkeden ayrılmaya zorlamak gibi kararlı eylemleri, Acara'nın özerkliğine etkili bir şekilde etkisiz hale getirerek merkezi hükümetin otoritesini sağlamlaştırmıştır. Bu dönemde Saakaşvili, Putin ve Rusya'yı çeşitli cephelerde yüksek sesle eleştirerek

Batı'nın desteğini almıştır. Saakaşvili'nin değişmez tutumu, Gürcistan'ın NATO üyeliği yolunda ilerlediğini sürekli dile getirmesi ve ülkeyi Rus etkisinden uzaklaştırma kararlılığını pekiştirmesi etrafında şekillenmiştir (Tüysüzoğlu, 2013, 200).

ABD'nin bölgedeki aktif ekonomik, politik ve askeri etkisi Rusya tarafından yakın çevresine bir tehdit olarak algılanmıştır. Şubat 2001'de Washington, Gürcistan'a 64 milyon dolarlık askeri destek sağlayacağını söylemiş ve 2000 Gürcü'yü terörle mücadele teknikleri konusunda eğitmek için 180 Özel Kuvvet (danışman) göndereceğine söz vermiştir. Interfax Haber Ajansının bir raporuna göre ise, Gürcistan Savunma Bakanı "ABD Eğitim ve Teçhizat Programı" kapsamında eğitilen askerlerin Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattının güvenliğini sağlamaya yardımcı olabileceklerini söylemiştir (Beoyan, 2004). Bu açıdan ABD'nin Kafkasya politikasında petrol taşımacılığının bölgesel güvenlik ve istikrar üzerindeki etkisi görülmektedir. "Eğit-donat programı" çerçevesinde ABD 2003-2004 yıllarında terörizme karşı savaşma konusunda 2000 Gürcü askeri eğitmiş ve Gürcistan ordusuna tıbbi yardım, üniforma, küçük silah ve cephanelik gibi yardımlarda bulunmuştur (ICG, 2004). Bu bağlamda ABD politikasının ekonomik konular üzerindeki güçlü siyasi etkisi, bölgenin daha fazla militarizasyonuna ve kutuplaşmasına katkıda bulunmuş ve uzun vadede başarısız olmuştur.

Gürcistan'ın ABD ile her geçen gün artan işbirliği 2002 yılının sonbaharında NATO'ya resmen başvurmasına neden olmuştur. Bu durum Rusya'yı oldukça rahatsız etmiştir. Zira Rusya, Moskova, Gürcistan'ın yakında hava sahasını NATO casus uçaklarına açabileceği ve bunun da teorik olarak ittifakın Rusya toprakları üzerindeki gözetleme kapasitesini arttırmasına olanak sağlayacağı yönündeki haberlerden endişe duyarak imzalanması beklenen Gürcistan-NATO istihbarat anlaşmasını protesto etmiş ve bölgede gerginliği daha da arttırabilecek her türlü harekete karşı uyarıda bulunmuştur (Peuch, 7 Ekim 2020). Putin de NATO'nun genişlemesini ülkesinin güvenliğine doğrudan bir tehdit olarak nitelendirmiştir (Sestanovich, 2008). Moskova, ayrılıkçı çatışmaları dış politika araçları olarak kullanarak zayıflayan hegemonyasını yeniden tesis etmeye çalışmıştır. Ancak Rusya nüfuzunu korumasını sağlamak bir yana, Güney Osetya ve Abhazya gibi bölgelerdeki olayları manipüle etmesi nedeniyle Gürcistan'ın batıya yönelmesini hızlandırarak NATO gibi örgütlere katılma arzusunu güçlendirmiştir (German, 2006).

İki ülke arasındaki ilişkileri gerginleştiren ve Güney Osetya sorununu tetikleyen faktörlerden biri de Çeçenistan problemidir. Çeçenistanlı ayrılıkçıların yoğun olarak

Gürcistan topraklarına firar etmeleri ve Gürcistan'daki Çeçen göçmenlerin Rusya karşıtı faaliyette bulunmaları ikili ilişkilere olumsuz etkide bulunmuştur. Bu yüzden Rusya Gürcistan'ın Çeçenlere yapmış olduğu insani yardımları bile teröre destek olarak tanımlayarak Gürcü yönetimini suçlamıştır (Yılmaz, 2010).

Abhazya'da Rus barış gücü askerleri ile Gürcü polisi arasında çıkan çatışmanın ardından Saakaşvili'nin olay yerine yaptığı ziyaret ve ardından gelen açıklamalar, iki ülke arasında zaten gergin olan ilişkileri daha da kötüleştirerek kamuoyuna açık bir gösteriye dönüşmüştür. Batı'nın desteğini arkasına alan Saakaşvili, sürekli olarak Rusya'yı işaret ederek Rus liderliğinin otoriter cephesini yıpratmıştır. Genellikle teatral ve çatışmacı olan yaklaşımı, çatışma bölgelerindeki krizlerin ortasında Rusya'yı küresel sahnede rahatsız edici pozisyonlara yerleştirmiştir. Dahası, Saakaşvili'nin Türkiye ve Azerbaycan'ın da dahil olduğu bölgesel bir ekonomik birliğe yönelmesi ve Kazakistan gibi Rusya'nın müttefiklerini de bu birliğe katılmaya ikna etme çabaları Rusya'nın çıkarlarına meydan okudu. BDT'den ayrılarak GUAM (Gürcistan, Ukrayna, Azerbaycan ve Moldova'nın oluşturduğu Demokrasi ve Ekonomik Kalkınma Örgütü) gibi alternatif örgütlere yönelmesi Rusya'yı daha da tedirgin etmiş ve iki ülke arasındaki gerginliğin artmasına katkıda bulunmuştur (Yılmaz, 2010).

1989'da Çekoslovakya'da meydana gelen Kadife Devrim'in arkasında ABD'nin olduğu iddiası zaman içinde ortaya çıkmıştır. Zaman içinde Kadife Devrim'in düzenlenmesinde ABD'nin parmağı olduğuna dair iddialar ortaya atılmıştır. Rusya, Şevardnadze'nin devrilmesinin ABD tarafından haftalar öncesinden planlandığını ve ABD Büyükelçisinin Şevardnadze'yi istifa etmeye ikna etmede önemli bir rol oynadığını iddia etmiştir. Bu iddia, ayaklanmanın ardından ABD ve AB'nin hızlı onayı ile güç kazanmıştır. George Soros'un Açık Toplum ve Gürcistan Vakfı gibi vakıflarının Saakaşvili'nin ekibini desteklemek için 3 milyon dolar sağladığının ortaya çıkması da bu iddiaları güçlendirmiştir. Bu mali destek, darbenin AB ve ABD ile işbirliği içinde düzenlendiği iddialarına yol açmıştır (Yenigün - Bolat, 2010, 462). Saakaşvili'nin bir dizi eylemi Rusya'nın bölgedeki nüfuzunun artmasına katkıda bulunmuş ve Güney Osetya'daki çatışmaların yeniden canlanmasıyla ilişkilendirilmiştir (Meydan, 2017, 423). Bu olaylar Rusya ve Gürcistan arasındaki gerilimi daha da arttırarak bölgede karmaşık bir jeopolitik manzara meydana getirmiştir.

2.5. Rusya'nın Güney Osetya Müdahalesi ve Barış Stratejileri

1992 Soçi Anlaşması, Gürcistan ve Güney Osetya arasındaki çatışmanın sona erdirilmesi amacıyla imzalanmıştır. Soçi Anlaşması'nda belirtilen hükümlere rağmen çatışma çözümsüz kalmış ve bölge donmuş bir çatışma durumuna sürüklenmiştir. Güney Osetya ayrılıkçı taleplerinde ısrar ederek anlaşmazlığı uzatmıştır. Haziran ve Temmuz 2008'de Gürcistan ve Güney Osetya arasında tırmanan gerilimin ortasında Rusya açıkça potansiyel eylemlerin ipuçlarını vermiştir. Moskova'nın Voyennykh Novostey ajansı 15 Temmuz'da özel bir barış operasyonunun başlatılacağına dair kamuoyuna bir duyuru yaparak taraflar arasında tırmanan anlaşmazlıkta önemli bir adım atılacağına sinyalini vermiştir. Bu duyuru, bölgedeki istikrarsızlığın tırmanacağına dair ipuçlarını veriyordu. Londra'daki Rus Büyükelçiliği, Gürcistan'a yönelik siber saldırılara ilişkin bilgi sahibi olmadığını ifade etmiş; ancak Gürcistan'a karşı bir askeri saldırının gerçekleşmediği konusunda ısrarcı olmuştur. Rus Büyükelçilik sözcüsü, Rusya'nın askeri bir saldırı gerçekleştirmediğini, Güney Osetya'da barışı sağlama çabalarının devam ettiğini ifade etmiştir (Espiner, 9 Ekim 2020). Açıkça görülen kasıt ve önceden yapılan uyarılar, Rusya Devlet Başkanı Medvedev'in Gürcistan'ın Güney Osetya'ya saldırısının, durumu Rusya'nın 11 Eylül'üne benzeten daha önceki iddiasıyla çeliştiğini belirten yorumuyla sonuçlandı (Thomas, 2009). Bu keskin tezat, olayların karmaşık doğasını ve bölgedeki çatışmayı çevreleyen yorumları vurgulamıştır.

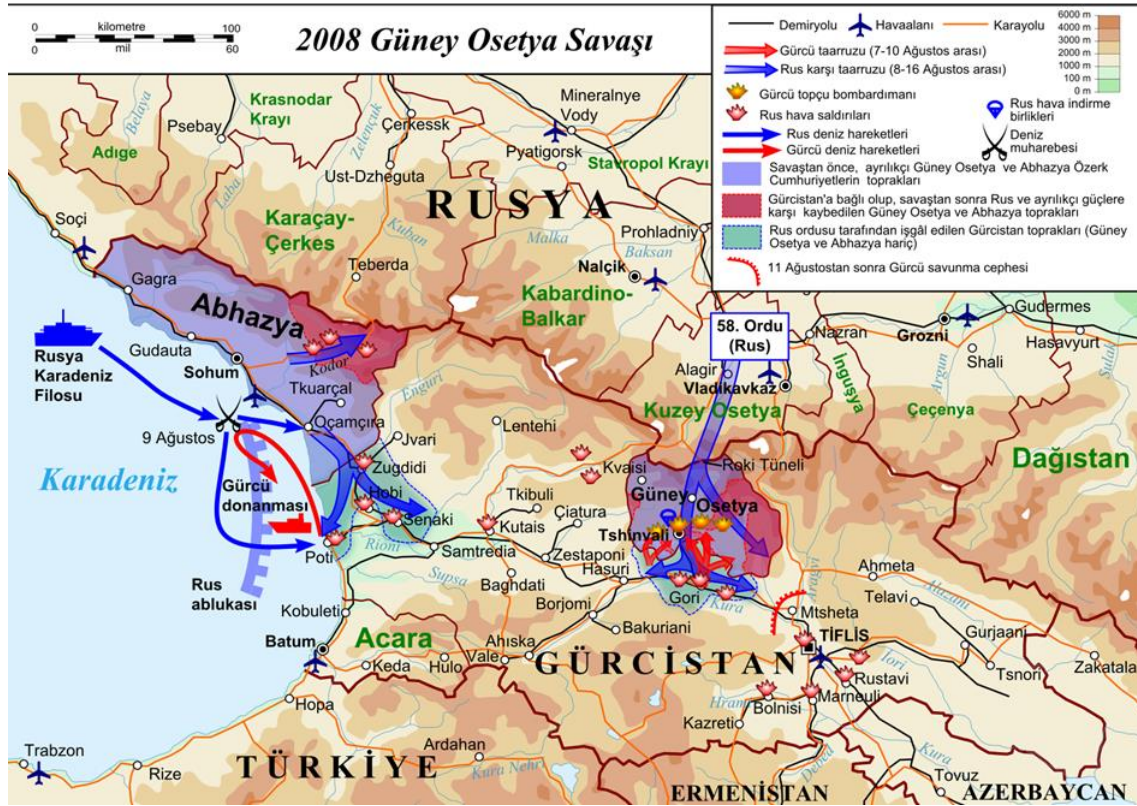
15 Temmuz'da ABD, Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan ve Ukrayna kuvvetleri "Acil Müdahale 2008" tatbikatı için Gürcistan'da bir araya geldi. Gürcistan Genelkurmay Başkan Yardımcısı Yarbay Alexander Osepaishvili tatbikatın amacının katılımcı ülkeler arasında dostluk, işbirliği ve bilgi alışverişini geliştirmek olduğunu vurguladı. ABD tatbikatı iki taraflı bir güvenlik işbirliği çabası olarak tanımlandı ve koalisyon ortaklarıyla birlikte çalışabilirliğin önemini vurguladı. Tatbikat karşılıklı anlayış ve işbirliği kabiliyetlerini geliştirmek üzere tasarlanmıştır. ABD tatbikatının belirtilen hedefleri, raporlarda da belirtildiği üzere, Rus tatbikatıninkilerden önemli ölçüde farklı olmuştur (Thomas, 2009).

Sınır boyunca devam eden çatışmaların ortasında Rus Büyükelçi Yuri Popov'un 5 Ağustos'ta yaptığı açıklama gerilimi tırmandırılmış ve Rusya'nın bir çatışma çıkması halinde vatandaşlarını savunmak için müdahale etme niyetini ortaya koymuştur (Thomas, 2009). Saakaşvili, 7 Ağustos'ta Güney Osetya'da gerçekleştirdiği askeri eylemlerin

tepkisel olduğunu savunmuş ve provokasyonu katalizör olarak göstermiştir. 8 Ağustos'ta durumu daha da tırmandıran Saakaşvili savaş hali ilan etmiş ve 1992'de Devlet Başkanları Şevardnadze ve Yeltsin tarafından imzalanan ateşkes anlaşmasına aykırı olarak Tskhinvali'yi ele geçirmeyi amaçlayan bir Gürcü askeri saldırısı başlatmıştır. Gürcü kuvvetleri Tskhinvali'ye doğru ilerlerken, Rusya Kuzey Osetya'dan Güney Osetya'ya asker göndererek hızla karşılık vermiştir. Gürcü hedeflerini bombalamaya başlamış ve eylemlerini Güney Osetya'daki Rus vatandaşlarını ve barış güçlerini korumak için gerekli olarak gerekçelendirmiştir (Higgins - Reilly, 2009, 572). Çatışma hızla tırmanmış ve her iki taraf da teslim olmaya niyetli olmamıştır. Saakashvili Rusya'yı titizlikle planlanmış bir işgal düzenlemekle suçlamıştır. Eşzamanlı olarak Gürcistan hükümetinin web siteleri, uyumlu bir siber savaş kampanyasını düşündüren aralıklı çökmelerle karşılaşmıştır (Schwartz, 9 Ağustos 2008). Durum hızla askeri eylemler ve bilgi savaşı taktiklerinin damgasını vurduğu tam teşekküllü bir çatışmaya dönüşmüştür. Artan provokasyonlara karşılık olarak Gürcü kuvvetleri, Güney Osetya'nın başkenti Tshinvali de dâhil olmak üzere birçok bölgesini hedef alan bir saldırı başlattı. Eş zamanlı olarak Rus birlikleri de Güney Osetya'da ikamet eden Rus vatandaşlarını korumak için proaktif önlemler aldı. Bu, çatışmada değişken ve yoğun bir aşamanın başlangıcı oldu ve her iki taraf da yükselen tansiyonun ortasında askeri eylemlere girişmiştir (Nan, 2010, 243).

Rusya'nın Sovyet sonrası Avrasya'da nüfuzunu artırma kararlılığından beslenen ve uzun süredir devam eden etnik çatışma, aşağıdaki şekilde gösterildiği gibi 7 Ağustos 2008'de Rusya ve Gürcistan arasında tam anlamıyla bir savaşa dönüşmüştür. Çatışma, Gürcistan'ın roket ateşi de dahil olmak üzere yoğun bombardıman başlattığı ve şehrin önemli bir bölümünün ele geçirilmesine yol açan Tskhinvali'de dramatik bir şekilde tırmanmıştır. Rusya hızlı bir şekilde Gürcistan'ı soykırım yapmakla suçlamış ve saldırıda 2000 sivilin öldüğünü iddia etmiştir. Ancak daha sonra yapılan açıklamalar bu rakamın abartılı olduğunu ortaya koymuş, özellikle de Putin, Kuzey Osetya'nın başkenti Vladikavkaz'da yaptığı konuşmada sadece düzinelere sivilin öldüğünü kabul etmiştir. İlk iddialar ile sonraki kabuller arasındaki bu keskin farklılık, çatışma sırasında bildirilen kayıplardaki tutarsızlığa ışık tutmaktadır (Barnard, 10 Ağustos 2008). Bu dönemde İnsan Hakları İzleme Örgütü, Güney Osetya ve Gürcistan'ın diğer bölgelerindeki çatışmalarla ilgili doğru bilgi eksikliğinden, özellikle de ölen ve yaralanan sivillerin sayısı ile çatışma

nedeniyle yerlerinden edilen insanların sayısına ilişkin birbirinden oldukça farklı raporlardan endişe duymuştur (HRW, 9 Austtos 2008).

Harita 1: 2008 Güney Osetya Savaşı

Kaynak: Cia, The World Factbook. “2008 South Osetia War” <https://www.cia.gov/> E.T. 22/11/2023

1980'lerin sonunda ayrılıkçı gerginliklerin başlamasından bu yana Güney Osetya'nın uzun süredir destekçisi olan Rusya, 8 Ağustos'un ilk saatlerinde çatışmaya müdahalesini önemli ölçüde arttırmıştır. Gürcistan savaşının başlamasından yaklaşık 24 saat sonra Rus uçakları Gürcü hedeflerine hava saldırıları başlatmıştır. Eş zamanlı olarak tanklar, toplar, keşif ekipleri ve zırhlı personel taşıyıcılardan oluşan Rus askeri birlikleri Güney Osetya'ya girerek ayrılıkçı bölgenin yanında aktif olarak çatışmaya girmiştir (Barnard, 10 Ağustos 2008). Eş zamanlı olarak, 8 Ağustos'ta Abhaz kuvvetleri de çatışmaya girerek, topraklarının hala Gürcistan'ın kontrolü altında olan tek kısmı olan Kodori Boğazı'nı hedef almıştır. Rus uçaklarının desteğiyle üç gün üst üste bombalama saldırıları düzenlemişler ve bunun sonucunda yaklaşık 3,000 etnik Gürcü bölgeden kaçmıştır. Bu koordineli saldırı, çatışmanın önemli ölçüde yoğunlaştığına işaret etmiş ve hem Rusya'nın

hem de Abhaz güçlerinin bölgedeki kapsamlı katılımını vurgulamıştır (ICG, 2008, 3). 10 Ağustos'ta Gürcü tarafı barış görüşmeleri için bir teklifte bulunarak Gürcü kuvvetlerinin Güney Osetya'dan çekilmesini önerdi. Ancak Rusya, Rus birliklerinin hem Güney Osetya hem de Abhazy'a'dan koşulsuz olarak çekilmesini gerektiren bir koşulda ısrar ederek teklifi reddetti. Buna ek olarak Rusya, Gürcistan'a karşı güç kullanmaktan vazgeçen bir anlaşmanın imzalanması için şartların oluşturulmasını şart koşmuştur. Bu tutum, iki taraf arasındaki müzakere sürecindeki karmaşıklıkların ve katılıkların altını çizmiştir. Bu noktada, çatışmanın tam teşekküllü bir Gürcü-Rus savaşına dönüşmekte olduğuna dair çok az şüphe vardı. Moskova, Tiflis'i açıkça ve defalarca uyararak, Rusya'nın kendi vatandaşları olarak gördüğü Güney Osetyalıları korumak için müdahaleye hazır olduğunu açıkça belirtmiştir (Antonenko, 2008, 23). Moskova'dan gelen bu açıklamalar durumun ciddiyetini daha da arttırmış ve Rusya'nın Güney Osetya'nın korunması konusundaki kararlı duruşunun altını çizmiştir. Bu, Soğuk Savaş sonrası Rus askeri gücünün önemli bir göstergesiydi. 11 Ağustos'a gelindiğinde, Gürcü kuvvetlerinin Güney Osetya'dan hızla geri çekilmesiyle ivme açıkça Rusya'nın lehine değişmişti. Rus birlikleri çok önemli bir karayolunu ele geçirmiş ve Tiflis'i batı Gürcistan'a stratejik olarak bağlayan Gori ve Zugdidi gibi kilit şehirlere doğru ilerlemeye başlamıştır. Rus ordusu sistematik bir hareketle Gürcistan'ın önemli askeri üslerini dağıtmış, donanma gemilerini hareketsiz hale getirmiş ve Gürcistan'ın önemli Poti limanına fiilen el koymuştur (Antonenko, 2008, 26). Bu olaylar dizisi, Rusya'nın askeri manzarayı değiştirerek ve bölgedeki güç dengesini önemli ölçüde etkileyerek hızlı ve güçlü bir hakimiyet iddiasının altını çizmiştir.

Rusya'nın çatışmaya müdahil olmasının ardından bu durum ABD ve diğer Batılı ülkeler tarafından derhal kınanarak Rus birliklerinin geri çekilmesi ve çatışmaların sona erdirilmesi talep edilmiştir. Bu çağrılara rağmen Rusya kararlılığını sürdürmüş ve güçlerini geri çekmemiştir. Rusya'nın 8 Ağustos'ta Gürcistan'ın beklediğinden daha büyük bir askeri varlıkla karşılık vermesiyle başlayan çatışma, sadece Gürcistan için değil BM için de karmaşık bir ikilem meydana getirmiştir. Güvenlik Konseyi, Tiflis yönetiminin talebi üzerine 9 Ağustos'ta toplanmıştır. Ancak Konsey, Rusya'nın tutumu nedeniyle bir çıkmazla karşılaşmıştır. Sonuç olarak Konsey'in resmi açıklaması sadece "tarafra düşmanlıklara son vermeleri tavsiyesinde" bulunmaktan öteye gidememiştir (Erkan, 2016). Bu sınırlama, uluslararası toplumun Gürcistan ve Rusya arasında tırmanan

çatışmaya etkili bir şekilde arabuluculuk etme ve çözüme konusunda karşılaştığı zorlukların altını çizmiştir.

12 Ağustos'ta Rusya Devlet Başkanı Medvedev ile Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy arasında önemli bir görüşme gerçekleşmiş ve Sarkozy AB adına bir ateşkes önerisi sunmuştur. Bu görüşmenin ardından Medvedev, Sarkozy tarafından ana hatları çizilen barış planındaki unsurlara kısmi destek verdiğini ifade etmiştir. Bunu takiben Fransa Dışişleri Bakanı Kouchner bu önerileri Gürcistan hükümetine sunmak üzere Tiflis'e gitti. Ateşkes planı, her iki tarafın da askerlerini geri çekmesi, çatışma bölgesine insani yardım erişiminin sağlanması ve yerinden edilmiş kişilerin geri dönüşünün kolaylaştırılması gibi birçok kilit bileşeni kapsıyordu (Nichol, 2008, 7). Ancak, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün açıkça vurgulanmaması dikkat çekiciydi. Dahası, plan Rus muharip birliklerinin Gürcistan'dan çekilmesini savunurken, Rus "barış güçlerinin" Güney Osetya dışında, Güney Osetya sınırı boyunca Gürcistan topraklarının bir kısmını kapsayan daha geniş bir güvenlik bölgesinde kalmasına izin veriyordu. Plan aynı zamanda Güney Osetya ve Abhazya'da güvenlik ve istikrar sağlama yöntemlerine ilişkin uluslararası görüşmelerin başlatılmasını öneriyordu (Nichol, 2008, 9). Bu hükümler, Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne yönelik açık bir iddiadan kaçınırken çatışmayı bastırmayı amaçlayan karmaşık bir yaklaşıma işaret ediyordu.

Çatışmanın şiddetlendiği bir ortamda önemli diplomatik manevralar da başlamıştır. Rusya Devlet Başkanı Medvedev 14 Ağustos'ta Abhazya ve Güney Osetya'nın de facto liderleri Bagapş ve Kokoity'yi ağırlamıştır. Birlikte, çatışma çözümü ilkelerini özetleyen altı maddelik bir barış planını onaylamıştır. Ertesi gün ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice Tiflis'i ziyaret ederek Cumhurbaşkanı Saakaşvili'nin huzurunda aynı altı maddelik barış planını imzalamıştır. AB ve AGİT'in ortak çabaları, özellikle BM'nin müdahalesi olmaksızın ateşkesi kolaylaştırırken, altı maddelik ateşkes anlaşmasının düzenlenmesinde etkili olan Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy, 15 Ağustos'ta BM Güvenlik Konseyi'ne ek bir çözüm önerisi sunmuştur. Ancak Rusya bu öneriyi netlikten yoksun bulmuş ve kabul etmemiştir (Nichol, 2008, 8). Bunun üzerine 16 Ağustos'ta Rusya Devlet Başkanı Medvedev barış planını Moskova'da imzalamıştır. Buna rağmen Kremlin, Rusya'nın askerlerini hemen geri çekmeyeceğini açıklamıştır. Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Rus güçlerinin Gürcistan'dan çekilmesinin ek güvenlik önlemlerine bağlı olduğunu açıklayarak askerlerin çekilmesi konusunda karmaşık ve koşullu bir duruş

sergilemiştir (Nichol, 2008). Bu nüanslı yaklaşım, Rusya'nın resmi onayına rağmen barış planına olan temkinli ve şartlı bağlılığının altını çizmiştir.

Bir Gürcü hükümet yetkilisi ise 19 Ağustos'ta, Gürcistan tarafında toplam 215 kişinin hayatını kaybettiğini bildirmiş; bu sayı içinde 133 Savunma Bakanlığı personeli, 13 İçişleri Bakanlığı personeli ve 69 sivil bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca, yaklaşık 1500 yaralı ve 70 askerin kayıp olduğu ifade edilmiştir. Rus yetkililer ise askeri kuvvetlerinden 64 kişinin öldüğünü ve 323 kişinin yaralandığını iddia etmiştir (ICG, 2008). Gürcistan ile Güney Osetya arasındaki çatışmaların ve Gürcistan ile Rusya arasındaki silahlı anlaşmazlığın ardından, Rusya'nın iki bölgeyle ilişkisi niteliksel bir değişim yaşamıştır. Cumhurbaşkanı Medvedev, 26 Ağustos 2008'de Rusya'nın Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanıdığı kararnamele imzalamıştır (Gerrits – Bader, 2016, 301). Rusya'nın Latin Amerika'daki müttefikleri Nikaragua ve Venezuela ile Güney Pasifik Okyanusu'ndaki üç küçük ada devleti Nauru, Tuvalu ve Vanuatu, Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarını tanıdıklarını açıklamışlardır. Ancak Rusya, diğer ülkeleri bu bağımsızlıkları tanımaya ikna edememiştir. Dolayısıyla, Rusya, Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanıyan tek önemli güç olarak konumunu sürdürmektedir (Gerrits – Bader, 2016, 302).

Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy ve Rusya Devlet Başkanı Medvedev, 8 Eylül 2008'de 6 maddelik ateşkes planı Gürcistan hükümetinin onayını almış ve önemli şartları belirlemiştir. Anlaşmaya göre Rus güçleri 10 Ekim gece yarısına kadar Abhazya ve Güney Osetya'ya bitişik bölgeleri boşaltmayı taahhüt etmiştir. Eş zamanlı olarak Gürcü kuvvetleri de 1 Ekim'e kadar kışlarına dönme sözü vermiştir. Ateşkes planı ayrıca BM ve AGİT'ten mevcut uluslararası gözlemcilerin korunmasını ve sayılarının arttırılmasını öngörüyordu. 1 Ekim'e kadar en az 200 AB gözlemcisi mevcut ekibe katılacaktı. Anlaşma ayrıca Ekim ayı ortasında Cenova'da yapılması planlanan bir konferansın planlarını da ortaya koymuştur. Bu konferansta mültecilerin ve yerinden edilmiş kişilerin ülkelerine geri gönderilmelerinin yanı sıra bölgede güvenlik ve istikrarın sağlanmasını amaçlayan bir barış anlaşmasının hazırlanması da hedefleniyordu (Nichol, 2008, 11). Bu hükümler, bölgede kalıcı barış ve istikrarın sağlanması için uluslararası gözetim, askerlerin geri çekilmesi ve diplomatik girişimlere duyulan ihtiyacı vurgulayarak ateşkes planının temel taşını oluşturmuştur. Bu konferansın amacı, Güney Osetya ve Abhazya gibi anlaşmazlık

bölgelerinin statüsü, barış süreci, güvenlik önlemleri ve bölgede yaşanan sorunların çözümü gibi önemli konuları ele almak ve uzlaşma sağlamaktı.

Anlaşma imzalandıktan sonra düzenlediği basın toplantısında Medvedev, Rusya'nın tanınmasının geri alınmaz olduğunu ve Rus barış güçlerinin Abhazya ve Güney Osetya'da kalacağını belirtmiştir. 13 Eylül'de Rus birlikleri anlaşmaya uygun olarak Rusya, Poti ve Senaki gibi stratejik yerlerden çekilerek ateşkes anlaşmasına bağlı kalmıştır. Gürcistan'ın ayrılıkçı bölgelerinin sınırları boyunca uyumu denetlemek üzere AB, ateşkes anlaşmasında belirtilen şartlara uygun olarak 1 Ekim 2008 itibariyle 225 silahsız gözlemciyi hızlı bir şekilde görevlendirmiştir. Ancak Güney Osetya'da Rus kontrol noktaları Akhagori bölgesinde konuşlanmaya devam etmiştir. Sovyet dönemi sınırlarının bir parçası olan ve 1990'ların başındaki çatışmadan bu yana Gürcistan yönetimi altında bulunan bu bölge, ateşkes anlaşmasının uygulanmasında bir ihtilaf noktası olmaya devam etmiştir (Nichol, 2008, 11). Bu gözlemler, bölgede barış ve gözetim tesis etme çabalarına rağmen bölgesel kontrol ve izlemeyi çevreleyen karmaşıklıkların altını çizmiştir.

Moskova merkezli Levada Center'ın yaptığı kamuoyu araştırmasına göre, Rus katılımcıların neredeyse %80'i Gürcistan'daki müdahaleye onay vermiştir. Katılımcıların yarısından fazlası çatışmanın başlamasından Gürcistan'ı sorumlu tutarken, ABD'nin Kafkasya ve Karadeniz bölgesindeki nüfuz arayışının temel neden olduğunu belirtmiştir (King, 2008, 9). Abhazlar ve Güney Osetliler, Rus askerlerini Gürcü saldırganlığına karşı bir kalkan olarak görmüşlerdir.

2.5.1. Uluslararası Toplumda Rusya'nın Güney Osetya Müdahalesi

Uluslararası ilişkiler sahnesinde önemli bir dönemeç olan Rusya'nın Güney Osetya müdahalesi, bölgesel güvenlik ve uluslararası hukukun karmaşıklığını ön plana çıkarmıştır. Bu müdahale, çeşitli uluslararası aktörler arasında ciddi tartışmalara yol açarak, uluslararası toplumun güncel politika ve stratejilerini etkilemiştir. 2008 yılında Rusya'nın Gürcistan'ın ayrılıkçı bölgesi Güney Osetya'ya müdahalesi, uluslararası ilişkiler sahnesinde bir dizi karmaşık sorunu beraberinde getirmiştir. Bu müdahale, sadece bölgesel bir çatışmanın ötesine geçerek, uluslararası toplumun güvenlik anlayışını, devletler arası ilişkileri ve uluslararası hukukun uygulanabilirliğini sarsıcı bir şekilde etkilemiştir. Gürcistan-Rusya savaşı sırasında yaşanan bu olaylar, sadece bölgesel bir çatışma olmanın ötesinde, uluslararası toplumun müdahale, bağımsızlık ve toprak

bütünlüğü gibi temel konulardaki tutumlarını sorgulamaya itmiştir. Bu noktada, Rusya'nın Güney Osetya müdahalesinin arkasındaki nedenleri, uluslararası toplumun bu müdahaleye tepkilerini ve bu olayın bölgesel dengeler üzerindeki etkilerini anlamak, küresel siyasetin önemli dinamiklerini kavramak açısından hayati bir rol oynamaktadır. ABD ve diğer Batılı ülkeler krize yönelik izlenecek politikalar konusunda hazırlıksız yakalanmış ve Rusya'nın çatışmaya müdahalesini derhal kınayarak Rus birliklerinin geri çekilmesini ve çatışmaya son verilmesini talep etmiştir. Birçok dünya lideri ve uluslararası örgüt başlangıçta Gürcistan ve Rusya çatışmasına arabuluculuk yapmak için çaba göstermiştir. Birçok hükümet ise, Rusya'yı aşırı güç kullanarak Gürcistan'ın toprak bütünlüğü ilkesini ihlal ettiği, Güney Osetya'nın bağımsızlığını kabul ettiği gerekçesiyle, Gürcistan'ı da Güney Osetya'yı zorla yeniden entegre etmeye çalıştığı için eleştirmiştir (Nichol, 2008, 21).

Gürcistan-Rusya çatışması, BM'nin ve özellikle Güvenlik Konseyi'nin "daimi beşliyi" (Çin, Fransa, Rusya, İngiltere, ABD) bölen krizlerde, özellikle de bunlardan biri doğrudan müdahil olduğunda etkili bir şekilde yanıt verme konusunda ne kadar yetersiz olduğunu ortaya koymuştur. Rusya, Gürcistan'ın Güney Osetya'ya girmesine ve kendi kitlesel güç hareketine yanıt vermek üzere inisiyatifi ele alarak 7 Ağustos akşamı Konsey'e gelmiştir. Moskova, Gürcistan'ın eylemini eleştiren ve düşmanlıkların yeniden başlamaması için bir anlaşma imzalanması çağrısında bulunan bir Konsey basın açıklaması yapılmasını istemiştir (ICG, 2008, 26). Bu istek, bir ülkenin saldırganlığa karşı kendini savunma hakkı konusunda ısrar eden ve Gürcistan'ın egemenliğini ve toprak bütünlüğünü teyit eden bir dil kullanılmasını isteyen ABD, İngiltere ve diğerleri tarafından reddedilmiştir (ICG, 2008, 26). Rusya'nın daimi temsilcisi Vitaly Churkin'in Gürcistan'ın "Rusya yönetiminin acil ateşkes, kardeş kavgasına son verilmesi ve görüşmelerin yeniden başlatılması çağrısına rağmen Güney Osetya'ya yönelik hain saldırısı" karşısında Konsey'in harekete geçmesini engelleyen "bazı Güvenlik Konseyi üyelerini göz yummakla" suçlaması (UNP, 27 Şubat 2022) ve ABD daimi temsilcisi Zalmay Khalilzad'ın Churkin'in Rusya'nın çatışmadaki hedefleri konusunda ciddi soru işaretleri uyandıran telefon görüşmelerine atıfta bulunmasının ardından Lavrov ile Rice arasında geçen ve Rus Dışişleri Bakanı'nın Amerikalı mevkidaşına Saakaşvili'nin "gitmesi gerektiği"(UNP, 10 Mart 2022) konusunda ısrar ettiğini bildirilen gizli bir telefon görüşmesinin içeriğini ifşa etmesi, bu görüşmede ulaşılan en kötü noktaları.

BMGK toplantılarında, farklı ülkeler farklı tutumlar sergilemiştir. Rusya, Güney Osetya'yı savunarak savaşın haklılığını savunmuş ve BM'nin rolünü sınırlamaya çalışmıştır. Diğer ülkeler, özellikle Batılı ülkeler, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü ve egemenliğini koruma konusunda endişelenerek ateşkesin sağlanması için uluslararası toplumun daha fazla çaba göstermesi gerektiğini savunmuştur. 19 Ağustos'ta Konsey'deki ABD ve AB üye ülkeleri, Fransa'nın öncülüğünde, ateşkesi bir karara dönüştürmek için kısa bir metin sunmuştur. Taslakta "ateşkes anlaşmasına tam ve derhal uyulması" ve "Rus güçlerinin çatışmaların başlamasından önce tutulan hatlara derhal çekilmesi" talep edilmişti. Taslakta ayrıca Gürcistan'ın toprak bütünlüğü ve egemenliği de teyit ediliyordu, ancak bu hususlar ilgili paragraflarda yer almıyordu. ABD derhal itiraz ederek Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün "teyit edilmesi gerektiğini" ve Rus metninin "bizim kabul etmediğimiz bir Rus yorumunu [planın] onaylama amacı taşıdığını" belirtmiştir (ICG, 2008, 27). Ancak 2008 yılındaki Gürcistan-Rusya Savaşı'nı sonlandıran anlaşma olan 12 Eylül 2008 ateşkes anlaşmasında Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne doğrudan bir atıfta bulunulmamıştır. Bu anlaşma, ateşkesin ilan edilmesi, askeri faaliyetlerin durdurulması ve bazı güvenlik önlemlerinin alınması gibi pratik konuları ele aldı. Ancak savaşın ana sebeplerinden biri olan Güney Osetya ve Abhazya'nın statüsü konusu, anlaşmanın dışında tutulmuştur. Gürcistan-Rusya savaşı sırasında BMGK toplanarak bu toplantılarda savaşın gelişmeleri ve çözüm yolları ele alınsada Sarkozy'nin liderliğindeki AB ve diğer diplomatik girişimler, savaşın sonlandırılması ve ateşkesin sağlanması için BM'nin çözüm sürecinin dışında önemli bir rol oynamıştır.

Gürcistan ile Güney Osetya arasında 1992'den sonra imzalanan antlaşmalara tarafların uymalarını sağlamak üzere BM Gözlem Misyonu kurulmuş ve görev yapmak üzere bölgeye gönderilmiştir. Ancak, 2008 krizine kadar bölgede barışı sağlayacak etkin bir adım atılmamış ve bir sorunların çözümüne katkı sağlayacak bir ilerleme kaydedilmemiştir. Rusya-Gürcistan krizinde Rusya'nın başka bir devlete müdahalede bulunmasıyla ortaya çıkan krize çözüm bulma sorumluluğu olan uluslararası kurumların başında gelen BM'nin etkili ve yeterli bir politika izlenememesinin nedeni Rusya'nın Güvenlik Konseyinde veto kartını kullanmasına bağlanmıştır. Her ne kadar Gürcistan'ın talebiyle Güvenlik Konseyi 9 Ağustos'ta toplansa da Rusya'nın pozisyonundan dolayı etkin bir karar alınamamış ve çatışmaları durdurma tavsiyeleri söylemden öteye geçememiştir. Bununla birlikte, BM'nin Gürcistan'da 1993'den beri bulunan Gözlem

Misyonu Gürcistan'daki çatışmaları çözme konusunda yetersiz ve başarısız olmuştur. Rusya'nın 2008'de Gürcistan'ı işgalinin ardından Güvenlik Konseyinin anlaşmazlığını müteakip misyonun görevi Haziran 2009'da sona ermiştir (Shaw, 2018, 902).

Kısa süreli savaş, 2003 yılındaki Irak işgalinden bu yana Avrupa'da belki de en belirgin uluslararası kriz olarak ortaya çıkmış ve Avrupa devletlerini stratejik denge değişikliğine tepki vermeye zorlamıştır (Boesen, 2012). Rusya-Gürcistan savaşı karşısında hem Rusya hem de Gürcistan'la yakın ilişkilere sahip olmasından dolayı AB ve özellikle de AB Başkanlığı ateşkesi hızlandırmak için diğer uluslararası aktörlere göre daha aktif ve kararlı bir şekilde hareket etmiştir. Savaşın AB'nin enerji güvenliğini riske atmak gibi bir etkisi olmasından dolayı AB'nin savaşa yaklaşımı sorunu çözme odaklı olmuştur. Üye devletler, 13 Ağustos'ta Dışişleri Bakanlarının acil konsey toplantısında altı maddelik barış planının arkasında durmuş ve Gürcistan'daki çatışmaya getirilecek herhangi bir barışçıl ve kalıcı çözümün bağımsızlık, egemenlik ve toprak bütünlüğü (dolaylı olarak Gürcistan'ın) ilkelerine saygı göstermesi ve BMGK'nin desteğini alması gerektiğini teyit ettiler (The Council Of the EU, 13 Ağustos, 2021) Fransa Devlet Başkanı Sarkozy'nin mekik diplomasisi sonucu Rusya Devlet Başkanı Medvedev tarafından da onaylanan Altı Maddelik Barış Planının imzalanması sonrası Rusya'nın bir takım nedenlerle antlaşmayı ihlal girişimleri AB'yi zor durumda bırakmıştır.

AB içerisinde Fransa, Almanya ve İtalya başta olmak üzere enerji sektöründe Rusya ile güçlü ikili bağlara sahip ülkeler Rusya'ya karşı sert politikalar uygulanmasını istememiştir. Bu ülkeler kapsamlı bir AB yaklaşımı yerine Moskova ile ikili ilişkilerine öncelik verme eğiliminde olmuştur. Buna karşılık Polonya ve daha az ölçüde İngiltere gibi ülkeler, “yumuşak çevreleme” yaklaşımı esas olarak Rusya'yı AB'nin çıkarları ve değerleri için bir tehdit ve Rus-Gürcü çatışmasını da “neo-empyralist bir Rusya'nın tezahürü olarak görme yolunu (Parmentier, 2009, 53) benimsemiştir. Polonya, AB içerisinde büyük devletler arasında yaptırım olasılığını uyandıran ilk ülke olmuş ve Gürcistan egemenliğine atıfta bulunulmadığı için “Altı Maddelik Planı” destekleme konusunda isteksiz davranmıştır. 27 Ağustos'ta Rusya'nın Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlıklarını tanıması sonrası Polonya, 1 Eylül 2008'de gerçekleşecek AB ile Rusya ilişkilerinin görüşüleceği zirveden önce Rusya'ya ekonomik yaptırım uygulanmasını önermiş ve bağımsızlık kararının tanınmasının geri alınmadığı takdirde ilişkilerin yeniden gözden geçirilmesini istemiştir (Parmentier, 2009, 57). İngiltere Dışişleri Bakanı David

Miliband Ağustos ayı sonlarında yaptığı bir konuşmada, Rusya'nın yaptıklarının barışı koruma sınırlarının çok ötesine geçtiğini belirterek sorunun Rusya'nın iddia ettiği şekilde NATO'nun Kosova'ya yönelik insani müdahalesi ile benzerliği olmadığını belirtmiştir. Gürcistan'ın savaş sırasında işlediği suç iddiaları ile ilgili olarak hukuki argümanını müdahale etmeme üzerine odaklamış ve her iki tarafında eylemlerinin doğruları ve yanlışları soruşturulmasını, ancak ncak bunlar sekiz yüz bin kişinin üniforma giydiği bir komşunun BM'nin bir parçası olarak tanınan egemen bir ülkeyi işgal ettiği gerçeğini gizlememesi gerektiğini söylemiştir (Hafkin, 2010. 227).

AB ülkeleri arasında Rusya'ya yönelik takip edilecek politika konusunda yaşanan görüş ayrılıklarına karşın AB Dönem Başkanı Sarkozy ve AB Komisyonu Başkanı Barosso, AB'nin bütünlük içerisinde olduğunu göstermek için savaşın ardından da yoğun bir mekik diplomasisi sürdürmüştür. Brüksel'de 1 Eylül 2008'de yapılan AB Konseyi'nin olağanüstü toplantısının ardından Rusya ile müzakereler hızlandırılmış ve 8 Eylül 2008'de Sarkozy ve Medvedev arasında Rusya'nın Gürcistan'daki askerilerini geri çekerek bölgeye AB gözlemcisi gönderme konusunda ikinci bir antlaşmaya varılmıştır. Başlangıçta Rusya, AB gözlemcilerine zorluk çıkarmazken AB tarafından 2 Aralık 2008'de uluslararası bir Araştırma Komisyonu kurulmasına rağmen, hem Rusya hem de Güney Osetya'daki fiili yetkililer AB gözlemcilerinin bölgeye girişine izin vermeyi reddettikleri için gözlemciler çalışmalarına başlayamamıştır (Nussberger, 2009, 359).

Avrupa Konseyi, savaş hakkında daha otoriter bir görüş sunmak amacıyla deneyimli İsviçreli diplomat Heidi Tagliavini'nin başkanlık ettiği bir komisyon kurarak sonuçlarını Eylül 2009'da yayınlamıştır. Gürcistan, savaşın nihai sorumluluğu konusundaki ana bulgusuna itiraz etse de raporun çatışmanın en kapsamlı ve objektif anlatımı olduğu iddia edilmektedir. Rapor, her iki tarafı da eleştirmiş olup, Gürcistan'ın savaşa yol açan süreçte Moskova'nın çeşitli şekillerde provoke ettiği iddiasını kabul etmiştir. Ayrıca, rapor, Moskova'nın 2002'den itibaren Güney Osetya ve Abhaz vatandaşlarına toplu olarak Rus pasaportları dağıtma politikasını savaş sırasında eleştirmiştir. Bölgede yaşayan halkın çoğunun Rus vatandaşı olması, Moskova'nın her iki cumhuriyete kendi vatandaşlarını korumak için müdahalesini haklı gösterme argümanını ortaya çıkarmıştır. Komisyon ayrıca, savaşın ardından Moskova'nın Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanımasını eleştirmiştir. Bu noktada, Medvedev'in Moskova'nın kararını, Batı tarafından tanınan Kosova'nın durumu ile ilişkilendirerek örnek olarak göstermesine rağmen, bazı

uluslararası hukukçular arasında Rus argümanlarına karşı bir ilgi olmasına rağmen, Komisyon, Rusya'nın bu argümanlarını kabul etmemiştir (Bowker, 2011, 201). Özetle raporda, Rusya'nın Gürcistan'daki davranışının birçok yönü eleştirilirken, temel noktada Gürcistan'ın savaşın birincil sorumluluğunu taşıdığı iddia edilmiştir.

Gürcistan'la özel bir ilişkiye sahip olan ABD, Rusya'nın Gürcistan'a müdahalesini BM Şartının ihlali olarak eleştirmiş ve o dönem ABD Başkanı Bush dünyanın Gürcistan halkına destekte bir arada durması gerektiğini söylemiştir (Kırdar, 2008, 57). ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice, Rusya'nın askeri müdahalesini 40 yıl önce SSCB'nin Prag Baharını bastırmasına benzetirken, 10 Ağustos'ta Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov bir telefon görüşmesinde Rice'a Güney Osetya'daki Rus vatandaşlarının yaşamlarına yönelik bir tehdit olduğunu ve Rus barış güçlerinin Gürcistan'da barışı sağlamak için operasyonları sürdürdüğünü söylemiştir (Nichol, 2008, 26). ABD'nin krize yönelik somut olarak attığı adımlardan biri Tiflis'i Rus saldırılarından korumak için Irak'ta barışı koruma görevlerinde bulunan yaklaşık 2000 Gürcü askeri geri göndermesi olmuştur. Bush yönetimi ayrıca, savaştan sonra Gürcü ordusunu yeniden inşa etme, Gürcistan'ın NATO'ya üyelik kampanyasını ikiye katlama ve Gürcistan'ı dünyadaki Amerikan yardımının en büyük dördüncü alıcısı yapacak kapsamlı ekonomik yardım sağlama sözü vermiştir (Bowker, 2011, 202).

Putin, ABD-Rusya ilişkilerindeki gerginliğin arttığını ifade ederken, ABD'nin Gürcistan'daki çatışmayı ekonomik ve dış politika sorunlarını gizlemek ve başkanlık adayı umutlarını yükseltmek için yönetmiş olabileceği iddiasını ortaya atmıştır. Ayrıca, ABD'nin Gürcistan'ı 7-8 Ağustos'ta Güney Osetya'daki operasyonlardan caydırmakta başarısız olduğunu ve Gürcülerin silahlandırılmasına ve saldırıya yönlendirilmesine yardımcı olduğunu iddia etmiştir. Beyaz Saray Sekreteri Dana Perino, bu iddiaların açıkça yanlış ve mantıksız olduğunu belirterek, Rusya'nın bu tür ilkeleri ihlal etmesine karşı egemenlik, bağımsızlık ve toprak bütünlüğüne inanan ülkelerin bir araya gelme zamanı olduğunu vurgulamıştır. Başkan Medvedev ise daha sonra Saakaşvili'nin Güney Osetya'ya karşı "aptalca bir eylem" başlatmak için ABD'den "doğrudan emirler veya sessiz onay" aldığı iddialarını yinelemiştir (Nichol, 2008, 28).

26 Ağustos'ta Başkan Bush, Medvedev'in Güney Osetya ve Abhazya'yı tanıma kararını Rusya'nın geçmişte oy verdiği çok sayıda BMGK Kararı ve Fransa'nın aracılık ettiği altı maddelik ateşkes anlaşması ile çelişkili olduğu gerekçesiyle kınamış ve Rusya'nın

uluslararası taahhütlerini yerine getirmesini, bu sorumsuz kararı yeniden gözden geçirmesini ve altı maddelik anlaşmada belirtilen yaklaşımı takip etmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Rusya-Gürcistan krizi karşısında ABD'nin politikası Obama başkan seçildikten sonra da değişmemiştir. Başkan Obama, Rusya ile ilişkilerin yeniden kurulmasından bahsetse de Saakaşvili'nin uzun süredir arkadaşı olan Joe Biden, bunun Gürcistan'ı terk etmek anlamına gelmediğini vurgulamak için Temmuz 2009'da Tiflis'i ziyaret etmiştir (Bowker, 2011, 207). Obama, Polonya ile imzalanan anlaşma ile ülkeye nükleer füze yerleştirilmesi hususunun yeniden değerlendirilebileceğini belirterek Rusya ile ilişkilerin yumuşamasını istese de Rusya'nın Güney Osetya ve Abhazya'yı tanıma konusunda taviz vermemesi üzerine Gürcistan'a ABD desteği devam etmiştir (Erkan, 2016, 54).

ABD Kongresi'nin bazı üyeleri de savaşa tepki olarak yasama faaliyetlerine başlamıştı. Senatör Hillary Clinton, Rusya, Gürcistan ve ABD'nin çatışmadaki rolünü araştırmak üzere bir "Rusya ve Gürcistan Arasındaki Çatışma Komisyonu"(U.S. Senate, 2008) kurulmasını öngören bir yasa tasarısı sunmuştur. Temsilciler Meclisi'nin 2008 tarihli Gürcistan için İstikrar ve Demokrasi Yasası adlı bir kararı bir adım daha ileri giderek Rusya'nın Gürcistan'a müdahalesini açıkça yasadışı ilan etmiştir (Hafkin, 2010, 228). ABD, Ağustos 2008'de Rusya Federasyonu ordusu tarafından Gürcistan'ın egemen topraklarına, BM Şartı ve Rus barış güçlerinin Güney Osetya bölgesindeki davranışlarını düzenleyen 1992 tarihli Soçi Anlaşması da dâhil olmak üzere uluslararası hukuka aykırı olarak gerçekleştirilen saldırıyı kınamıştır (H.R. 24 Kasım 2022). ABD'nin Bush yönetimi de dahil Obama döneminde de savaş boyunca Moskova'yı kınamakta açık sözlü davranmışken, izlediği politika söylem düzeyinde kalmış ve Rusya için bir caydırıcılığı olmadığı görülmüştür.

NATO-Rusya ilişkilerinin tarihi sorunlar, güvensizlik ve yanlış algılamalarla doludur; Ağustos ayından önce bile ilişkilerin gerçek bir ortaklık olarak nitelendirilmesi güçlü (Antonenko –Giegerich, 2009, 14). Rusya-Gürcistan savaşı NATO'yu tamamen hazırlıksız yakalamıştır. Savaş karşısında NATO'nun izleyeceği politikanın önünde bazı zorluklar bulunmaktaydı. Birincisi savaşan tarafların NATO üyesi olmamasıyken; ikincisi ise Rusya'nın veto kartını kullanması sonucu BMGK'den NATO'nun işini kolaylaştıracak bir karar çıkmamasından dolayı NATO'nun atacağı adımlarda yaşanabilecek meşruiyet sorunu olmuştur (Erkan, 2016, 48). NATO, Rusya'nın Ağustos

2008'deki Gürcistan'a askeri müdahalesini orantısız olduğu gerekçesiyle ve ardından Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığının tanınmasını Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü ihlal ettiği gerekçesiyle kınamıştır (Nichol, 2009, 4). Rusya'nın tanıma kararı sonrası NATO bu karardan geri adım atılmasını talep etmiş, ancak Rusya'nın geri adım atmayacağını bildirmesi üzerine NATO Genel Sekreteri Scheffer'in Ekim ayında Rusya'ya yapılacak olan gezisini iptal etmesi savaşın başlangıcından beri NATO'nun Rusya'ya yönelik en somut reaksiyonu olmuştur. Ardından Genel Sekreter Scheffer, NATO ülkelerinin temsilcileriyle birlikte destek için 15 Eylülde Tiflis'i ziyaret etme kararı almıştır. NATO-Gürcistan Komisyonu'nun açılış toplantısında yayınlanan bildiride, NATO'nun Gürcistan'ın egemenliğine ve toprak bütünlüğüne olan taahhüdü vurgulanmış ve Rusya'nın Gürcistan'a karşı yürüttüğü askeri eylemlerdeki "orantısız" nitelikteki tutumlarına dair endişeler dile getirilmiştir. Ek olarak, Scheffer, ayrı bir açıklama yaparak, Rusya'nın Güney Osetya ve Abhazya bölgelerindeki askeri varlığını öncesindeki seviyelere indirinceye kadar NATO-Rusya Konseyi toplantılarının devam etmesinin zorlu olabileceğini ifade etmiştir. Rusya Devlet Başkanı Medvedev ise NATO'yu barışı garantilemek yerine Rusya-Gürcistan çatışmasını kışkırtmakla suçlamış ve NATO'nun taraflı olduğunu belirterek Rusya'nın ittifakla ilişkilerini bitirebileceğini vurgulamıştır (Nichol, 2009, 4).

5 Mart 2009'daki NATO Dışişleri Bakanlarının toplantısında, İttifak, NATO-Rusya Konseyi görüşmelerini tekrar başlatma kararı almıştır. Ancak bildiride, bu forumun, Rusya'nın Rusya-Gürcistan ateşkes anlaşmalarına uyması ve Abhazya ile Güney Osetya bölgeleriyle ilgili diplomatik tanımayı ve üs düzenlemelerini iptal etmesi yönünde baskı unsuru olarak kullanılacağı vurgulanmıştır. Litvanya Dışişleri Bakanı'nın NATO-Rusya Konseyi toplantılarının yenilenmesinin erken olduğunu çünkü Rusya'nın davranışlarının yeterince değişmediğini savunduğu, ancak İttifak'ın uzlaşmasını engellemek yerine Litvanya'nın Gürcistan'ın toprak bütünlüğü konusunu ele almak üzere bu tür toplantılar için çağrıda bulunacağını kabul ettiği bildirildi (Nichol, 2009, 4). Sonuç olarak Ağustos 2008'de yaşanan Rusya-Gürcistan savaşı sırasında Batı'nın askeri olarak hazır bulunmaması, Rusya'nın işgaline yanıt olarak bireysel ya da kolektif savunmaya izin veren BM Şartı'na dayanan AB/NATO ülkelerinden oluşan hiçbir koalisyonun yardıma hazır olmadığını göstermiştir (Mayer, 2017, 438).

Bazı gözlemciler, Sovyet sonrası devletlerde Rusya'nın Gürcistan'daki eylemlerinin, bu devletlerin kendi egemenlik ve bağımsızlıkları açısından olumlu bir işaret olmadığı yönündeki endişelerini dile getirmişlerdir. Moskova Times gazetesi ise Rusya'nın Gürcistan'daki eylemlerini, diğer Sovyet sonrası devletlerde Rusya'nın nüfuzunu koruma amacıyla ne kadar ileri gidebileceğine dair muhtemel en güçlü işaret olarak nitelendirmiş ve bu devletlerin gelecekte bir gün işgal edilebilecekleri korkusunu taşıdıkları için batıdan korunma arayışına girebileceklerini öngörmüştür (Nichol, 2008, 19).

Fransız Dışişleri Bakanı Bernard Kouchner'ın 27 Ağustos'ta ifade ettiği görüş, Rusya'nın Abhazya ve Güney Osetya'yı tanımasının yabancı toprakların silahlı bir şekilde ele geçirilmesi anlamına gelebileceği yönündedir. Ayrıca Kouchner, Rusya'nın muhtemel bir sonraki hedefinin "Ukrayna, yani Kırım ve Moldova" olabileceği konusunda uyarıda bulunmuştur (Nichol, 2008, 23). Ukrayna hükümeti ise Rusya-Gürcistan ihtilafına ilişkin farklı görüşler mevcuttur. Bu dönemde Ukrayna Cumhurbaşkanı Viktor Yuşçenko'nun Gürcistan'a yoğun destek verdiği bilinirken, Ukrayna'da halk arasında bölünmüş bir görüş hakimdir. Devlet tarafından yönetilen Ulusal Stratejik Araştırmalar Enstitüsü'nün Kiev'de gerçekleştirdiği bir ankete göre, katılımcıların yarısı Ukrayna'nın tarafsız bir pozisyon benimsemesi gerektiğini ifade etmiş, kalan diğer yarısı ise Gürcistan ile Rusya arasında destek verme konusunda eşit bir şekilde bölünmüştür (King, 2008, 10). Charles King'e göre ise Batı'nın kavrayamadığı şey, bölge sakinlerinin çoğunun Ağustos 2008 savaşını kötü niyetli bir imparatorluğu diriltmeye yönelik bir girişimden ziyade haklı bir müdahale olarak görmesidir (King, 2008, 11).

2.5.2. Rus Müdahalesi ve Uluslararası Hukuk

Rusya'nın Gürcistan'a askeri bir müdahale gerçekleştirmesi uluslararası hukukta kuvvet kullanarak müdahalede bulunma konusunu tekrar gündeme getirmiştir. Günümüz dünyasında, uluslararası ilişkilerin karmaşıklığı ve çatışmaların doğası, devletler arasında uyum ve düzenin sağlanması adına uluslararası hukukun büyük bir öneme sahip olduğunu vurgular. Ancak, bu alanda yaşanan birçok olay, uluslararası hukukun uygulanması ve korunması konusunda ciddi zorlukları ortaya çıkarmaktadır. Gürcistan'da 2003 yılında gerçekleşen Gül devrimi sonrası başa gelen Saakashvili'nin Rusya'nın bölgesel çıkarlarına aykırı politikalar takip etmesi, NATO'ya üyelik için başvuracağını açıklaması Rusya'nın Gürcistan'a karşı giriştiği savaşın nedenlerindedir (İsmayilov, 2013, 101). Bu

bağlamda, Rus müdahalesi, uluslararası hukuka uygunluk tartışmalarını gündeme getirmiştir. Çok sayıda Batı hükümeti, Rusya'nın askeri müdahalesini hukuka aykırı olarak değerlendirmiştir. Rus hükümeti ise 2008'deki Gürcistan'a yapılan askeri müdahale sırasında, BM Genel Kurulu tarafından 2005'te kabul edilen "korumaya yönelik sorumluluk" ilkesinin gerekçelendirildiğini savunmuştur (Evans, 2009, 25).

Uluslararası hukuk, devletler arasında barışı, güvenliği ve işbirliğini sağlamak amacıyla oluşturulmuş bir çerçeve olarak görülse de, pratikte bu hukukun uygulanması ve korunması her zaman sorunsuz olmamıştır. Rus müdahalesi, devlet egemenliği, toprak bütünlüğü, uluslararası güvenlik ve insan hakları gibi temel uluslararası hukuk prensiplerine meydan okuyarak, bu alandaki mevcut zorlukları bir kez daha gözler önüne sermiştir. Rus yetkililer, Gürcistan'a yönelik askeri müdahaleyi ve 2008'deki Gürcistan topraklarında yaşanan çatışmayı "Rus askeri müdahalesi" terimini dahi reddederek, olayı Rusya ile Gürcistan arasında bir savaş olarak tanımlamamaktadır. Onlar, Rusya'nın gereken ve uluslararası yetkilere dayalı bir barış gücü müdahalesine yol açan Gürcistan'ın Güney Osetya'ya yaptığı askeri saldırı olarak tanımlamaktadırlar (Allison, 2009, 174).

Rusya, Güney Osetya'ya yönelik askeri müdahale konusunda çeşitli gerekçeler ileri sürmüştür, bu gerekçeler arasında Kremlin'in yaklaşımı, Batılı ülkelerin Balkanlar gibi bölgelerdeki müdahalelerinde kullandıkları gerekçelere benzer şekilde, uluslararası hukuka dayanan bir argümana dayanıyordu. Eylemlerini temel bir savunma argümanı altında çerçeveleyerek iç destek toplamayı amaçladılar. Ancak bu strateji, silahlı kuvvetlerin Rusya sınırları ötesine konuşlandırılmasına izin vermek için Federasyon Konseyi kararını zorunlu kılan mevzuatı bir şekilde es geçti. Bu gerekçeler, Rusya'nın kendi içindeki yasal gerekliliklere sıkı sıkıya bağlı kalmak yerine daha çok uluslararası bir izleyici kitlesi için tasarlanmış gibi görünüyordu (Allison, 2008, 1151). Çünkü Putin'in Rusya'yı yeniden dünya gücüne döndüren lider olarak görülmesi oldukça yaygın bir perspektiftir.

Putin, 9 Ağustos 2008'de uluslararası hukuk normlarının ve standartlarının önemine vurgu yaparak, Rusya'nın eylemlerini hukuki açıdan haklı, meşru ve gerekli olarak nitelendirmiştir. Rus tarafı bu kararı alırken BM Tüzüğü, Helsinki Nihai Senedi ve 1970 tarihli Devletler Arasında Dostane İlişkiler ve İşbirliğine İlişkin Uluslararası Hukuk İlkeleri Bildirgesi de dahil olmak üzere diğer temel uluslararası belgelere dayanmıştır. Bu beyannameye göre her devlet, kendi kaderini belirleme hakkını, özgürlüğü ve

bağımsızlığı engelleyecek her türlü düşmanca eylemden kaçınmayı, eşitlik ilkesini ve ulusal kendi kaderini belirleme hakkına saygıyı taahhüt etmiş olup, kendi topraklarında yaşayan tüm halkları temsil eden hükümetlere sahip olma sorumluluğunu üstlenmiştir (Fawn, 2012, 71-72). Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov, BM Şartının bireysel ve kolektif savunmaya ilişkin 51. maddesine atıfta bulunarak Rusya'nın eylemlerini savunmuştur. 12 Kasım 2008'de Rusya'nın yaşam ve özgürlük hakları, etnik ayrımcılığa karşı korunma gibi temel uygarlık değerlerini koruma ve ittifak odaklı politikalar ve çifte standartlar üzerine kurulu tek kutuplu bir dünya düzeni uğruna bu değerlerden ödün verme girişimlerine karşı koyma taahhüdünü yinelemiştir. Lavrov'un açıklaması, tek taraflı gündemleri ve tutarsız standartları destekleyen küresel jeopolitik dinamiklerin ortasında Rusya'nın temel insan haklarını koruma konusundaki duruşunu vurgulamıştır (Fawn, 2012, 72).

Rusya'nın Gürcistan'a müdahale gerekçesi önemli ölçüde Güney Osetya'daki "Gürcü saldırganlığının" şiddetle kınanmasına ve milliyetçi duygulara hitap edilmesine dayanıyordu. Başkan Medvedev Gürcistan'ın eylemlerini Rus barış gücü askerlerine ve Güney Osetya'nın sivil halkına yönelik bir saldırı olarak tasvir etmiştir. Bu anlatı, müdahaleyi barış gücü kuvvetlerine ve yerel halka karşı algılanan tehditlere bir yanıt olarak çerçevelemiş ve Rusya'nın çatışmaya müdahalesi için destek toplamayı ve meşruiyet kazanmayı amaçlamıştır. Rusya'nın bu tutumu, Gürcistan'ın Güney Osetya'ya askeri müdahalesini ve Gürcistan'ın etnik Ruslara yönelik saldırılarını vurgulayarak, bu bölgedeki nüfusun Rusya'ya karşı tehdit altında olduğu algısını pekiştirmeye çalışmıştır. Buna göre Gürcistan'ın eylemleriyle uluslararası hukuk ağır bir şekilde ihlal edilmiş ve kurbanları sadece barış için çalışan Rus askeri değil, çoğunluğu Rus vatandaşı olan siviller olmuştur (Toal, 2008, 694). Moskova'nın eylemlerini Güney Osetya'daki sivillerin korunmasını öne sürerek meşrulaştırma girişimleri ciddi tartışmalarla karşılaştı. İddia, özellikle Rusya'nın müdahalesinin meşruluğu konusunda şüpheyle karşılanmıştır. Rusya'nın kendisinin doğrudan saldırı altında olmadığı göz önüne alındığında, Gürcistan'a yönelik saldırgan eylemlerinin gerekçesi açık bir hukuki temelden yoksundur. Meşru bir temelin olmayışı, Rusya'nın bölgeye müdahalesinin geçerliliği konusunda hem yurt içinde hem de uluslararası toplumda ciddi şüphelere ve incelemelere yol açmıştır (Allison, 2009, 177). Ancak, bu tür retorik ve propaganda, uluslararası toplumda Gürcistan-Rusya çatışmasının nedenlerini ve tarafların rollerini tartışmalı hale getirmiş

ve Rusya'nın Gürcistan'a müdahalesini eleştirenler tarafından manipülatif bir taktik olarak görülmüştür. Bu argümanlar, Gürcistan-Rusya savaşının ardından uluslararası toplumda geniş çaplı tartışmalara yol açmış ve farklı perspektiflerle eleştirilmiştir.

Rusya, Gürcistan'a müdahalesinin temel gerekçesi olarak Rus vatandaşlarını korumaya adanmışlık iddiasını kullanmıştır. Ancak bu sözde taahhüt, bölgeye askeri müdahaleyi hızlandırmak için zorlayıcı bir araç olarak etkili bir şekilde kullanılmıştır. Çatışmanın başlangıcında Başkan Medvedev, Güney Osetya'da Rus vatandaşlığına sahip olanları koruma niyetini açıklamıştır. Bununla birlikte, Güney Osetyalıların yaklaşık %80'inin Rus vatandaşlığına sahip olduğu düşünüldüğünde, Rusya'nın meşru müdafaa argümanı yeterli dayanaktan yoksundu. Gürcü gemilerinin batırılması, Güney Osetya dışındaki Gürcistan topraklarında bir demiryolu köprüsünün bombalanması ve 100 tank dahil olmak üzere 20,000 kadar Rus askerinin konuşlandırılması gibi eylemler, yurtdışındaki vatandaşların korunması temel ilkesi açısından orantısız görünmektedir. Orantılılık ilkesi, meşru bir hedefe yönelik askeri eylemlerin, kullanılan gücün ve uygulanan önlemlerin, hedeflenen tehdiye uygun ve makul olması gerektiğini belirtir. Yani, bir ülkenin kendini savunma hakkı çerçevesinde gerçekleştirdiği askeri müdahalenin, savunma amaçlı olduğu ölçüde orantılı, gereksiz bir zarar veya zarar verme niyeti içermemesi beklenir. Ayrıca Rusya'nın son yıllarda eski Sovyet devletlerinde yaşayan insanlara vatandaşlık verme ve ardından bu vatandaşları koruma hakkı olduğunu iddia etme uygulaması böyle bir hakka yönelik iddiaları zayıflatan önemli bir faktördür (Higgins vd., 2009, 581).

Güney Osetyalıların hızlandırılmış usullerle Rus vatandaşlığına geçmesi önemli endişelere yol açmaktadır. Rusya'nın bu şekilde vatandaşlık kazanmasının yerleşik normlara uymaması dikkat çekicidir. Yurtdışındaki vatandaşlarını korumak ya da kurtarmak için doğuştan gelen geleneksel bir hak yoktur ve diplomatik koruma genellikle hızlandırılmış vatandaşlık bağışlarından ziyade barışçıl diplomatik kanalları içerir. Esasen, BM Şartı'nın 51. maddesinde yer alan 'meşru müdafaa' gerekçesi, Rusya'nın Güney Osetya'da yaptığı gibi, bir ülke önce sınırları dışındaki çok sayıda insana, bu insanların içinde bulunduğu yasal devletin rızası olmaksızın, oldukça kısa bir süre içinde vatandaşlık verdiğinde ve ardından onları korumak için zor kullanarak müdahale etme hakkına sahip olduğunu iddia ettiğinde daha az ikna edici görünmektedir (Allison, 2009, 179). AB'nin "Çatışmaya İlişkin Gerçekleri Araştırma Misyonu" müdahalenin gerekçesine ilişkin önemli bir noktanın altını çizdi: Rusya'nın koruma ihtiyacına

dayanmasını suiistimal edilebilir bir bahane olarak değerlendirmiştir. Rapor, Rusya'nın müdahale için gerekli zemini kendi politikalarıyla etkin bir şekilde meydana getirdiğini ve korumayı eylemleri için meşru bir gerekçe olarak kullanmasının inandırıcılığını zayıflattığını belirtmiştir (Allison, 2009, 179). 1955 Nottebohm davası, Rusya'nın eylemlerini meşrulaştırma konusunda Rus pasaportu taşıyan Güney Osetyalıların durumuna bir paralellik teşkil etmektedir. Lihtenştayn vatandaşı olan Nottebohm, Guatemala'nın kendisine ve mülküne yönelik muamelesinde uluslararası hukuku ihlal ettiğini iddia etmiştir. Lihtenştayn, vatandaşının uğradığı zararlar için diplomatik koruma talep etti. Guatemala, Nottebohm ile Lihtenştayn arasında gerçek bir vatandaşlık bağı bulunmadığını ileri sürerek, devletin diplomatik koruma talep etme hakkına itiraz etmiştir. Nottebohm davası kararında UAD, uyrukluğun uluslararası hukukta ağırlık kazanabilmesi için birey ile devlet arasında gerçek bir bağın önemini vurgulamıştır. Bu bağ, uyrukluğa bağımlıyı sağlamlaştıran ve üçüncü devletlerle olan etkileşimlerde birey ile devleti arasında daha yakın bir ilişki kuran somut bağlar gerektirmektedir. UAD'nin duruşuna göre, bir devletin vatandaşını üçüncü bir devletin eylemlerine karşı koruma hakkı, vatandaşlığın tanımlanan kriterleri içeren bir hukuki ilişki yoluyla kazanılmasına bağlıdır (Demirkol, 2015, 161-163). Bu nedenle de Rusya Gürcistan vatandaşlarına sadece pasaport vererek vatandaşlığına geçirmesi, müdahalenin gayri meşru olduğu olarak görülmesine sebep olmuştur.

BM Şartı'nın 2(4) maddesi, kuvvet kullanımı yasağına dair herhangi bir genişlemeyi öngörmemektedir. Özellikle, Gürcistan'daki Çatışmaya İlişkin Bağımsız Uluslararası Gerçek Bulma Misyonu'nun 2009 Raporu, *jus contra bellum*un içsel niteliği sorusunu açık bir şekilde ele almıştır. Misyon, BM Şartı'nın 2(4) maddesinde yer alan yasağın temel olarak devletler arası niteliğini doğrulamış, ancak belirli bir devletin toprakları içindeki (devlet dışı) taraflar arasında bu madde kapsamının özel bir anlaşma ile genişletilebileceğini muğlak bir şekilde belirtmiştir. UAD Kosova'nın danışma görüşünde konuya daha geleneksel bir yaklaşım benimsemiştir. Madde 2(4)'ten geniş alıntılar yaptıktan sonra, mahkeme, herhangi bir olası istisnadan bahsetmeden, "toprak bütünlüğü ilkesinin devletler arasındaki ilişkiler alanıyla sınırlı olduğunu" vurgulamıştır. Dolayısıyla, bazı yazarlar kuvvet kullanma yasağının klasik devletlerarası karakterine itiraz etse de, bu ilke halen çeşitli akademik ve yargısal otoriteler tarafından desteklenmektedir (Corten, 2015, 7).

Rusya'nın, Gürcistan'ın soykırım ve etnik temizlik iddialarına ilişkin sunmuş olduğu iddialar, hem Rus askeri ilerleyişi sonrasında Güney Osetya'da hem de Gürcistan'ın daha derin bölgelerinde, Gürcü köylerinin tahrip edildiği ve binlerce etnik Gürcünün Güney Osetyalı milisler tarafından zorla yerinden edildiği konusundaki uydu görüntüleri gibi inkar edilemez kanıtlarla ters düşmektedir. Oset liderler, Gürcistan'ın soykırım yaptığı iddialarını, Gürcü sivil nüfusu Güney Osetya'dan çıkarma eylemlerini meşrulaştırmak için kullanmış görünmektedirler.

Uluslararası Af Örgütü'nün kapsamlı raporu, Moskova'nın Güney Osetya güçleri ve milisleri tarafından gerçekleştirilen cinayetleri, misillemeleri ve ağır insan hakları ihlallerini önleme konusundaki yetersizliğine ışık tutmuştur. Belgede ayrıca Gürcistan, Tskhinvali saldırısı sırasında silah sistemlerinin kullanımından kaynaklanan sivil kayıplar nedeniyle eleştirilmiştir. Sonuç olarak rapor, hem Gürcistan'ın hem de Rusya'nın çatışma boyunca uluslararası insancıl hukuku önemli ölçüde ihlal ettiği sonucuna varmıştır (Allison, 2009, 183-184). Bazı argümanlar Rusya'nın Gürcistan'daki eylemlerinin "kuvvetin korunması ve meşru müdafaa" alanına girdiğini öne sürmüştür. Rusya Devlet Başkanı Medvedev, Gürcistan'ın Tskhinvali'ye saldırısının 'uluslararası toplumun barış sürecinde Rusya'ya verdiği yetkilerin ağır bir ihlali' (MFA, 7 Ağustos 2021) olduğuna dair daha spesifik bir hukuki savunma sunmuştur. Rusya, Rus topraklarına doğrudan bir saldırı olmamasına rağmen Tskhinvali'deki Rus birliklerini savunduğunu iddia etti. Bu tutum, Başkan George H. W. Bush'un 1989'da Panama'daki eylemleri gibi ABD'nin önceki eylemlerine benzetildi. Dışişleri Bakanı Lavrov Rusya'nın müdahalesinin BM Şartı'nın meşru müdafaa hakkını düzenleyen 51. Maddesi ile uyumlu olduğunu ifade etti. Lavrov, bir ülkenin ordusuna yapılan saldırının o ülkenin kendisine yapılmış bir saldırı anlamına geldiğini savundu. Sonuç olarak Rusya, barış gücü askerlerine yönelik "yasadışı güç kullanımını" Rusya Federasyonu'na yönelik bir saldırı olarak çerçevelemiş ve müdahalesini BM Şartı'nın parametreleri dahilinde bir meşru müdafaa eylemi olarak meşrulaştırmıştır (Allison, 2008, 1151). Buna karşılık Gürcistan, Rus barış gücü askerlerine yönelik kasıtlı saldırı iddialarını reddederek Gürcü birliklerinin Tskhinvali'ye girdiklerinde Rus barış gücü askerlerinin yerleşkelerinden ateşle karşılaştıklarını ve meşru müdafaa kapsamında karşılık vermek zorunda kaldıklarını ileri sürmüştür (IIFMCG, 2009). Gürcistan, Rus barış güçlerinin Güney Osetya'ya yönelik saldırılara karşı harekete geçtiklerini ve savunma pozisyonu aldıklarını öne sürmüştür. Ancak daha

sonra Rusya'nın Gürcistan topraklarında genişlemesi, bu müdahalenin meşruiyetini sorgulamıştır. BM Şartı, sadece kendini savunma durumunda savaşıma hakkını belirlemiş olup, nefsi müdafaa kapsamında sadece küçük bir saldırı durumunu tanımış ve insan hakları/insancıl hukuk temelinde tek taraflı saldırı için bir istisna yapmamıştır (Toomey, 2009).

Rusya dış politika söyleminde sık sık "ayrıcalıklı çıkarlar" kavramına atıfta bulunmakta ve bunu küresel sahnedeki bazı eylemleri için bir gerekçe olarak kullanmaktadır. Rusya, "ayrıcalıklı çıkarlar" terimini kullanarak, tarihî, kültürel ve stratejik bağları olan ülkelerle daha özel ve avantajlı bir ilişki kurmak istediğini ifade etmektedir. Rusya'nın, bu terimi kullanarak öncelik verdiği ülkeleri ve bölgeleri belirlediği ve bu ülkelerle daha özel ve yakın ilişkiler geliştirmek istediği söylenmektedir. Rusya "ayrıcalıklı çıkarları", Rusya ile tarihi bağları ya da süregelen bağlantıları olan ülkelerle karşılıklı fayda sağlayan ilişkiler geliştirmek olarak tanımlıyor. Dışişleri Bakanı Lavrov bunu, Rusya'nın uzun süreli müttefikleri ve ortaklarıyla ilişkilerine öncelik verdiği, sürekliliği ve ortak tarihi vurguladığı bir senaryo olarak ifade etmiştir (Toomey, 2009).

8 Ağustos'ta Rusya, uluslararası hukukun önemli bir ihlali olarak gördüğü bu durumu gerekçe göstererek karşılık vermiştir. Rus barış gücü askerlerine ve vatandaşlarına yönelik saldırılar nedeniyle BM Şartı'nın 51. maddesi uyarınca meşru müdafaa'yı gerekçe göstermiştir. Ardından 10 Ağustos'ta Putin de dahil olmak üzere Rus yetkililer Gürcü güçlerini Osetlere karşı "soykırım" yapmakla suçlamıştır (Toal, 2008). Çatışma tırmandıkça bu iddia tekrar tekrar vurgulandı ve Rusya'nın misyonu insani bir krizi önlemek ve sorumluluğu altındaki bireyleri korumak için önleyici bir eylem olarak çerçevelenmiştir. Moskova, Gürcistan'ı 1990'lardaki Balkanlar'daki müdahalelerin mantığına benzeyen bir biçimde uluslararası insancıl yasaları ihlal etmekle suçlamıştır (Allison, 2008, 1152). 11 Ağustos 2008'de Medvedev, çoğu Rus vatandaşı olan binlerce insanın bir felaketin kurbanı olduğunu belirterek vahim insani durumun altını çizmiştir. Gürcistan'ı anlaşmaları hiçe sayarak uluslararası hukukun temel ilkelerini hızla ihlal etmekle suçlayan Medvedev, Rusya'nın Gürcü yetkililer tarafından gerçekleştirilen bir saldırı eylemi olarak nitelendirdiği bu durum nedeniyle yaralıların ve mültecilerin gerekli tedaviye erişemediğini belirtmiştir (Reliefweb, 19 Kasım 2022). BBC'nin raporları Gürcistan'ın saldırılarında sivillerin yaşadığı apartman bloklarının hedef alındığına dair kanıtlar sundu. Aynı zamanda, İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından yapılan araştırma,

Gürcü ordusunun ayırım gözetmeyen güç kullandığını ve potansiyel olarak sivilleri de risk altına soktuğunu öne sürmüştür (Whewell, 28 Ekim, 2008).

Yukarıda görüldüğü gibi Rus hükümeti, bölgedeki Rus barış gücü askerlerine ve vatandaşlarına yönelik saldırıları gerekçe göstererek Gürcistan tarafından Güney Osetya'ya karşı "saldırganlık" ve "soykırım" suçlamalarında bulunmuştur. Bu özel koşullar, Rusya'nın Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne olan tarihsel bağlılığını göz ardı etme kararının gerekçeleri olarak sunuldu. Dahası, Rusya bu koşulları iki ayrı bölge tarafından yapılan tek taraflı bağımsızlık ilanlarını tanıdığını doğrulamak için kullanmıştır (Fabry, 2012, 668). 19. yüzyıl insani müdahale kavramının başlangıcına işaret ederken, BM Şartı'nın 2(4) Maddesi tarafından yönetilen çağdaş manzara, devletlerin bir ulusun toprak bütünlüğünü veya siyasi egemenliğini zayıflatan güç kullanmaktan veya tehdit etmekten kaçınmasını zorunlu kılmaktadır - bu ilke BM'nin hedefleriyle uyumludur.

Başlangıçta Rusya'nın çatışma gerekçesinin bir parçasını oluşturan soykırım iddiaları, Moskova'nın daha sonra Güney Osetya ve Abhazya'yı Gürcistan'dan ayrı bağımsız varlıklar olarak tanımasının temeline dönüşmüştür (Allison, 2009, 183). Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığını kabul eden Rusya Devlet Başkanı, bu bölgelerdeki halkın iradesine atıfta bulunmuş ve Gürcistan'ın uzun süredir barışçıl bir çözüme ulaşamadığını ileri sürmüştür. Rusya, Güney Osetya'yı korumak için tek çarenin bağımsızlık olduğunu savunarak, BM Şartı, Dostane İlişkiler Deklarasyonu ve 1975 AGİK Nihai Senedi'ne atıfta bulunmuştur (Krueger, 2009). Ayrıca Scott Pegg'e göre bu devletler, "fiili devletler" olarak örgütlenmiştir. Buna göre fiili devletler, belirli bölgelerde belirli bir nüfusa hükümet hizmetleri sağlasa da kendisini diğer devletlerle ilişkiye girebilecek ve uluslararası toplumda egemen bir devlet olarak yaygın tanınma arayışında olduğu ve bununla birlikte herhangi bir düzeyde asli tanınma elde edemediği için uluslararası toplumun gözünde gayri meşru kaldığı görülmüştür (Pegg, 1998). Yarı devlet için pratik sorun ise "varlıklarını korumak" için dış yardıma olan bağımlılığı olmuştur. AB, Abhazya ve Güney Osetya'ya insani yardım sağlamak ve Rusya da ekonomik amaçlarla bu iki entitenin topraklarına yatırım yapmaktadır. Bu dış faktör, bu oluşumların hayatta kalması için çok önemli bir rol oynamakta, ancak onları yabancı aktörlerin iradesine tabi kılmakta ve daha sonra sahip olduklarını iddia ettikleri devlet olma, etkinlik ve bağımsızlık unsurlarını sorgulanır hale getirmektedir (Nunner, 2016).

Ağustos 2008'de Gürcistan'a yaptığı askeri müdahale sırasında Rus hükümeti, 2005 yılında BM Genel Kurulu'nda kabul edilen "koruma sorumluluğu" (R2P) ilkesi çerçevesinde haklılığını ileri sürmüştür. Ancak bazı faktörler Rusya'nın bu norma dayanarak gerçekleştirdiği eylemlerin meşruiyetini sorgulatmaktadır. Öncelikle, Rusya'nın Güney Osetya'ya müdahalesi R2P konseptinin ana hatlarıyla belirttiği gibi sivilleri korumaya yönelik olmayıp, daha ziyade (Rus) vatandaşlarını korumaya odaklanmıştır. Lavrov'un vatandaşların hayatının ve onurunun korunmasına ilişkin iddiası ve Rusya'nın NATO elçisinin vatandaşların korunması için askeri güç kullanılması ilkesini vurgulaması, bir devletin kendi toprakları içindeki halkını koruma görevi ile sınırları ötesindeki sorumlulukları arasındaki ayrımı bulanıklaştırmaktadır. Koruma sorumluluğu öncelikle egemen bir devletin kendi yetki alanı içindeki nüfusu koruma ve bunu yaparken diğer uluslara yardım etme ya da kendi içinde başarısız olması halinde gerekli tedbirleri alma yükümlülüğüyle ilgilidir. Ancak, tek bir devletin sınırları ötesindeki vatandaşlarını korumak için doğrudan müdahale etmesi senaryosunu açıkça kapsamamaktadır (Evans, 2009).

Ayrıca, R2P normu geçerli olsa bile, Rusya Güney Osetya nüfusuna yönelik tehdidin askeri müdahalesinin gerekliliğini ya da haklılığını gerektirdiğini yeterince açıklığa kavuşturmamıştır. BM'nin 2005 tarihli kararında soykırım, savaş suçları, etnik temizlik ya da insanlığa karşı suçlar olmak üzere dört spesifik vahşet suçu kategorisinin tanımlanması, Gürcistan'ın Güney Osetya'da bu eylemleri gerçekleştirip gerçekleştirmediği konusunda netlikten yoksundur. Rus askeri müdahalesinin ardındaki temel amacın gerçekten de sivilleri korumak olup olmadığı da aynı derecede belirsizdir (Evans, 2009). Sadece Güney Osetya'da değil, Abhazya ve Gürcistan'da da yaklaşık 20,000 asker ve 100 tankın konuşlandırılması, Karadeniz'deki Rus deniz ablukası ve Gori, Poti, Zugdidi bölgesi ve Tiflis'teki bir havacılık tesisine yapılan hava saldırıları ile birleştiğinde, gerekli görülenin ötesine geçmiştir (Evans, 2009). Rusya'nın müdahalesi, orantısız görüldüğü ve yalnızca nüfusun fiziksel korunmasını sağlamaya odaklanmadığı için gerekli kapsamın ötesine geçmiştir (Allison, 2009, 185).

Bir diğer kritik nokta ise R2P normunun bir ülkeye vatandaşlarını kendi toprak sınırlarının ötesinde doğrudan koruma yetkisi vermemesidir. R2P girişiminin önemli bir savunucusunun da vurguladığı gibi, 'vatandaşların korunması' gerekçesinin müdahaleler için kullanılması tarihsel olarak salt insani gerekçelerin ötesine geçmiştir (Allison, 2009,

185). R2P kapsamında askeri müdahale bağlamında, bu tür eylemlerin yasal meşruiyet için BMGK onayı gerektirdiğini belirtmek çok önemlidir - Rusya'nın Güney Osetya'ya ve daha sonra Gürcistan'ın diğer bölgelerine asker konuşlandırırken sahip olmadığı çok önemli bir yetkidir (Allison, 2009, 185). Rusya-Gürcistan örneğinde, Rusya'nın Güvenlik Konseyi'nden yetki almak için çaba sarf etmemesi önemli bir gözlemdir. Bu durum, devletlerin bağımsız ya da kolektif olarak küresel normları kendi şartlarına göre yorumlamaları ve BMGK'dan gerekli onayı almadan askeri eylemler başlatmalarıyla ilgili tehlikelerin ve belirsizliklerin altını çizmektedir (Evans, 2009).

Rusya'nın Gürcistan'a müdahalesi, Soğuk Savaş sonrası tek kutuplu bir dünya düzeninin ortaya çıkması gibi çeşitli faktörlerden kaynaklanmaktadır. ABD'nin ezici bir askeri, ekonomik ve siyasi güce sahip olduğu ve denge için çok az alan bıraktığı yönünde bir algı bulunmaktadır. Putin'in Şubat 2007'de Münih Güvenlik Konferansı'nda yaptığı önemli konuşma bu görüşü örneklemektedir. ABD'yi eleştiren Putin, uluslararası hukukun giderek daha fazla göz ardı edildiğinin altını çizerek, ABD'nin etkisini sınırların ötesine taşıdığını, ekonomik, siyasi, kültürel ve eğitim politikalarını küresel olarak dayattığını ileri sürmüştür. Putin, ABD'nin kendisini dünyanın tek otoritesi olarak konumlandırmasına rağmen, tek kutuplu modelin hem kabul edilemez hem de günümüzün çeşitlilik arz eden küresel manzarası için pratik olmadığını savunmuştur (Fawn, 2012).

Kafkasya bölgesi ve buradaki çatışmalar tarihsel olarak Batı için yüksek önceliğe sahip olmamıştır. Hem ABD hem de AB, Moskova'nın hedeflerine ve askeri eylemlerine etkili bir şekilde karşı koymak için tutarlı bir strateji oluşturmakta zorlandı. Kosova'nın bağımsızlığının ABD ve Avrupa tarafından tanınması, Rusya'nın iki ayrılıkçı cumhuriyetin bağımsızlığını tanıma eylemlerine bir dereceye kadar meşruiyet kazandırarak, istemeden de olsa Gürcistan krizine zemin hazırladı. Batı, Kosova'nın benzersiz bir vaka olduğunu savunurken, Rusya bu emsalden faydalanarak bu olaylar arasındaki farkları göz ardı etmiş ve Gürcistan'ın ayrılıkçı bölgelerini tanımasını meşrulaştırmıştır. Bunu yaparken Rusya, Kosova ile farklı bir senaryo iddialarına rağmen Batı'yı uluslararası hukuku çiğnemekle suçlamıştır (Mikhelidze, 2009).

3. BÖLÜM: UKRAYNA-RUSYA EKSENİNDE KIRIM MESELESİ

Ukrayna, AB, Rusya ve Türkiye tarafından yönetilen Karadeniz bölgesinin genişleyen topraklarının ortasında, stratejik açıdan çok önemli bir konumda yer almaktadır. Tarih boyunca Ukrayna, Litvanya Büyük Dükalığı, Osmanlı İmparatorluğu, Polonya-Litvanya Birliği, Kırım Tatar Hanlığı ve Moskova gibi bölgedeki önemli güçlerin rekabet ettiği bir coğrafya olmuştur. Kırım Hanlığı, 15. yüzyılda Altın Orda'dan ayrılmış ve daha sonrasında Osmanlı İmparatorluğu'nun vasal devleti haline gelmiştir. Rus-Türk savaşları sonucunda Kırım 1783 yılında Rus İmparatorluğu'nun eline geçmiş ve Kırım Tatar nüfusunun önemli bir kısmı Osmanlı İmparatorluğuna yerleşmiş veya göç etmek zorunda kalmıştır. 1853-1856'daki Kırım Savaşı, Rusya'nın Büyük Britanya, Fransa ve Osmanlı İmparatorluğu tarafından yönetilen bir ittifaktan askeri yenilgiye uğramasına neden olsa da yarımada Rus İmparatorluğuna kalmıştır (Katchanovski, 2015, 81).

1930'larda Sovyetlerin bölgesel kalkınma politikasının bir sonucu olarak büyük bir Slav nüfus akını meydana gelmiş ve demografik değişimler bölgedeki etnik dengeyi kalıcı olarak değiştirmiştir. Bölge, Kırım Tatarlarının ana vatanı olmasına rağmen, Rus İmparatorluğu'nun gücünün sembolü haline gelmiştir. Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından Ukrayna bir yanda AB, diğer yanda Rusya arasında bölünmüş bir durumda kalmış ve jeostratejik çıkarların odak noktası haline gelmiştir (Marxen, 2014). Kırım meselesi, Ukrayna ile Rusya arasında önemli bir gerilim kaynağı olmuş ve Kırım'ın Rusya tarafından 2014 yılında ilhak edilmesi ve ardından yaşananlar, bölgenin sahip olduğu jeopolitik dengeyi büyük ölçüde etkilemiştir.

Kırım, Ukrayna'nın bir parçasıydı ancak 2014'te Rusya'nın askeri müdahalesiyle ve ardından yapılan tartışmalı bir referandum sonucunda Rusya'ya katılmıştır. Bu durum, uluslararası toplumda ve özellikle Batı ülkeleri ile Rusya arasında ciddi bir gerilime yol açmıştır. Batı ülkeleri, Kırım'ın ilhakını tanımayarak bu durumu uluslararası hukuka aykırı olarak nitelendirmiştir. Kırım meselesi, Ukrayna ile Rusya arasındaki ilişkilerin çökmesine ve iki ülke arasındaki jeopolitik ve diplomatik gerilimin artmasına neden olmuştur. Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi, uluslararası toplumda Rusya'ya karşı ekonomik yaptırımların ve politik izolasyonun uygulanmasına yol açmıştır. Bu olaylar, Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü ve egemenliğini koruma mücadelesiyle bağlantılıdır ve Rusya ile Ukrayna arasındaki ilişkilerde derin bir krize yol açmıştır. Kırım meselesi, uluslararası alanda büyük bir dikkat ve tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Bu bağlamda

Ukrayna’da yaşanan kriz, Rusya’nın uluslararası topluma ve uluslararası hukuka yeniden meydan okumasıdır.

Üçüncü bölümde ele alınacak konu, uluslararası hukuk bağlamında önemli bir tartışma konusu olan Kırım Meselesi’dir. Bu bölümde, özellikle Ukrayna-Rusya eksenindeki Kırım’ın durumu, uluslararası hukuk çerçevesinde incelenecek ve analiz edilecektir. Giriş kısmında, Kırım’ın tarihsel, kültürel ve stratejik önemi ele alınacak ve bu bölgenin jeopolitik konumu açıklanacaktır. Ardından, 2014 yılında Kırım’ın ilhak edilmesine yol açan süreç ve bu sürecin uluslararası hukuktaki yansımaları ele alınacaktır. Rusya’nın Kırım’a müdahalesi, bölge halkının tercihleri, Ukrayna’nın egemenlik hakları ve uluslararası toplumun tepkileri gibi konular bu bölümün odak noktaları olacaktır.

Bu bölüm, uluslararası hukukun Kırım Meselesi’ne bakışını, egemenlik ilkesi, sınırların dokunulmazlığı, askeri müdahale yasağı ve uluslararası hukuktaki diğer ilkelere dayanarak analiz edecektir. Ayrıca, BM Antlaşması ve uluslararası anlaşmalar gibi belirleyici belgelerin Kırım’ın durumuna ilişkin nasıl yorumlanabileceği tartışılacaktır. Bu bölüm aynı zamanda, uluslararası toplumun Kırım Meselesi’ne yönelik tepkilerini, uluslararası ilişkilerdeki etkilerini ve bu olayın bölgesel istikrar ve güvenliğe olan etkilerini de ele alacaktır. Kırım’ın ilhakı ve sonrasındaki gelişmelerin uluslararası hukukun evrensel ilkeleriyle uyumlu olup olmadığı, bu bölümde derinlemesine incelenecektir.

3.1. Soğuk Savaş Dönemi Kırım

Karadeniz’in kuzeyinde bir yarımada olan Kırım’ın başkenti Simferopol (Akmescit) olup, yüzölçümü yaklaşık olarak 26,100 km²’dir. Kırım, tarih boyunca egemenlik mücadelelerinin odak noktası olmuştur. Fatih Sultan Mehmet döneminde Osmanlı İmparatorluğu tarafından ilhak edilmesinin ardından, 1769-1774 Osmanlı-Rus Savaşı’nın ardından Küçük Kaynarca Antlaşması ile Kırım’daki Osmanlı otoritesi sona ermiştir. Çariçe 2. Katerina 1762 yılında iktidara gelince Kırım’ın işgali konusunda kararlı bir tutum sergilemiştir. 2. Katerina, Kırım’ı sorun olmadan topraklarına katabilmek amacıyla dış politikadaki gelişmelerin uygun bir hal almasını beklerken, bir taraftan da bunun gerçekleşmesi için bazı faaliyetlerde bulunmuştur. Bu çerçevede 1772 yılında Avusturya ile Rusya arasında yapılan Osmanlı Devletini paylaşma mutabakatına nihai bir şekil vermek amacıyla 2. Katerina ve 2. Joseph’in 1780 yılında Mogile’de karşılaşmaları

olmuştur. İttifak yapılmasına ilişkin teklifin Avusturya tarafından yapılmasının ardından iki devlet arasında Osmanlı Devletine birlikte saldırma ve topraklarını kendi aralarında paylaşma konusunda anlaşma sağlanmıştır (Aslan, 2014). 1783 yılına gelindiğinde ise Rus Çariçesi 2. Katerina'nın kararıyla Kırım işgal edilmiş ve Rus Çarlığı'na bağlanmıştır. II. Katerina'nın Osmanlı Devleti'nin elinden planlı bir şekilde zamana yayarak işgal ettiği Kırım'ı yaklaşık 6.000 km yol kat ederek 1787 yılında bir seyahat gerçekleştirmiştir. Çariçe Kırım'ı ziyaret ederken daha önce Rusya içine yaptığı gezide olduğu gibi Fransa, İngiltere ve Avusturya devletlerinin elçilerini de beraberinde götürürken geziye İmparator II. Joseph de katılmıştır (Aydın. 2023). Bu durum Kırım ve Karadeniz kıyıları ile ilgili olarak amaçları hakkında ipucu vermektedir. Ayrıca, Kırım'ın Rus Çarlığı'na, bölgeye Rus göçünü teşvik etme çabaları ve Kırım'ı Rus alanına asimile etmeye yönelik kasıtlı bir strateji ile karakterize edilen Kırım'daki Rus idari kontrolünün başlangıcına işaret ediyordu (Özarlan, 2014, 99). Bu süreç, Kırım'ın tarihi ve siyasi bağlamında önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilir ve Rusya'nın Kırım üzerindeki kontrolünün başlangıcı olarak görülür.

19. yüzyılın ortalarına gelindiğinde Küçük Kırım Tatar Kasabası Akmescit büyük ölçüde genişletilmiş ve kuzeyden Rus yöneticilerin yavaş yavaş yarımadadaki Tatar topraklarının Rus soylularına devredilmesini yönlendirdiği, Simferopol'ün imparatorluk idari merkezine dönüşmüştür. Yavaş yavaş, Rus soylularına ve yöneticilere Kırım Tatar toprakları devredilmiş ve bölgedeki Rus etkisi artmıştır. Rus İmparatorluğu'nun yönetsel, kültürel ve ekonomik faaliyetlerinin merkezi olarak işlev görmüş ve Kırım'ın genel politikaları bu şehir üzerinden şekillendirilmiştir. Bu süreç, Kırım'ın siyasi ve toplumsal yapısında önemli bir değişimi işaret ederken, bölgedeki demografik ve kültürel dinamiklerde de değişikliklere neden olmuştur. 1783 yılında Rus egemenliğinin başlangıcında, Tatarlar Kırım nüfusunun yüzde 90'ını oluşturuyorken, bu oran 1854'te yüzde 60'a ve 1897'de yüzde 34'e düşmüştür (Magocsi, 1996). Özellikle 19. yüzyıl boyunca, Kırım'da Kırım Tatarlarının nüfus oranının azalması, bölgedeki demografik yapının değiştiğini ve farklı etnik grupların yerleşimlerinde artış olduğunu göstermektedir.

20. yüzyıl ise bölgede, değişen hükümetler ve rakip siyasi ve etnik gruplar arasındaki silahlı çatışmalarla geçmiştir. 1917 yılında Rusya'da gerçekleşen Bolşevik ihtilali sonrası Kırım'da Kırım Tatar Özerk Cumhuriyeti kurulmak istenmişse de başarılı olunamamıştır.

1920'de komünistlerin Rusya'da hakimiyetlerini pekiştirmesinin ardından hükümeti Tatarları içermeyen bir şekilde oluşturmuşlardır (Wydra, 2004, 112). Kırım Tatarları da bu dönemde, SSCB'nin politikaları ve yönetimi altında baskı gören gruplardan biriydi. 1920'lerde ve sonrasında, Kırım Tatarları'nın kültürel hakları kısıtlanmış, bazıları sürgüne gönderilmiş ve bu durum Kırım Tatarlarının topraklarından ayrılmasına ve sürgün edilmesine neden olmuştur. 1921'de Kırım Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Sovyet Rusya'da, Kırım Tatar özerkliği ve daha sonra SSCB'de Rus Cumhuriyetinin bir parçası olarak kurulmuştur. 1922'de Kırım, SSCB'ye dahil olmuş ve bunun tek istisnası olan 1941 yazının sonundan 1944 baharına kadar olan dönem dışında Aralık 1991'de dağılına kadar SSCB'de kalmıştır (Katchanovski, 2015, 81). 1944'te Stalin, Kırım Tatarlarını toplu cezalandırma gerekçesiyle tüm etnik grubu Nazi Almanyası ile işbirliği yapmakla suçlamıştır. Sovyet hükümeti aynı yıl içinde tüm Kırım Tatar nüfusunu ve diğer küçük etnik azınlıkları Orta Asya'ya sürgün etmiş ve Kırım'ın resmi özerkliğini sonlandırarak oblast statüsüne dönüştürülmüştür. Bölgeye Rusya'dan ve Ukrayna'dan çok sayıda göçmen yerleştirilmiştir (Katchanovski, 2015, 81).

1954 yılında SSCB'de, Ukrayna ve Rusya'nın birleşmesinin 300. yıldönümünü kutlama amacıyla bir dizi etkinlik düzenlenmişti. Bu süreçte, SSCB'nin Kırım Başkanlığı tarafından alınan bir kararla, Kırım Oblastı'nın (bölgesinin) Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti'nden Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne devredildiği duyurulmuştur. Ancak, bu devir kararı, SSCB'nin o dönemdeki anayasasını ihlal ettiği görüşüne yol açmıştır. Özellikle, bu tür sınır değişikliklerinin ancak resmi anlaşmalarla gerçekleştirilebileceğini belirten Stalin Anayasası'nın 14. ve 18. maddelerine açıkça aykırı olduğu ifade edilmiştir. Bu tür sınır değişiklikleri için o dönemde anayasal olarak resmi bir prosedürün izlenmesi gerekiyordu ve bu prosedür, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri arasında anlaşma yapılmasını öngörüyordu. SSCB Yüksek Sovyeti, böyle bir anlaşmayı yalnızca federal bir yasa ve ardından anayasa değişikliğiyle onaylayarak kabul edebilirdi. Kırım örneğinde ise iki parlamentoda böyle bir meclis prosedürü başlatılmamış ve usulüne uygun olarak yürütülmemiş, ilgili meclis oturumları yapılmamış ve hiçbir anlaşma kabul edilip imzalanmadığından Kırım'ın Ukrayna'ya devri Sovyet terimleriyle bile yasadışıydı, anayasaya aykırıydı ve açıkça gayrimeşruydü (Bebler, 2015). Ortak ekonomik ve bölgesel yakınlık kriterleri temelinde transfer gerçekleştirilmiştir. Bu kararda Kırım Oblastı ile Ukrayna arasındaki yakın ekonomik ve

kültürel bağlar etkili olmuştur. Yarımadanın nüfusu, savaş döneminde gerçekleşen sürgünlerin etkisiyle önemli ölçüde azalmış ve yavaşça Ruslar, Ukrayna dışından gelen Ruslar ve daha az ölçüde Ukraynalılar ile yeniden doldurulmuştur (Marples, 1995, 272).

3.2. Soğuk Savaş Sonrası Kırım'ın Statüsü

SSCB'nin dağılması, sınıfsız toplumun tüm üyeleri arasındaki sosyalist kardeşliğin üstesinden geldiğini varsaydığı etnik milliyetçiliği yeniden harekete geçirmiştir. SSCB topraklarının her yerinde ortaya çıkan milliyetçilik hareketleri, bir yanda özerklik talepleriyle, diğer yanda daha geniş kapsamlı kendi kaderini tayin etme talebiyle bağlantılı olduğundan farklı yoğunluk ve amaçlara sahip olmuştur (Hilpold, 2015). SSCB'nin eski cumhuriyetlerindeki farklı etnik gruplar arasındaki ilişkiler yeniden şekillenmiş ve bazı bölgeler bağımsızlık veya daha fazla özerklik talepleriyle dikkat çekmiştir. Bu durum, Sovyet sonrası dönemin önemli bir özelliği olmuştur ve farklı etnik grupların ve bölgelerin kendi kimliklerini ve geleceklerini yeniden değerlendirdiği bir süreci başlatmıştır.

Mikhail Gorbaçov'un liberalleştirilmiş glastnost (açıklık) ve prestroyka (yeniden yapılanma) politikaları altında, azaltılmış sansür, Ukrayna'nın yurtdışındaki Ukrayna diasporasıyla yeniden bağlantı kurabilmesi ve muhalif siyasi materyallerin yayınlanabilmesi anlamını taşımaktaydı. Polonya, Macaristan ve Çekoslovakya'da Sovyet sisteminin çökmesinden kısa bir süre sonra, 16 Temmuz 1990'da SSCB'den bağımsızlığını ilan etmiş ve bir yıl sonra da 24 Ağustos 1991'de tam bağımsızlık ilan etmiştir (Cosgrove, 2020). Şekil 2'de görüleceği gibi Ukrayna'nın bağımsızlığını kazandığı 1991'den bu yana, ülke genelinde genellikle sabit sınırlara sahip olmuştur.

Harita 2: Büyük Şehirlerin yanı sıra Çevre Ülkelerin Bazı Kısımlarını ve Karadeniz'i Gösteren Ukrayna Haritası.

Kaynak: Cia, The World Factbook. "Ukrania". <https://www.cia.gov/the-worldfactbook/countries/ukraine/map> E.T. 15/10/2023

1991'e kadar Rus topluluğu, Kırım'da sadece Tatarlar açısından değil, Ukraynalılar açısından da hakim bir konuma sahipken, SSCB'nin bölünmesi onları Ukrayna'da azınlığa indirme riskiyle karşı karşıya bırakmış ve güçlü bir özerklik için savaşmak için motive etmiştir (Hilpold, 2015, 243). Şubat 1991'de tüm Ukrayna'da yapılan referandumun ardından Kırım oblasti, bu kez Ukrayna içinde olmak üzere tekrar özerk bir cumhuriyet statüsüne yükseltilmiştir (Bebler, 2015, 38).

1991 yılında kurulan Kırım Cumhuriyeti Hareketi (RDK) başından beri Ukrayna'nın bağımsızlığına ve Ukrayna'nın SSCB ile olan bağlarının kesilmesine karşı olmuştur. Liderleri, Ocak 1991'deki referandumda özerk bir Kırım Cumhuriyeti'nin yeniden kurulmasını destekleyerek, yarımada üzerinde etkin olabilmesi için 1954 Yasası ile Kırım'ı Ukrayna'ya devreden mevzuatın iptal edilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Zira 1954'teki devir kararı, Kırım'ı Ukrayna'ya devretmiş ancak bu durum, Kırım'ın özerk bir cumhuriyet olarak statüsünü eski haline getirmemiştir. Dolayısıyla, Kırım Cumhuriyeti Hareketi, Kırım'ın özerkliğini ve bağımsızlığını eski statüsüne geri döndürme çabası

içindeydi. Böylece, SSCB'nin varlığında bile, RDK, hem kanunun iptali, hem de Gorbaçov rejimi tarafından hazırlanmakta olan yeni Birlik Anlaşmasının katılımcısı olmuş ve SSCB'ye bağlı olarak yarımada referanduma yönelik dilekçe vermek için bir girişim grubu kurmuştur. RDK lideri Meshkov, 1 Aralık 1991'de bağımsızlık yanlılarının kayda değer zaferinden sonra bile bunu gerçekleştirmeye yönelik adımlar atmıştır (Marples, 1995, 274).

Bu sırada 1989'da yayınlanan Yüksek Sovyet Deklarasyonu sonucunda, yasal olarak Kırım'a dönme hakkı elde eden Tatarların geri dönüşü hızla gerçekleşmemiştir. Bu deklarasyon, Kırım Tatarlarının anavatanlarına geri dönme hakkını tanıyan önemli bir adımdı, ancak pratikte geri dönüş süreci oldukça karmaşık ve zaman alıcı olmuştur. Kırım Tatarlarının geri dönüşü, Ukrayna'nın resmi politikası doğrultusunda desteklenmiş olmasına rağmen, gerçek hayatta bazı zorluklarla karşılaşmıştır. Geri dönen Kırım Tatarları, Kırım toplumuna uyum sağlamakta zorlanmış ve yerleşik nüfusla bazı çatışmalar yaşamışlardır. Bu durum, geri dönen Kırım Tatarlarının tekrar topluma entegrasyonu ve yerel toplumla uyumlu bir yaşam kurmaları açısından bazı sorunları beraberinde getirmiştir. Özellikle, 1991'deki referandumda Kırım Tatarlarının boykot etmesi, özerk statüyü Rus özerkliği altında gördükleri için kabul etmemeleri gibi faktörler, Kırım Tatarlarının siyasi tercihlerini etkilemiştir. Bununla birlikte, Ukrayna'nın çifte vatandaşlığa izin vermemesi, Özbekistan'dan dönen bireylerin yabancı vatandaşlık durumlarını kanıtlamak zorunda kalmalarına yol açmıştır. Bu durum da geri dönen Kırım Tatarları için bazı hukuki ve kimlik sorunlarına yol açmıştır. Her ne kadar Tatarlar ayrılıkçı hareketlere karşı çıkan müttefikler olarak görüldüğü için Kiev ile iyi ilişki içinde olsalar da radikal saldırılara ve silahlı saldırılara maruz kalarak kötü ekonomik koşullarda yaşamış ve Özbek vatandaşlığından vazgeçmek zor ve maliyetli bir süreç olduğundan, birçok kişi Ukrayna vatandaşlığından ve buna bağlı haklardan dışlanmış (Wydra, 2004, 120-121).

Kırım, 1992 yılında bağımsızlık konusunda farklı bir yol izlemiştir. Kırım Yüksek Sovyeti, 26 Şubat 1992'de Ukrayna makamlarının onayını almadan resmi adını Kırım Cumhuriyeti olarak değiştirmiş ve 5 Mayıs 1992'de bağımsızlığını ilan ederek ilk anayasasını kabul etmiştir. Ukrayna Parlamentosu, bağımsızlık ilanının geri alınması için buna bir ultimatomla karşılık vermiştir. Aynı zamanda, Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin Statüsüne Dair Yasa ile Ukrayna Cumhurbaşkanı'nın Kırım'daki Temsilcisi Yasası'nın

yeniden gözden geçirilmesi talep edilmiştir. 30 Haziran'da Ukrayna Parlamentosu, Kırım'a yönelik geniş kapsamlı özerk hakları onaylamıştır (Wydra, 2004, 117).

Kırım Parlamentosu, Eylül 1992'de "Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin Yaşanması Hakkında" yasasını çıkarmıştır. Bu yasa ile ilgili olarak, Kırım'ın bayrağı, renkleri Rus bayrağıyla benzerlik göstermiş ve yarımada çift vatandaşlık konusu tartışmaları başlatmıştır. Ayrıca, Kırım Parlamentosu, Ukrayna vatandaşlığının Kırım vatandaşları için zorunlu olmaması gerektiği ve Rus dilinin Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin resmi devlet dili olması gerektiği görüşünü benimsemiştir. Bu adımlar, Kırım'ın özerklik ve kimlik konularında kendi yolunu çizme arayışını yansıtmıştır. Temmuz 1993 yılında ise Rusya Parlamentosu Sivastopol'ün her zaman Rusya Federasyonu topraklarının bir parçası olacağını belirten açıklamasını Ukrayna, devletin toprak bütünlüğüne yönelik bir saldırı olarak değerlendirirken, Kırım ise memnuniyetle karşılamıştır (Wydra, 2004, 117).

1994 yılında Kırım, Kırım Devlet Başkanlığını kurduğunda, Kiev ve Simferopol arasındaki ihtilaf doruk noktasına ulaşmıştır. 1994 yılında, RDK lideri Rus yanlısı Yuriy Meshkov'un Ocak seçimlerinde Kırım cumhurbaşkanı olarak seçilmesinin ardından yarımada daha fazla gerilime sahne olmuştur. Yuriy Meshkov 1994'te Kırım'daki ilk ve tek bağımsız başkanlık seçimini %73 oyla kazandığında Kırım halkının ruhen Rusya'nın bir parçası olduğunu ve öyle kalacağını demiştir. Sonraki birkaç yıl içinde Ukraynalı denizciler Kırım'daki bir dizi deniz tesisini ele geçirmiş, Kırım'daki Rus yanlısı siyasi liderleri tahliye etmiş ve 17 Mart 1995'te kısa ömürlü bağımsız Kırım'a son vermiştir (CTID, 2014). Seçimden sonra Ukrayna seçimlerinin yapılacağı 27 Mart'ta yarımada'nın bağımsızlık referandumu yapacağını ve Kırım'ın, Ukrayna ile Rusya arasında bir köprü görevi göreceğini duyurulmuştur. Referandum 10 Mart'ta Meshkov tarafından tekrar duyurulmasına rağmen hiç yapılmamıştır. Ukrayna Başkanı Kravchuk resmi olarak referandumu iptal ederken, Ukrayna Dışişleri Bakanlığı yerel televizyonda Kırım halkına referandumu katılarak iç çatışmaya yol açmama çağrısında bulunmuştur. Meshkov ve destekçileri, Ukrayna'nın yarımada'ya karşı güç kullanma tehdidinde bulunduğunu iddia etmiştir. Rusya ile herhangi bir müdahale anlaşması olmadığından ve Tatarların devam eden muhalefeti nedeniyle (hatta Ukrayna'nın toprak bütünlüğü adına ABD'den gelen baskıyla) Meshkov rejimi kararından geri adım atmıştır (Marples, 1995, 284).

Ukrayna parlamentosu 17 Mart 1995'te Kırım'ın anayasasını feshetmiş, Devlet Başkanı Yuriy Meşkov'u görevden almış, makamını lağvetmiş ve Başkan, devlet karşıtı

faaliyetlerde bulunmakla ve Kırım'ın Ukrayna'dan kopmasını ve Rusya Federasyonu ile bütünleşmesini teşvik etmekle suçlanmıştır (Bebler, 2015, 39). Kasım 1995'te Kırım Parlamentosu, yeni bir anayasa kabul etmiş ve Kırım'ın Ukrayna'nın bir parçası olduğunu, Sivastopol'un ise Kırım'ın bir bölgesi olarak kabul edildiğini ilan etmiştir. Ancak Kırım Tatarları, Kırım'ın idari ve yasama organlarında temsil edilmelerini garanti eden hiçbir hüküm içermediği için bu anayasaya karşı çıkmıştır (Wydra, 2004, 120).

1996 sonrası ise gerilimler azalmış ve Haziran 1996'daki Ukrayna Anayasası yasal durumun netleşmesine katkıda bulunmuştur. Yeni Ukrayna Anayasası, Kiev ve Sivastopol arasındaki ilişkiler açısından büyük önem arz etmekteydi. Bu Anayasa, Ukrayna'nın toprak yapısına ve Ukrayna'daki Kırım makamlarının yetkilerine ilişkin hükümler içermekteydi ve 1998'de Ukrayna Yüksek Şurası (Rada) tarafından kabul edilen Kırım Anayasası için de önemli bir temel olmuştur. Ancak, bu Anayasa'nın Kırım'ın statüsüne ve Kırım'daki yerel yönetimlerin yetkilerine özel olarak odaklandığı söylenemez. Söz konusu Ukrayna Anayasasının 9. bölümünde Ukrayna'nın toprak yapısı ele alınırken 132. maddede toprak bütünlüğü vurgulanmıştır. 10. bölüm ise Kırım ve Ukrayna arasındaki ilişkileri içermekteydi. Anayasanın 134. maddesinde Kırım, Ukrayna'nın ayrılmaz bir parçası olarak tanımlanırken, yetkisine atfedilen konularda Ukrayna Anayasası ile belirlenen yetki sınırları içinde karar vereceği (CCU, 28 Haziran 1996), Kırım Özerk Cumhuriyetinin, Kırım Parlamentosu tarafından kabul edilen ve Ukrayna Parlamentosu tarafından onaylanması gereken kendi anayasasına sahip olacağı, Kırım'ın normatif eylemleri ve Bakanlar Kurulu kararlarının, Ukrayna yasalarına aykırı olamayacağı hükümlerini içermekteydi (Wydra, 2004, 124).

Kırım'ın özerkliği, tam anlamıyla bağımsız bir özerklik olarak nitelendirilemez. Kırım Özerk Cumhuriyeti, Ukrayna'nın genel anayasal yapısına bağlı olmakla birlikte kendi anayasal belgesine sahiptir. Ancak, Ukrayna'nın normatif eylemleri, Kırım'ın özerkliği üzerinde üstün bir konuma sahip olarak kabul edilebilir. Kırım'ın özerkliği, diğer Ukrayna bölgelerinden daha geniş bir özerklik veya ayrıcalık sağlamaz. Pratikte, Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin özerkliği, Ukrayna'nın diğer bölgeleriyle benzer seviyede veya belirli alanlarda benzer düzeyde özerklik haklarına sahip olabilir. Uygulamada, her bir normatif eylem Ukrayna makamları tarafından iptal edilebilir ve Kırım'ın Ukrayna Anayasa Mahkemesi'ne itiraz etme hakkı bulunmamaktadır. Kırım Anayasası, Kırım yasalarını Ukrayna yasaları tarafından geçersiz kılınmaktan koruyamaz; Ukrayna Anayasası, daha

genel bir çerçeve sunarak ayrıntılı bir özerklik kavramı yerine temel prensipleri belirtir (Wydra, 2004, 129).

Kırım'ın siyasi manzarası, her partinin tüm Ukrayna partisi olarak kaydedilmesi gerektiğini belirterek bölgeci parti gelişimi kısıtlamak için tasarlanan 1996 Ukrayna Anayasası tarafından yeniden şekillendirilmiştir. Aslında 1996 Ukrayna Anayasası'nın amacı, bölgesel partilerin gelişimini kısıtlamak değildi. Anayasa, ülkenin birliğini ve toplumsal bütünlüğünü korumayı hedefleyen genel ilkeleri içeriyordu. Ancak, bölgesel partilerin ulusal çapta etkili olmalarını engellemek gibi bir amacı yoktu. 1998 Kırım seçimleri, ayrılıkçı hareketin başarısızlığının nihai teyidi olarak kabul edilebilir. Ukrayna Komünist Partisinin Kırım şubesi, Kırım Yüksek Sovyet'inin dizginlerini devralmış ve Kırım'daki iki ana iktidar koltuğunu ayrılıkçı partilerin ulaşamayacağı bir yere getirmiştir. Son olarak, 21 Ekim 1998'de Kırım Yüksek Sovyeti, geniş bir çoğunlukla 1991'den beri beşinci Kırım anayasasını kabul etmiştir. Önceki taslaklardan farkı ise Kırım devleti veya vatandaşlık haklarından söz edilmemesi olmuştur. Ayrıca bu taslakta Ukraynaca Kırım'ın devlet dili olarak kabul edilmiştir. Ancak 1990'lı yılların kurumsal çatışmasının çözülmesine rağmen Moskova'nın Rus pasaportlarını Kırım'daki Ukrayna vatandaşlarına dağıtarak gerilimi arttırmaya devam etmesi nedeniyle Kırım ayrılıkçı potansiyel bir tehdit olmayı sürdürmüştür. Bu eylem, Kırım'da Rusya'nın etkisinin arttığı ve bölgedeki siyasi gerilimi artırdığı şeklinde algılanmıştır. Bu durum, Kırım'da bağımsızlık veya ayrılıkçı hareketlerin tamamen sona ermediğini, özellikle Rusya'nın bölgedeki etkisine ve desteğine bağlı olarak potansiyel bir tehdit olarak kaldığını göstermektedir. Kırım'daki siyasi durum ve uluslararası ilişkiler, o dönemde ve sonrasında da karmaşık ve hassas bir konu olmaya devam etmiştir.

3.3. Turuncu Devrim ve Ukrayna

Ukrayna'nın siyasi manzarası 1990'lardan beri istikrarlı bir yapı göstermemiştir. Siyasi partiler veya bloklar, ülkenin siyasi arenasında tam anlamıyla hakim olamamıştır. Genel olarak, sol kanat, liberal merkez ve milliyetçi-muhafazakâr sağ olmak üzere üç ana gruptan oluşan siyasi yelpaze, parçalı bir yapı sergilemiştir. Bu yapıda 1990'larda sol kanadın, 2000'lerde ise liberal merkezin ve kısmen de milliyetçi-muhafazakâr sağın göreceli olarak etkili olduğu görülmüştür (Derman – Ongarova, 2014, 13). 1990 ile 2014 yılları arasında Ukrayna yedi genel seçime sahne olmuş ve hiçbiri tek bir partinin

hükümet kurmak için gerekli çoğunluğu elde etmesiyle sonuçlanmamıştır. Bu senaryo koalisyon hükümetlerinin kurulmasına yol açmıştır. Bağımsızlık sonrası ilk 16 yılda 15 farklı hükümet ve takip eden 23 yılda toplam 18 hükümet gibi şaşırtıcı bir istatistik, ülkedeki siyasi istikrarsızlığın sürekliliğinin açık bir göstergesidir (Derman – Ongarova, 2014, 13).

Ukrayna'nın SSCB'nin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanmasından sonra 1991-1994 yıllarında ilk cumhurbaşkanı Leonid Kravçuk ve ardından 1994-2004 yılları arasında cumhurbaşkanlığına seçilen Leonid Kuçma Rusya'ya yakın bir politika izlemiştir. Özellikle Kuçma döneminde, Ukrayna'nın Rusya'yla yakın ilişkiler geliştirmesi ve ikili işbirliğini önemsemesi dikkat çekicidir. Rusya'nın Soğuk Savaş sonrası dönemde ekonomik ve politik olarak zayıf bir konumda olması, Ukrayna ile ilişkilerinde doğrudan ciddi krizlere neden olmamış olabilir. Ancak, bu dönemde Ukrayna'nın Rusya'ya yakın politikaları, iç siyasi tartışmalara, dış politika yönelimlerinde çatışmalara ve uluslararası ilişkilerdeki belirli gerilimlere yol açmış olabilir. Kuçma'nın cumhurbaşkanlığının son dönemlerinde Batı ile Ukrayna arasındaki ilişkilerde yakınlaşma başlaması bölgedeki seçim sonuçlarını etkileyerek Rusya'nın endişe duymasına neden oldu (Gafarlı, 2015, 144).

Kasım 2000'de Kuçma'nın ofisinde gizlice kaydedilen kasetler, gazeteci Gongadze'nin öldürülmesiyle başlayan ve Başkan Kuçma'nın büyük çaplı yolsuzluk, yasadışı silah anlaşmaları ve diğer suçlarla ilişkilendirildiği iddialarıyla ilgili krizi derinleştirdi (Zon, 2005, 377). "Kuçmasız Ukrayna" sloganıyla başlayan kitlesel protestolar, belirli bir sayıda (30.000-50.000 arası) göstericiyi harekete geçirmiş olsa da, Kuçma'nın prestiji ve halk nezdindeki itibarı ciddi şekilde azalmıştır. Kuçma'nın Batı'daki saygınlığı, Makedonya ile silah ambargosunu ihlal ettiği iddiaları ve bunu inkar etmesi, aynı zamanda iddialara göre Kolçuga radar sistemlerini Irak'ın Saddam Hüseyin'ine teslim etmesi gibi olaylar üzerine daha da azalmıştır. Başkan Kuçma ikinci döneminde uluslararası alanda giderek daha fazla izole olmuş ve kendi ülkesinde sevilmez bir imaja bürünmüştür. Ancak, bu durumun siyasi istikrarsızlığa dönüşmemesi dikkate değerdir. Kuçma, ABD'yi desteklemek için Irak'a asker göndermeye karar verdiğinde uluslararası izolasyon nispeten kırılmıştır (Zon, 2005, 377).

Ukrayna siyasi ortamında siyasi muhalefetin zayıflığı ve gerçek siyasi partilerin neredeyse var olmaması, uzun süredir bir sorun olmuştur. Muhalefet, genellikle bölünmüş

ve güçlü politik figürlerin veya siyasi partilerin eksikliği nedeniyle zayıf kalmıştır. Ayrıca, iktidardaki yetkililerin muhalefeti bastırmak için çeşitli yöntemlere başvurması da muhalefetin etkisini azaltmıştır. Özellikle "Kuçma Gate" skandalının zirvesinde bile, muhalefetin, Kuçma'ya karşı halk desteği olmamasına rağmen onu devirmekte başarısız olduğu gözlemlenmiştir. Ancak bu durum 2004 yılında muhalefetin cumhurbaşkanlığı seçim kampanyasında birleşip Yuşçenkoyu desteklemeye karar vermesiyle değişmiştir (Zon, 2005, 381).

"Turuncu Devrim", 2004 yılında Ukrayna'da meydana gelen bir dizi siyasi olay ve protestayı ifade eder. Bu olaylar, o dönemde eski komünist dünyasında yaşanan bir dizi düzensiz yönetici değişikliğinden biri olarak öne çıkmıştır. Ukrayna, eski bir Sovyet cumhuriyetidir ve Bağımsız Devletler Topluluğu'na (BDT) üye olmuştur. Bu nedenle, AB'ye ve hatta NATO'ya üyelik sürecine doğru adımlar atmak isteyen bir ülke olması, jeopolitik anlamda büyük önem taşımaktadır. Turuncu Devrim, Ukrayna'nın siyasi manzarasında komünist yönetimin sona ermesinden sonra yaşanan en karmaşık siyasi değişimlerden biri olarak nitelendirilebilir. Bu devrim, siyasi istikrarsızlık, seçimlerde hile iddiaları ve halkın siyasi talepleri gibi bir dizi faktörün etkisiyle meydana gelmiştir. Bu olaylar, cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ilk turunun Ekim 2004'ün sonunda gerçekleştiği ve ikinci turda Kremlin dostu aday Viktor Yanukoviç'in zafer kazandığı 21 Kasım'a kadar devam etmiştir. Ancak kısa bir süre sonra, sonuçların açıkça tahrif edilmesine karşı yaygın devam eden gösteriler başlamış ve 26 Aralık'ta ikinci tur oylamanın tekrarlanmasına karar verilmiştir. Daha sonra, Ocak ayının başlarında, Batı yanlısı rakibi Viktor Yuşçenko oyların %52'sini alarak zafer ilan etti ve 23 Ocak 2005'te Ukrayna'nın yeni cumhurbaşkanı olarak görevine başladı (White – McAllister, 2009). Bu süreç, Ukrayna siyasi tarihinde önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Halkın büyük ölçekli protestoları ve seçimlerin yeniden yapılması, demokrasiye olan talepleri ve halkın iradesinin saygı görmesi için bir örnek teşkil etmiştir. Yuşçenko'nun zaferi, ülkenin daha Batı yanlısı bir politika izleme isteğini de yansıtmış ve bu süreç, Ukrayna'nın iç ve dış politikasında önemli değişikliklere yol açmıştır.

Batı ve Ukrayna medyası, 2004 yılı cumhurbaşkanlığı seçimlerini ve buna bağlı kitlesel protesto eylemlerini, Viktor Yuşçenko ve destekçileri tarafından kullanılan turuncu rengin sembolize ettiği bir hareketle "Turuncu Devrim" olarak adlandırmıştır. Bu devrim, demokratik ve Batı yanlısı bir değişim süreci olarak değerlendirilmiş ve Gürcistan'daki

"Gül Devrimi" ve Kırgızistan'daki "Lale Devrimi" gibi devrim dalgasının bir parçası olarak görülmüştür (Katchanovski, 2008, 355). Bu devrimler bir dizi ortak özellikle bağlantılı durumdadır ve her birinin arkasındaki itici güç, akılcı sloganlar, semboller veya logolar kullanan bir gençlik protesto hareketidir. Ukrayna'da hem hareket hem de slogan "Pora"ydı ("zamanı geldi") ve buna turuncu eşarp sembolü eşlik etmiştir (Herd, 2005). Rusya'da, bu devrim, Sovyet sonrası komşulukta Rusya'nın zayıflayan etkisinin göstergeleri olarak görülmüştür. Etkili bir siyasi teknoloji uzmanı, dış politika uzmanı ve Birleşik Rusya partisinden eski Devlet Duması milletvekili Sergei Markov'a göre, Turuncu Devrim'in, Ukrayna'da faaliyet gösteren uluslararası sivil toplum kuruluşları ve Batı destekli Ukraynalı kuruluşlar tarafından kışkırtıldığı ifade edilmektedir (White – McAllister, 2009, 228). Dolayısıyla bu devrimler, Rusya tarafından Avrupalıların Batı yanlısı liderleri Rusya'nın yasal etki alanına yerleştirmesi ve iktidarı yansıtma yeteneğine doğrudan bir tehdit olarak görülmüştür (Becker vd., 2016).

Turuncu Devrim'in ardından Ukrayna'da yaşanan siyasi gelişmelerin analizi, ülkenin demokratikleşmesinin devrimci bir dönüşüm değil, daha çok siyasi kurumlarda kademeli bir değişimi işaret ettiğini göstermiştir. Halk arasında devrimci değişikliklerin bir sonucu olarak "kazandıklarını" veya "kaybettiklerini" düşünenlerin sayısında bir değişiklik olmuştur. Başlangıçta, kaybedenlerden çok daha fazla "kazananlar" olsa da 2006 yılına gelindiğinde, görüş aşağı yukarı tersine dönmüş ve 2007 yılında, 2004'ün sonundan bu yana meydana gelen değişikliklerin geniş ölçüde tarafsız olduğunu düşünmesine rağmen kaybettiklerini düşünen daha fazla kişi olmuştur. Devrimci olaylara ilişkin farklı görüşler, Eylül 2007 parlamento seçimlerindeki oylama seçenekleriyle yakından ilişkili olarak görülmüştür (White – McAllister, 2009, 227).

2006 parlamento seçimlerinin ardından, iktidarın çoğunluğu demokratik ve barışçıl bir şekilde eski muhalefet lideri Viktor Yanukoviç'in önderliğindeki partiye devredilmiştir. Ancak, seçimlerin ardından Viktor Yuşçenko'nun, Yanukoviç'in başbakan adaylığını reddetme konusunda düşünceleri olduğu, fakat anayasal yetkisi olmadığı halde Yanukoviç'in adaylığını geri çevirme ve yeni seçimleri erteleme konusunda karar almayı düşündüğü haberleri basına yansımıştı. Ancak, son teslim tarihine doğru, Yuşçenko'nun Yanukoviç ile müzakere yoluyla anlaşmaya vardığı ve yeni hükümete "Ukrayna'mız" bloğundan temsilcilerin dahil edilmesi konusunda ve iç ve dış politika önceliklerine ilişkin karşılıklı bir bildirgenin imzalandığı bildirildi. Bu anlaşma sonrasında,

cumhurbaşkanının fikri son teslim tarihine yaklaşırken değişti ve başbakanlık için Yanukoviç'in adaylığını onaylanmıştır (Katchanovski, 2008, 359).

Turuncu karşıtı koalisyonun meclis çoğunluğunu oluşturmasından ve hükümetin kurulmasından bir yıldan kısa bir süre sonra, Viktor Yuşçenko, Yulia Timoşenko ve "Ukrayna bloğumuz"un diğer liderlerinin Ukrayna anayasasının parlamentonun feshedilmesine ilişkin konuyu tartıştığı ortaya çıkmıştır. Ancak Rada'nın dağıtılması c nedene bağlıydı. Bunlar; seçimlerin ardından bir ay geçmesine rağmen parlamentonun koalisyonu kuramaması, parlamento oturumunun yapılmayarak 30 gün boyunca Rada'nın çalışmaya başlamaması veya önceki hükümetin istifasını müteakip 60 gün içinde yeni bir hükümet kurulmamasıydı (Katchanovski, 2008, 360). Bu koşullardan herhangi biri sağlanırsa, anayasaya göre cumhurbaşkanının parlamentoyu feshetme yetkisi bulunuyordu. Bu durum, siyasi krizin ve anlaşmazlıkların Rada'nın geleceği konusunda ortaya çıktığı bir dönemdi ve anayasal çerçevede belirli şartlar yerine getirilmediği takdirde parlamentonun feshedilmesi gündeme gelebilirdi.

2 Nisan 2007'de Ukrayna Cumhurbaşkanı, erken seçimlerin Mayıs 2007'de yapılması için ilk kararnamesini yayınlamış ve parlamentoyu feshetmiştir. Yuşçenko, Rada'nın görevden alındığını açıklamıştır; nkn "Bizim Ukrayna" bloğundan ve BYuT'un (Blok Yuliya Timoşenko) bireysel milletvekillerinin Turuncu olmayan bir parlamenter koalisyona katılmasının yasadışı olduğunu savunmuştur (Katchanovski, 2008, 360). Ancak, parlamento çoğunluğu ve Yanukoviç hükümeti bu kararnameleri reddetmiş, buna tepki olarak, cumhurbaşkanı 26 Nisan 2007'de ikinci bir kararname daha yayınlamış ve ardından 5 Haziran 2007'de nc kararnameyi ilan etmiştir. Bu kararnamelerin amacı, parlamentoyu feshederek erken seçimler için bir tarih belirlemektir. Ancak, bu kararnamelerin geçerliliği ve yasallığı konusunda parlamento çoğunluğu ve Yanukoviç liderliğindeki hkmetle anlaşmazlık yaşanmış ve kararnameler reddedilmiştir. Bu durum, siyasi bir çıkmaza ve anlaşmazlığa yol açtı ve ülkede siyasi gerilimi artırmıştır. Devlet Başkanı Yuşçenko ve Başbakan Yanukoviç arasındaki siyasi krizin sona erdirilmesiyle yapılan erken genel seçimlerde, Turuncu Devrim'in önemli figürlerinden Batı yanlısı Yulia Timoşenko liderliğindeki parti nde gelmiş ve seçimi kazanmıştır. Timoşenko'nun partisi, seçimlerde en yakın rakibi olan Rusya'ya yakın olduğu düşünülen Başbakan Yanukoviç'in liderliğindeki Bölgeler Partisi'nden nde gelmiştir. Bu seçimlerde, Timoşenko liderliğindeki partinin, Ukrayna siyasi sahnesinde önemli bir

başarı elde etmesi dikkat çekiciydi. Bu durum, ülkenin Batı yanlısı politikalara olan eğilimini ve Turuncu Devrim'in ardından değişen siyasi dinamikleri yansıtmaktaydı.

Önceden, Rus stratejisi genellikle işgal ve doğrudan kontrol üzerine kuruluydu. Putin döneminde, Rusya'nın bölgedeki etkisi daha çok dolaylı yollarla sağlanmaya çalışılmıştır. Örneğin, 2006'da Rusya, Ukrayna'yı doğalgaz fiyatlarıyla baskı altına alarak, enerji kaynaklarını kullanarak bölgedeki etkisini göstermiştir. Bu durum, yalnızca Ukrayna'yı değil, Avrupa'yı da etkileyerek Rusya'nın stratejik bir oyuncu olduğunu göstermiştir. Bu durum, Ukrayna'daki iç politikadaki dalgalanmaların, Rusya'nın bölgedeki etkisiyle ilişkilendirilmesine olanak sağlamış ve bu süreç, 2010'da Viktor Yanukoviç'in Ukrayna başkanlığına seçilmesine yol açmıştır (Bingöl, 2014).

2010 yılında yapılan seçimlerde ise bu kez bir önceki seçimleri kazanamayan Yanukoviç, en yakın rakibi olan Timoşenkoyu mağlup ederek devlet başkanlığı koltuğuna oturmuştur. Yanukoviç'in seçimi kazanması, Timoşenko liderliğindeki muhalefetin gerilemesine ve onun yerine Yanukoviç'in iktidarını yeniden tesis etmesine yol açtı. Ukrayna'nın Harkov kentinde Rusya Devlet Başkanı Medvedev ile görüşen Yanukoviç, Karadeniz Filosunun Kırım'da bulunma süresini 2042 yılına kadar uzatan bir antlaşma imzalaması, Ukrayna'da Rusya karşıtları ve milliyetçilerin sert tepkisine yol açmıştır (BBC News, 19 Eylül 2022).

3.4. Rusya'nın Yakın Çevre Politikası ve Kırım'ın Önemi

Rusya'nın dış politikası, tarih boyunca pek çok dönüşüm geçirmiş ve çeşitli ideolojik, stratejik ve politik hedeflere dayalı olarak şekillenmiştir. Rusya'nın yakın çevre politikası, tarih boyunca bölgesel ve uluslararası ilişkilerde belirleyici olmuştur. Yakın Çevre Politikası, SSCB'nin çöküşüyle birlikte, Rusya'nın doğrudan komşuları olan ve genellikle eski Sovyet cumhuriyetleri olarak adlandırılan ülkelerle olan ilişkilerini şekillendirmeye başladığı bir dönemde ortaya çıktı. Bu politika, Rusya'nın çevresindeki bu ülkeler üzerindeki etkisini ve nüfuzunu koruma, genişletme veya yeniden tesis etme amacını taşır. Yakın Çevre Politikası, özellikle Ukrayna, Belarus, Moldova, Gürcistan gibi ülkelerle ilişkilerinde kendini gösterir. Rusya, bu ülkelerle sıkı bağlar kurarak siyasi, ekonomik ve askeri anlamda etkisini sürdürmeye çalışır. Bu politika, Rusya'nın bu ülkelerdeki iç politikalar üzerinde de etkili olma arzusunu yansıtır.

Rusya'nın eski Sovyet alanıyla olan ilişkileri, SSCB'nin çöküşünden sonraki dönemde karmaşık ve çeşitli dinamiklere sahip olmuştur. Sovyet sonrası dönemin başında özellikle de Yeltsin yıllarında, BDT gibi yapılar, eski Sovyet cumhuriyetleri arasında bir tür entegrasyon ve işbirliği umudu taşıyordu. Ancak, pratikte ortak çıkarların belirlenememesi, iç çekişmeler, ekonomik zorluklar ve Rusya'nın liderlik rolüne duyulan şüpheler, bu idealin gerçekleşmesini engellemiştir. Putin döneminde, Rusya'nın özel bir rol üstlendiği ve eski Sovyet devletleriyle ikili ilişkilerin öne çıktığı bir politika benimsenmiştir. Bu politika, karşılıklı çıkarların vurgulanmasıyla şekillenmiş ve Rusya'nın bölgesel liderlik rolünün korunması ve güçlendirilmesi üzerine odaklanmıştır. Rus politikaları ekonomik bağlar, Ruslara karşı gösterilen muamele, NATO ve AB'nin nüfuzunun eski Sovyet bölgelerinde sınırlı tutulmasına dayanmaktadır (Riasanovsky - Steinberg, 2016, 704). Rus politikaları, ekonomik bağlar ve enerji kaynaklarının kontrolü üzerine yoğunlaşmış ve petrol boru hatlarının kontrolü ve enerji kaynaklarına erişim, bölgedeki Rus etkisini artırmak için stratejik bir öneme sahip olmuştur. En büyük başarı Beyaz Rusya ile ilişkilerde elde edilmiş, otoriter başkan Aleksandr Lukaşenko Rusya'yla yakın ilişkiler kurmuş, ortak ekonomik bölge oluşturulmuştur. Bunun yanında Ukrayna ve Gürcistan ile ilişkiler zorlu ve gerilimli olmuş, bu ülkelerdeki Rus etkisinin azalması ve Batı'ya yakınlaşma çabaları, Rusya ile gerilimlere yol açmıştır.

Rusya için "yakın çevre", çok kutuplu bir dünyada Rusya'nın büyük güç statüsü için vazgeçilmez bir koşul olan etki alanlarının sahasıdır. Rusya komşuluk bölgesini büyük güç yönetimine (büyük güç konseri) yardımcı olabilecek jeopolitik bir kaynak olarak görmektedir. Rusya'nın idealindeki "Lizbon'dan Vladivostok'a Avrupa", büyük aktörlerin kendi aralarında müzakere edip önemli meseleler hakkında karar verecekleri, ancak (AB'nin komşuluk politikasının aksine) bağlayıcı normatif bir gündemi olmayan, Rusya'nın son derece zayıf olduğu ve çıkarlarına karşı düşmanca gördüğü bir Avrupa'dır. Rusya açısından en büyük tehdit, komşuluk bölgesindeki merkezi rolünü kaybetmesidir (Makarychev, 27 Haziran 2023). Rusya'nın komşu bölgeye bakışı, AB kontrolündeki Avrupa ile Sovyet sonrası alan arasında ayırım yapan, ağırlıklı olarak ikilemli bir bakış açısidir. Moskova, AB'nin yeni ortaklarının (Ukrayna, Moldova ve Gürcistan) arada konumlanmasını, Rusya'nın eski Sovyet cumhuriyetlerini Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) çatısı altında bütünleştirme stratejisine bir meydan okuma olarak görmektedir. Ayrıca, Moskova, AB tipi bölgeselcilik modelinin hem kendi yapısına hem de ulusal

egemenlik sistemine bir tehdit oluşturduğunu düşünmektedir. Bu tür bir bölge oluşturma, Kremlin'in komşuluk politikasının bir parçası değildir; bunun yerine Rusya, bölgeselcilik yerine yukarıdan aşağıya bir Avrasyacılık modelini neo-emperyal bir birlik olarak önermektedir (Makarychev, 2023). Ancak Avrasyacılığın Başkan Putin döneminde Rus dış politikasının yönlendirici gücü olmaktan çıkmasını açıklamaya yönelik az sayıda girişim, Avrasyacılığı "jeopolitik" bileşenine indirgemeye yönelik halihazırda yerleşik olan moda çok iyi uymaktadır. Kavramsal olarak, Rusya'nın medeniyetler arası benzersizliğiyle ilgili tüm idealize edici söylemlerden bağımsız olarak, Avrasyacılığın tüm farklı kollarının ortak noktası, Rusya'yı eski sosyalist cumhuriyetlerle bir şekilde yeniden bir araya getirip, bu cumhuriyetlerde etkin bir Rus varlığını sürdürmeyi acil ve yüksek öncelikli bir hedef olarak görmesidir (Morozova, 2009, 672). Ancak pratikte Moskova artık eski Sovyet coğrafyası üzerinde Sovyet tarzı münhasır kontrol iddiasında değildir; 11 Eylül sonrası teröre karşı küresel savaşın ilan edilmesinden sonra başta ABD olmak üzere giderek daha fazla önemli aktörün bölgede kendi çıkarlarını gözetmeye başlamasıyla Moskova'nın baskı ve gözdağı verme kapasitesini etkili bir şekilde sınırlandıran 'jeopolitik çoğulculuğu' engelleyecek hem iradeden hem de kaynaklardan yoksundur (Morozova, 2009).

Rusya genellikle komşu ülkelerdeki liberal olmayan ve muhafazakar tutumları desteklerken, dönüşümcü değişimlere olan ilgisi sınırlıdır. Özellikle Rusya'nın Ukrayna'daki etki perspektifleri, siyasi sınıfın atalet içindeki ve bozulmuş kesimleri olan 'eski muhafızlar' ile olan ilişkilerine bağlıdır. Güçlü muhafazakar geleneklere sahip ülkeler, örneğin Gürcistan'da "dini duyguları" savunan ve aslında Kilise'ye yönelik eleştirileri suç sayan "dine hakaret yasası" tartışmasının da gösterdiği gibi, Rusya'yı liberal olmayan uygulamaların kaynağı olarak görebilir (Makarychev, 2023).

Rusya'nın politika yapma ve uluslararası ilişkilerde kullanabileceği araçlar arasında sert güç, enerji diplomasisi ve karşı-normatif güç (yani Putin'in muhafazakar projesinin bir tür dini diplomasi şeklinde dışarıya yansıtılması ve jeokültürel unsurlarla karışık propagandayı içeren yumuşak gücün melez bir versiyonu) yer almaktadır (Makarychev, 2023). Rusya'nın karşı-normatif projeleri şu temel öğeleri içerir: a) Rus dünyası olarak adlandırılan ve sözde akraba etnik yurttaşlardan oluşan hayali bir topluluk; b) Avrasyacılık gibi medeniyet kurguları; ve c) siyasallaştırılmış Ortodoksluğun manevi bağlarıyla örneklenen "kutsal Rusya" kavramı (Makarychev, 2023). Bu unsurlar, ulusal

yetki alanları arasındaki mevcut sınırlara görece duyarsızdır. Rus komşuluk politikasının bu üç karşı-normatif unsurunun her biri, Rus vatanseverliğinin ve milliyetçiliğinin, mevcut sınırları aşma ve meydan okuma anlamında neden emperyal olduğunu ortaya koymaktadır (Makarychev, 2023). Bu da, Rusya'nın sınırları içindeki ulusal canlanmanın, sınırları zorlamanın ve genişletmenin zorunluluğuna dayandığını gösterir. Böylece Rusya'nın komşularından kopması Moskova için son derece derecede güçleşmektedir. Bu durum, Rusya'nın Kırım'ı ilhak etme ve Ukrayna'nın doğusuna müdahale etme eylemlerini neden kesin bir şekilde reddetmediğini açıklar: Ukrayna ve tüm Avrupa için temel olan sınırlar, Rusya'da sadece Kremlin tarafından değil, aynı zamanda Putin yönetiminin ana akımını oluşturan kesim için de daha az gerçeklik taşımaktadır (varsa) (Makarychev, 2023).

Bunun yanı sıra, bireyler ve düşünceler devletlerin dış politikasını belirleme konusunda bağımsız ve özerk bir role sahip olabilir. Son birkaç yılda Putin ve fikirleri Rusya'da böyle bir rol oynamıştır. Eğer tüm liderler yapısal kısıtlamalar karşısında aynı şekilde davransaydı, devlet davranışını şekillendirmedeki benzersiz rollerini anlama arayışı yersiz olurdu (Mcfaul, 2020, 106). Fakat benzer zorluklarla karşılaşan ve aynı yetkinliklere sahip liderler, farklı yöntemlerle hareket etmektedir. Rusya'nın diğer ülkelerdeki son müdahalelerini açıklamak için liderler ve onların fikirleri de analize eklenmelidir. Güç ve gücün dağılımına tekil bir odaklanma Rusya'nın yaptığı müdahaleleri açıklayamamaktadır. Bunun yerine bir lider ve bir dizi fikir olan Putin ve Putinizm denklemde yer almalıdır. Putinizm, birden fazla strateji mevcutken Rus dış politikasını benzersiz bir yöne doğru şekillendirmiştir (Mcfaul, 2020, 106).

Ayrıca, 2002'den beri ABD, ABD ve Avrupa'yı Orta Doğu veya Kuzey Afrika'dan atılan füzelerden korumaya yardımcı olacak uzun menzilli füzeleri engellemek için Avrupa merkezli bir Balistik Füze Savunma (BMD) sistemi kurma olasılığı konusunda Doğu Avrupa ülkeleriyle görüşmelerde bulunuyordu. ABD'nin Doğu Avrupa'daki füze savunmasının tüm duruşu, tamamen tek taraflı olduğu ve Soğuk Savaş'tan beri izlenen karşılıklı anlayış ilkesine aykırı olduğu ve Rusya'nın nükleer silahlarını değersiz kılacağı için Rusya'yı kızdırmıştır. Rusya'ya göre balistik füze savunma sistemi kurma eylemi, ABD ile Sovyetler arasında 1987'de imzalanan Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler (INF) Antlaşması'nın taahhüdüne aykırı olacaktır (Maitra, 2014).

Kırım, Rusya için stratejik, tarihsel ve jeopolitik anlamda önem arz eden bir bölgedir. Bu bölgenin önemi, çeşitli faktörlerin bir araya gelmesiyle belirlenmiştir ve Rusya'nın ulusal güvenliği, jeopolitik konumu ve tarihi bağlamıyla ilişkilidir. Jeopolitik açıdan, Kırım Karadeniz'e olan stratejik konumuyla öne çıkar. Karadeniz, Rusya için önemli bir deniz yolu olup, Kırım bu deniz yolu üzerinde stratejik bir noktada bulunmaktadır. Bölgenin coğrafi konumu, Rusya'nın deniz yollarını kontrol etme ve Karadeniz'e hakim olma arzusunu yansıtmaktadır. Tarihsel olarak, Kırım Rus İmparatorluğu döneminden beri Rus kültürü ve tarihinde önemli bir yer tutmuştur. 18. yüzyıldan itibaren Rus egemenliği altında olan Kırım, Rus kimliğinin ve tarih anlayışının bir parçası olmuştur. Bu tarihi bağlam, Rusya'nın Kırım'a duyduğu duygusal ve kültürel bağlılığın bir göstergesidir. Stratejik olarak, Kırım Rusya'nın askeri varlığını ve bölgedeki etkisini güçlendirmesi açısından da önemlidir. Kırım, Rusya'nın Karadeniz Filosu'nun merkezi konumunda olup, bu bölgedeki askeri varlığını desteklemektedir. Bu da Rusya'nın askeri stratejileri açısından Kırım'ın değerini artırmaktadır.

Öncelikle Rusya'nın Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemdeki rolüne bakmak Rusya'nın Kırım'a müdahalesinin ardındaki motivasyonları anlamak için önem taşımaktadır. SSCB'nin çöküşü sonrasında Rusya, ekonomik açıdan ciddi bir zayıflık yaşamış ve büyük bir güç olarak konumunu önemli ölçüde kaybetmiştir. Sovyet ekonomisinin piyasa ekonomisine erken bir geçişle zorlu bir döneme girmesi, ekonomik kaosla neticelenmiştir. Bu dönemde Rus ekonomisi GSYH'sinin yaklaşık %30'unu kaybetmiş, yüksek enflasyon oranları rublenin değer kaybetmesine yol açmış ve vatandaşlar çoğunlukla tasarruflarını kaybetmiştir. Bu olay, Rus dış politikasında derin izler bırakmıştır. Başkan Putin, SSCB'nin 1991 çöküşünü, yüzyılın en büyük jeopolitik felaketi olarak nitelendirmiştir. Bu söylem, Rusya'da pek çok insanın, özellikle de mevcut liderlik ve diğerleri, bu dönemde Rusya'nın büyük güç statüsünden düşüşünü genellikle Batılı ulusların merkezi politikalarına bağlamasından kaynaklanmaktadır. Rus halkı, Batılı uzmanlar ve uluslararası kuruluşlar (IMF ve Dünya Bankası gibi), hızlı liberalleşme ve özelleştirme politikalarının küresel ekonomik ve siyasi güçlerinin zayıflamasına yol açtığını düşünmektedir. Sonuç olarak, Rus siyasetinde bir mağduriyet duygusu ve Batıya karşı bir güvensizlik oluşmuştur. Bu şüphe, NATO, Dünya Bankası ve IMF gibi ABD ve Avrupalı müttefiklerinin çıkarları tarafından kurulmuş ve onların çıkarlarından yana olarak görülen uluslararası kuruluşlara kadar uzanmıştır (Becker vd., 2016).

2000'li yıllara gelindiğinde Rusya, büyük ölçüde karlı petrol ve doğalgaz ihracatı sayesinde ekonomik istikrarı yeniden kazanmıştı. Rus ekonomisi bugün ise 1990'larda olduğundan daha az dış aktörlere bağımlıdır. Bu ekonomik imkânlar ve koşullar, iddialı dış politika hedeflerinin takip edilmesini mümkün kılacak yeterliliktedir. Ekonomik büyüme ve güçlenen siyasi liderlik ile Rus dış politikası, realist teorinin öngördüğü gibi Rusya'nın kendisini büyük bir uluslararası güç olarak yeniden öne sürmeye çalışmasıyla daha çatışmacı hale gelmiştir. Bu daha kendinden emin ve mücadelecî dış politikanın amacı üç yönlüdür. Birincisi, Rusya, on yıllarca etkisini ve statüsünü azalttıktan sonra kendisini büyük bir güç olarak yeniden tanımlamaya çalışmıştır. İkincisi, Rusya, eski Sovyet devletleri üzerinde bölgesel egemenliği devam ettirmeye ve BDT aracılığıyla Batı etkisini sınırlamaya yönelik çabalar içerisinde. Rusya'nın Avrasya Birliği geliştirme planları, net bir bölgesel etki alanı oluşturma ve AB'ye karşı bir denge sağlama yönündeki bu girişimi temsil etmektedir. Son olarak, Rus dış politikası, uluslararası sistemin dezavantajlı olduğunu düşündüğü yönlerine açıkça itiraz etmeye çalışmıştır. Rusya, değişen derecelerde uluslararası kuralları ve yasaları istediği gibi dikkate almış, bazen kabul etmiş ve bazen baltalamıştır. Rusya'nın uluslararası yasalara ve normlara bağlılığı, genellikle devlet çıkarlarını ilerletmek için bir araç olarak kullanılmıştır, bu da uluslararası konsensüse uyma arzusundan ziyade stratejik tercihlere dayanmıştır. Bu dış politika hedeflerinin her biri, Gürcistan ve Ukrayna gibi durumlarda Rusya'nın son zamanlarda aldığı eylemlerle örneklenmektedir (Becker vd., 2016).

Rusya, eski Sovyet devletlerinde yaşanan demokratikleşme hareketlerine derin şüpheyle bakmaktadır. Kremlin'in perspektifine göre, 2003'te Gürcistan'da yaşanan Gül Devrimi, 2004'te Ukrayna'da gerçekleşen Turuncu Devrim ve 2005'te Kırgızistan'da meydana gelen Lale Devrimi, ABD ve Avrupalı müttefiklerin Batı yanlısı liderleri bölgeye yerleştirme amacı taşıyan hareketler olarak değerlendirilmiştir. Mart 2014'te Rus parlamentosu, Putin'in belirlediği devlet hedeflerine ulaşmak için askeri güç kullanmaya yönelik isteğini onaylayarak bu konuda açık bir sinyal vermiştir. Aslında, Ukrayna hükümetinden gelen raporlar, Rus birliklerinin yarımada önemli miktarda giriş olduğunu ve Rus donanmasının Kırım'ı ablukaya almaya başladığını belirtmiştir. Bu strateji, Rusya'nın bölge üzerinde kontrol talep etmesine ve sonunda onu kendi egemen topraklarına dahil etmesine izin vermiştir. Rus kuvvetleri, Kırım'ı ilhak etmek amacıyla askeri güç kullanımının yanı sıra, Ukrayna'nın doğu sınırları boyunca askeri tatbikatlara

ve önemli bir askeri birlik yığınağına da başlamıştır. Bu taktikler hem Rus ordusunun gücünü sergilemeye hem de daha koordineli bir kara işgalinin mümkün olduğuna dair üstü kapalı bir tehdit oluşturmaya hizmet etmiştir. Bu doğrudan askeri güç kullanımının bir sapma olmadığını, Rusya'nın Soğuk Savaş sonrası dönemde başka olaylarda izlediği bir dış politika stratejisi olduğunu belirtmek önemlidir (Becker vd., 2016).

3.4.1. Rusya ve Ukrayna İlişkilerine AB-NATO Etkisi

Soğuk Savaş'ın sona ermesi gerçekten de dünya siyasetinde önemli bir dönüm noktasıydı. SSCB'nin dağılmasıyla birlikte, birçok yeni ulus ortaya çıktı ve jeopolitik dengeler değişmiştir. Bu süreç, birçok ülkenin ekonomik ve siyasi sistemlerini yeniden şekillendirdi. SSCB'nin parçalanması, ideolojik bölünmenin sonunu işaret etmekteydi. Devletler arasındaki rekabet, daha fazla ekonomik ve siyasi iş birliği fırsatları doğurmuştur. Birçok eski Sovyet cumhuriyeti, bağımsızlık kazandıktan sonra, bölgedeki nükleer silahların kontrolü ve transferi gibi önemli konularda Rusya ile müzakerelere girişmiştir. Bu, bölgesel istikrarın ve uluslararası güvenliğin sağlanması için kritik bir adımdı. Aynı zamanda, bu süreç NATO ve Varşova Paktı gibi askeri ittifakların da yeniden yapılandırılmasına yol açmıştır. SSCB'nin çöküşü, bazı ülkelerde devlet güdümlü ekonomilerin yerini liberal kapitalist sistemlere bırakmasına da neden olmuştur. Bu değişimler, dünya siyasetinde ve ekonomisinde önemli etkiler meydana getirmiştir ve uluslararası ilişkilerde yeni dinamikler ortaya çıkarmıştır. Ancak birkaç yıl içinde iki tarafta da iyi niyet aşınmaya başlamış, husumet ve kuşku yeniden boy göstermiştir. Sonrasında ise Rusya'nın Kırım'daki ve Ukrayna'daki eylemleri ve bu eylemlerin tetiklediği, Batı ülkelerinin ağır ekonomik yaptırımları nedeniyle, Washington ile Moskova arasındaki ilişkiler neredeyse donmuş duruma gelmiştir (Nye – Welch, 2021). Karadeniz'in doğu-batı enerji koridoru üzerinde bulunması, enerji taşımacılığının önemli bir geçiş yolu olmasını sağlamaktadır. Rusya'nın enerji kaynaklarını bu yolla Avrupa'ya taşıma kapasitesi, Rusya'nın bölgedeki etkinliğini artırmasına olanak tanırken, Batılı ülkeler için de Rusya'nın bu etkinliğini dengeleme çabalarını tetiklemiştir. ABD ve NATO, Rusya'nın Karadeniz'deki etkinliğini dengelemek ve Rusya'yı çevrelemek adına bölgede çeşitli stratejik adımlar atmıştır. Aynı zamanda, bölgedeki bazı devletler NATO ve AB üyeliklerini, güvenliklerini sağlama ve Rusya'nın baskısına karşı bir tür korunma olarak görmüşlerdir. Rusya'nın enerjiiyi dış politika aracı olarak kullanması ise

uluslararası ilişkilerde ciddi bir faktör haline gelmiştir. AB'nin Rus enerji kaynaklarına olan bağımlılığı, Rusya'nın enerji politikalarını dikkatle izlemesine neden olurken, bu durum aynı zamanda AB'nin enerji arzı konusunda Rusya'ya bağımlılığını azaltma çabalarını da artırmıştır.

SSCB'nin yıkılmasıyla bölgedeki güç dengeleri değişmiş ve Rusya önemli askeri üslerinden Odesa ve Sivastopol üslerini kaybetmiştir. En önemli problemlerden biri ise Rusya ve Ukrayna arasında Karadeniz Filosunun bulunduğu Sivastopol'ün Ukrayna sınırlarında kalması sonucu Karadeniz donanmasının paylaşımı konusunda yaşanmıştır. Sivastopol'deki askeri üslerin kontrolü, özellikle Rus Karadeniz Filosu'nun bulunduğu noktada, bölgedeki askeri varlığın denetimi açısından kritik bir konu olmuştur. Ukrayna'nın kendi egemen topraklarında Rus askeri varlığını kabul etmemesi ve bunun statüsünü değiştirmek istemesi, bu konuda ciddi anlaşmazlıklara sebep olmuştur. Ukrayna ve Rusya arasındaki siyasi gerilimin sebebi, Kırım'ın statüsü, Sovyet Karadeniz Filosu'nun bölünmesi, Rusya'nın Sivastopol'deki üs hakları, Kırım'daki askeri tesislerin kullanımı ve Ukrayna topraklarındaki Rus askeri varlığı gibi konuları içermektedir. Bu durum, 1991'den bu yana Moskova'nın, Rus ayrılıkçıların Kırım'daki eylemlerini gizlice destekleyerek kontrol etmesi ve kendi sivil ve askeri istihbarat birimlerinden oluşan büyük bir birliği elinde tutmasıyla ilişkilendirilmiştir. Rusya'nın Kırım'ı olası ilhakına yönelik acil durum planlarının muhtemelen yaklaşık yirmi yıl önce tasarlandığına ve daha sonra periyodik olarak revize edildiğine dair güçlü bir gösterge bulunmaktadır. Önde gelen Rus jeostratejistlerden Sergei Karaganov 1996 yılında Ukrayna'nın olası bölünmesini ve Rusya tarafından yutulmasını tartışmıştır. Ayrıca 2007 yılında Ukrayna'nın eski Başbakanı Yulia Timoşenko, Batı'yı bölgeye yönelik politikaları konusunda açıkça uyarmış ve özellikle Kırım'da Ukrayna hükümetini hedef alan istikrarsızlaştırma çabalarına ilişkin endişelerini vurgulamıştır. Bu durum, Rusya'nın muhtemelen uzun süredir benzer senaryoları göz önünde bulundurduğunu ve buna hazırlıklı olabileceğini gösteriyor. Karaganov'un jeostratejik analizleri ve Timoşenko'nun uyarıları, Rusya'nın bölgesel politikalarının önceden belirlenmiş bir strateji parçası olabileceğine işaret etmektedir. Bu, Kırım'ın ilhakı gibi olayların önceden planlanmış olabileceği fikrini, akademik bir bakış açısıyla gözler önüne sermektedir (Bebler, 2015). Soğuk Savaşın ardından Doğu Avrupa'da bağımsızlığını kazanan devletlerin birçoğu, AB'ye üyelik için adımlar atmıştı. Bu ülkelerin AB'ye katılmasıyla, Rusya'nın bölgedeki

siyasi ve ekonomik etkisi azalmıştır. Bu durum özellikle Rusya'nın Doğu Avrupa'da kaybettiği nüfuz ve etkinlik açısından önemli bir değişikliğe işaret etmiştir. Ukrayna'nın bağımsızlığını kazanmasının ardından AB ile ilişkilerinde hızlı bir ilerleme kaydedilmiştir. 1994 yılında Ukrayna hükümeti, Avrupa kurumlarına entegrasyonun birincil dış politika hedefi olduğunu ilan etmiştir. Başkan Kuchma, Haziran ve Temmuz 2000'de kararnameler yoluyla kapsamlı programlar başlatarak AB entegrasyonuna yönelik önemli adımlar atmıştır. Ancak bu çabalar, Ukrayna'da iç politikalara etkili bir şekilde yansımamıştır (Kuzio, 2012). Ukrayna'nın üyelik istemesine rağmen AB, Orta ve Doğu Avrupa'daki gelişmeler sonucu birliğe yeni katılanların entegrasyonunu ve Ukrayna'nın siyasi ve ekonomik sorunlarını bahane ederek Ukrayna'nın AB üyeliği konusunda hızlı adım atmamış ve bu politikasıyla Türkiye'ye uyguladığı oyalama bahanelerini Ukrayna'ya da uyguladığı yorumlarına sebep olmuştur (Bayraklı, 7 Nisan 2023).

2005 yılında AB, AB'nin güneyinde ve doğusunda kalan ülkeleri, yani hem coğrafi 'Avrupa' içinde hem de dışında kalan ülkeleri kapsayan Avrupa Komşuluk Politikası'nı (ENP) başlatmıştır. Ukrayna'nın AB'nin ENP çerçevesindeki ilişkileri, coğrafi olarak Avrupa kıtasının doğrudan bir parçası olmasa da, Kuzey Afrika ülkeleri gibi asla AB üyeliğine erişemeyecek durumda bulunan ülkelerle aynı kategoride değerlendirilerek gölgede bırakılmıştır. Ukrayna'nın AB ile ilişkileri, 2005-2008 döneminde Avrupa Komşuluk Politikası çerçevesinde Eylem Planları uygularken şekillenmiştir. Daha sonra, Kasım 2009'da AB-Ukrayna İşbirliği Konseyi, eski ENP Planı'nın yerine geçen AB-Ukrayna Ortaklık Gündemi'ni kabul etmiştir. Ancak, 2010'da belirlenen Ukrayna ve AB eylem öncelikleri listesinin sınırlı bir şekilde uygulandığı görülmüştür. Ukrayna'nın AB ile yaptığı Ortaklık Anlaşması, doğrudan üyelik perspektifi sunmamıştır. Her ne kadar Ukrayna cumhurbaşkanları, ülkelerini Avrupa değerleriyle bütünleştirme çabalarında belirli açıklamalar yapmış olsalar da, bu açıklamaların gelecekteki üyelik perspektifini netleştirmedeği görülmüştür. Bazı cumhurbaşkanları, özellikle Kuçma ve Yanukoviç dönemlerinde, ülkelerindeki Avrupa değerlerini koruma konusundaki eksiklikleri giderme çabası içinde olmuşlardır.

Doğu Ortaklığı, AB'nin Doğu sınırlarındaki komşu ülkelerle ilişkilerini güçlendirmeyi amaçlayan bir programdır. Bu program, kısmen 2008'de Rusya'nın Gürcistan'ı işgaline bir yanıt olarak ortaya çıkmış ve bu çerçevede Ukrayna'ya yönelik politikalar

belirlenmiştir (Macfarlane – Menon, 2014). Ancak son 20 yıldan fazla bir süredir Moskova, bölgesi olarak gördüğü alanlarda ayrıcalıklı bir konum iddiasını net bir şekilde ortaya koyarken, AB'nin Rusya'nın komşularına yönelik bakış açısını dikkate almadan ilerlemesi hızlı ve düşüncesiz bir adım olarak nitelendirilmiştir. Bölge kontrolüne yönelik politika, Putin'in 2011'de Gümrük Birliği inşa projesini yeniden canlandırma kararıyla daha da belirginleşmiştir. Bu projenin büyüklüğü ve ekonomik önemi, Ukrayna'nın üyeliğini bu projenin başarısı açısından hayati önemde kılmıştır (Macfarlane – Menon, 2014). Zira Ukrayna'nın bu projede yer alması, projenin genişlemesi ve etkinliği açısından büyük bir rol oynayabilirdi. Ancak, bu durum aynı zamanda Ukrayna'nın iç siyasi, ekonomik ve dış politikalarında belirli bir dengeleme gerekliliği meydana getirmiştir. Ukrayna'nın hem AB hem de Rusya ile olan ilişkilerini yönetirken dengeyi koruması, ülkenin iç ve dış politikalarının karmaşıklığı ve çatışan çıkarlarla başa çıkma ihtiyacını doğurmuştur.

Soğuk Savaş'ın ardından AB-Rusya ilişkilerinin evrimi genellikle üç aşamada incelenebilir. İlk aşama, Soğuk Savaş'ın hemen ardından 1992-1994 yılları arasında yaşanan, göreceli iyimserlik ve işbirliğine dayalı yapıların kurulmasıyla karakterize edilen biçimlendirici aşamadır. Ardından, 1994-2000 yılları arasında ilişkilerde çok daha gergin bir dönem yaşanmış ve bu dönem 'sıkıntılar dönemi' olarak adlandırılmıştır. 2000'den sonraki üçüncü dönem - Putin dönem(ler)i - daha iyimser bir notla başlayan ancak gerçek bir ortaklıkla sonuçlanmayan, daha ziyade büyüyen bir karşılıklı hayal kırıklığına, hatta 2014 Ukrayna'daki çatışmayla doruğa ulaşan hayal kırıklığına dönüşen melez bir dönemdir (Haukkala, 2015).

AB'ye üye devletler arasındaki Rusya ile ilgili anlaşmazlıkların neden olduğu gerilim, 2004-2007 Doğu genişlemesi ile daha keskin hale gelmiştir. AB'nin genişlemesi ve özellikle Doğu Avrupa ülkelerinin AB'ye katılımı, Rusya ile ilişkilerde gerilime neden olmuştur. Bu genişleme, bazı eski Sovyet bloku ülkelerinin NATO ve AB'ye katılmasını içermiş ve bu durum Rusya'yı rahatsız etmiştir. Özellikle Polonya, Romanya gibi ülkelerin bu süreçte Batı ile yaklaşması, Moskova ile olan ilişkilerini gerilime sokmuştur. Doğu Ortaklığı programı, AB ile altı Doğu Avrupa ülkesi arasında bir işbirliği platformu oluşturarak bu ülkelerin AB ile entegrasyonunu desteklemeyi amaçlamıştır. Ancak, bu süreç Rusya'nın kendi etki alanını kaybetme endişesiyle karşılaşmasına neden olmuş ve bu ülkelerin Batı'ya yönelişine tepki göstermiştir. Almanya ve Fransa gibi

büyük AB ülkelerinin, Rusya ile ilişkiler konusunda daha yumuşak bir tutum benimsemesi, Doğu Avrupa ülkeleriyle bazen çatışmalarına yol açmıştır. Bunun arkasında, enerji kaynakları gibi ekonomik çıkarlar, jeopolitik denge ve Rusya ile olan ilişkilerin istikrarı gibi faktörler bulunabilir. Dolayısıyla, AB içinde Rusya ile ilişkiler konusunda bir denge kurmak ve ortak bir tutum benimsemek konusunda farklı görüşler ve çıkarlar bulunmaktadır. Literatürde, Orta ve Doğu Avrupa üye devletlerinin Rusya'ya yönelik eleştirel duruşu bazı bilim adamları tarafından olgunlaşmamışlığın bir işareti ve Avrupa normlarını ve değerlerini tam olarak içselleştiremediklerinin kanıtı olarak görülmüştür (Nitoiu, 2016).

2010'daki Ukrayna Eylem Planı'nın AB Denetimi, Ukrayna'nın AB'nin "derin ve sürdürülebilir bir demokrasi" için çok önemli olduğuna inandığı beş alanın (özgür ve adil seçimler dâhil olmak üzere; örgütlenme, ifade ve toplanma özgürlüğü ve özgür basın ve medya; bağımsız yargı tarafından yönetilen hukukun üstünlüğü ve adil yargılanma hakkı; yolsuzlukla mücadele; güvenlik ve kolluk sektörü reformu (polis dâhil) ve silahlı ve güvenlik güçleri üzerinde demokratik kontrolün kurulması (Kuzio, 2012: 408) hepsinde gerilediğini ortaya koymuştur. Yanukoviç'in 2010'da Batı ile yakın ilişkilere başlaması, Brüksel ve Washington'u, görevdeki ilk dönemlerinde demokratik gerileme eleştirilerini azaltmaya teşvik etmiştir. ABD, Arap Baharı ve diğer çatışmalarla meşgulken, Timoşenko hapis cezasına çarptırıldıktan sonra, AB'nin Yanukoviç yönetiminin demokratik değerlere verdiği desteği sorgulamasına yol açmıştır. Yanukoviç'in dönemi, Ukrayna'da demokratik kurumların ve değerlerin erozyona uğradığı bir zaman dilimiydi. Birçok olay, demokrasiye karşı yapılmış adımların örneklerini ortaya koyuyordu. Parlamenter koalisyonun anayasaya aykırı oluşumu, Yargıtay'ı devre dışı bırakan yargı reformu, 2006 yılında yürürlüğe giren parlamenter anayasanın devrilmesi ve parlamentonun zayıflatılması, 2007-2010 Timoşenko hükümeti üyelerinin ve muhalefet liderlerinin tutuklanması, Ekim 2010'da yerel seçimlerde dolandırıcılık ve Ukrayna mediasında sansürün yeniden başlatılması gibi güdümlü demokrasi inşa etme niyetinin birçok örneği vardı. AB ve Ukrayna, Ukrayna demokrasisine yönelik saldırılar boyunca Ortaklık anlaşmasını müzakere etmeye devam etmiş ve sadece Timoşenko'nun mahkum edilmesinin ardından AB müzakereleri raydan çıkarmakla tehdit etmiştir. 2011 yılında ise Ukrayna'nın AB ile ilişkileri kötüleşmiştir (Kuzio, 2012: 406).

2011'de AB ile Ukrayna arasında Derin ve Kapsamlı Serbest Ticaret Alanları (DCFTA) gibi konuları içeren bir Ortaklık Anlaşması müzakereleri gerçekleşmiştir. Ancak, Timoşenko'nun hapis cezasına çarptırılması, AB'nin Ukrayna'daki demokratik değerlerin zayıflaması ve adalet sistemi üzerindeki endişeleri artırmasıyla aynı zamana denk gelmiştir. Ekim 2011'de Yanukoviç'in Brüksel'e yapacağı ziyaret, AB'nin protesto amacıyla iptal edilmiştir. Bu dönemde, AB'nin Ukrayna ile Ortaklık Anlaşması müzakerelerinde de belirli bir gerilim yaşanmıştır. Aralık 2011'de Kiev'de düzenlenen AB-Ukrayna zirvesinde, müzakereler teknik anlamda başarıyla sonuçlanmıştı. AB, demokratik ilkelere bağlılığın ve adalet sisteminin durumu konusundaki endişelerini dile getirerek, Ukrayna'nın iç politikasındaki demokratik gerilemelerin Ortaklık Anlaşması'nın imzalanmasını engellediği bir dönemdeydi. Bu durum, Ukrayna ile AB arasındaki ilişkilerde bir gerilime ve anlaşmanın imzalanmasının gecikmesine yol açmıştır.

AB'nin Ukrayna ile olan Ortaklık Anlaşması'nın ikinci ve üçüncü aşamalarının gerçekleştirilmesi (Avrupa Komisyonu tarafından imzalanması ve ardından AP ve 27 üyeli parlamentolar tarafından onaylanması) olasılığının Timoşenko'nun hapisli halden serbest bırakılması ve seçimlere katılmasına izin verilmesi de dahil olmak üzere Kiev'deki demokratik değişikliklere bağlı olduğunu belirtmiştir (Kuzio, 2012: 410). AB ve Ukrayna arasında dört yıl süren müzakerelerin sonucunda Mart 2012'de Ortaklık Anlaşmasına paraf atılmıştır. Ancak, bu anlaşmanın Avrupa Komisyonu tarafından imzalanması ve onaylanması önerisi, AP ve üye devletlerin parlamentoları tarafından dondurulmuştur. Muhalefet liderlerinin tutuklanması ve yargının seçici uygulamaları, Yanukoviç döneminde Ukrayna ile AB arasındaki ilişkilerin üzerine gölge düşürmüştür (Kuzio, 2016).

AB üyeliği kapandığında Rusya, Ukrayna'nın tek entegrasyon seçeneği olarak BDT içinde bulunmasını sağlama hedefine ulaşmış olacaktı. Rusya "Kharkiv Anlaşmaları" 1997 Sivastopol Anlaşmasını Karadeniz Filosu için bir üs olarak 2042-2047'ye kadar uzattığında, Ukrayna'daki iki büyük stratejik hedeften birini elde etmiştir. Bu anlaşmalar, Rusya'nın askeri varlığını ve etkisini Ukrayna topraklarında korumasına yardımcı olmuştur. Rusya'nın ikinci stratejik hedefi ise, Moskova tarafından kontrol edilecek bir konsorsiyum aracılığıyla Ukrayna'nın gaz boru hatları üzerinde kontrol elde etmektir (Kuzio, 2012). Bu adımlar, Rusya'nın Ukrayna'nın stratejik noktalarında ve enerji

altyapısında kontrol elde etme çabalarını ve böylece Ukrayna üzerindeki etkisini artırma niyetini yansıtmaktaydı.

Sovyet sonrası dönemde AB'nin genişlemesinden kaynaklanan gerilim, Avrupalı politika yapıcılarının Ukrayna krizi öncesinde bile tam olarak açıklığa kavuşmamıştır. Renkli devrimler döneminde, Rusya'nın AB'nin doğu komşularına yönelik müdahalesine karşı güçlü adımlar atmaması, AB'nin bölgeye yaklaşımının Rusya tarafından bir güvenlik tehdidi olarak görülmediğini düşündürmüştür (Nitoiu, 2016). Bu durum, AB'nin genişleme politikasının Rusya için doğrudan bir tehdit olarak algılanmadığına işaret etmiştir. Rusya, renkli devrimleri Batı ile stratejik bir rekabet olarak algılamış ve Batı'nın müdahaleciliğini eleştirmiştir. Bu tür devrimlerin, Rusya'nın bölgedeki etkisini azaltabileceği ve kendi çıkarlarına zarar verebileceği endişesiyle yaklaşılmıştır. Avrupa politika yapıcıları ile Rusya arasında, Sovyet sonrası dönemin güvenliği ve bölgenin ekonomik düzeni konusundaki farklı algılar, özellikle 2008'deki Gürcü-Rus savaşının ardından daha da belirginleşmiştir (Nitoiu, 2016).

Ukrayna'nın 1992'deki bağımsızlığından bu yana, Rusya-Ukrayna ilişkileri, bir dizi faktörden etkilenmiştir. Sovyet İmparatorluğu'nun çöküşünün ardından, bu iki ülke arasındaki ilişkilerin şekillenmesinde birçok etken etkili olmuştur.

1. Sovyet Mirası: Sovyet dönemindeki tarihi, kültürel ve ekonomik bağlantılar, Rusya ve Ukrayna arasındaki ilişkileri derinlemesine etkilemiştir. SSCB'nin dağılmasından sonra, bu bağlar farklı bir ulusal kimlik oluşturma sürecini etkilemiştir.

2. Enerji Bağımlılığı: Ukrayna'nın Rusya'ya enerji bağımlılığı, Moskova'nın Kiev üzerinde bir güç kaynağı olarak kalmasına yol açmıştır. Enerji arzı üzerindeki bu bağımlılık, Rusya'nın Ukrayna'yı ekonomik açıdan etkileme ve politikalarını belirlemede bir araç olarak kullanmasına izin vermiştir.

3. Etnik ve Kültürel Dinamikler: Ukrayna'da yaşayan etnik Rus nüfusu (Ukrayna nüfusunun %17'si), bu ilişkilerde önemli bir role sahiptir. Özellikle Kırım'daki Rus nüfusu ve etnik Rusların haklarının korunması konusu, Kiev ve Moskova arasında gerginlik yaratmıştır.

4. Batı'nın Müdahalesi İddiaları: Renkli devrimler sırasında Batı'nın Ukrayna ve Gürcistan'a müdahale ettiği iddiaları, Moskova'nın endişelerini artırmıştır. Bu komşu ülkelerin NATO ve AB'ye yaklaşması, Rusya'nın stratejik çıkarlarına yönelik tehdit olarak algılanmıştır (Cross, 2015, 13).

Yeltsin döneminde Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik politikası çoğunlukla tereddütlü ve temkinliydi. Rusya'nın Ukrayna'nın Batı'nın etki alanına girmemesi ve Rusya'nın gelecekteki seçeneklerinin açık kalması isteğiyle uyumluydu. Bu durum, Rusların Ukrayna'nın NATO üyeliğine karşı çıkmasının ve Rusya'nın hayati çıkarlarına yönelik bir tehdit olarak görmesinin temel nedenlerinden biriydi. Ukrayna'nın NATO üyeliği, Ruslar tarafından önemli bir felaket olarak algılanmıştı. Özellikle Rusya için stratejik öneme sahip olan Sivastopol'deki Karadeniz Filosu üssü bu konuda kritik bir noktaydı. Bir NATO üyesi olarak Ukrayna'nın bu üssün kontrolünü elinde bulundurması, Rusya'nın bu bölgedeki askeri varlığını ve stratejik konumunu ciddi şekilde etkileyebilirdi. Bir NATO üye devletinin topraklarında bir Rus askeri üssüne sahip olması neredeyse akıl almaz olduğundan, NATO muhtemelen filonun kaldırılması ve üssün Ukrayna'ya devredilmesi çağrısında bulunacaktı. Ancak Ruslar, Sivastopol'ü Rusların yaşadığı, Rus kanıyla kutsallaştırılan Rus toprağı ve 1954'te Sovyet rejimi tarafından yasadışı bir transferin sonucu olarak Ukrayna'da olduğu konusunda hemfikir olmuştur (Lieven, 1995, 198).

Leonid Kuçma'nın Ukrayna cumhurbaşkanı olarak seçilmesi, ülkenin güvenlik politikasında köklü bir değişiklik getirmediği yönünde eleştirilerle karşılaşmıştır. Ancak, Kuçma dönemi, Ukrayna'nın dış politikasında bazı değişikliklere sahne olmuştur. Kuçma'nın yönetimi, Rusya ile ilişkilerde normalleşmeyi ve devletlerarası antlaşmaları teşvik etmeye çalışmıştır. Ukrayna-Rusya arasında devletlerarası antlaşmanın imzalandığı Mayıs 1997'den önce Rusya ile ilişkilerini normalleştiremeyen Ukrayna, güvenlik politikasında Avrupa ve Trans-Atlantik kurumlarına bakarak daha fazla batıya eğilim göstermiştir (Kuzio, 1998). BDT ile işbirliği tıpkı Başkan Kuçma'nın selefi Leonid Kravchuk (1991-1994) döneminde olduğu gibi tamamen ekonomik meseleler alanında kalmıştır. Cumhurbaşkanı Kuçma, Ukrayna'nın NATO üyelik başvurusunu engelleyen üç faktörün olduğunu kabul etmiştir. Birincisi, NATO Ukrayna'yı üye yapmak istemiyord; ikincisi, Ukrayna NATO üyesi olmaya hazır değildi ve üçüncüsü Rusya'nın tavrının dikkate alınması gerektiği ile ilgiliydi. Bu nedenle, selefi Kravchuk'tan farklı olarak, Başkan Kuçma, başlangıçta Ukrayna'nın NATO üyeliğini arama niyetini açıkça ilan etmemiştir (Kuzio, 1998).

1995 baharından sonra Ukrayna'nın NATO ile işbirliği önemli ölçüde genişlemiştir. Kuzey Atlantik Konseyi, 14 Eylül 1995'te Ukrayna'nın Barış için Ortaklık Antlaşması'nı

onaylamıştır. Bu antlaşma, Ukrayna'nın NATO ile işbirliğini artırmak ve ülkeye daha geniş bir statü tanımak amacıyla imzalanmıştır. Bu antlaşma, Ukrayna'nın 16+1 formülüyle tanınan BİO (Birlikte İşbirliği Anlaşması) statüsünü yükseltmiş ve NATO ile daha yakın bir ilişki kurulmasını sağlamıştır. Mart 1996'da Kuçma, Ukrayna'nın geleceğinin bağlantısız bir ülke olmak zorunda olmadıklarını söyleyerek bir adım daha ileri gitmiş ve Ukrayna'nın gelecekte NATO üyeliğini kabul etmiştir (Bukkvoll, 1997, 363-364). Kuçma'nın dönemi, Ukrayna'nın dış politikasında Batı'ya yönelimde artış yaşandığı bir süreç olmuştur. Ancak, Rusya ile olan ilişkilerin normalleşmesi ve güvenlik politikasında tam bir dönüşüm sağlanması noktasında eksiklikler olduğu görülmüştür. Bu dönem, Ukrayna'nın dış politikasının dengeli bir biçimde hem Batı'ya hem de Rusya'ya doğru yönelim sergilediği bir zaman dilimi olarak da değerlendirilebilir.

Moskova'nın bakış açısından, 1990'lar ve 2000'lerin başlarındaki ilişkilerin, NATO'nun veya bazı önemli üye devletlerin Rusya'nın geçici zayıflığından faydalandığı bir dizi durumu içerdiği düşünülmekteydi. Bu durumlar, Rusya'nın uluslararası arenada gücünü kaybettiği veya etkisinin azaldığı durumlar olarak algılanmıştı. Bunlar arasında, 1999'da ve yine 2004'te NATO'nun genişlemesi, Kosova'daki savaş nedeniyle NATO'nun bu bölgede aktif olması, Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşması'nın onaylanmaması sonucu Rusya'nın askeri denge ve kontrol konusundaki endişelerinin artması ABD'nin Anti-Balistik Füze Antlaşması'ndan çekilmesi, Gürcistan ve Ukrayna'daki "renkli devrimlere" Batı desteği, ABD'nin Avrupa'da füze savunması yerleştirme planı bulunmaktaydı (Antonenko - Giegerich, 2009). Tüm bu olaylar, Rusya'nın uluslararası alanda zayıf düşürüldüğü, etkisinin azaldığı veya Batı'nın Rusya'yı dengeleyici bir güç olarak görmediği şeklindeki bir algıyı pekiştirmişti.

Rusya-NATO ilişkileri Soğuk Savaş'ın mirasları, stratejik kültürdeki farklılıklar ve karşılıklı algılar etrafında şekillenmiştir. Soğuk Savaş döneminin etkileri hala bu ilişkileri belirleyen önemli unsurlardan biridir. Rusya'nın gözünde, NATO'nun SSCB'ye karşı kurulmuş bir askeri ittifak olduğu ve güvenlikleri için hala bir tehdit oluşturabileceği endişesi mevcuttur. NATO'nun SSCB'nin dağılmasından sonra savunma amaçlı olduğunu ve kimseye karşı yönlendirilmediğini açıkça ifade etmesine rağmen, Rusya'nın bu örgütü hala kendilerine karşı bir tehdit olarak gördüğü gözlemlenmiştir. Bu durum, Rusya'nın stratejik güvenlik anlayışı ve NATO'nun genişlemesi gibi konulardaki hassasiyetleriyle bağlantılıdır. Rusya'nın NATO'nun genişlemesine ve özellikle Doğu Avrupa ülkelerinin

NATO'ya katılmasına karşı tepkileri, bu stratejik farklılıkların bir yansımasıdır. Bu durum, NATO'nun Rusya'nın sınırlarına yaklaşmasını ve Rusya'nın kendi etki alanının daralmasını algılamasına neden olmuştur. Rus politika yapıcıları, NATO'yu hem Avrupa hem de Avrasya'daki ABD politikalarının bir aracı olarak değerlendirmiş ve NATO'nun genişlemesini, Rusya'nın güvenliği açısından NATO ülkelerine sağlanacak güvenlikle ters orantılı bir girişim olarak algılamıştır (Antonenko - Giegerich, 2009).

Nisan 2005'te gerçekleşen Yuşçenko'nun Washington ziyareti ve ardından Kasım 2006'daki Riga NATO zirvesindeki davet, Ukrayna'nın hızla NATO üyeliği yolunda ilerlemesine yönelik önemli adımlar olarak değerlendirilmiştir. Bu sürecin hızlı bir üyelik stratejisi izlemesi, Avrupa ve Kuzey Amerika'nın Yuşçenko'nun liderliğindeki Turuncu Devrim'e yönelik olumlu bakışlarından yararlanarak, Ukrayna'nın 2010-2012 döneminde NATO'ya katılmasını mümkün kılabilirdi. Fakat Mart 2006'daki seçimlerin ardından Amerika Birleşik Devletleri yönetimi, Yuşçenko'ya destek sunmak ve Batı yanlısı reformcuların güçlendirilmesi amacıyla hızla bir "turuncu" koalisyonun oluşturulması için baskı yapmıştır. Ancak, Başkan Yuşçenko, ülkenin ulusal çıkarları, özellikle Ukrayna'nın güvenliği ve NATO üyeliği gibi stratejik önemdeki meselelerle, kişisel çatışmalarının önüne geçememiştir. Bu durum, Yuşçenko'nun iç politikadaki mücadeleleri ve koalisyon kurma sürecindeki zorluklarla birlikte, ülkenin NATO üyeliği konusundaki hızlı ilerlemesinin engellenmesine yol açmıştır. Başkanın kişisel çatışmaları, ulusal çıkarlar ve dış politikadaki hedefler arasında bir denge sağlama çabalarını zorlaştırmış ve bu süreci etkilemiştir (Kuzio, 2012, 397). Yuşçenko'nun liderliğindeki dört hükümet, genellikle kısa sürelerle (1 ila 2 yıl arası) görevde kalmıştır. Bu kısa süreli hükümetlerin yaşanması, üç "turuncu" hükümetin altında, özellikle Timoşenko liderliğindeki dönemlerde, kamuoyunda NATO üyeliğine destek oluşturmak için bir bilgilendirme kampanyası yürütme çabalarını engellemiştir. NATO üyeliğine karşı düşük kamu desteğinin geliştirilmesi, Ukrayna'nın NATO üyeliği konusunda Batı Avrupa'dan onay alınmasında önemli bir etkidir (Kuzio, 2012, 397). Ancak, sürekli hükümet değişiklikleri ve kısa ömürlü yönetimler, bu kampanyaları sürdürmeyi zorlaştırmış ve halkın NATO üyeliği konusundaki desteğini artırmak için sürekli ve etkili bir strateji geliştirmeyi engellemiştir.

Hızlı bir NATO üyeliği stratejisinin başarısız olmasında etkili olan iki faktörden biri, Bölgeler Partisi ve onun Rus milliyetçisi ve solcu müttefiklerinin Kırım'da düzenlediği

ve 2006 ve 2009 yıllarında Sea Breeze tatbikatlarının iptaline yol açan NATO ve Amerika karşıtı mitinglerdir (Kuzio, 2012, 398). Bu mitingler, özellikle Kırım'da gerçekleştirilmiş olmasıyla birlikte, NATO ve ABD'ye karşı yapılan bu tür eylemler, Ukrayna'nın NATO'ya katılması durumunda bölgede oluşabilecek istikrarsızlık endişesini Batı Avrupalı NATO üyeleri arasında artırmıştır. Bölgeler Partisi ve onun destekçileri tarafından organize edilen bu mitingler, Kırım'daki etnik ve siyasi dinamikleri vurgulayarak, Ukrayna'nın NATO üyeliği sürecinde içsel bölünmelerin ve toplumsal gerilimlerin artabileceği kaygısını taşımaktadır. Batı Avrupa'daki bazı NATO üyeleri, böylesi içsel gerilimlerin NATO'ya üye olma sürecinde sorunlar yaratabileceği endişesini taşımış ve bu durum Ukrayna'nın üyelik sürecini etkilemiştir. İkinci faktör, Ukrayna'nın bölgesel bölünmelerine yönelik abartılı bir korkunun, ülkenin toprak bütünlüğüne bir tehdit olarak algılanmasının, özellikle Rus liderler tarafından körüklenmesiyle ortaya çıkmıştır. Putin'in NATO Zirvesi'nde yaptığı konuşmada, Ukrayna'nın NATO'ya katılması durumunda "yapay bir ülke" olarak dağılacağı uyarısında bulunması, Rus liderlerin bu endişeleri vurgulamasının bir örneğidir. Uyarı, Rusya'nın Gürcistan'ı işgal etmesi ve Güney Osetya ile Abhazya'yı ilhak etmesinden sadece beş ay önce gerçekleşmiştir. Putin, Ukrayna'nın sözde "yapaylığı" sorusunu gündeme getirdiğinde, Ukrayna'nın NATO'ya katılmaya zorlanması durumunda, Ukrayna'nın doğusunda Russophone ve Kırım'da ayrılıkçılığın büyümesiyle dolaylı olarak tehdit ediyordu (Kuzio, 2012, 398).

Şubat 2007'deki Münih Güvenlik Konferansı, NATO-Rusya ilişkilerindeki olumsuz eğilimi gözler önüne sermiştir. Bu konferansta, Putin'in 2007'deki dönüm noktası niteliğindeki konuşması, ABD'yi küresel bir hegemon güç olmaya çalışmakla suçlayarak uluslararası hukuku ihmal etmekle eleştirmiştir. Putin, konuşmasında küresel güvenliğin mimarisini ciddi olarak gözden geçirilmesi gerektiğini savunmuş ve NATO'nun geçmişteki güvencelerinden cayarak, NATO genişlemesinin karşılıklı güven seviyesini azaltan ciddi bir provokasyonu temsil ettiğini ifade etmiştir (Forsberg, 2015).

Putin'in kendisi de NATO-Kırım bağlantısını askeri bir bloğun altyapısı Rusya sınırlarına doğru ilerlediğinde, bunun bazı endişelere ve sorulara yol açtığını, buna karşılık olarak bazı adımlar atılması gerektiğini belirterek, Kırım'la ilgili bir şey yapılmazsa bir noktada NATO gemilerinin kendilerini Rus donanmasının ihtisamlı şehri Sivastopol'da bulacakları sözleriyle vurgulamıştır (Anishchuk - Kiselyova, 17 Nisan 2014).

2006-2007 döneminde, Başbakan Yanukoviç'in NATO'nun Üyelik Eylem Planı'nı (MAP) göz ardı etmesine rağmen, Başkan Yuşçenko'nun Ukrayna'nın MAP sürecine katılma arayışı devam etmiştir. Yuşçenko, Ocak 2008'de, Başbakan Timoşenko ve Parlamento Başkanı Arseniy Yatseniuk ile birlikte, Ukrayna'nın Nisan ayında gerçekleşecek olan Bükreş zirvesinde MAP sürecine davet edilmesini talep etmek için ortak bir mektup imzalamıştır. Almanya Ukrayna'nın Bükreş'te bir MAP'a alınmasına özellikle karşı çıkarken NATO bu adımı atmamıştır (Kuzio, 2012). Alman hükümeti Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO genişlemesi düşünülmeden önce üyelik eylem planı veya MAP olarak bilinen uzun bir dizi adımdan geçmeleri konusunda ısrarcı olmuştur. Almanya ve Fransa, Ukrayna'nın siyasi olarak bölünmüş olduğunu ve ne kendisinin ne de Gürcistan'ın hazır olmadığını, ayrıca Ukrayna'ya yönelik bir üyelik eylem planının, Ukrayna'yı zihinsel ve fiziksel manzarasının önemli bir parçası olarak gören Rusya'yı öfkeli edeceğini ve Gürcistan'a yönelik bir planın Kafkasya'yı istikrarsızlaştırabileceğini savunmuştur (Erlanger, 30 Kasım 2008). Yuşçenko, Bükreş zirvesinden hayal kırıklığına uğramasına rağmen MAP için kulis yapmaya devam etmiştir.

2008'in ikinci yarısında Ukrayna'nın NATO üyeliğini destekleyenler de MAP'ı baypas etmek için politikalar önermiştir. Dönemin NATO Genel Sekreteri Jaap De Hoop Scheffer, Aralık 2008 gözden geçirme toplantısı sonrası NATO devlet ve hükümet başkanlarının Bükreş'te Ukrayna ve Gürcistan ile ilgili aldığı kararların tüm unsurlarının hala geçerli olduğunu vurgulamıştır. ABD'nin eski Ukrayna Büyükelçisi Steven Pifer ise, NATO tarafından MAP sonrası bir B planının geliştirilmesi ve Rusya'nın etki alanına girmeden Ukrayna ve Gürcistan'a olumlu bir sinyal gönderilmesi gerektiğine inanmıştır. ABD'nin NATO temsilcisi, MAP'ın aşırı sembolik hale geldiğini ve dolayısıyla artık kullanılamayacağını belirtmiştir (Kuzio, 2012, 401).

Yanukoviç'in 2010 seçimlerinde Ukrayna cumhurbaşkanı seçilmesinin ardından Ukrayna'nın Rus yanlısı bir dış politika izleyeceği yorumları yapılmıştır. Nisan 2010'da, "Kharkiv Anlaşmaları" Sivastapol'daki Karadeniz Filosu üssünü 2042-2047 'ye kadar genişletirken Temmuz 2010'da NATO üyeliğini kabul etmeyen ama ilişkileri de koparmayan yeni bir dış politika kabul edilmiştir. Karadeniz filosu anlaşma tabanının genişletilmesi konusu seçim programına dahil edilmemişti, eğer edilseydi Yanukoviç'in seçimleri kaybedebileceği yorumu yapılmıştır. Yanukoviç'in izlediği dış politika, hem

"Rus yanlısı" Kuçma'nın hem de "Batı yanlısı" Yuşçenko'nun izlediği politikalarından farklılık göstermiştir. Yanukoviç, Başbakanlık döneminde NATO üyeliğini desteklemesine rağmen, Başkan olduktan sonra bu konuyu hızla gündemden çıkarmak için adımlar atmıştır (Kuzio, 2012, 407). Nisan 2010'da Ulusal Avrupa Atlantik Entegrasyon Merkezi ve Bakanlar Kuruluna bağlı Avrupa Atlantik Koordinasyon Organı, yıllık Eylem Planlarının uygulanmasını değerlendiren bir kurum olarak kaldırılmıştır. Yanukoviç'in ABD ziyareti sırasında Ukrayna'nın NATO ile ilişkilerinde değişiklik olmayacağı ve önceki seviyede devam edeceği yönünde açıklamalar yapmış olmasına rağmen, Temmuz 2010'da Ukrayna Parlamentosu, NATO üyeliği hedefinden vazgeçen "İç ve Dış Politikanın Temelleri" yasasını oybirliğiyle kabul etmiştir. Bu yasa, ülkenin NATO üyeliği hedefini terk etme niyetini resmileştirmiş ve bu doğrultuda politika temellerini yeniden düzenlemiştir.

Ukrayna'nın "blok dışı" tarafsızlığı, üç ana nedenden dolayı eleştirilmiştir. İlk olarak, savunma bütçesindeki kısıtlı artışlar dikkate alınmıştır. İsveç ve Finlandiya gibi tarafsız ülkeler vatandaş başına daha yüksek savunma harcamaları yaparken, Ukrayna'nın savunma bütçesinin sınırlı olması ve vatandaş başına düşen harcamanın oldukça düşük olması eleştirilmiştir. Örneğin, İsveç ve Finlandiya'da kişi başına düşen harcama 608 ile 745 dolar aralığında iken, Ukrayna'da bu yalnızca 26 dolardır. İkinci olarak, tarafsız ülkeler genellikle yabancı askeri üsleri uzun vadeli olarak kabul etmezlerken, Ukrayna bu tarafsızlık durumuna rağmen uzun süreli bir yabancı askeri üssün varlığına izin vermiştir. Üçüncü olarak, Ukrayna'nın tarafsızlığına rağmen, liderlerinden biri olan Yanukoviç'in, aynı zamanda genişleyen bir Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'na sahip olan AB üyeliğini desteklediği iddia edilmiştir (Kuzio, 2012). Bu durum, Ukrayna'nın tarafsızlık ilkesi ile AB'nin güvenlik politikaları arasında bir çelişki olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Bu nedenle Yanukoviç'in blok dışı statüsü Avrupa'nın tarafsız statüsünü desteklemekten ziyade geleneksel Sovyet anti-NATO duygularının bir ürünü olmuştur (Kuzio, 2012, 407).

Moskova, Ukrayna'yı veya eski SSCB'nin diğer uluslarını yeniden fethetmeye çalışmamakla birlikte, bu toplumlarda Rusya'nın çıkarlarına zarar vermeyecek rejimlerin kurulmasını ve sürdürülmesini sağlamak istemiştir. Moskova, kendi "ayrıcalıklı çıkarlar" olarak belirttiği bölgesinde hak sahibi bir konum elde etme eğiliminde olmuş, ancak Rus etkisi ve denetiminden tamamen özerk statüyü hak eden gerçekten egemen uluslar olan

Gürcistan, Ukrayna ve diğer komşularıyla anlaşma sağlayamamıştır. Moskova'nın Temmuz 2008'de yayınlanan Dış Politika Konseptiyle, Gürcistan'a ve daha sonra Ukrayna'ya müdahale için bir başlangıç sinyali veren hüküm, sınırları dışında yaşayan Rusları “korumaya” atıfta bulunarak, Rusya'nın Sovyet sonrası komşu ülkelere müdahalesinin bahanesini oluşturmuştur. Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov, Ukrayna ihtilafı hakkında yorum yaparken, belki de Moskova'nın Ukrayna'dan sonra Baltık'ta özellikle önemli Rus nüfusa sahip (Estonya veya Letonya'da) veya başka bir yerde müdahalesinin göz ardı edilemeyeceğini öne sürerek, Rus vatandaşlarına yönelik bir saldırının Rusya Federasyonu'na bir saldırı olduğunu belirterek bu taahhüdü teyit etmiştir (Cross, 2015). Rusya'nın davranışlarının ve politikalarının NATO için ne kadar askeri tehdit oluşturduğuna ilişkin bir takım yorumlar yapılmıştır. Birincisi, Rusya'nın Ukrayna'ya karşı eylemleri, Ukrayna'nın AB ile yaptığı ortaklık müzakereleri bağlamında gelişmesi, Moskova tarafından Putin'in zaten zayıf olan “Avrasya Ekonomik Birliği” kavramını geçersiz kılmakla tehdit eden bir süreç olarak algılanmıştır. Bu bağlamda, Putin'in Kırım'ı ilhak etme kararı, Rus topraklarını genişletme isteğinden çok bir çaresizlik durumu içinde alınmış bir karar olarak nitelendirilebilir. İkinci olarak, Rusya'nın kullandığı yöntemler (ekonomik baskı, propaganda, düzenli ve düzensiz kuvvetlerin yanı sıra ayrılıkçı gruplara destek sağlama gibi) Ukrayna'nın özel koşullarına göre şekillenmiştir. Bu “hibrit savaş” biçimi ise diğer devletlere karşı kullanılabilse de Avrupa bağlamında ancak hedeflenen devletin kendi içinde bölünmesiyle veya başka bir şekilde zayıf kalmasıyla işe yaraması mümkündür (Rühle, 2015, 81-82). Son olarak Rusya'nın askeri aktivizmi, Rus güçlerinin Sovyet sonrası krizden hala kurtulmakta olduğu gerçeğini gizleyememektedir. Rusya, kuvvet modernizasyonu açısından iddialı hedefler belirtirken ve pek çok uzman, Rus kuvvetlerinin Gürcistan ile 2008 savaşında olduğundan çok daha iyi durumda olduğu sonucuna varırken, daha zorlu bir ortamda performansları ve derinlemesine güçleri hakkında şüpheler mevcuttur (Rühle, 2015, 81-82).

3.5. Rusya'nın Kırım Müdahalesi ve Uluslararası Hukuk

EuroMaidan protestoları, Başkan Yanukoviç'in Kasım'da Rada'nın Yulia Timoşenko'nun yurtdışında tıbbi tedavi görmesine izin veren bir kararı (AB'nin önemli bir talebi) kabul etmemesi üzerine ve Mart 2012'den bu yana başlatılan AB Ortaklık Anlaşması'na katılım hazırlıklarını askıya almasıyla başlamıştır (Gardner, 2014). Avrupa Komisyonu, 28-29

Kasım 2013 tarihlerinde Vilnius'ta düzenlenen Doğu Ortaklığı Zirvesi'nde Ukrayna ile bir Ortaklık Anlaşması imzalanmasını öngörmüş ve bu anlaşmayı Avrupa Komşuluk Politikası'nın uygulanmasında önemli bir adım olarak değerlendirmişti. Çoğunlukla öğrencilerden oluşan Batı yanlısı gençlik grupları ile sağcı milliyetçi ve aşırılıkçı örgütler, Ukrayna'nın Brüksel'e yönelmesine destek vermiştir (Tolstov, 7 Nisan 2023). AB'nin Ukrayna'dan beklentisi, Avrupa değerlerine uygun bir yapıya sahip olması yönündedir. Bunlar arasında anayasal demokrasi, liberal ekonomi ve Avrupa normlarına uyum gibi unsurlar yer alır. AB'nin amacı, Ukrayna'nın Avrupalı standartlara sahip, AB içinde entegre olabilecek bir ülke olmasıdır. Bu beklenti, Ukrayna'daki bazı kesimler tarafından büyük umutlarla karşılanmıştır. Ancak, Ortaklık Anlaşması'nın imzalanmaması gibi durumlar, büyük bir fırsatın kaçırıldığı şeklinde algılanmış ve yoğun protestolara yol açmıştır (Bingöl, 2014, 9).

2014'ün başlarında, Ukrayna'nın Rusya eğilimli Cumhurbaşkanı Yanukoviç'in Kiev'deki şiddetli protestolar nedeniyle iktidardan uzaklaştırılmasının ardından Kırım, Soğuk Savaş sonrası en kötü Doğu-Batı krizinin odak noktası haline gelmiştir. Yanukoviç'in Ukrayna-AB Ortaklık Anlaşması'nın imzalanmasını ertelemesinin ardından yüz binlerce Ukraynalının öfkesini dile getirdiği Kiev'in Maidan meydanında protestolar düzenlenmiştir (Barry, 2014, 105). Daha önce Yanukoviç'in bu anlaşmayı temel politika hedeflerinden biri olarak görmesine rağmen, Ukrayna hükümetinin Rusya'nın ciddi ekonomik baskısı altında olduğu ortaya çıkmıştır. Yanukoviç bunun yerine Rusya Federasyonu ve Devlet Başkanı Vladimir Putin ile bir anlaşma yapmıştır. Bu alternatif anlaşma, diğer konuların yanı sıra, Rusya'nın 15 milyar dolarlık Ukrayna tahvili satın alması ve Ukrayna'ya gaz fiyatlarını üçte bir seviyesine düşürmesini içermekteydi (Aljazeera, 19 Aralık 2013).

Ocak 2014'ün sonunda, büyük ölçüde Yanukoviç hükümetinin aşırı yolsuzluk yapması nedeniyle EuroMaidan protestolarının yoğunluğunun artmasıyla birlikte, Cumhurbaşkanı Yanukoviç, başbakan Mykola Azarov'u görevden alarak muhalefet isimlerini yeni bir başbakan da dahil olmak üzere yeni bir hükümete dahil etme çabası muhalefet tarafından reddedilmiştir (Gardner, 2014). 18 Şubat ile 20 Şubat tarihleri arasında protestocularla polis arasındaki çatışmalarda 103 kişinin öldüğü ve 1419 kişinin yaralandığı bildirilmiştir. Daha sonra Yanukoviç ülkeyi terk etmiş ve 25 Mayıs 2014'te yapılması

planlanan yeni seçimlerin hazırlıklarında yeni geçici hükümet kurulmuştur (Barry, 2014, 106).

Kırım'da hareketlenme ise Şubat 2014'de başlamış ve Kiev'deki yeni yönetime karşı Kırım'da Rus yanlısı kesim protesto gösterileri düzenlemiştir (Gürseler, 2014). 22 Şubat'ta, Yanukoviç'in resmen görevden alınmasıyla birlikte, Ukrayna'da olaylar hızla evrilmeye başlamıştır. Başkan Putin, görevden alınmayı "anayasalara aykırı bir darbe" olarak nitelendirmiş ve Ukrayna ile daha önce yapılan anlaşmaları, 1994 Budapeşte Memorandumu dahil olmak üzere tanımama eğilimini sergilemiştir (Allison, 2008, 1264). 28 Şubat 2014'te Ukrayna, Rusya'yı "Ukrayna devletine karşı saldırganlık eyleminde bulunmak ve uluslararası hukuku ciddi bir şekilde ihlal etmekle" suçlamıştır. Rusya'nın BM Şartı'nın 2(4) Maddesini ve Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması'na taraf olan Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü garanti altına alan 1994 tarihli Budapeşte Memorandumu'nu ihlal ettiğini belirtmiştir (Corten, 2015). Bu istifa ve siyasi gelişmeler Batı için bir zafer, Rusya için ise bir yenilgi gibi görünse de öyle olmamıştır. Rusya ile Batı arasındaki gerilimin ortasında kalan Kiev'de siyasi krizin etkilerini hafifletmeye yönelik çalışmalar sürerken Rusya, idari boşluk ve siyasi istikrarsızlığı fırsat olarak algılamıştır. 27 Şubat 2014'te Rusya, Ukrayna'nın AB ile ilişkilerinde potansiyel iyileşme ve nihai NATO üyeliğini kendi güvenliğine yönelik bir tehdit olarak yorumlayarak Kırım yarımadasını stratejik olarak işgal etmiş, özel kuvvetlerini stratejik öneme sahip ve önemli bir Rus nüfusuna ev sahipliği yapan bir bölgeye göndermiştir (Konak, 2019). Düz yeşil üniformalı ve kar maskeli askerler Kırım'ın her yerinde ortaya çıkmış ve Ukrayna askeri tesislerini kuşatmıştır. Askerlerin aksanlarına, silahlarına, eğitimlerine ve Rusya Federasyonu'nun askeri istihbarat birimlerinin çıkarlarına yönelik bariz eylemlerine rağmen Putin, amblemleri olmayan bu birliklerin Rus olduğunu ya da Rusya Federasyonu'ndan herhangi bir eğitim veya silah aldığını kabul etmeyi reddetmiştir (Church, 2008). Dünya çapında Rus kuvvetleri olarak tanınmalarına rağmen, Başkan Putin tarafından "yerel öz savunma birlikleri" olarak adlandırıldılar (O'Lear, 2014, 249). Kırım'da ortaya çıkan ve yerel halkın "Küçük Yeşil Adamlar" olarak tanımladığı kişilerin ortaya çıkışının ardından, yerel silahlı gruplar Kırım Parlamentosu'nu ele geçirerek bir dizi kapalı oturum düzenlemiş, birçok temsilciyi görevden alarak ve görev yapmasını yasaklayarak eylemler gerçekleştirmişlerdir.

Bu süreçte Rusya'nın eylemleri dikkat çekiciydi. Ana İstihbarat Müdürlüğü (GRU) tarafından gönderilen Spetsnaz birlikleri, Kırım'daki stratejik Rus tesislerinin güvenliğini sağlamak üzere bölgeye gönderilmiştir. Aynı zaman diliminde, Rusya'nın Karadeniz Filosu da alarma geçirilmiş ve Rus birlikleri Kırım'ın Yalta kentine doğru hareket etmiştir. Bu süreçte, Rus enerji şirketi Gazprom, Ukrayna'ya yönelik gaz fiyatlarında artış olabileceğini duyurmuştur. Rusya'nın Dışişleri Bakanı Sergei Lavrov, Ukrayna'ya karşı "ilkeli müdahale etmeme" politikasını vurgularken, Rusya Devlet Başkanı Putin, batı Rusya'da acil askeri tatbikatlar emretmiştir. Ayrıca, Rusya'ya ait bir Karadeniz Filosu çıkarma gemisi, Sivastopol'a vararak bölgedeki gerginliği artırmıştır.

28 Şubat 2014'te silahlı "öz savunma" milislerinin desteğiyle harekete geçen Rus kuvvetleri, stratejik öneme sahip Perekop İsthmus'u ivedilikle ele geçirmiştir. Bu hamle, Kırım ile Ukrayna anakarası arasındaki kara, deniz ve hava bağlantılarının çoğunu keserek veya engelleyerek, Kırım'daki tüm liman ve havaalanlarını kontrol altına alarak, radyo ve televizyon istasyonlarını ele geçirerek, Ukrayna Ordusu ve Donanması'nın tüm tesislerini bloke edip işgal ederek ve neredeyse tüm silah ve mühimmat stoklarını yasadışı bir şekilde kamulaştırarak gerçekleşmiştir (Bebler, 2015). 1 Mart'ta Rusya Federal Meclisi'nin, Putin'in Rusya'nın çıkarlarını korumak adına Ukrayna'da güç kullanma talebini onaylaması önem taşımaktadır. Bu karar, Rus güçlerinin Ukrayna'da kullanılmasına izin veren bir yetki kararıydı ve Ukrayna'daki siyasi durum normale dönene kadar bu güçlerin kullanılmasını sağlamaktaydı. Bu yetki, Rusya'nın Ukrayna'daki duruma olan yaklaşımının bir yansımasıydı ve Rusya'nın, Ukrayna'daki iç politikadaki değişimleri ve istikrarsızlığı kendi çıkarlarına uygun şekilde yönlendirme çabasının bir parçası olarak algılanmıştı. Bu karar, Rusya'nın Ukrayna'daki politik ve askeri varlığını meşrulaştırmak için alınmış önemli bir adımdı. Aynı gün, Rus kuvvetleri, anakara Ukrayna ile Armyansk yakınlarındaki sınırda barikatlar kurmuş, hendekler kazmaya başlamış ve Kerç Boğazı'nın Ukrayna tarafındaki Kerç feribot iskelesinin kontrolünü ele geçirerek Feodosiya'da bir Ukrayna üssünü kuşatarak limanı bir Rus savaş gemisiyle ablukaya almıştır (Bebler, 2015). Rus kuvvetlerinin Ukrayna'nın anakarasına yakın bölgelerde barikatlar kurması ve stratejik noktalarda kontrolü ele geçirmeye çalışması, Rusya'nın Ukrayna üzerindeki etkisini ve bölgedeki politik durumu değiştirmeye yönelik kararlılığını yansıtıyordu.

Ukrayna kuvvetlerinin hareketsizleştirilmesi devam ederken ülkenin bazı bölgelerinde cep telefonu hizmeti kesintiye uğramış, Putin 4 Mart'ta Kırım'da Ukrayna birliklerini kuşatan kuvvetlerin Rus olduğunu yalanlamış, bunun yerine onları yerel öz savunma kuvvetleri olarak tanımlamıştır. Aynı gün, Rusya'nın BM büyükelçisi, eski cumhurbaşkanı Yanukoviç tarafından imzalandığı iddia edilen ve Rus kuvvetlerinin yarımada hareketini meşrulaştırdığını belirten bir fotokopi mektubu gazetecilere sunmuştur. Bu mektup, Rus kuvvetlerinin bölgeye hareketini meşrulaştırmaya yönelik bir girişim olarak değerlendirilmiştir. Ancak, mektubun gerçekliği ve Yanukoviç'in durumu hakkındaki iddialar o dönemde tartışmalıydı.

Kırım'daki gösterilerdeki şiddet olayları referanduma kadar sürmüştü, referandumdan iki gün önceki Kerry ile Lavrov arasındaki görüşmeler bir çıkmaza girmişti. Oylamanın arifesinde Rusya, BMGK'den Kırım'daki referandumun yasal olmadığını ilan eden karar tasarısına büyük oranda destek çıkmasına rağmen tasarıyı veto etmiştir (Al Jazeera, 19 Ekim 2023). Uluslararası kınamalara rağmen, 16 Mart'ta gerçekleşen referandum sonucunda Kırım'ın Rusya'ya katılma kararı alması ve Ukrayna'dan ayrılması durumu doğrulanmıştır. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ilk olarak Kırım'ı bağımsız ve egemen bir devlet olarak tanıyan bir kararnameyi imzalayarak ve ardından Kırım'ı resmen Rusya'ya bağlayan anlaşmayı onaylayarak Kırım'ın resmen Rusya Federasyonu'na katıldığını ileri sürmüştür (Topal, 23 Mart 2014). Ancak, bu süreçteki gelişmeler sadece diplomatik bir değişimden çok daha fazlasıydı. Askerler ve göstericiler, ardından Ukrayna'ya ait askeri üsler de dahil olmak üzere Kırım'daki Ukrayna askeri tesislerine baskınlar düzenleyerek bir subayı öldürmüştü ve bir Ukraynalı amirali tutuklamışlardır.

3 Nisan 2014'te Moskova'nın, Rus Karadeniz Filosunun Ukrayna topraklarında konuşlandırılmasına ilişkin anlaşmalardan tek tarafı olarak vazgeçmesi, bölgedeki gerilimi artıran bir adım olmuştur. Bu karar, Rusya'nın Ukrayna üzerindeki etkisini ve bölgedeki durumu daha da karmaşık hale getirmiştir. Bunun üzerine Ukrayna, askerlerine savunma amaçlı silah kullanma yetkisi vermiştir. Ancak, sonrasında Ukrayna birliklerinin yarımadadan çekildiği ve ülkenin BDT'den çekildiği duyurulmuştur. Bu adımlar, Ukrayna'nın bölgedeki durumuyla ilgili politikalarında ve uluslararası ilişkilerde önemli değişikliklere işaret etmiştir.

Üç hafta süren operasyonun kolaylıkla başarıya ulaşmasını büyük ölçüde üç faktör sağlamıştır. İlk olarak Rus deniz piyadeleri zaten yasal olarak Sivastopol'da

konuşlanmışlardı, sahada önceden keşif yapabilirlerdi; ikincisi Simpheropol havaalanı da dahil olmak üzere Kırım'ın en önemli stratejik noktalarına olan kısa mesafe, hava yoluyla taşınan birliklerin hızlı bir şekilde yerleştirilmesine ve hedeflerin ele geçirilmesine izin vermişti; üçüncüsü, Kiev'den Kırım'da bulunan Ukraynalı askeri personele direnmemeleri ve 190 askeri teçhizatın ve tüm silahların teslim edilmesi emri verilmişti (Bebler, 2015). Dört haftadan kısa bir süre içinde Ruslar, yerel Kırım milislerinin desteğiyle, genellikle tek bir kurşun dahi atmadan Ukrayna'ya ait yaklaşık 189 askeri bölgeyi ele geçirdi. Ukrayna'nın Kırım'ı kaybetmesinde, yarımadadaki eylemsizliği de Rusların eylemleri kadar etkili olmuştur (CTID, 2014).

Kırım'ın Rusya'ya yeniden entegrasyonunu gerekçelendirirken Putin, Kırım Savaşı'na (1853-56) kadar Osmanlı savaşları sırasında ve İkinci Dünya Savaşı sırasında Rus ordusunun yarımadadaki şanlı başarılarını hatırlatarak ve Sivastopol'un Rusya'nın stratejik özerklik iddiasındaki önemini vurgulayarak tarihsel hafızaya ve büyük güç statüsüne başvurmuştur (POTR, 2 Eylül 2022). Doğu Ukrayna'da ise Rusya'nın yurtdışındaki "Rusça konuşanlar" ve "Ruslar" ile olan ilişkisini ve nasıl meşru hak ve menfaatlerinin temin edileceğini (POTR, 15 Temmuz 2023) vurgulamıştır ki bu da esasen etnik ve/veya dilsel bir milliyetçiliğe oynadığı için daha duygusal bir etki oluşturmuştur. Ancak Putin'in Ukrayna krizinin başlangıcından beri aşırı derecede etnik milliyetçi bir tutum sergilediğini söylemek yanlış olur. Eğer Rusya'nın karar alma süreci ideolojik hedefler tarafından yönlendirilseydi, Doğu Ukrayna'yı da ilhak edebilirdi Rusya bunu yapmayarak nihai amacının Ukrayna'yı oyunun kurallarına uymadığı için cezalandırmak olduğunu bölünmüş bir Rus ulusunu yeniden oluşturmak olmadığını göstermiştir (Laruelle, 2015, 94).

Rusya, Kırım'daki askeri müdahaleyi haklı göstermek için bazı yasal argümanlara başvurmuştur. Rus askerinin Kırım'a müdahalesi bilimsel literatürde de bir saldırganlık eylemi olarak tanımlanmıştır. Rusya'nın Kırım'daki eylemlerini haklı çıkarmak üzere sunduğu yasal ve normatif argümanların, genellikle uluslararası toplumu ikna etmek için değil, belirsizlik meydana getirmek ve bazı özel amaçlar için stratejik bir yaklaşım olduğu savunulabilir. Bu argümanlar, genellikle hukuki dayanaklardan ziyade politik sonuçlar elde etmeye odaklıdır. Rusya'nın bu argümanları sunmasıyla hedeflenen ana amaç, çoğu devleti Kırım'ın ilhakını yasal olarak meşrulaştırmak değil, bunun yerine uluslararası toplumda belirsizlik yaratmak ve batılı cezalandırıcı tepkileri sınırlamaktır. Bu belirsizlik,

özellikle AB ülkeleri arasında, eylemlere karşı daha yumuşak bir tutum alınmasına ve bazı BDT ülkeleri arasında Rusya'ya destek sağlanmasına yardımcı olabilir. Bunlardan ilki kendini savunma hakkı ile alakalıdır. Bireysel ya da toplu biçimde kendini savunma, güç kullanımının yasaklanmasına ilişkin genel olarak kabul edilen istisnalardan biridir. Rusya, Ukrayna'nın saldırısına karşılık olarak kuvvet kullanma hakkını kullanmamıştır ve kullanamazdı da. Açıkça bilindiği ve görüldüğü üzere böyle bir silahlı saldırı meydana gelmemiştir. Yine de, defalarca - genellikle meşru müdafaa hakkının kullanımı olarak çerçevelmeden de olsa - Ukrayna topraklarında bulunan ve hayatlarının yeni Ukrayna makamları tarafından tehdit edildiğini iddia ettiği vatandaşlarını koruma hakkına atıfta bulunmuştur (Bilkova, 2015). Ukrayna'da güç kullanımı talebiyle ilgili olarak, Başkan Putin, "Rusya Federasyonu vatandaşlarının, uluslararası bir anlaşma gereği Ukrayna topraklarında (Kırım Özerk Cumhuriyeti) konuşlandırılan Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetleri birliklerinin personelinin hayatlarına yönelik tehditlerini" (TASS, 7 Mart 2023) vurgulamıştır. Benzer ifadeler, BM organlarındaki tartışmalar sırasında Rusya Federasyonu temsilcileri tarafından da kullanılmıştır. Böyle bir saldırının gerçekleştiğini ve onu durdurmak ve geri püskürtmek için güç kullandığını iddia etmemiştir.

Rusya'nın Kırım'da güç kullanması yasal çerçeveye pek bağdaştırılmamıştır. İlk olarak, Kırım'daki vatandaşların korunması adına bir müdahalenin gerekliliği konusunda sorgulamalar bulunmaktadır. Bölgede yaşayan veya kalan Rus vatandaşlarının yaşamlarının, özellikle Ukrayna silahlı kuvvetleri tarafından ciddi bir tehlike altında olacağına dair herhangi bir rapor tespit edilememiştir. İkinci olarak, askeri müdahale, silahlı çatışmaların ve mağduriyet sayısının sınırlı olmasına rağmen, Karadeniz Filosu mensupları veya Kırım'da bulunan Rus sivilleri dahil, Rus vatandaşlarını kurtarmayı, tahliye etmeyi veya en azından yerinde korumayı hedefleyen bir cerrahi operasyon biçimini takip etmemiştir. Müdahale savunma amacından ziyade saldırgan nitelikteydi ve bölgede düzeni ve güvenliği yeniden sağlamak yerine Kırım'ı Ukrayna'dan ayırmayı hedefliyordu (Bilkova, 2015, 48).

Rusya Federasyonu tarafından Kırım'da (potansiyel) güç kullanımını haklı çıkarmak için açıkça öne sürülen bir diğer argüman, vatandaşların korunması/insani müdahale ile alakalıdır. Moskova, Kırım ve Ukrayna'da yaşayan büyük Rus azınlığın insan haklarının, geçici hükümet tarafından benimsenen aşırı milliyetçi bir program tarafından tehdit altında olduğunu iddia etmiştir. 1-3 Mart'taki BMGK toplantılarında, ABD, Rusya'nın

Ukrayna'daki azınlık gruplarına, özellikle de etnik Ruslara veya Rusya Federasyonu'na yönelik eylem ve tehditlere ilişkin iddialarını destekleyecek somut kanıtların bulunmadığı konusunda ısrarını dile getirmiştir. Benzer şekilde, Birleşik Krallık, Moskova'nın Rus kuvvetlerinin Ortodoks Kilisesi'ni müdahaleye karşı korumak ve yüz binlerce mülteciyi korumak için Kırım'da bulunduğu yönündeki iddialarını "uydurma bir gerekçe" olarak adlandırmıştır (Allison, 2008, 1262). Putin, milyonlarca Rus ve Rusça konuşanların Ukrayna'da yaşaması nedeniyle bu insanların çıkarlarını siyasi, diplomatik ve yasal yollardan savunacağını belirtmiş ve yurtdışındaki vatandaşlarını korumak için askeri müdahalenin olumlu bir hak olduğunu iddia etmiştir. Rus mevzuatı ve yargı yorumları, Moskova'nın meşru müdafaa hakkının yurt dışındaki vatandaşlarını koruma görüşünü doğrulamaktadır (Burke – White, 2014). Burada iki gerekçe öne çıkmasının sebebi Rusya Federasyonunun yaptığı açıklamada genellikle net bir ayırım yapmadan bunlara atıfta bulunmasından kaynaklanmaktadır (Burke – White, 2014). Bu sebeple, Putin, Ukrayna'da kuvvet kullanma yetkisi talep ettiği mektubunda, Kırım'daki Rus kökenli vatandaşların ve Rus Silahlı Kuvvetleri personelinin yaşamlarına yönelik tehdidi vurgulamıştır. Rusya Federasyonu zaman zaman sınırlarının ötesinde yaşayan Rusça konuşan kişilere vatandaşlık verme konusunda cömert davranma eğiliminde olduğu için kavramlar yakından ilişkilidir. 2014'te Duma'nın, yurt dışında yaşayan Rusça konuşanlara vatandaşlık kazanma sürecini basitleştiren bir değişiklik yaptığı belirtilmiştir. Bu tür yasal değişiklikler, Rusya'nın etnik Rusya dışındaki toplulukları ve Rus kültürüne bağlı kişileri koruma veya onlara destek verme amacı taşımaktaydı. Rusya, kendi vatandaşlarının veya Rusça konuşan geniş bir kesimin Kırım'da tehlikede olduğuna dair somut kanıtlar sunamamış ve böyle bir tehdide dair güvenilir bir kanıt ortaya koymamıştır. Rusya, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin durumla ilgili raporlarının sonuçlarını kabul etmemeye ve bunların BMGK'de tartışılmasını önlemeye çalışmıştır. Bu raporlar, Rusya'nın Kırım'da (Rus kontrolüne geçmeden önce) veya doğu Ukrayna'da devrimci "ultra-radikaller" tarafından gerçekleştirildiğini iddia ettiği önemli insan hakları ihlallerine ilişkin suçlamalarını desteklemekteydi (Allison, 2008).

Bir diğer argüman ise Yanukoviç rejiminin sona ermesiyle Ukrayna'da artan devrimci kaos ortamında Rusya, sınırında potansiyel bir insani mülteci kriziyle karşı karşıya olduğunu ileri sürmüştür. Kremlin, giderek yaklaşmakta olan bir 'insani felaketin' Ocak ve Şubat 2014'te 675,000 Rusça konuşan kişinin Rusya'ya kaçmasına yol açtığını öne

sürmüştür (The Times, 17 Mart 2014). Diğer örneklerin yanı sıra Kosova (1999) ve Libya'daki (2012) müdahaleler için Batı'nın meşrulaştırıcı dilini yeniden kullanma çabası, bu türden bariz bir nüfus yerinden edilmesinin yokluğunda sürdürülmesi o kadar zordu ki, Rusya'nın Ukrayna'nın doğusundaki eylemlerine yönelik eleştirilerinin temelini oluşturmasına rağmen, kısa süre sonra Rus söyleminde tonunu düşürmüştür (Allison, 2008, 1264).

İnsani mülahazalar, böyle bir retorik mevcut olmasına rağmen, hiçbir noktada güç kullanımı için bağımsız bir yasal gerekçe olarak kullanılmamıştır. Daha ziyade, başka bir haklı çıkarıcı argüman için, yani sözde bir müdahale daveti için açıklayıcı bir arka plan oluşturmuştur. Rusya'nın lehindeki en güçlü argüman ve en önemli hukuki mesele, davet üzerine müdahale kavramı ile gündeme gelmektedir. Bu meşrulaştırma stratejisinin arka planı şudur: Rusya Federasyonu ilk olarak 1 Mart 2014 tarihinde zamanın yeni Kırım Başbakanı Aksyonov tarafından yapılan ve Rusya'dan "Kırım Özerk Cumhuriyeti topraklarında barış ve sükunetin sağlanmasına destek vermesini" (vesti.ru, 28 Eylül 2022) talep eden bir davete başvurmuştur. Ancak Rusya, sadece yerel yönetimin davetine güvenmekle kalmamış, aynı zamanda Başkan Putin'in "Ukrayna'nın görevdeki ve/veya meşru Cumhurbaşkanı Yanukoviç'ten gelen ve Ukrayna vatandaşlarının hayatlarını, özgürlüklerini ve sağlıklarını korumak için Silahlı Kuvvetleri kullanmamızı isteyen doğrudan bir çağrıya" (Putin, 2014) atıfta bulunmuştur. Yanukoviç, yönetimine karşı birkaç hafta süren gösteriler sonrası, Ukrayna Parlamentosu tarafından 22 Şubat 2014'te görevden alınmıştır. Rusya, Yanukoviç'in görevden alınmasının anayasaya aykırı olduğu konusunda ısrar ettiğinden kendisinin Ukrayna'nın meşru temsilcisi olarak kaldığı sonucuna varmıştır (Marxen, 2016). Rus liderler ve medya genellikle Yanukoviç'in devrilmesini faşist bir darbe olarak nitelendirmiş ve etnik Rusları Ukraynalı faşistlerden koruyarak ve Karadeniz ana deniz üssünün kontrolünü kaybetmesini ve NATO'nun kontrolüne girmesini önlemek için Rus ulusal çıkarlarıyla ayrılıkçılığa ve Kırım'ın ilhakına verilen desteği haklı çıkarmaya çalışmıştır (Katchanovski, 2015). Rusya Federasyonu, Yanukoviç görevden alındıktan ve Rusya topraklarında sürgüne kaçtıktan sonra bile Ukrayna'nın meşru Cumhurbaşkanı olarak tanıyan birkaç ülkeden biri olmuştur.

Yanukoviç'in çağrısının yerini hızla başka bir hukuki argümana bıraktığını belirtmek önemlidir. Bu süreçte, Mart ortasından itibaren Rusya, Kırım ve Sivastopol

Cumhuriyeti'nin onayına dayanmayı tercih etmiştir. Bu tercih, Rus yetkililerin kendi argümanlarının gücüne olan güvensizliklerini göstermekte ve uluslararası hukuka müdahale argümanı ile ilgili daha fazla itiraz olasılığını artırmaktadır. Bununla birlikte, açıkça iddia etmek aşırı olabilir; uluslararası hukukun, davet yoluyla müdahale argümanına daha fazla yönelme şansı artmış olabilir. Ancak, bir sorun hala çözüme kavuşmamış durumdadır. Bir devlet, askeri müdahalesini, bağımsızlığını kazanması büyük ölçüde tartışmalı olan ayrılıkçı bir oluşumun hükümeti tarafından yapılan bir davete dayandırabilir mi? Bu durum, uluslararası hukukun açık bir çerçevesi içinde değerlendirilmeli ve bu tür durumların uluslararası toplum tarafından kabul edilebilirlik derecesi yeniden ele alınmalıdır. Başka bir deyişle, Rusya'nın yeni Kırım makamlarının rızasını talep etmesini nasıl değerlendirebiliriz? Bu sorular, kriz sürecinde özellikle vurgulanan *ex injuria jus non oritur* ilkesiyle sıkı bir şekilde ilişkilidir. (Corten, 2015).

"*Ex injuria jus non oritur*", uluslararası hukukun bazı ciddi ihlallerine, özellikle de askeri müdahalelere tepki olarak sıkça kullanılır. Örnek olarak Japonya'nın Mançurya'yı işgali, Güney Afrika'nın Namibya'yı işgali verilebilir. Bu vakalarda diğer devletler, uluslararası hukuk ihlalinin sonuçlarını tanımamıştır. Bu tür durumlarda, diğer devletler uluslararası hukuk ihlallerinin sonuçlarını tanımama eğiliminde olabilir. '*Ex injuria jus non oritur*' ilkesi, haksız veya hukuksuz eylemlerin, özellikle askeri işgallerin veya benzeri durumların hukuki meşruiyetini sorgular. Dolayısıyla, bu tür eylemlerin uluslararası hukuk açısından meşruiyeti sorgulanır ve diğer devletler tarafından tanınmama eğilimi gösterebilir. UAD, Kosova danışma görüşünde bu uygulamanın bir kısmını hatırlatmıştır. Mahkeme ilk olarak, bağımsızlık ilanının genel uluslararası hukuka uygunluğunu belirlemeye çabalamıştır. Mahkeme, 18., 19. ve 20. yüzyılın başlarındaki devlet uygulamalarının "uluslararası hukukun bağımsızlık ilanlarını yasaklamadığı sonucuna açıkça işaret ettiğini" kaydetmiştir. Mahkeme özellikle, "toprak bütünlüğü ilkesinin Devletler arası ilişkiler alanıyla sınırlı olduğu" sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca, diğer bağımsızlık ilanlarını kınamak amacıyla alınan Güvenlik Konseyi kararlarından bağımsızlık ilanlarına genel bir yasak getirilemeyeceğini belirtmiştir. Zira bu ilanların, hukuka aykırı bir güç kullanımı veya *jus cogens* normlarının ihlali bağlamında gerçekleştirildiğine dair bir tespit bulunmamıştır. Dolayısıyla, Mahkeme Kosova'nın bağımsızlık ilanının genel uluslararası hukuku ihlal etmediği sonucuna ulaşmıştır (ICJ, 25 Kasım 2023).

Rusya ise sadece müdahalesinin gerçekliğine (çatışmaların çoğunun Kırimlilerden oluşan 'meşru müdafaa' birliklerinden kaynaklandığını savunarak sahadaki askeri etkisini en aza indirdiği için) veya hukuka aykırılığına (daha önce de belirtildiği gibi Devlet Başkanı Yanukoviç'in davetine atıfta bulunarak) itiraz etmiştir. Zararın olmadığı bir durumda ex injuria jus non oritur uygulama alanı bulmaz. Rusya, Ukrayna senaryosunu UAD tarafından anlaşıldığı şekliyle Kosova emsaline benzetmektedir. Bu durum, ne ayrılmanın ne de diğer uluslar tarafından potansiyel olarak tanınmanın uluslararası hukuk kapsamında açıkça onaylanmadığı ya da yasaklanmadığı bir tarafsızlık durumunu andırmaktadır. Aynı perspektiften bakıldığında, Kırim Cumhuriyeti'nin bağımsızlık ilanında UAD'nin Kosova tavsiye kararına resmen atıfta bulunduğu görülmektedir. BM, UAD'nin 22 Temmuz 2010 tarihinde Kosova'nın statüsünü teyit etmesini göz önünde bulundurarak, ülkenin bir bölümünün tek taraflı bağımsızlık ilanının herhangi bir uluslararası normu ihlal etmediğini belirtmiştir. Ancak bu durum, ex injuria jus non oritur'un uluslararası hukukta temel bir ilke olmaya devam ettiği gerçeğini ortadan kaldırmamaktadır (Corten, 2015). Bu ilkenin Ukrayna'daki duruma uygulanabilirliğinin altını çizen Genel Kurul kararı lehinde başka nedenlerle oy kullanmayan diğer devletler de göz önüne alındığında, bu ilkenin varlığına ilişkin herhangi bir itiraz bulunamaz. Aksine, bazı devletler, Şubat ayında krizi başlatan darbeye Batılı devletlerin müdahalesini kınamayı ihmal ettiği için karar metninin dengesiz olduğunu düşünmüştür (Corten, 2015). Kırim bağlamında, Rus birliklerinin ayrılma yönündeki adımları kolaylaştıran kritik desteği olmasaydı bağımsızlık ilanı gerçekleşemezdi. Rusya yanlısı güçlerin Ukrayna güçlerini tecrit ederek ve kamu altyapısını ele geçirerek uyguladığı etkin kontrol, bağımsızlık ilanının temelini oluşturan referandumu mümkün kılmıştır. Sonuç olarak, deklarasyonun güç kullanımına dayanmadığını iddia etmek zordur. UAD'nin tavsiye kararında belirtilen kriterler çerçevesinde değerlendirildiğinde, bu güç kullanımının yasallığı sorgulanır hale gelmektedir (Marxsen, 14 Ekim 2023).

İncelenmekte olan bir diğer husus da Kırim'ın uluslararası hukuka uygun olarak ayrılma hakkına sahip olup olmadığının belirlenmesidir. Ukrayna Anayasası'nın 108. maddesi, Cumhurbaşkanı'nın vatana ihanet ya da işlediği başka bir suç nedeniyle görevden alınması durumunda yetkilerinin sona ereceğini öngörmektedir. Azil prosedürü 111. maddede daha ayrıntılı olarak açıklanmıştır ve diğerlerinin yanı sıra şunları gerektirmektedir: birincisi, parlamentonun anayasal üyelerinin çoğunluğunun azil

prosedürünü başlatması; ikincisi, bir soruşturma komisyonunun kurulması; üçüncüsü, parlamentonun soruşturma sonuçlarını değerlendirmesi; dördüncüsü, anayasal üyelerin çoğunluğunun üçte ikisinin Cumhurbaşkanı aleyhine suçlamada bulunmak için delillere dayanarak oy kullanması ve son olarak, azil kararının Ukrayna Anayasa Mahkemesi tarafından onaylandıktan sonra anayasal üyelerin dörtte üçü tarafından alınması gerekmektedir (Marxsen, 2015, 375). Gerçekten de Yanukoviç'in görevden alınmasını çevreleyen olaylar farklı gelişmiştir. Yanukoviç'in görevden alınması kararı parlamentodaki 328 üyenin tamamının mutabakatıyla alınmış olsa da, anayasal meclis 450 üyeden oluştuğu için gerekli dörtte üç çoğunluk sağlanamamıştır. Sadece yüzde 73'ü Yanukoviç'in görevden alınması yönünde oy kullanmıştır. Dolayısıyla Yanukoviç'in görevden alınması Ukrayna anayasasına aykırı olmuştur. Bununla birlikte, Yanukoviç ülkeden kaçmış ve yönetim, özellikle de ordu ve polis güçleri yeni hükümeti desteklediklerini açıkladıkları için iktidar konumunu koruyamamıştır. Ukrayna anayasa hukuku açısından Yanukoviç hala görevde olduğu için asıl önemli soru, uluslararası hukuk uyarınca Rusya'yı müdahaleye davet etme hakkına sahip olup olmadığıdır (Marxen, 2015, 375).

'Davetli müdahale' terimi tipik olarak yabancı askeri güçlerin ilgili devletin hükümeti tarafından onaylanan bir iç silahlı çatışmaya dahil olmasını ifade eder. Bu müdahale, yabancı birliklerin doğrudan muharebesinden, kuvvet projeksiyonu gibi faaliyetlere veya kritik yerlerin korunması gibi diğer aktif askeri yardım biçimlerine kadar çeşitli angajman düzeylerini kapsayabilir (Nolte, 2010). Ayrıca, 1996 tarihli Ukrayna Anayasası'nın 85. maddesi uyarınca, "diğer devletlerin silahlı kuvvetleri birliklerinin Ukrayna topraklarına kabul edilmesine ilişkin kararları onaylama" yetkisi Cumhurbaşkanı'na değil, Ukrayna Parlamentosuna aittir. BM Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun Devletlerin Sorumluluğuna ilişkin Taslak Maddelere ilişkin yorumuna göre, rızanın meşruiyeti çeşitli faktörlere bağlıdır. Bunlar arasında rıza gösteren kişi veya kuruluşun devlet adına bunu yapmaya usulüne uygun olarak yetkili olup olmadığının belirlenmesi de yer almaktadır. Eğer böyle bir yetki yoksa, böyle bir yetkinin yokluğunun eylemi gerçekleştiren devlet tarafından bilinip bilinmediğinin ya da makul bir şekilde bilinmesi gerekip gerekmediğinin incelenmesini içerir (UN ILCYB, 1980).

Rıza için bu koşullar yerine getirildiğinde, hukuki sonuç, müdahale eden devletin rıza gösteren devlet tarafından belirlenen sınırlara ve zaman çerçevesine bağlı kalması

koşuluyla, müdahalenin doğasında var olan yanlışlığın geçersiz kılınmasını içerir. Çok sayıda yazar ise Rusya'nın müdahalesinin yasal dayanağı olarak bu daveti reddetmiştir. Temelde üç argüman gündeme getirilmiştir. İlk olarak, bazıları Rusya'nın “yasa ve düzeni yeniden sağlama” niyetinde olmadığını, bunun yerine Kırım'ın Ukrayna'dan hızlandırılmış bir şekilde ayrılmasını teşvik etmeye, dolayısıyla davetin kapsamını aşmaya ve esasen onu kötüye kullanmaya odaklandığına dikkat çekmiştir. Diğerleri, Yanukoviç'in bir müdahale için yasal bir temel olarak davetini reddetmiş, çünkü hükümeti artık uluslararası olarak tanınmazken, geçici yönetim daha fazla uluslararası destek almıştır. Nihayetinde Yanukoviç Ukrayna'dan kaçarak durum üzerindeki etkin kontrolünü kaybetmiştir. Yanukoviç'in devrilmesi sadece bir ön olay gibi görünmüyordu; daha ziyade, özellikle hem polis hem de askeri güçlerin desteğini çekmesiyle belirginleşen daha geniş bir iç destek kaybını yansıtıyordu. (Marxen, 2014, 5).

Özetle, tartışmalı bir otorite tarafından yapılan bir davet, ülkeye dışarıdan askeri müdahaleyi haklı çıkarmak için yeterli görülmemektedir. Benzer bir sonuç, 1991 yılında dönemin Haiti Devlet Başkanı Jean-Bertrand Aristide'nin askeri bir cunta tarafından devrilmesi gibi daha yakın tarihli örneklerden de çıkarılabilir. Devrik cumhurbaşkanı, görevden alınmasının ardından otoritesini yeniden kazanmak için derhal dış yardım arayışına girmiştir (Fox, 1 Kasım 2023). Genel Kurul'un cuntanın istifası çağrısına rağmen, Güvenlik Konseyi devletlere seçilmiş cumhurbaşkanını yeniden göreve getirmek için güç kullanma yetkisi veren bir kararı kabul edene kadar senaryo değişmemiştir. Sonuç olarak, meşru ancak aciz bir liderin rızasının, Güvenlik Konseyi'nden açık bir yetki almadan dış askeri müdahale için yeterli bir gerekçe olarak görülmediği ortaya çıkmıştır. Kırım krizi sırasında Putin, revizyonist bir duruşla da olsa, kendi kaderini tayin ve toprak bütünlüğünün karmaşık etkileşimini ustalıkla yönlendiren hukuki bir argüman sunmuştur. Putin'in stratejisi dengeyi etkili bir şekilde kendi kaderini tayin etme yönünde değiştirerek uluslararası sınırları daha gözenekli hale getirdi ve uluslararası sistemin güvenilirliğini zayıflatmıştır. Birinci ilkeye, toprak elde etmek için güç kullanma yasağına ilişkin olarak Putin, Rus Silahlı Kuvvetlerinin Kırım'a asla girmediğini ve uluslararası anlaşma uyarınca orada olduklarını iddia ederek stratejik inkarı benimsemiştir. Kırım'daki kimliği belirsiz güçlerin eylemlerinin, dünya çapında yayınlanan resimlerinde Rusya Federasyonunun eylemleri olduğu çok belirgin olsa da Putin bunu reddetmiştir (Burke – White, 2014, 67-68).

Putin, kendi kaderini tayin hakkının yasal ilkesine başvurarak “Kırım Yüksek Konseyinin, ulusların kendi kaderini tayin hakkından bahseden BM Sözleşmesine atıfta bulunduğunu belirtmiştir. Kendi kaderini tayin hakkı argümanını geliştirirken, Kırım’da yaşayanların ayrı ve farklı bir halk oluşturduğunu ve Kırım Yarımadasının toplam nüfusunun 2,2 milyon olduğunu ağırlıklı olarak Rusya’yı ana dilleri olarak kabul eden yaklaşık 1,5 milyonun Rus, 350.000’inin Ukraynalı olduğunu ve yaklaşık 290-300.000 Kırım Tatarının Rusya’ya meyilli olduğunu savunmuştur (Burke – White, 2014, 69). Ayrıca aralarında Rus vatandaşlarının da bulunduğu bu etnik Rusların, uluslararası hukukta kendi kaderini tayin hakkını tetikleyen türden sistematik bir baskıya maruz kaldıklarını iddia ederek Ukrayna hükümetinin üyelerine seslenmiştir. Ukraynalı yetkililer tarafından Kırım halkına yönelik ciddi insan hakları ihlalleri ya da sistematik ayrımcı uygulamalara işaret eden belgelenmiş hiçbir kanıt bulunmamaktadır (OHCHR, 20 Mayıs 2023).

Kendi kaderini tayin ilkesi, doğası gereği bir devlete, doğrudan ya da hükümet dışı kuruluşlar aracılığıyla, başka bir egemen devletin topraklarına müdahale etme hakkı vermez (Kirchner, 2014). Uluslararası hukukta kendi kaderini tayin hakkı, genelleştirildiğinde sahip olabileceği istikrarsızlaştırıcı etkilerinden dolayı sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla, BM Genel Kurulu’na göre, kendi kaderini tayin ilkesi, bağımsız devletlerin toprak bütünlüğünü veya siyasi özerkliğini parçalayabilecek veya zayıflatabilecek herhangi bir eylemin yasaklanması ve aynı zamanda halkların eşit hakları ve kendi kaderini tayin ilkesinin desteklenmesi ile hassas bir denge gerektirmektedir (Burke – White, 2014, 70). Dolayısıyla BM Genel Kurulu’nun kararlarına göre başka bir ülkeye katılma ilgili bilgi paylaşımının yapıldığı demokratik bir süreç sonucunda gerçekleşmeli ve referandumda halk özgürce ve kendi kararları neticesinde oy kullanmalıdır (UNDL, 3 Mart 2023).

Kırım örneğinde Rusya, Güney Osetya ve Abhazya’nın Gürcistan’da olduğu gibi kapsamlı bir kendi kaderini tayin anlayışını desteklemekte ve bu bölgelerin sözde telafi edici ayrılma hakkına sahip olduğunu iddia etmektedir. Bu çerçevede Kiev’in askeri eylemi, BM Genel Kurulu’nun 2625 (XXV) sayılı kararında belirtildiği üzere mevcut uluslararası hukuku ihlal etmektedir. Karara göre, "Her Devlet, bu ilkenin detaylandırılmasında yukarıda atıfta bulunulan halkları kendi kaderlerini tayin etme, özgürlük ve bağımsızlık haklarından mahrum bırakacak her türlü zorlayıcı eylemden kaçınmakla yükümlüdür."

Bununla birlikte, bu durum jus contra bellum'un otomatik olarak uygulanması anlamına gelmemektedir. Halklara kendi kaderlerini tayin hakkı ile birlikte sömürgeci bir 'saldırana' karşı meşru müdafaa hakkı tanınmasını öngören teklifler BM bünyesinde sürekli olarak reddedilmiştir. Bu nedenle, hiçbir yabancı devlet, bir halkın self-determinasyon hakkını ihlal ettiği iddia edilen bir devlete karşı askeri harekate girişmek için kolektif meşru müdafaaya başvuramaz. Rusya'nın Kırım'daki askeri müdahalesini haklı göstermek için kolektif meşru müdafaaya başvurmadığı belirtilmelidir. Rusya'nın hareket tarzı, yeni kurulan Kırım devletinin hükümeti tarafından yapılan davete dayanmaktadır. Moskova, Kiev ile ayrılıkçı grup arasındaki çatışmada harici bir askeri hareketin yasal olarak kabul edilebilir olduğunu iddia etmemiştir. Yalnızca yeni bir devletin, düzeni yeniden tesis etmek için yabancı bir devletten yasal olarak yardım isteyebileceğini savunmuştur. Rus hukuk mantığı, bazı yönleri belirsiz olsa da, Şart'ın 2(4) ve 51. maddelerinin geniş bir yorumuna indirgenemez (Corten, 2015).

Parlamentonun Şubat 2014'ün sonunda, Rus Birlik partisinin ayrılıkçı yanlısı lideri Aksyonov'u Kırım özerkliğinin yeni Başbakanı olarak seçmesinin ardından Kırım Özerklik Meclisi ve Sivastopol belediye meclisi tek taraflı olarak Ukrayna'dan bağımsızlıklarını ilan ederek bu konuda referanduma gitmiştir. Referanduma ilişkin dikkat çeken noktalardan biri referandumda yöneltilen sorulardan kaynaklanmıştır. Sorular, Kırım'ın ya Rusya'ya bağlanmasını veya 1992 Anayasası hükümlerine dönüşü sağlayacak şekilde sorulmuştur. Buna göre mevcut statükonun devamı yok sayılmış ve Kırım'ın Ukrayna ile mevcut olan bağlarının koparılması hedeflenmiştir (Taşdemir – Özer, 2015, 55). Referandumda sorulan sorular şu şekilde kararlaştırılmıştır:

1. Rusya'ya bağlanmaya razı mısınız?
2. 1992 yılı Kırım Anayasasının yeniden yürürlüğe girmesi ve Kırım'ın Ukrayna'nın bir parçası olmasına razı mısınız?

Kırım vatandaşları 16 Mart'ta alelacele düzenlenmiş ve son derece kusurlu bir referandumla Rusya'dan ayrılmak ve Rusya'ya katılmak için oy kullandılar. Yüzde 97 oranında ayrılma lehine çıktığı iddia edilen sonuçlar, diğer hususların yanı sıra, binlerce silahlı Rus askeri ve milisinin varlığı nedeniyle pek çokları için sürpriz olmamıştır (Simpson, 2 Mart 2023). Yine de oylamanın ardından Rusya parlamentosunun üst kanadının başkanı Valentina Matviyenko süreci uluslararası insan hakları dilini kullanarak savundu: "[Referandum] düzenlemeye karar vermek Kırım'ın meşru olarak

seçilmiş parlamentosunun egemenlik hakkıdır... halkın kendi kaderini tayin etme hakkıdır.” (Simpson, 2023) demiştir. 17 Mart'ta Putin, Kırım halkının açık iradesine atıfta bulunarak Kırım'ı "egemen ve bağımsız bir devlet" olarak tanıyan bir kararname yayınlamıştır (The Moscow Times, 1 Mart 2014). Kısa bir süre sonra Rus birlikleri Ukrayna'nın Sivastopol'daki donanma karargahının kontrolünü ele geçirerek Rus bayrağını göndere çekmiştir. Üç gün sonra Rus Duma'sı 455'e karşı 1 oyla ezici bir çoğunlukla Kırım'ı Rusya Federasyonu'na entegre eden bir anlaşma lehinde oy kullanmıştır. Bunu takiben 21 Mart'ta Rusya Federasyon Konseyi 155'e karşı 0 oyla anlaşmayı onaylamıştır. O günün ilerleyen saatlerinde Putin, anlaşmayı kanun haline getirerek, Kırım'ı Rusya açısından resmi olarak Rusya'nın bir parçası haline getirmiştir (Gardiner vd., 2014).

Kırım'ın Rusya'ya bağlanmasına ilişkin bir referandum düzenlenmesi Ukrayna anayasasına göre yasadışı kabul edilmiştir. Anayasa'nın 2. maddesi Ukrayna'yı açıkça üniter bir devlet olarak ilan etmekte ve mevcut sınırları dahilinde topraklarının bölünmezliğini ve dokunulmazlığını vurgulamaktadır (Marxsen, 2015, 380). Ukrayna Anayasası'nın 134. maddesinde ise : "Kırım Otonom bir Cumhuriyettir, Ukrayna'nın ayrılmaz bir parçasıdır. Yetki sınırlarında olan konular üzerinde Ukrayna Anayasası'nın belirlediği sınırlar içerisinde kararlar alabilir." (CCU, 28 Haziran 1996) denilmiştir. Ukrayna Anayasası, Ukrayna topraklarında yapılacak herhangi bir değişikliğin tüm Ukrayna nüfusunu kapsayan ülke çapında bir referandum gerektirdiğini açıkça belirtmektedir.

Ukrayna hükümeti, medyası ve birçok Batılı meslektaşısı ile birlikte, Kırım'daki ayrılıkçılığı halkın sınırlı desteğine sahip olarak tasvir etmiştir. Referandumu hem yasadışı hem de sahte olarak nitelendirdiler. Başta Kırım Tatar Milli Meclisi olmak üzere önde gelen Kırım Tatar örgütleri Kırım'ın ayrılmasına ve ardından ilhak edilmesine şiddetle karşı çıkarak 16 Mart'taki referandumu boykot etmiştir. Kırım'a Kiev'den nispeten daha az özerklik tanıyan mevcut statükonun uygulanabilir bir seçenek olarak görülmemesi, muhtemelen Kırım Tatarlarının oylama sürecine katılmayı reddetmesine katkıda bulunmuştur (Sneider, 14 Mart 2014). Kırım ve Sivastopol'un resmen Rusya Federasyonu'na katıldığı referandumun ardından hızla harekete geçilmesine rağmen, yeni Ukrayna hükümeti, ABD, çeşitli Batılı hükümetler ve BM üyelerinin çoğunluğu,

uluslararası hukukun ihlal edildiği gerekçesiyle Kırım'ın tek tarafı olarak ayrılmasını ve ilhak edilmesini reddetmiştir (Katchanovski, 2015, 86).

Kırım'ın Ukrayna'ya katılımı, Rusya'nın sadece sıkı idari ve lojistik planlamasını değil, aynı zamanda bu ülkenin güçlü askeri desteğini de göstermiştir. 7-23 Şubat 2014 tarihleri arasında düzenlenen Soçi Kış Olimpiyat Oyunlarının tamamlanmasından kısa bir süre sonra Ukrayna'nın doğusunda ve Kırım'da huzursuzluk patlak vermiştir. Başlangıçta lojistik ve maddi yardım sağlanmış, bunu paramiliter güçlerin konuşlandırılması izlemiştir. Bu birlikler yüksek düzeyde organizasyon, teçhizat ve askeri disiplin sergileyerek, resmi olarak tanınmadan faaliyet gösterebilirler de, güçlü bir askeri varlığa bağlılıklarını ve kökenlerini ima ediyorlardı. Sonunda, özellikle Kırım'da, Rusya'nın desteğini ve bu eylemlere doğrudan katılımını maskeleyen her türlü çabadan vazgeçilmiştir. Kırım'daki Rus üslerinde konuşlu birlikler ayrılıkçı çabaları aktif olarak desteklemiş, Ukrayna askeri tesislerini kuşatmış ve Ukraynalı askerleri Kırım'ı boşaltmaya zorlamıştır. Sonuç olarak, Rus hükümetinin, özellikle de Devlet Başkanı Vladimir Putin'in söyleminde gözle görülür bir ton ve duruş değişikliği yaşanmıştır. Putin ilk açıklamalarında bu çatışmaya herhangi bir Rus katılımını şiddetle reddederken, daha sonra müdahale için gerekçeler sunmaya odaklanmış, böylece dolaylı olarak olayın meydana geldiğini kabul etmiştir (Hilpold, 2015). 17 Nisan 2014'deki televizyonda canlı olarak verilen yayında yaptığı konuşmada Putin, Rusya'nın Kırım'ı zorla ilhak etmediğini, özel silahlı grupların ve Silahlı Kuvvetlerin yardımıyla, yalnızca Kırım ve Sivastopol'de yaşayan insanların özgür iradesi için çalıştıklarını belirtmiştir (Kremlin.ru, 17 Nisan 2022).

Uluslararası hukuka göre Rusya'nın Rus vatandaşlarını kurtarmaya yönelik bir müdahalede bulunma ya da Yanukoviç'in daveti üzerine Kırım'a müdahale etme yetkisi yoktu. Referandumdan sonra bile Kırım, Rus birliklerini davet edebilecek bağımsız bir devlet statüsü kazanmamış, dolayısıyla Rusya'ya katılım için bağlayıcı bir uluslararası anlaşma yapma yetkisinden yoksun kalmıştır. Sonuç olarak, uluslararası hukuk perspektifinden bakıldığında, mevcut fiili koşullar ne olursa olsun Kırım Ukrayna'nın bir parçası olmaya devam etmektedir. Kırım devlet statüsü kazanmadığından, Rusya ile herhangi bir resmi antlaşma düzenlemesi yapmamıştır ve bu da katılımını uluslararası hukuk kapsamında yasal etkiden yoksun kılmaktadır (Marxsen, 2014). Bu görüş BM Genel Kurulu tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

“Bu referandumun hiçbir geçerliliği olmayacağını ve Kırım'ın statüsünde herhangi bir değişiklik yapılmasına temel oluşturamayacağını beyan eder ve tüm Devletlere, uluslararası kuruluşlara ve ihtisas kuruluşlarına, bu referandum temelinde Kırım'ın statüsündeki herhangi bir değişikliği tanımamaya ve bu tür bir değişikliğin tanınması olarak değerlendirilebilecek herhangi bir eylem veya işlemde kaçınmaya çağırır (UNSC, 2014, S/2014/189)”.

Rusya'ya karşı ek uluslararası yaptırımların uygulanması ihtimaline rağmen, Kırım'ın Ukrayna'ya yeniden entegre olması mevcut koşullarda mümkün değildir.

İlhakın ardından Putin, 18 Mart 2014'te Rus parlamentosunun ortak oturumu öncesinde yaptığı zafer konuşmasında, cumhurbaşkanı veya başbakan olarak on dört yıllık görev süresi boyunca ilk kez, Kırım'ı “ilkel Rus toprakları” olarak adlandırarak ve 1991'de SSCB'nin çöküşüyle Rus ulusunun, dünyanın sınırlarla bölünen en büyük etnik grubu olmasa da en büyüklerinden biri haline gelmesinden şikayet ederek dış politika hamlelerini açıklamak ve haklı çıkarmak için etnik milliyetçi terimler kullanmıştır (Marten, 2015). Daha sonra Rus askeri desteği, Ukrayna'nın doğusundaki Donetsk ve Lugansk vilayetlerinde bulunan ve genellikle Donbas ya da Donetsk Havzası olarak adlandırılan bölgedeki ayrılıkçı gruplara da verilmiştir. Bunlar, Kırım'ın aksine, tablo 2'de görüleceği üzere geçmişten günümüze Kırım'ın etnik yapısı zaman içinde önemli değişikliklere uğramıştır. Aşağıdaki tablo, Kırım'ın Rusya tarafından işgalinden itibaren Kırım'da çoğunluğu oluşturan üç farklı grubun nüfus oranlarını, zaman içindeki değişiklikleri ve kırılma noktalarını göstermesi açısından önemli bir veri oluşturmaktadır. Bu değişiklikler, tarihsel, siyasi ve demografik faktörlerden etkilenmiştir. 2001'de, son nüfus sayımı yapıldığında Ukrayna'nın verilerine göre Kırım'ın nüfusunun yüzde 58,3'ünü (1.180.400) Ruslar oluşturmaktadır) anadili Rusça olan kişiler çoğunlukta olsa da (Luhansk-%39, Donetsk-%38,2) etnik Rusların nüfusun çoğunluğunu değil, yalnızca baskın bir azınlığın oluşturduğu bölgelerdi. Ancak 2001 nüfus sayımı verilerine göre Ukrayna, sınırları içerisinde 130'dan fazla milliyet ve etnik grubu kapsayan çok uluslu bir devlettir (SSCU, 22 Eylül 2023).

	1897	1921	1939	1979	1989	2001
Ruslar	274,724	370,888	558,481 (%49.6)	1,460,980 (%68,4)	1,629,542 (%67,0)	1,180,400 (%58.5)
Ukraynalılar	(%45.3)	(%51.5)	154,123 (%13.7)	547,336 (%25,6)	625,919 (%25,8)	492,200 (%24,4)
Kırım Tatarları	186,212 (%34.1)	184,568 (%25.9)	218,879 (%19.4)	5,422 (%0,3)	38,365 (%1,6)	243,400 (%12,1)

Tablo 2: Kırım Nüfusunun Etnik Yapısındaki Değişiklikler

Kaynak: Sasse, Gwendolyn. *The Crimea Question: Identity, Transition and Conflict*. Cambridge: Harvard University Press. 2007.

Ülkenin geneline bakıldığında öne çıkan iki grup öne çıkmaktadır. Ukraynalılar toplam nüfus dağılımının yaklaşık %77,8'ini oluşturarak en büyük kesimi temsil ederken, Ruslar yaklaşık %17,3 ile önemli bir kesimi oluşturmaktadır (Kurt, 2020). Putin Donbas'ta Kiev'den daha fazla özerklik isteyen Rusça konuşanların siyasi haklarını korumaktan bahsederken, uzmanlar Putin'in asıl amacının (Güney Osetya, Abhazya, Transdniester ve Nagorgno-Karabağ'da olduğu gibi) başka bir "dondurulmuş çatışma" meydana getirmek ve muhtemelen NATO'nun Ukrayna'yı içine almasını asla hoş karşılamayacağını garanti altına almak olduğunu düşünmeye başlamıştır (Marten, 2015, 190). Putin söylemini bir kez daha değiştirerek doğudaki çatışmayı, yerel özerkliğin güvence altına alınması ve Donbas bölgesinde Rusça konuşanların korunması gibi Minsk anlaşmalarında belirtilen kaygıların giderilmesine odaklanan bir Ukrayna iç savaşı olarak görmekten uzaklaştırmıştır. Bunun yerine, NATO'nun Ukrayna ordusunu Ukrayna halkının çıkarlarını baltalamayı ve Rusya'nın egemenliği ve güvenliğine tehdit oluşturmayı amaçlayan bir "yabancı lejyon" olarak kullanma çabasını temsil ettiğini ileri sürmüştür (Marten, 2015, 191).

Rusya, geleneksel olarak ayrılma hakkına karşı çıksa da, yine de ayrılma argümanını Kosova davasına dayandırmış ve bunu ilgili bir emsal olarak oluşturmaya çalışmıştır. Putin, Kırım referandumunun ardından halka hitaben yaptığı konuşmada;

“ABD ve Batı Avrupa'dan Kosova'nın özel bir durum olduğunu duymaya devam ediyoruz. Akranlarımızın gözünde onu farklı kılan nedir? Görünüşe göre Kosova çatışmasının çok sayıda insan kaybına yol açtığı düşüncesi. Ancak bu geçerli bir

hukuki argüman mı? Uluslararası Mahkeme'nin kararı bu konuya değinmiyor. Bu sadece bir çifte standardı temsil etmiyor; aynı zamanda şaşırtıcı, ilkel ve umursamaz bir kinizmi de sergiliyor. Aynı şeyi bugün beyaz, yarın siyah olarak adlandırarak, her şeyi kendi çıkarlarına uygun hale getirmeye bu kadar kabaca çalışmamalıdır. Bu mantığa göre her çatışmanın insan kayıplarına yol açtığından emin olmalıyız.”(Kremlin.ru, 1 Mayıs 2022) demiştir.

Bunun üzerine, Batılı devletlerin Kosova ile ilgili olarak kendi kaderini tayin etme kavramını genişletme stratejisinin tehlikeli olacağı, çünkü uluslararası hukukun yapısı diğer devletler tarafından daha fazla genişlemeye karşı hiçbir koruma sağlamadığı, aksine yalnızca kendi kaderini tayin etme arzusunu tetikleyeceği yorumları yapılmıştır.

Öte yandan, Rusya ve Ukrayna arasındaki toprak bütünlüğü ve kuvvet kullanımının yasaklanması ile ilgili yükümlülükler, bir dizi ikili ve çok taraflı anlaşmada yer almaktadır. 1 Mart 2014 tarihinde Rusya Federasyonu Federal Meclisi Federasyon Konseyi, Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Ukrayna topraklarında Rus silahlı kuvvetlerinden oluşan "sınırlı bir askeri birlik" konuşlandırma talebini oybirliğiyle kabul etmiştir. Bu karar, BM Şartı'nın "tüm üyeler... herhangi bir devletin toprak bütünlüğüne karşı... güç kullanma tehdidinden veya kullanımından kaçınacaktır" hükmünü içeren 2(4) maddesini açıkça ihlal ederek alınmıştır (Bebler, 2015, 44). Ayrıca, BM Genel Kurulu tarafından onaylanan ve tehdit veya güç kullanma yoluyla toprak kazanımını açıkça yasadışı ilan eden "Uluslararası Hukuk İlkeleri Bildirgesi" ne (1970) de aykırıdır. Aynı durum AGİK Helsinki Nihai Senedi (1975) 1-5'te yer alan ilkeler aynı zamanda "Rusya Federasyonu ve Ukrayna Arasında Dostluk ve İşbirliği Antlaşması" (1997) ile diğer bazı ikili ve çok taraflı devletlerarası antlaşma ve anlaşmaları da kapsamaktadır. Bu belgeler Ukrayna'nın egemenliğini ve toprak bütünlüğünü destekleyen teyit ve güvenceler olarak hizmet etmektedir (Bebler, 2015, 44). Aynı zamanda Rusya Federasyonu, Budapeşte Memorandumu (1994) uyarınca askeri olarak nükleer silahlardan arındırılmış bir devlet haline gelmesinin ardından Ukrayna ve Ukrayna'nın toprak bütünlüğünün garantörleri olan diğer devletlerle önceden istişarelerde bulunmayı reddetmiştir. 1994 Budapeşte Muhtırası, Ukrayna'nın Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması'na nükleer silahsız bir devlet olarak katılması için güvenlik güvencesi sağlamak için imzalanmıştır. ABD, Birleşik Krallık ve Rusya, Sovyet nükleer silahlarından vazgeçtikleri için "Ukrayna'nın Bağımsızlığına ve Egemenliğine ve mevcut sınırlarına saygı göstermeyi" taahhüt etmiş ve her iki devlet arasındaki sınırların dokunulmazlığını yeniden teyit

etmiştir (Treaties UN, 25 Nisan 2022). Anlaşmayı imzalayan üç nükleer silah sahibi ülke, Ukrayna'ya yönelik bir saldırı durumunda Güvenlik Konseyi bünyesinde derhal harekete geçerek yardım teklifinde bulunmayı taahhüt etmiştir (Marxsen, 2014, 368).

Rusya ve Ukrayna arasındaki yasal yükümlülükler için bir diğer ilgili anlaşma, her iki devletin de 1997'de üzerinde anlaşmaya vardığı Karadeniz Filo Kuvvetleri Statüsü Anlaşması'dır (SOFA). 1994 yılında Karadeniz filosunu (gemilerin %80'ini Rusya, kalan %20'sini Ukrayna alıyor) bölmeyi kabul ettikten sonra, Ukrayna, Kırım deniz tesislerini Rusya'ya yirmi yıllığına kiralamayı kabul etmiştir. 2010 yılında Kharkiv Anlaşmaları ile anlaşma 2042 yılına kadar uzatılmıştır. Bu anlaşma kapsamında Rusya, Ukrayna'ya indirimli fiyattan doğal gaz sağlamayı taahhüt etmiştir. Ancak, bu anlaşma, Rusya'nın sadece eski donanma gemilerini benzerleriyle değiştirmesine izin vererek Karadeniz Filosu'nun genişlemesini engelleyen 1997 tarihli kira sözleşmesindeki kısıtlamaları kaldırmadığı için Moskova yenilemeden pek memnun kalmamıştır (Allison, 2008). Dolayısıyla Rusya yeni tip gemiler ya da deniz havacılığı (askeri havacılık gücünün deniz kuvvetleri tarafından uygulanması) ekleyememiştir. Bu kısıtlamalar Mart 2014'te ortadan kaldırılmıştır. Karadeniz Filosu, Rus ordusunun Kırım'da bulunmasına izin vermiş, ancak operasyonları üzerinde anlaşmaya varılan sınırlı bir ölçekte kısıtlamış ve Rus birliklerinin Kırım'da genel olarak bulunmasına izin vermemiştir (Marxsen, 2014, 369). Daha sonra Putin, bu ikili anlaşmaların artık bağlayıcı olmadığını öne sürmüştür.

Rusya'nın Kırım ve Kosova'nın paylaştığı hukuki belirsizlikleri kullanmadaki mahareti, 1945'ten bu yana uluslararası hukukta ve siyasi çerçevelerde yerleşik olan iki çelişkili ilke arasındaki doğal çatışmadan kaynaklanmaktadır. İlk ilke, devletlerin özellikle toprak avantajı elde etmek için birbirlerine karşı güç kullanmalarının yasak olduğunu ileri sürmektedir ki bu ilke BM Şartı'nın 2(4) Maddesinde yer almaktadır. Bu ilke, üye ülkelere herhangi bir devletin toprak bütünlüğüne veya siyasi özerkliğine karşı güç kullanmaktan veya tehdit etmekten kaçınmalarını açıkça emretmektedir. Buna karşılık, ikinci ilke olan kendi kaderini tayin hakkı, sömürge sonrası veya derin baskı altındaki bir halkın gelecekteki yönetimini ve küresel topluluk içindeki statüsünü bağımsız olarak belirleme özgürlüğünü savunur. Bu ilke, insanlığa karşı yaygın suçlar veya soykırım gibi istisnai durumlarda, başka bir devletin toprak bütünlüğüne zarar verse bile, topluluklara siyasi ve hukuki bağımsızlıklarını sürdürme hakkı tanır. Bu ilke köklerini, uluslararası sistemin

hedefi olan ve “halkların eşit haklara ve kendi kaderini tayin etme ilkesine saygı” olarak belirleyen BM Şartında bulmuştur (Burke – White, 2014, 66-67).

2014'teki Kırım krizi, Kırım'ın siyasi statüsü ve Sivastopol'de konuşlu Karadeniz Filosunun kontrolü üzerindeki Sovyet sonrası gerilimlerin aralıklı tırmanışından yalnızca en sonuncusuydu. Bu yasa dışı güç kullanımının, Kırım'ın sözde sonraki statü değişikliğiyle ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Klasik uluslararası hukukta fetih ve ilhak hala toprak ediniminin geçerli türev başlıkları olarak kabul edilirken, modern uluslararası hukukta toprakların zorla satın alınmasının yasak olduğu şüphesizdir. BM Şartı'nın 51. maddesinin meşru müdafaa hükümlerinin geçerli olduğu durumlarda dahi, statü değişikliğinin zoraki gerekçesi olmadığı bilinmektedir (Geiß, 2015). 2. Dünya Savaşı'ndan önce, toprakların güç yoluyla ilhak edilmesi yasağının (özellikle uluslararası teamül hukuku meselesi olarak) tam olarak hangi tarihte gerçekleştiği tartışmalı olmakla birlikte, bugün BM Şartı'nın 2(4) Maddesi ışığında ve Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin (VCLT) 52. Maddesine göre, antlaşmaya dayalı olsun ya da olmasın, zorla toprak kazanımları uluslararası hukuk kapsamında yasadışı ve etkisiz olup, “bir antlaşma, BM Şartı'nda yer alan uluslararası hukuk ilkelerine aykırı olarak kuvvet kullanma tehdidi veya kuvvet kullanma yoluyla sağlanmışsa geçersiz” (VCLT, 1969) kabul edilmiştir. Irak'ın Kuveyt'i ilhakıyla ilgili olarak, Güvenlik Konseyince alınan 662 (1990) sayılı Karar, ilhakın hükümsüz ve geçersiz olduğunu ilan etme konusunda oybirliğiyle mutabakat sağlamıştır. Devletlere ve kuruluşlara ilhakı tanımamaları ve zımnî tanıma anlamına gelebilecek her türlü eylemden kaçınmaları çağrısında bulunmuştur (UNDL, 27 Şubat 2022). Benzer şekilde, İsrail'in Golan Tepeleri'ni ilhakını ele alan Güvenlik Konseyi'nin 497 (1981) sayılı Kararı, "İsrail'in işgal altındaki Suriye'ye ait Golan Tepeleri'nde kendi yasalarını, yargı yetkisini ve yönetimini dayatma kararının hükümsüz ve geçersiz olduğunu ve hiçbir uluslararası hukuki ağırlığı olmadığını" kesin bir dille ifade etmiştir (UNDL, 17 Mart 2023).

Uluslararası hukuk temelinde, bir devletin ilhak edilen bölgesi tümüyle veya kısmen ilhak edilen devletin rızasıyla veya (daha önceden başka bir devletin elinde bulunmayan bir bölgenin durumunda olduğu gibi) uluslararası toplumun genel fikir birliği durumunda geçerli olabilir. Eski devletin rızası, çeşitli biçimlerde ifade edilebilir. Zorlama altında, sessizce (zımnî olarak) veya resmi bir anlaşma ile bu rıza gösterilebilir. Ancak, bu durumlar her zaman bir haklılık veya yasallık sağlamaz. Özellikle zorlama altında verilen

rızalar, gerçek bir isteği yansıtmayabilir ve uluslararası toplum tarafından kabul görmeyebilir. Her iki senaryoda da ilhak edilen bölgede yaşayan halk kendi kaderini tayin hakkını kaybetmektedir. Başlangıçta ilhak, yeni keşfedilen toprakların bağlantısız devletlere tahsis edilmesinin bir yolu olarak görülürken bugün büyük güçlerin küçük ulusların topraklarını kendi jeopolitik alanlarına entegre etmelerini sağlayan çeşitli yöntemlerden birine dönüşmüştür (Şöhret, 2017, 20).

Modern uluslararası hukuka göre, hiçbir koşulda tanınmaması gereken yasaklanmış ilhakı diğer statü değiştirme girişimlerinden ayıran, diğer devletler tarafından tanınabilen veya tanınmayan, önceki yasa dışı güç kullanımına yönelik statü değişikliği girişiminin bağlantı noktasıdır. UAD'nin Kosova'ya ilişkin danışma görüşünde, NATO'nun o dönemde güç kullanmasının hukuka aykırı olduğu düşünülse de, 2008'deki bağımsızlık ilanının 1999'daki olaylarla bağlantısının koptuğunu zımnen öne sürmüştür (Geiß, 2015, 436). UAD, bağlantının tam olarak nasıl kesintiye uğradığını belirtmemiş veya açık bir açıklama yapmamıştır. Kosova'nın tartışmalı ayrılma doktrinine dayanarak gerçekten ayrılma "hakkına" sahip olup olmadığı tartışmalı olmakla birlikte, NATO'nun 1999'daki yasa dışı güç kullanımı ile Kosova'nın 2008'deki bağımsızlık ilanı arasındaki kesinti nedeniyle, devletler Kosova'yı bağımsız bir devlet olarak tanımakta veya tanımayı durdurmakta özgür kabul edilmiştir. 1945'ten bu yana devlet uygulaması, benzersiz Bangladeş örneği dışında, ana devletin iradesine karşı bir bölgesel statü değişikliğinin başarılı olma ihtimalinin düşük olduğunu göstermektedir. Transdinyester, Abhazy, Güney Osetya ve Dağlık Karabağ gibi ayrılıkçı bölgeler önemli süreler boyunca varlıklarını sürdürmüşler ancak uluslararası toplum tarafından asgari düzeyde tanınmışlardır. Ancak Kırım örneğinde, statü değişikliğinin gerçekleştirilme şekli, yani Rusya'nın hukuka aykırı güç kullanımı nedeniyle, tanıma sorunu ortaya bile çıkmamaktadır (Geiß, 2015, 447).

Ayrılıkçı oluşumlardaki kişi ya da kişi gruplarının eylemlerinin, ilgili öznelerin bu eylemleri gerçekleştirirken söz konusu gücün talimatı ya da yönlendirmesi veya kontrolü altında hareket etmeleri halinde bir dış güce atfedilebileceği konusunda geniş bir mutabakat vardır (Talmon, 2009). UAD'nin 1986 yılında geliştirdiği "Nikaragua testi" nedeniyle Ukrayna'ya müdahale konusunda Rusya'ya sorumluluk atfetmenin mümkün olmadığı ileri sürülmüştür. Bilindiği üzere UAD, kontraların ABD tarafından kapsamlı askeri yardım aldığı tartışmasız olmasına rağmen, bu olayda ABD'yi Nikaragua'da

kontralar tarafından işlenen eylemlerden sorumlu tutmayı reddetmiştir. UAD'ye göre "Birleşik Devletler'in kontraların finansmanına, örgütlenmesine, eğitimine, tedarikine ve teçhizatına katılımı, baskın veya belirleyici olsa bile [...] ve planlaması" böyle bir atıf için yeterli değildir (ICJ, 1986). ABD'nin Nikaragua'daki Kontraların eylemlerinden doğrudan sorumlu tutulabilmesi için, UAD'nin askeri veya paramiliter operasyonlara ilişkin etkin denetimi çok önemli olurdu. Bilindiği üzere Nikaragua testi uygulamada ve literatürde çok kısıtlayıcı olduğu gerekçesiyle sert bir şekilde eleştirilmiştir, ancak mevcut davada Rus müdahalesinin UAD tarafından geliştirilen kriterleri kolaylıkla karşıladığı ileri sürülebilir (Hilpold, 2015, 246).

Doğu Ukrayna ve Kırım'da bulunan güçler Rusya tarafından desteklenen yerel isyancılar olarak basitçe göz ardı edilemez. Güçlü göstergeler bu birliklerin çoğunluğunun fiilen Rusya'nın doğrudan komutası altında olduğunu ve eylemlerinin doğrudan Rus hükümetinin otoritesine bağlı olduğunu göstermektedir. Özellikle Kırım'daki durumda, Rusya tarafından "küçük yeşil adamlar" olarak anılan, askeri üniformalı ancak kimlikleri gizli olan kişilerin belirgin bir rolü olmuştur. Bu kişilerin kimlikleri ve bağlantıları resmi olarak tanınmamış olabilir, ancak geniş bir görüş bu kişilerin Rusya'nın askeri güçleri veya bağlantılı paramiliter gruplar tarafından desteklendiğidir. Kırım limanlarında konuşlanan ve yarımadadaki çatışmalara katılan Rus birliklerinin faaliyetleri hiç şüphesiz Rusya'nın duruma müdahil olduğunun açık bir işaretini taşımaktadır. 2014 yılında Rusya'nın Kırım'daki askeri varlığı ve angajmanı, Ukrayna'nın doğusundaki angajmanını geride bırakacak şekilde dikkat çekiciydi. Ancak 2015'in başlarında Doğu Ukrayna'daki çatışmalarda, Rus birliklerinin bu bölgeye doğrudan katılımı da kanıtlanmıştır. Rus askerlerinin müdahalesi bir yana bırakılsa bile, Rusya'nın ayrılıkçı güçlere verdiği güçlü destek, zorlu Nikaragua testi uygulanırsa, en azından Ukrayna egemenliğinin ihlali olarak nitelendirilebilir (Hilpold, 2015, 246).

3.5.1. Uluslararası Toplumda Rusya'nın Kırım Müdahalesi

Rusya'nın 2014'teki Kırım müdahalesi, uluslararası ilişkilerde önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Bu olay, uluslararası hukuk, egemenlik ve bölgesel istikrar gibi temel kavramlar açısından çeşitli tartışmaları beraberinde getirmiştir. Rusya'nın müdahalesine yönelik uluslararası tepkiler büyük ölçüde olumsuzdu. Bir dizi devlet Rusya'nın Yanukoviç'in davetine güvenmesini açıkça reddetmiştir. Mart 2014'teki olaylara ilişkin

Güvenlik Konseyi tartışmasında Fransa, Rusya'nın "Ukrayna Hükümeti'nin iradesine karşı ve uluslararası hukuku ihlal ederek Kırım'ı, Ukrayna topraklarını işgal ettiğini" (UNDL, 29 Ağustos 2023) belirtmiştir. ABD "müdahalenin yasal dayanaktan yoksun olduğunu" (UN, 2014, Doc. S/PV.7124) beyan etmiştir. "Rızaya dayalı bir müdahale" olduğu iddiasını reddetmiş, ancak açıkça Yanukoviç tarafından yapılan daveti değil, sadece Kırım Başbakanı tarafından yapılan daveti ele almıştır (UNDL, 29 Ağustos 2023). Güvenlik Konseyi'ndeki ilk tartışmada Konsey'in altı üyesi Rusya'nın eylemlerinin hukuka aykırı olduğunu açıkça ifade etmiştir.

Rusya'nın kendi kaderini tayin hakkına güvenmesi, Güvenlik Konseyi'nde daha da açık bir kınamayı tetiklemiştir. Bu süre zarfında BM krize diplomatik bir çözüm bulunmasını ısrarla savunmuştur. Genel Sekreter Ban Ki-moon, Genel Sekreter Yardımcısı Jan Eliasson ve diğer üst düzey yetkililerle birlikte Moskova ve Kırım'ı kapsayan bölgeye ziyaretler gerçekleştirerek BM'nin barışçıl bir çözüm arayışında angajman ve diyaloga olan bağlılığını ortaya koymuştur. BMGK Ukrayna'daki durumla ilgili olarak yedi oturum düzenlemiş ve sekizinci toplantısında, 15 ülkeden oluşan konseyin daimi üyelerinden Rusya, ülkeleri Kırım'daki referandumun sonuçlarını tanımamaya çağırarak bir karar taslağına karşı oy kullanarak harekete geçilmesini engellemiştir. 193 üyeli Kurul, 11'e karşı 100 lehte ve 58 çekimser oyla, tüm Devletlere, uluslararası örgütlere ve uzman kuruluşlara 16 Mart referandumunu temelinde Kırım Özerk Cumhuriyeti ve Sivastopol şehrinin statüsünde yapılacak herhangi bir değişikliği tanımama ve "bu tür bir statü değişikliğini tanıma olarak yorumlanabilecek herhangi bir eylem ya da işlemden kaçınma" çağrısında bulunmuştur (UNDL, 25 Mart 2021).

Güvenlik Konseyi'ndeki tartışmada Nijerya "tek taraflı ayrılmaya şiddetle karşı olduğunu" (UN 2014, S/PV.7138), Litvanya "sözde referandumun gizlenmemiş bir toprak gaspından başka bir şey olmadığını ve Rusya'nın BM Şartı'nı açıkça ihlal ettiğini" (UN 2014, S/PV.7144), Fransa ise "referandumun [...] uluslararası hukuka göre yasadışı ve hükümsüz olduğunu" belirtmiştir (UN Doc. 2014, S/PV.7144), Güvenlik Konseyi'nin 13 üyesi, Çin'in çekimser kaldığı ve Rusya'nın veto ettiği S/2014/189 sayılı karar taslağını destekleyerek Rusya'nın argümanlarını reddetmiş ve "bu referandumun hiçbir geçerliliği olamayacağını ve Kırım'ın statüsünde herhangi bir değişikliğe temel teşkil edemeyeceğini" ilan etmiştir.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi "hukuka aykırı referandumun sonuçlarını ve bunun sonucunda Kırım'ın Rusya Federasyonu'na dahil edilmesini" tanımayı kabul etmemiş ve bu eylemleri "uluslararası hukukun ciddi ihlali" olarak değerlendirmiştir (PACE, 10 Nisan, 2014). AGİT Parlamenter Asamblesi Rusya Federasyonu'nun Kırım Özerk Cumhuriyeti ve Sivastopol şehrinin yanı sıra Ukrayna'nın Donetsk ve Luhansk bölgelerinin belirli alanlarındaki eylemlerinin Ukrayna'ya karşı askeri saldırı eylemleri teşkil ettiğini değerlendirmiştir. Bu hususlar bir arada değerlendirildiğinde, Rusya'nın davet üzerine müdahale doktrinini ya da kendi kaderini tayin etme kavramını destekleyecek genel bir uygulamanın ortaya çıktığına dair herhangi bir emare bulunmadığı açıkça çıkmaktadır (Marxsen, 2015, 10).

NATO ile Rusya arasında tırmanan gerilim, son dönemde Ukrayna'da yaşanan çatışma ve Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesiyle eşi benzeri görülmemiş boyutlara ulaşmıştır. Ukrayna'nın AB ya da Gümrük Birliği ile daha yakın ilişkiler kurma mücadelesi, Batı yanlısı Euromaidan hareketini ateşlemiş ve Ukrayna Başkanı Viktor Yanukoviç'in Şubat 2014'te devrilmesiyle sonuçlanarak Ukrayna siyasetini önemli ölçüde şekillendirmiştir. ABD, Avrupa ülkeleri ve Rusya gibi yabancı güçlerin çatışmaya dahil olması Ukrayna'yı parçalamış ve Doğu ile Batı arasında bölünmüş bir savaş alanına dönüştürmüştür. Buna karşılık NATO'nun siyasi iletişim kanalları, Rusya ile tüm pratik ve askeri işbirliğini durdurarak açıkça tepki göstermiştir (Cross, 2015,11).

Ukrayna'daki beklenmedik kriz ve Mart 2014'te Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi NATO'yu hazırlıksız yakalamıştır. Asıl şaşırtıcı olan Rusya'nın Ukrayna ve Kırım'daki çıkarlarını korumak için güç kullanmaya hazır olması değil, Kırım'ın ilhakının hızı ve doğrudanlığı olmuştur. Bu gelişmeler karşısında NATO kınama, iş birliği ayarlamaları ve güçlendirilmiş askeri güvenceleri kapsayan çok yönlü bir yaklaşım geliştirmiştir. NATO Rusya'nın eylemlerini hızla kınamış ve sergilenen davranışı şiddetle onaylamadığını ifade etmiştir. Aynı zamanda ittifak Rusya ile devam eden iş birliklerinin önemli bir bölümünü askıya alarak uluslararası normların ihlaline net bir yanıt vermiştir. Askeri alanda ise NATO, Rusya sınırında yer alan üye ülkelere güven vermek için proaktif önlemler almıştır. Bu, olası bir saldırganlığı caydırmak ve üye ülkeler arasındaki kolektif savunma taahhüdünü sürdürmek için askeri yeteneklerin ve mevcudiyetin güçlendirilmesini içeriyordu. Bu müdahalelere paralel olarak NATO Ukrayna ile olan ilişkilerini de derinleştirdi. Odak noktası, ülkede devam etmekte olan savunma ve güvenlik sektörü

reform girişimlerine önemli destek sağlamaktı. NATO Ukrayna ile ortaklığını yoğunlaştırarak sadece dayanışmasını ifade etmeyi değil, aynı zamanda kriz sonrasında Ukrayna'nın direncinin ve güvenliğinin artırılmasına aktif olarak katkıda bulunmayı da amaçlamıştır. Krize müdahale, Eylül 2014'te Galler'de düzenlenen NATO zirvesinin ana konularından biri olmuştur (Forsberg, 2015, 51). Moskova'nın Ukrayna ile ilgili tutumu Batı'da güçlü itirazlara yol açmıştır. Eylül 2014'teki Galler Zirvesi'nde NATO İttifakı'nın 28 üyesi, 'Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırgan eylemlerinin bütün, özgür ve barış içinde bir Avrupa vizyonumuza temelden meydan okuduğunu...'(Nato.int, 24 Ekim 2023) öne süren ve ayrıca NATO ülkelerinin '... Rusya'nın Ukrayna'ya karşı gittikçe tırmanan ve yasal olmayan askeri müdahalesini en güçlü ifadelerle kınadıklarını...'(Nato.int, 24 Ekim 2023) teyit eden bir bildiri yayınlamıştır. NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg Ocak 2015'te İkinci Dünya Savaşından bu yana ilk kez Kırım'ın ilhak edilmesiyle sınırların güç kullanılarak değiştirildiğini ve Rusya'nın Doğu Ukrayna'daki ayrılıkçıları destekleyerek Ukrayna'yı istikrarsızlaştırdığını belirtmiştir (Cross, 2015). Rusya'nın Ukrayna'daki son eylemlerinin yansımaları, Batı dünyasında yaptırımların uygulanması ve ABD ile NATO'nun Avrupa'daki askeri konuşlanmalarının stratejik olarak yeniden değerlendirilmesi de dahil olmak üzere bir dizi tepkiyi tetikledi. Krizin ardından, başta Batılı ülkeler olmak üzere uluslararası toplum, değişen güvenlik ortamını ele almak üzere adımlar atmıştır. Ayrıca ABD ve NATO, bölgedeki müttefiklerine güvence sağlamak amacıyla Avrupa'daki güç ve kaynaklarını yeniden konumlandırmıştır. Bu, kolektif savunma yeteneklerini geliştirmek ve potansiyel güvenlik tehditlerine etkili bir şekilde yanıt vermek için askeri varlıkların stratejik olarak yeniden düzenlenmesini içermektedir. Amaç NATO üyeleri arasında güvenlik duygusunu güçlendirmek ve ittifakın üye devletlerin toprak bütünlüğü ve egemenliğine olan bağlılığını teyit etmektir. ABD, Rusya ve Avrupa'daki uzmanlar, mevcut çatışma döneminde oyunun kurallarının Soğuk Savaş'ın onlarca yıl öncesine göre çok daha belirsiz olması nedeniyle Rusya Federasyonu ile Soğuk Savaşa hatta potansiyel bir Sıcak Savaşa girildiği konusunda uyarılar yapmıştır (Cross, 2015).

Rusya'nın eylemlerine karşılık olarak Batılı ülkeler, kolektif onaylamadıklarını ifade etmenin ve ekonomik baskı uygulamanın bir yolu olarak yaptırımları uygulamaya koymuşlardır. Buna rağmen Rusya yaptırımlara karşı çeşitli önlemler almıştır. Mart 2014'ten bu yazının yazıldığı tarihe kadar ABD ve Avrupa, ABD, AB, Avustralya, Yeni

Zelanda, Kanada ve Japonya'nın da katıldığı altı tur yaptırım uygulamıştır. İlk üç tur yaptırım, ilgili kişi ve kurumları hedef alacak şekilde titizlikle hazırlanmış ve ağırlıklı olarak cezalandırıcı bir tedbir olarak malvarlıklarının dondurulmasına başvurulmuştur. Rus yetkililer, işadamları ve hukukçulardan oluşan çekirdek bir lider kadrosunu kapsayan kapsamlı bir kara liste hazırlandı. Yaptırımlar, söz konusu eylemlerle ilişkili kilit isimlerin mali hareketliliğini kısıtlayarak baskı uygulamayı ve onayladıklarını iletmeyi amaçlıyordu. Bu tedbirler sadece doğrudan ilgili kişileri cezalandırmayı değil, aynı zamanda uluslararası sahnede belirli davranışların kabul edilemezliği konusunda net bir sinyal göndermeyi amaçlıyordu. Yaptırımlar, mal varlıklarını dondurarak ve bir kara liste oluşturarak, belirlenen kişi ve kuruluşların mali ağlarını ve faaliyetlerini bozmayı, eylemlerini yeniden değerlendirmeye zorlamayı ve potansiyel olarak başkalarını benzer davranışlarda bulunmaktan caydırmayı amaçlamıştır. Yaptırımların bu şekilde stratejik kullanımı, jeopolitik manzaradaki ilgili gelişmelerden sorumlu belirli aktörleri ele almak için incelikli ve hedefli bir yaklaşımı yansıtıyordu.

İlk üç tur yaptırım önemli bir etki meydana getirmemiştir. İlk AB yaptırımları, ABD yaptırımlarından daha düşük düzeyli yetkilileri hedef almış ve Rusya'nın Ukrayna'yı silahlı işgaline oldukça zayıf bir yanıt olmuştur (Gardiner vd., 2014). Rusya'ya özellikle enerji konusundaki AB ülkelerinin bağımlılığı ve yoğun ticari ilişkileri yaptırımların ne kadar güçlü olması gerektiği konusunda bir anlaşmaya varmak AB için zorlu bir süreç olmuştur. Bu yüzden AB duyurduğu üç aşamalı yaptırım planında yalnızca ikinci aşamaya gelebilmiştir (Koçak, 2014, 5). Örneğin, Almanya, İtalya, Birleşik Krallık ve Kıbrıs'ın Rusya ile yakın ekonomik veya enerji bağları konusunda gerçekten etkili herhangi bir yaptırımı destekleyemeyecek kadar endişeli oldukları bildirilmiştir (Dempsey, 20 Mart 2014). İngiltere, Rus iş adamları ve oligarkların Londra'da yaptıkları önemli yatırımları göz önünde bulundurarak Rusya'ya mali kısıtlamalar getirilmesine temkinli yaklaştı. Rus elitleri ile İngiliz sermayesi arasındaki karmaşık finansal bağlar, İngiltere'deki yetkililerin potansiyel ekonomik yansımaları göz önünde bulundurarak dikkatli bir dengeleme hareketine girişmesine neden olmuştur (Reuters, 23 Ekim 2023). Benzer şekilde, Rusya'nın bankacılık sektörüne önemli ölçüde maruz kalan Avusturya da yaptırımların potansiyel etkileri konusunda çekincelerini ortaya koymuştur. Avusturya ekonomisinin Rusya ile bağlantılı olması, finansal istikrar ve daha geniş ekonomik manzara üzerindeki potansiyel etkilere ilişkin endişeleri yansıtan nüanslı bir yaklaşıma

yol açmıştır. Her iki durumda da müzakereci duruş, uluslararası ilişkilerin karmaşıklığını ve karar alma sürecini etkileyen karmaşık ekonomik bağımlılıklar ağını vurgulamaktadır. Ekonomik faktörlerin, yatırımların ve potansiyel sonuçların göz önünde bulundurulması, bu ülkeler bir yandan kendi ekonomik çıkarlarını korurken diğer yandan Rusya'ya karşı tedbirler uygulamak gibi zorlu bir yolda ilerlerken pragmatik bir yaklaşımı yansıtmaktadır.

Rusya'yı Kırım'ı terk etmeye ve Ukrayna'nın doğu bölgelerini istikrarsızlaştırma davranışını değiştirmeye zorlamak için 31 Temmuz ve 5 Eylül 2014'te AB Daimi Temsilciler Komitesi Üye Devletleri Rusya'nın enerji, finans ve savunma sektörlerine kısıtlamalar getiren ve ABD ve Avrupa'daki finansmanını sınırlayan iki tur daha maddi yaptırım uygulamıştır. Enerji alanında, AB ve ABD şirketlerinin Rus enerji muadilleriyle işbirliğini yasaklayan sıkı tedbirler uygulanmaktadır. Özellikle Rusya'nın başlıca petrol kuruluşları - Rus petrol taşıma şirketi Gazprom'un bir yan kuruluşu olan Sibneft ve Rosneft - vadesi 30 günü aşan finansal ürünlerin ihracatında kısıtlamalarla karşı karşıya kalmıştır (Wang, 2015, 2). Diğer düzenlemeler, enerji ile ilgili belirli ekipman ve teknolojilerin Rusya'ya ihracatının, AB Üye Devletleri'ndeki yetkili makamlardan önceden izin alınmasını gerektirdiğini öngörmekteydi. Özellikle, ihraç edilmesi planlanan ürünlerin Rusya'da derin su petrol arama ve üretimi, Arktik petrol projeleri veya kaya petrolü çalışmaları için tahsis edilmesi halinde ihracat lisansları verilmeyecektir (EUDEL, 31 Ağustos 2023). AB'nin doğal gaz tedarikinin yüzde 30'unu Rusya'dan sağladığı göz önünde bulundurulduğunda, devlete ait Gazprom'un mali performansını etkileyen her türlü yaptırım, AB'deki potansiyel olumsuz ekonomik sonuçları nedeniyle ihtiyatla karşılanmaktadır. Bu hassas denge, enerji piyasaları ile jeopolitik mülahazalar arasındaki karmaşık karşılıklı bağımlılığı yansıtmaktadır; zira politika yapıcılar, hedeflenen yaptırımları uygularken ekonomik çıkarları korumanın karmaşıklığı içinde yol almaktadır (Gardiner vd. 2014). Finansal olarak, beş Rus devlet bankasının, yani Moskova Bankası, VTB, Rus Tarım Bankası, Gazprom ve Rus Devlet Kalkınma Bankası'nın tahvil, hisse senedi ve diğer finansal ürünlerinin vadeleri 30 güne indirildi; AB'deki şirketlerin yukarıda adı geçen bankalara kredi vermeleri yasaklanmıştır (Wang, 2015, 2). Savunmayla ilgili olarak, Rus askeri işletmelerinin bir kısmının finansmana erişimi, silah nakli ve ABD ve Avrupa'dan hassas teknolojilerin transferi yasaklanmıştır. ABD ayrıca Rusya'nın beş savunma teknolojisi şirketinin ABD'deki varlıklarını

dondurmuştur. Aralık ayında ABD ve Avrupa ortaklaşa olarak Rusya'ya yönelik yeni bir yaptırım dalgası başlatmıştır. AB, 18 Aralık'ta Kırım ve Sivastopol'da ticaret ve yatırımın yasaklanacağını ve seyahat acentelerinin 20 Aralık'tan itibaren Kırım'da iş yapmalarının yasaklanacağını duyurmuştur. Bir gün sonra Başkan Obama, ABD şirketlerinin Kırım'da iş yapmasını yasaklayan Rusya'ya yönelik ek yaptırımlara ilişkin yasa yetkilerini imzalamıştır (Wang, 2015, 3).

Hem AB hem de ABD tarafından yaptırımların uygulanması, bunların altında yatan amaç, etkinlik ve potansiyel sonuçlarına ilişkin sorgulamalara yol açmıştır. Bu yaptırımların gerçek amaçları henüz açıkça tanımlanmamış veya ifade edilmemiştir. Bu amaçlardan bazılarının a) Kırım'ın Ukrayna'ya iadesi, b) Moskova'nın Doğu Ukrayna'daki isyancılara verdiği desteğin sona erdirilmesi ve isyancıların vazgeçip Kiev yönetimine dönmeleri için baskı yapılması, c) Moskova'nın AB ve NATO'nun eski Sovyet coğrafyasına doğru genişlemesini kabul etmeye zorlanması, d) Kremlin'de rejim değişikliğinin gerçekleştirilmesi ve itaatsiz Rus "ayısının zincire vurulması".olabileceği belirtilmiştir (Bebler, 2015, 51).

Yoğunlaşan yaptırımlarla karşı karşıya kalan Rusya, buna karşı önlemler olarak yanıt vermiştir. Hem Avrupa diplomatik girişimlerini hem de yaptırım tehdidini göz ardı etmesi, Moskova'nın artık Avrupa'daki çoğu kişinin varsaydığı gibi Batı ile işbirliğini kendi başına bir değer olarak görmediğini göstermiştir (Balfour, 2014). ABD ve Avrupa'nın yaptırım uygulamaya başlamasıyla birlikte Rusya, Ukrayna'da doğalgaz fiyatlarını yükseltme ve Polonya, Slovenya ve Romanya'ya doğalgaz ihracatını kısıtlama yoluna gitmiştir. Bu stratejik hamleler, ortaya çıkan jeopolitik gelişmelerin ortasında Ukrayna'ya baskı uygulamanın bir yolu olarak kullanılmıştır. Tarımsal ürün ithalatıyla ilgili olarak, Ağustos 2014'te Rusya, ABD, Kanada, Avustralya, Norveç ve AB dahil olmak üzere Rusya'ya yönelik yaptırımlara katılan ülkelerden et, meyve, sebze ve süt ürünleri ithalatını yasaklamıştır (Wang, 2015, 3-4). Ukrayna Havayolları'ndaki aktarmalı uçuşların Rus hava sahasından geçmesi yasaklanmıştır. Ayrıca Rusya, Rusya'ya yönelik yaptırımlara katılan ülkelerden gelen havayollarına da hava sahasını kapatabileceği konusunda uyarıda bulunmuş ve bu havayollarının uçuşlarının kendi hava sahasından geçmesini yasaklamıştır. Türkiye'yi 1 Aralık 2014 tarihinde ziyaret eden Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Rusya'nın Karadeniz üzerinden Avrupa'ya doğalgaz taşıyan "Güney Akım" doğalgaz boru hattının inşasından vazgeçeceğini ve bunun yerine Türkiye

üzerinden Güney Avrupa'ya uzanan bir doğalgaz boru hattının inşasına yatırım yapmayı planladığını, Türkiye ile doğalgaz alanındaki işbirliğini arttıracığını ve %6'lık bir indirim sağlayacağını belirtmiştir (Wang, 2015, 4).

Eylül, Kasım ve Aralık 2014'te uygulamaya konulan kararlarda, yaptırımların temel nedenleri bir kez daha daha kesin bir şekilde tanımlanmış, ancak aynı zamanda yaptırımların kaldırılması için ilk özel koşullar da getirilmiştir (Veebel - Markus, 2015, 176): "AB, Rusya'ya 1997 tarihli Ukrayna topraklarında konuşlu Karadeniz Filosunun Statüsü ve Koşullarına ilişkin Anlaşma uyarınca silahlı kuvvetlerini derhal daimi konuşlu oldukları bölgelere çekmesi çağrısında bulunmuştur" (Europarl, 22 Ekim 2023). Ayrıca Rusya'ya, 1997 tarihli ikili Dostluk, İşbirliği ve Ortaklık Anlaşmasında öngörüldüğü üzere Ukrayna'nın istişarelerde bulunma talebini kabul etmesi ve 1994 tarihli Budapeşte Memorandumunun tüm imzacıları ve tarafları arasında acil istişarelere katılması çağrısında bulundular (Europarl, 22 Ekim 2023).

Yaptırımın etkileri, Rusya üzerindeki yerel etkiler ve Rusya'nın diplomatik stratejisi üzerindeki etkiler olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Rusya'ya uygulanan yaptırımların ekonomik yansımaları önemli olmuştur. Yaptırımlar kapsamında, 2014 başından itibaren ruble-dolar kuru yaklaşık %50 oranında düşmüştür; 2014 yılının 16 Aralık ünü ise kur sadece bir günde %20 oranında gerilemiştir. Rusya ekonomisi, yurt içi enflasyonun %11,4'e yükselmesiyle belirginleşen önemli zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Bu artış, büyük ölçüde petrol fiyatlarındaki düşüşün etkisiyle rublenin dolar karşısında değer kaybetmesiyle daha da şiddetlenmiştir. Rusya'nın gelirlerinin yaklaşık %50'sinin petrol ve gazla ilgili gelirlerden kaynaklandığı göz önünde bulundurulduğunda, ABD ve Avrupa ülkelerinin petrol endüstrisini hedef alan yaptırımları bu baskıları yoğunlaştırmıştır. Uluslararası petrol piyasası ciddi bir düşüş yaşamış ve 2014 Aralık ayında petrol fiyatlarında yaşanan sert düşüş, Rusya'nın petrol ihracatına olan ağır bağımlılığı üzerindeki baskıyı arttırmıştır. Özellikle Rusya'nın döviz rezervleri 416 milyar dolara gerileyerek önceki seviyelere göre kaygı verici bir düşüş göstermiştir. Dahası, 2014 yılında Rusya yaklaşık 130 milyar dolar tutarında önemli miktarda sermaye çıkışına tanık olmuş ve bu da ülkenin ekonomik yapısının karşı karşıya olduğu zorlukların ve kırılmalıkların devam ettiğine işaret etmiştir. Rusya'nın enerji, finans ve savunma sektörlerine yönelik yaptırımlar muazzam sermaye çıkışlarına ve döviz rezervlerinin düşmesine neden olduğu için Rus ekonomisi ciddi şekilde etkilenmiş; uluslararası kredi

derecelendirme kuruluğu Moody, Ekim 2014'te Rusya'nın kredi notunu Baa1'den Baa2'ye düşürmüştür (Wang, 2015, 4). Batılı ülkeler, çok çeşitli Rus kişi ve kuruluşlarını hedef alan kapsamlı ekonomik yaptırımları yürürlüğe koymuştur. Rus ekonomisi 2014'ün üçüncü çeyreğinden itibaren dokuz çeyrek üst üste daralmıştır (Mcfaul, 2020, 121).

Yaptırımlar Rusya'nın iç siyasetini de etkilemiştir. Yaptırımların uygulanması Putin rejiminin otokratik yönlerini güçlendirerek Rusya'da Batı destekli iç reformları durdurmuş ya da geciktirmiştir (Bebler, 2015, 5). ABD ve AB'nin Rusya'yı hedef alan önlemleri Ruslar arasında vatanseverlik ve milliyetçiliğın artmasını tetikleyerek hükümetin desteğini azaltmak yerine vatandaşlarını bir araya getirme becerisini güçlendirmiştir. Ukrayna krizinin ortaya çıkışı sırasında Devlet Başkanı Vladimir Putin'e verilen destekte hızlı bir yükseliş yaşanmış ve bu destek oldukça yüksek seviyelerde istikrar kazanmıştır. Bir Rus araştırma şirketi olan Levada Center'ın anket verilerine göre, Kasım ayı rakamları Rusların %68'inin ülkelerini bir süper güç olarak algıladığını ortaya koymuştur ki bu oran Mart ayında kaydedilen %14'lük oranın tam tersidir. Putin'in müdahalesi ülke içindeki popülaritesini geçici olarak arttırsa da Ukrayna'ya müdahalenin Rusya'nın uzun vadeli ulusal çıkarlarını ya da uluslararası sistemdeki gücünü güçlendirdiği söylenemez (Mcfaul, 2020, 121).

Rusya-Ukrayna krizi söz konusu olduğunda, siyasetçiler AB yaptırımlarının amacının "Rusya'yı cezalandırmak değil, ayrılıkçılara verdiği desteği kesmesi ve Ukrayna'yı istikrarsızlaştırmaktan vazgeçmesi gerektiğini açıkça ortaya koymak" olduğunu ve "statükonun kabulünün tartışma konuları arasında yer almadığını"(Nytimes, 28 Temmuz 2015) belirtmiştir. Böylece AB, yaptırımların ekonomik zarara yol açmak amacıyla değil, hedef ülkeye ve muhtemelen potansiyel yatırımcılara Ukrayna'nın toprak bütünlüğüne zarar vermeyi hedefleyen eylemlere müsamaha gösterilmeyeceğine dair bir mesaj göndermek amacıyla uygulanması gerektiğini göstermek istemiştir. Siyasi amaçlı ekonomik yaptırımlar, hedef ülkelere, ortaklara ve yerel izleyicilere işaret göndermek amacıyla fiilen daha fazla şiddet içeren eylemlerin önlenmesi olarak hizmet etmekten ziyade genellikle sembolik ve iletişimsel bir değer taşır. Hem AB'nin uyguladığı yaptırımlar hem de Rusya'nın misilleme tedbirleri ortak bir hedefi paylaşmaktadır: hasmı damgalamak ve kendi iç kamuoylarına hedef alınan devletin belirli eylemlerinin kabul edilmeyeceğine dair açık bir mesaj göndermektir (Veebel - Markus, 2015, 178).

AB, Rusya'ya yaptırım uygularken, bu yaptırımların amaçlarını biraz muğlak bir şekilde tanımlamış ve yaptırımların amacına hizmet edip etmediği konusunda ciddi bir yorum alanı bırakmıştır. AB'nin Rusya-Ukrayna krizi sırasında yürürlüğe koyduğu yaptırımların öncelikle sembolik ve iletişimsel düzeyde işlediği görülmektedir. AB üye ülkeleri ve müttefikleri arasında küresel sahnede birlik sağlamayı ve Avrupa'daki demokratik ilkelere destek sinyali vermeyi amaçlıyorlardı. Ancak bu tedbirler Rusya'ya karşı etkili yaptırımlar için gerekli olan temel unsurlardan yoksundu: bunlar belirgin, ulaşılabilir bir hedef ve yeterli ekonomik ve siyasi yansımalarıdır. Dikkat çekici bir şekilde, bu yaptırımların ortasında Rus petrolü ve gazı piyasalara akmaya devam etmiştir. Başkan Putin sadece iktidarını korumakla kalmadı, aynı zamanda popülaritesini de arttırmıştır. Şaşırtıcı bir şekilde, yaptırım stratejilerinde yaygın bir araç olan seyahat kısıtlamalarına hiç rastlanmamıştır. Bütün bunlar Rusya'yı davranışını değiştirmeye motive etmek için yeterli görülemez. Tarihsel olarak, hedef ülkeyi sınır çatışmalarından askerlerini çekmeye zorlamak için yaptırımların kullanılması, sınırlı başarı sağlayan önceki girişimleri yansıtacak şekilde, büyük ölçüde etkisiz kalmıştır. Rusya-Ukrayna krizi sırasında, Rusya'ya yönelik yaptırımların Rusya'yı davranışını aktif bir şekilde değiştirmeye (Kırım'ı iade ederek) zorlaması pek olası görülmemiştir. Bunların potansiyel etkisi, en iyi ihtimalle, Rusya'yı diğer eski Sovyet cumhuriyetlerine yönelik daha saldırgan manevralardan caydırabilirdi. Başlangıçtaki hedeflerin belirsizliği ve AB'nin nispeten sınırlı yaptırım araçları kullanması bu sonuca katkıda bulunmuş olabilir (Veebel - Markus, 2015, 178). Yaptırım uygulanan kişi ve kuruluşlar tek tek seçilmiş olsa da, gerçekte Rus karar alıcılarla doğrudan bağlantılı sadece sınırlı sayıda kişi/kuruluş baskı altına alınmıştır.

Son olarak yaptırımlar Rusya'yı Ukrayna ve Kırım sorunlarında pozisyonunu değiştirmeye yönelik olmamıştır. Beyaz Saray'dan üst düzey bir yetkili, yaptırımların Rus ekonomisi üzerindeki felç edici etkisine rağmen, Ukrayna ve Kırım'daki durumu henüz değiştirmediğini kabul etmiştir (Wang, 2015, 4). Sonuç olarak, bu yaptırımlar Rusya'nın diplomatik odağını Doğu ittifaklarına doğru yeniden yönlendirmesine yol açmıştır. Batılı ülkelerin Rusya'ya yaptırım uygulamaya devam etmesi, Rusya'yı diplomatik stratejisini değiştirmeye ve Çin, Hindistan, Vietnam ve Kuzey Kore gibi Asya ülkelerine yönelmeye, ABD ve Avrupa'nın neden olduğu diplomatik izolasyondan kaçınmak ve yaptırımların

olumsuz etkilerini hafifletmek için Asya ülkeleriyle yeni işbirliği arayışlarına girmeye zorlamıştır (Wang, 2015, 4).

3.5.2. Rus Müdahalesi Sonrası Barış Stratejileri

Kırım'a yönelik Rus müdahalesi, uluslararası arenada önemli bir krize yol açmış ve bölgede ciddi jeopolitik gerilimlere sebep olmuştur. 2014 yılında Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesiyle başlayan süreç, uluslararası toplumda geniş çaplı endişelere ve tartışmalara neden olmuştur. Bu tür bir müdahale sonrası barış stratejileri, bölgedeki istikrarın ve uzlaşının yeniden tesis edilmesini amaçlar. Ancak Kırım konusu, karmaşık ve hassas bir durumdur çünkü uluslararası hukukun ihlali ve siyasi ayrışma gibi derin köklere sahiptir. Bir dizi gayrimeşru müdahalenin ardından Rusya, Şubat 2014'ün sonlarında Kırım'ın askeri işgaliyle birlikte Ukrayna'ya karşı gizli bir silahlı saldırı başlatmıştır.

Kırım'ın ilhakı sonrasında birçok ülke, çatışmayı çözmek ve tansiyonu düşürmek amacıyla arabuluculuk yapma girişiminde bulunmuştur. Başlangıçta anlaşmanın askıya alınmasına tepki gösteren protestolar, zamanla Yanukoviç'in istifasını talep eden bir hale evrilmiştir. Protestoların artması ve şiddetin yükselmesi, siyasi ortamı daha da gergin hale getirdi. Yanukoviç'in isteğiyle parlamentonun protestoculara ağır cezalar verilmesini öngören kararının kabul edilmesi, zaten gergin olan durumu daha da kötüleştirmiştir. 21 Şubat 2014'te protestoların ve şiddetin artması sonucu Almanya, Fransa ve Polonya dışişleri bakanlarının arabuluculuğunda muhalefet liderleri ile Yanukoviç arasında şiddetin ve protestoların sona ermesi için görüşme yapılmıştır. Yanukoviç'in muhalefet liderlerinin taleplerini büyük ölçüde kabul ettiği ve uzlaşmaya vardığı, ancak ertesi gün ülkeden kaçarak Rusya Federasyonu'na sığındığı bildirilmiştir (Derman – Ongarova, 2014, 12).

Kırım müdahalesi sürecinde arabuluculuk yapan belirli bir resmi görevli veya kuruluş olmamıştır. Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi, uluslararası toplumda ani ve şaşırtıcı bir gelişme olarak ortaya çıkmış ve birçok ülke tarafından kabul edilmemiştir. Ancak, olayların geliştiği dönemde birçok ülke ve uluslararası kuruluş, durumu çözmek ve tansiyonu düşürmek için diplomatik çabalar sarf etmiştir. Bunlar arasında AB, ABD, BM gibi uluslararası kuruluşlar ve ülkeler yer almaktadır. Örneğin, ABD yönetimi, Rusya'nın Kırım'ı ilhakını kuvvetle kınamış ve bu eylemi uluslararası hukuka aykırı olarak nitelendirmiştir. ABD liderleri, dünya genelindeki müttefikler ve uluslararası toplumla

sürekli olarak diplomatik temaslar kurmuş ve Kırım'ın ilhakını protesto etmiştir. 3 Mart 2014'te ABD Başkanı Barack Obama, Putin ile bir görüşme yaparak Rusya'nın Kırım'dan askerlerini geri çekmeye ikna etmeye çalışmış ancak olumlu bir sonuç elde edememiştir. Bunun üzerine 3 Nisan 2014'te Rusya Beyaz Saray'ın yaptığı açıklamada, dönemin ABD eski Başkanı ve Almanya eski Başbakanı Angela Merkel, Polonya Cumhurbaşkanı Bronislaw Komorowski ve İngiltere Başbakanı David Cameron'un görüşmeleri sonucunda, liderlerin Rusya'nın uluslararası hukuku ihlal ederek Ukrayna'nın bağımsızlık ve toprak bütünlüğüne yönelik net ihlaline ilişkin endişelerini dile getirdiği belirtilmiş ve Ukrayna ile Rusya arasında acilen bir diyalog başlatılması gerekliliği vurgulanmıştır (Milliyet, 8 Mart 2014). Almanya, Kırım krizinin çözümü için bir arabuluculuk rolü üstlenmiş ve 3 Nisan 2014'te Devlet Başkanı Vladimir Putin ile telefon görüşmeleri gerçekleştirmiştir. Görüşmelerde, Kırım'ın ilhak edilmesinin uluslararası hukuka aykırı olduğu ve Ukrayna'nın toprak bütünlüğünün korunması gerektiği vurgulanmıştır. Fransa da Kırım krizini çözmek için diplomatik çabalar sarf etmiş ve üst düzey yetkililer aracılığıyla Rusya ile görüşmeler yapmıştır. Ancak, ilhakı durduracak etkili bir sonuç elde edilememiştir. İngiltere eski başbakanı David Cameron 10 Mart 2014 tarihinde İngiliz Parlamentosunun alt kanadı olan Avam Kamarası'nda yaptığı konuşmada, uluslararası kuralların ihlal edilmesine izin verilmesi durumunda Birleşik Krallık'ın güvenliği ve refahının riske girebileceğini belirtmiştir. Ayrıca, İngiltere'nin Kırım konusunu görmezden gelmeyeceğini vurgulamıştır. Cameron ayrıca konuşmasında, Rusya'nın Ukrayna Hükümeti ile müzakere masasına oturması ve dile getirdiği endişeleri yüz yüze görüşmeye ikna etmek için yoğun bir çalışma yürütüldüğünü ve Avrupa Komisyonu ile bu tür görüşmelerin hızlı bir şekilde ilerleme kaydedilmesinin elzem olduğu konusunda mutabık kaldıklarını, Rusya'nın işbirliği yapmaması halinde ise ikinci aşama olarak adlandırılan ve hızla başlaması gereken ilave tedbirlerin alınması gerektiği konusunda da mutabık kaldıklarını ifade etmiştir (Gov.uk, 24 Mart 2013). Ancak bu girişimler, Rusya'nın Kırım'ı ilhak etme kararını durdurmak veya değiştirmek konusunda etkili olamamıştır. Dolayısıyla, Kırım'ın ilhakı sürecinde resmi bir arabuluculuk veya müdahale gerçekleşmedi. Bu durum, uluslararası toplumda Kırım'ın statüsü konusunda devam eden tartışmaların ve tansiyonun devam etmesine yol açmıştır.

Bu sırada Güney Ukrayna yarımadasının başarılı bir şekilde ilhak edilmesine paralel olarak Rusya, Ukrayna'nın doğusundaki Donets Havzası'nda (Donbas) huzursuzluğu

kışkırtmış ve ülkenin diğer bölgelerinde de benzer taktikler denemiştir. Mayıs 2014 itibariyle Moskova'nın ajanları "Donetsk Halk Cumhuriyeti" (DNR) ve "Lugansk Halk Cumhuriyeti" (LNR) adında tanınmayan iki oluşum kurmayı başarmıştır. Bu, Rusya'nın 1990'larda Moldova ve Gürcistan'da uyguladığı ve hükümet kontrolünde olmayan bölgeleri ayakta tutmak için benzer yöntemler kullandığı önceki stratejileri yansıtıyordu. Önceki müdahalelerdeki oyun kitabından yola çıkan Rusya, Gürcistan ve Moldova'da kullanılanlara benzer müzakere çerçeveleri ve temel belgeler hazırlayarak Rus saldırganlığının kurbanlarını tuzağa düşürmüş ve Batılı ulusları "dondurulmuş çatışmalar" çerçevesine dahil etmiştir (Umland - Essen, 1 Eylül 2023). Ardından, Mayıs 2014'te yapılan referandumun ardından iki bölge Rusya tarafından ilhak edilmiştir. Ancak Rusya bu bölgelerin kendi bünyesine dahil olması girişimini reddetmiş, bunun yerine burada desteklediği güçleri, Ukrayna'nın NATO'ya üyeliğini engellemek amacıyla kullanmayı tercih etmiştir (Çelik, 2022, 527). Moskova liderliğindeki paramiliter birliklerin bazı toprak kazanımlarının ardından Ukrayna silahlı kuvvetleri 2014 yazında başlangıçta başarılı olan bir karşı saldırı başlatmıştır. Kiev daha önce kaybettiği toprakların önemli bir bölümünü geri almayı başarmış, özellikle de stratejik açıdan hayati öneme sahip liman kenti Mariupol'u yeniden ele geçirmiştir. Bundan önce, Moskova tarafından gönderilen özel kuvvetler ajanları ve düzensiz savaşçılar dışında, sadece küçük gruplar halinde düzenli Rus birlikleri Ukrayna'nın doğusuna girmişti. Ağustos 2014'ün sonlarına doğru Rusya, Donbas'taki vekil milislerini desteklemek üzere önemli bir düzenli kara kuvvetleri birliği konuşlandırarak bu bölgeye ilk doğrudan müdahalesini yapmıştır. Ukrayna ordusunun Ilovaisk'te ağır bir yenilgiye uğramasının ve daha fazla kayıp vermektен korkmasının ardından Kiev, Belarus'un başkenti Minsk'te Moskova ile müzakerelere oturmayı kabul etmiştir (Umland – Essen, 2023).

Ukrayna Devlet Başkanı Petro Poroşenko'nun başarısızlığa uğrayan Haziran 2014 Tek Taraflı Barış Planı'nın (Tek Taraflı Barış Planı) 15 maddesine büyük ölçüde benzeyen Eylül 2014 tarihli ilk Minsk Anlaşması (Minsk I Anlaşması), Normandiya Formatı çatısı altında müzakere edilmiş ve Üçlü Temas Grubu üyeleri, yani AGİT Büyükelçisi Talyavini, Ukrayna eski Başkanı Kuchma, Rusya'nın Ukrayna Büyükelçisi Zurabov ve Donetsk Halk Cumhuriyeti (DPR) ve Luhansk Halk Cumhuriyeti (LPR) "temsilcileri" Zakharchenko ve Plotnitski tarafından 5 Eylül 2014'te imzalanmıştır (Wittke, 2019,268). Minsk I Anlaşmasının uygulanması aşırı kırılmalık ve bozulmaya yatkınlık göstermiştir.

Eylül ayının sonlarında, taraflar arasında karşılıklı suçlamalarla başlayan çatışmalar yeniden alevlenmiştir. Buna yanıt olarak, daha sonra "Minsk II" olarak adlandırılacak görüşmeler tekrar başlamıştır. Bu kez, Ukrayna ve Rusya Federasyonu'nun yanı sıra Almanya ve Fransa'nın da destek verdiği "Normandiya Dörtlüsü" çerçevesinde AGİT'in desteğiyle çözüm arayışlarına girilmiştir. 2015'in Şubat ayında, taraflar arasında "Minsk II Anlaşması" imzalandı ve anlaşma sonuç vermiştir (Öztopal, 2018, 124). Ancak çok sürmeden, yine karşılıklı ihlaller neticesinde bölgede ateşkes sağlanamamıştır. Minsk Anlaşmalarının temel kusuru, Rusya'nın uluslararası hukuku ihlal etmesinden kaynaklanan Ukrayna'nın egemenliğini açıkça hiçe saymasıdır.

SONUÇ

Uluslararası hukukun temel ilkeleri, SSCB'nin uluslararası ilişkilerde devletin devamı olan bugünkü Rusya Federasyonu'ndan farklı bir toprak bileşimine sahip olduğu 1945'te kabul edilmiştir. Sovyet sonrası Rusya'nın jus ad bellum doktrinine yaklaşımı, Sovyet döneminde benimsenen duruşa kıyasla önemli ve kayda değer bir değişim geçirmiştir. SSCB, BM Şartı 2(4) maddesine tam bağlılığını belirtmiş ve insani müdahale, ileriye dönük öz savunma, yurtdışındaki vatandaşların korunması vb. konulardaki aşırı liberal yorumları nedeniyle ABD, İngiltere ve İsrail gibi güçleri ağır bir şekilde eleştirmiştir. Bununla birlikte, Sovyet sonrası Rus jus ad bellum doktrini, sınırlarının ötesinde Rusça konuşan azınlıkları korumak için askeri güç kullanımının giderek daha fazla altını çizmiştir. Günümüz uluslararası hukuku sadece 1945'teki Sovyet dönemi yaklaşımını değil, aynı zamanda 1991'de SSCB'nin dağılması sırasında ve sonrasında yapılan anlaşmaları da kapsamaktadır. Eski Sovyet cumhuriyetleri 1991'de tam egemenlik kazanmıştır ve bunu - örneğin güç dengesi argümanlarıyla - geri almaya yönelik her türlü girişim, BM Şartı kapsamındaki egemen devletler olarak haklarına aykırıdır (Malksoo, 2019).

Uluslararası hukukta müdahale kavramı, karmaşık yapısı, küresel aktörlerin çeşitliliği ve uluslararası ilişkilerin değişen dinamikleri nedeniyle ortaya çıkan birçok eksiklik ve zorluklara sahiptir. Uluslararası hukukta müdahale kavramının evrensel olarak üzerinde fikir birliği olan bir tanımı bulunmamaktadır. Farklı ülkeler ve hukukçular müdahaleyi farklı yorumlayabilir, bu da uygulama ve değerlendirmede tutarsızlıklara yol açabilir. İkincisi, bir eylemin müdahale teşkil edip etmediğinin belirlenmesi öznel olabilir ve siyasi değerlendirmelerden etkilenebilir. Bu, güçlü devletlerin çıkarlarına dayalı olarak bazı müdahalelerin kınandığı, diğerlerinin ise kınanmadığı seçicilik suçlamalarına yol açabilir. Üçüncüsü, devletin egemenliği ve iç işlerine karışmama ilkesi uluslararası hukukun temel taşıdır. Ancak müdahale kavramı, müdahaleyi insani gerekçelerle meşrulaştırarak bu ilkelere meydan okuyabilir ve potansiyel olarak insan haklarını koruma ihtiyacı ile egemenliğe saygı arasında çatışmalara yol açabilir. Dördüncü olarak, müdahaleler, insani ve siyasi güdülerin bir karışımı tarafından yönlendirilebiliyor ve bu da bir eylemin ardındaki gerçek niyetlerin değerlendirilmesini zorlaştırıyor. Amaçların bu şekilde bulanıklaşması, müdahale için tutarlı bir yasal çerçevenin oluşturulmasında zorluklar meydana getirebilir. Beşincisi, modern müdahaleler genellikle ekonomik çıkarlar, rejim

değişikliği, terörle mücadele çabaları ve jeopolitik mülahazalar dahil olmak üzere karmaşık motivasyonları içerir. Bu çok yönlü motivasyonlar, müdahalenin yasallığı ve ahlaki analizini karmaşık hale getirebilir. Altıncı olarak, BMGK, uluslararası hukuk kapsamında müdahalelere izin verilmesinde merkezi bir rol oynamaktadır. Ancak Güvenlik Konseyi'nin karar alma süreci daimi üyelerinin veto yetkisinden etkilenebilir ve bu da krizlere zamanında ve etkili müdahale edilmesinin engellenmesine neden olabilir. Yedinci olarak, müdahaleler, iyi niyetli olsalar bile, uzun süreli çatışmalar, artan istikrarsızlık ve nüfusların yerinden edilmesi gibi istenmeyen sonuçlara yol açabilir. Müdahalelerin uzun vadeli etkisini doğru bir şekilde tahmin etmek genellikle zordur.

Ayrıca, bazı müdahaleler, güçlü devletlerin sonuçlarla karşılaşmadan müdahale etme olasılığının daha yüksek olduğu, daha küçük veya daha az güçlü devletlerin ise benzer eylemler nedeniyle uluslararası tepkiyle karşılaşabileceği çifte standartlı olarak algılanabilir. Bir diğer eksiklik ise müdahaleler çatışmaları tırmandırabilir ve daha geniş bölgesel veya küresel gerilimler meydana getirebilir. Müdahale kararları, istikrarın daha da bozulması potansiyelini ve kasıtsız gerginlik riskini dikkate almalıdır. Son olarak devlet dışı aktörler de dahil olmak üzere çeşitli aktörler işin içinde olabileceğinden, müdahaleler sırasında uluslararası hukuk ihlallerine ilişkin hesap verebilirliğin sağlanması zor olabilir. Sorumluları uluslararası hukuka göre sorumlu tutmak karmaşık olabilir. Genel olarak, müdahale kavramı acil insani krizleri ele almak veya ağır insan hakları ihlallerini önlemek için kullanılabilir de, karmaşıklıkları ve sınırlamaları daha açık kılavuzlara, tutarlı uygulamalara ve insani kaygılar ile devlet egemenliği ilkeleri arasında bir dengeye duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır.

Kırım ve Güney Osetya, benzersiz tarihleri, coğrafi yapıları ve demografik özellikleriyle farklı müdahale senaryolarına sahiptir. Kırım, Güney Osetya'nın 1.500 mil karesine kıyasla 10.000 mil karelik alanıyla Güney Osetya'dan yaklaşık yedi kat daha büyük bir bölgeye sahiptir. Ayrıca Kırım'ın nüfusu Güney Osetya'nın 55,000 nüfusuna karşılık iki milyon kişi ile Güney Osetya'nın nüfusundan yaklaşık 36 kat daha fazladır. İlkinde Ukraynalılar, Tatarlar, Yunanlılar ve diğer azınlıkların yanı sıra etnik Ruslar çoğunlukta iken, ikincisinde Rus pasaportuna sahip Osetler çoğunlukta dır. Her çatışmanın ilk aşamalarında Rus ordusu farklı senaryolarla karşılaşmıştır. Güney Osetya'da, ayrılıkçı cumhuriyette toprak kazanımları elde eden Gürcü kuvvetleriyle karşılaştıklarında taktiksel bir avantajdan yararlandılar. Rus ordusu işgalci birliklere karşı

hızla karşı saldırıya geçmiştir. Buna karşılık Kırım'da Rus güçlerinin konuşlanması Ukrayna'nın geçici hükümetini stratejik bir gaflete düşürmüş ve misilleme yapmama yönünde bilinçli bir karar almasına neden olmuştur Ancak bu durum Ukrayna'nın doğusunda Kremlin destekli bir isyanı önlemede başarılı olamamıştır (Karagiannis, 2014).

Askeri açıdan bakıldığında Rus müdahaleleri keskin zıtlıklar sergilemektedir. Güney Osetya'da Rus kuvvetleri karşıt bir güce tepki göstererek Gürcü kuvvetlerine karşı doğrudan çatışmaya girmiştir. Müdahale ağırlıklı olarak ayrılıkçı cumhuriyeti geri almak amacıyla yerel milisler tarafından desteklenen konvansiyonel güçleri içeriyordu. Buna karşılık Kremlin, Kırım'da gizli bir operasyon düzenleyerek yarımadanın kontrolünü ele geçirmiş ve ardından ilhak etmiştir (Karagiannis, 2014). Bu nedenle Moskova, kilit tesisleri işgal etmek ve Ukrayna askeri birliklerini etkisiz hale getirmek için çoğunlukla Özel Kuvvetleri ve Rusya yanlısı silahlı grupları kullanmış; Kırım topraklarında çatışma olmadığı için görevlerini herhangi bir kayıp vermeden tamamlamıştır.

Rus silahlı kuvvetlerinin Kırım'daki eylemleri son askeri reformlardan kaynaklanan gelişmelere ışık tutmaktadır. Ekim 2008'deki Rusya-Gürcistan savaşının ardından Savunma Bakanlığı orduyu kısmen profesyonelleştirmeyi, personel sayısını azaltmayı, yedekleri yeniden yapılandırmayı ve tugay sistemini hayata geçirmeyi amaçlayan reformları açıklamıştır. Bu reformların etkisini değerlendiren Bettina Retz, "Rus birliklerinin Kırım'daki davranışları, 2008'den bu yana komuta ve kontrolün yanı sıra servisler arası koordinasyonun geliştirilmesinde kayda değer bir ilerleme olduğunu göstermektedir" demiştir (Retz, 2014). Aşağıda, Rusya'nın Güney Osetya (2008) ve Kırım (2014) müdahalelerinde kullanılan argümanlar ve bu müdahalelerin uluslararası hukuka aykırı olduğunu savunan karşı argümanları içeren bir tablo bulunmaktadır.

Rusya'nın Argümanları	Güney Osetya Müdahalesi (2008)	Kırım Müdahalesi (2014)	Uluslararası Hukuka Aykırılık
Etnik Koruma	Gürcistan'ın etnik Güney Osetyalılara yönelik saldırısı durduruldu	Kırım'daki etnik Rus nüfusunun haklarını koruma amacı	Egemenlik İlkesi, müdahale etmeme ve toprak bütünlüğüne saygı ilkeleri ve Güç Kullanımının Orantısızlığı
İnsan Hakları/Soykırım	Sivilleri koruma ve Gürcistan'ın saldırısına karşı savunma	Ukrayna'daki Rus yanlısı nüfusun haklarını savunma	
Referandum İlkesi	Güney Osetya'da bağımsızlık taleplerine destek	Kırım halkının Rusya'ya katılma iradesini referandumla sorma	Halkların Kendi Kaderini Tayin Hakkının İhlali (Gürcistan ve Ukrayna'nın toprak bütünlüğüne saygı göstermeme ve halkların kendi kaderini tayin hakkına müdahale)
Ulusal Güvenlik/Meşru Müdafaa	Rusya'nın güvenliğini sağlamak ve bölgesel istikrarı korumak	Karadeniz Filosu'nun stratejik güvenliğini sağlama	Egemenlik İlkesi, BM Antlaşması'nın Saldırganlık Yasağı İlkesi, Uluslararası Barış ve Güvenliğin Korunması İlkesi, Güç Kullanımının Orantısızlığı
Tarihsel Bağlam	Sovyet dönemine dayanan tarihsel ve kültürel bağlar	Tarihsel olarak Rusya'ya ait olduğu iddia edilen Kırım'ın korunması	Egemenlik ve Sınırların İhlali, İlegal İşgal ve Anayasal İlkeler (BM Antlaşması ve uluslararası hukuk, illegal işgalleri ve anayasal düzenin ihlallerini yasaklar)
BM Güvenlik Konseyi Onayı	Gürcistan'ın saldırısına yanıt olarak hareket etme hakkı	BM Güvenlik Konseyi onayı olmadan egemen bir ülkeye müdahale	BM Şartı'nın egemenlik ilkesine aykırı olarak başka bir ülkeye müdahale etme
Meşru Hükümet Tanıma	Gürcistan'ın Güney Osetya'daki hükümeti meşru olarak tanımama	Ukrayna'daki meşru hükümeti tanıma ve Kırım'ı ilhak etme	Uluslararası Hukukun Genel İlkelerine Aykırılık (Temel uluslararası hukuk prensiplerine örneğin, egemenlik, sınır bütünlüğü)
Davet edilme ilkesi	—	İlk olarak Yanukoviç, ardından Kırım yönetiminin resmi bir daveti üzerine askeri müdahalede bulunma	Egemenlik ilkesi ve Sınırların İhlali ve Rıza ilkesine aykırılık

Tablo 3: Rus Argümanları ve Uluslararası Hukuk İlkelerine Aykırı Yönleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Güney Osetya örneğinde Rusya, etnik Rus nüfusu koruma sorumluluğunu ileri sürerek etno-kültürel bağlantıları ve sözde insan hakları kaygılarını vurgulamıştır. Bu argüman, kendi kaderini tayin etme ilkesine ve uluslararası hukuk tarafından onaylanan azınlık haklarının korunmasına başvurmayı amaçlamaktadır. Ancak bu vurgu stratejik olarak müdahaleyi meşrulaştırmak üzere tasarlanmış olup, BM Antlaşması'nda yer alan müdahale etmeme ve toprak bütünlüğüne saygı ilkelerini göz ardı etmektedir.

Benzer şekilde, Kırım'ın ilhakında da Rusya stratejik olarak sözde güvenlik ve insan hakları kaygılarına dayanan argümanlar kullanmış ve müdahalesini etnik Rus nüfusun çıkarlarını korumaya yönelik bir yanıt olarak çerçevelemiştir. Her iki örnekte de referanduma başvurulması, görünüşte kendi kaderini tayin ilkesine uygun olarak demokratik iradenin bir ifadesi olarak sunulmuştur. Bununla birlikte, bu referandumlar tartışmalı koşullar altında gerçekleştirilmekte ve yerleşik uluslararası standartları karşılamamakta, dolayısıyla meşruiyetleri konusunda şüphe uyandırmaktadır.

Vestfalya sonrası oluşturulan çağdaş hukuki çerçevede, egemen bir devleti hedef alan her türlü askeri müdahale meşruiyetini kanıtlamak zorundadır. Güney Osetya'da Moskova, yerel halkı ve askerlerini Gürcü saldırganlığından korumak için bir barış gücü olarak sorumluluklarını yerine getirdiğini iddia etmiştir. Çünkü 1990'ların başından bu yana Güney Osetya, Gürcistan makamlarının yönetiminden bağımsız olarak faaliyet gösteren ayrılıkçı bir cumhuriyet olarak varlığını sürdürmektedir. Kırım'da Kremlin başlangıçta egemen bir ülkenin işgali anlamına gelecek olan Rus birliklerinin varlığını kabul etmekte isteksiz davranmış; bunun yerine sadece Karadeniz filosundan birliklerin meşru Ukrayna lideri tarafından davet edildikten sonra halkı Ukraynalı aşırılık yanlılarından korumak amacıyla harekete geçtiğini iddia etmiştir.

Kırım örneğinde Rusya, Güney Osetya'nın sözde telafi edici ayrılma hakkına sahip olduğunu iddia ettiği Gürcistan örneğinde olduğu gibi kapsamlı bir kendi kaderini tayin anlayışını desteklemektedir. Bu mantık çerçevesinde, Kiev tarafından gerçekleştirilen askeri eylemler, Genel Kurul'un 2625 (XXV) sayılı kararında belirtildiği üzere, yerleşik uluslararası hukuka aykırı olacaktır. Her devlet, bu ilkenin detaylandırılmasında çalışmada atıfta bulunulan halkları kendi kaderlerini tayin etme, özgürlük ve bağımsızlık haklarından mahrum bırakacak her türlü zorlayıcı eylemden kaçınmakla yükümlüdür. Bununla birlikte, bu durum jus contra bellum'u otomatik olarak uygulanabilir kılmamaktadır. Kendi kaderini tayin hakkını savunan halklara sömürgeci "saldırganlara"

karşı meşru müdafaa hakkı tanınmasını öngören teklifler BM'de sürekli olarak reddedilmiştir. Sonuç olarak, hiçbir yabancı devlet, bir halkın self-determinasyon hakkını ihlal ettiği iddia edilen bir devlete karşı askeri harekate girişmek için kolektif meşru müdafaaya başvuramaz (Corten, 2015).

BM görüşmelerinin bir bölümü Ukrayna'daki Rus vatandaşlarına yönelik somut bir tehdidin var olup olmadığına odaklanmış görünüyordu. Bununla birlikte, hukuki açıdan bakıldığında Rusya, sadece vatandaşlarına yönelik bir tehdidin varlığının, ek bir gerekçe olmaksızın askeri müdahaleyi gerektireceğini iddia etmemiştir. Mevcut durum ile 2008 Gürcistan krizinin meydana getirdiği emsal arasında benzerlikler kurulabilir. O dönemde Rusya, vatandaşlarına yönelik bir tehdidi kınanmış ve hatta Güney Osetyalılara karşı bir 'soykırım' yaşandığını iddia etmiş, ancak müdahalesini yasal olarak tartışmasız bir argümana dayandırmıştır: bu BM Şartı'nın 51. maddesine göre meşru müdafaadır. Gürcistan'daki Çatışmaya ilişkin Bağımsız Uluslararası Gerçekleri Araştırma Misyonu'nun bulgularına göre, Rusya'nın bu bağlamda vatandaşlarını korumak için yasal dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varılmıştır (IIFMCG, 2008).

Son olarak uluslararası toplumun müdahalelere tepkisine bakıldığında Rusya'nın Güney Osetya'daki eylemleri kınanmış ve birçok devlet uluslararası hukukun ihlali olarak değerlendirmiştir. Ancak Rusya'ya karşı kayda değer bir askeri müdahale ya da yaptırım olmamıştır. Kırım'ın ilhakı ise Batılı ülkelerin Rusya'ya karşı yaptırım uygulamasına yol açmıştır. Kırım örneğinde uluslararası tepki daha güçlü olmuş ve Ukrayna'nın egemenliğinin ihlaline karşı daha ortak bir duruş sergilenmiştir.

Görüldüğü gibi her iki müdahalede de Moskova eylemlerini haklı göstermeye yönelik iddialarda bulunmuştur. Bu tutumun iki nedeni bulunmaktadır. Birincisi, Rusya BMGK'nin daimi üyesi olarak kendisini uluslararası hukukun savunucusu olarak görmektedir. Bu pozisyon Kremlin'in 1999 baharında NATO'nun Sırbistan'ı bombalamasına ve Mart 2003'te ABD öncülüğünde Irak'ın işgaline yönelik eleştirilerinin temelini oluşturmuştur (Karagiannis, 2014). Dolayısıyla egemen bir devletin iç işlerine karışmama ilkesini savunan Rusya'nın yasal bir mazeret olmaksızın, Güney Osetya ve Kırım'a müdahaleleri bu önemli ilkeye aykırı olurdu. Moskova Devlet Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nde (MGIMO) felsefe profesörü olan Andrei Zubov gibi bazı isimler Kırım'ın ilhakını Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Kırım'a asker gönderme kararını 1938-1939 yıllarında Adolf Hitler'in Çekoslovakya'nın Almanca konuşulan

Sudetenland ve Litvanya'nın Memel Bölgesi ile birlikte Avusturya'yı ilhak etmesine benzetmiş olsa da (Zubov, 2014), askeri eylemlerin yasallığına yapılan vurgu Moskova'nın uluslararası imajından endişe duyduğunu kanıtlamaktadır.

İkinci olarak, müdahalelerin yasallığı Rus hükümetinin gelecekte Gürcistan ve Ukrayna'nın Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurma ihtimalini azaltmasına yardımcı olabilir. Moskova, NATO'nun Kosova'ya müdahalesini ve ardından eski Sırp vilayetinin Batılı ülkeler tarafından resmen tanınmasını, kendi eylemlerini destekleyen yasal emsaller olarak göstermiştir. Rusya'nın bakış açısına göre, NATO'nun Sırp eyaleti Kosova'ya müdahalesi yasadışıdır - Rusya'nın veto yetkisine sahip olduğu BMGK buna asla izin vermemiştir - ve yeni bir norm oluşturmuştur. Kosova, insani müdahale kavramını yeniden şekillendirmiştir. Buna ek olarak, Batı'nın Kosova'yı tanınması, 1945 sonrasında uzun süre devam eden, belirlenmiş sınırların dokunulmazlığına ilişkin tabuyu yıkmıştır. Putin'in konuşmalarında sık sık Kosova'dan bahsetmesi, Kremlin'in Rusça konuşan bir topluluğun tehdit altında olduğunu düşündüğü her durumda, Rusya'nın bu emsali daha fazla askeri müdahaleyi meşrulaştırmak için kullanabileceğini göstermektedir. Ancak Rusya'nın eski Sovyet cumhuriyetlerine yönelik askeri müdahalelerinin meşruiyet temeli, aslen Gürcistan ve Ukrayna'nın jeopolitik tercihlerine verilen tepkilerle çok az ilgilidir. Bu müdahaleler, genellikle bölgenin tarih ve coğrafyasıyla doğrudan ilişkilidir. Rusya, yıllar boyunca geniş ve doğal olmayan sınırlarını nasıl koruyacağı konusunda büyük bir sorunla karşı karşıya kalmıştır. Bu durum, Rusya'nın bölgedeki jeopolitik duruşunu şekillendirirken tarih ve coğrafyanın önemini vurgulamaktadır.

Tarih boyunca bu ulus çeşitli yabancı güçler tarafından ardı ardına işgallere tanık olmuş ve liderlerini korunmak için tampon bölgeler oluşturmaya zorlamıştır. Nazi Almanyası'nın 1945'te yenilmesinin ardından Kızıl Ordu Doğu Avrupa'da kontrolü ele geçirerek Demir Perde ile Sovyet sınırları arasında koruyucu bir tampon oluşturmuştur. Komünizmin çöküşü, Moskova tarafından on yıllar boyunca titizlikle hazırlanmış bir imparatorluğun dağılması anlamına geliyordu. Putin, SSCB'nin dağılmasından 'geçen yüzyılın en büyük jeopolitik felaketi' olarak yakınmıştır. Özünde Rusya, kabul edilmeyi ve dikkate alınmayı gerektiren derin bir güvensizlikle boğuşmaktadır (Karagiannis, 2014).

Güney Osetya ve Kırım'a müdahale etme tercihi, Moskova'nın Karadeniz bölgesindeki Amerikan niyetlerine duyduğu yaygın güvensizlikten kaynaklanmaktaydı. Washington'un Nisan 2008'deki Bükreş Zirvesi sırasında Gürcistan ve Ukrayna'nın NATO üyeliğini teşvik etme çabaları Kremlin'in bölgede müdahaleci bir politika benimseme kararında katalizör olmuştur. Moskova, Gürcistan ve Ukrayna'nın Atlantik İttifakı'na olası entegrasyonunu Rusya'yı çevreleme çabası olarak görmüştür. Askeri gücün kullanımı konusunda karar verecek tek mekanizmanın, son merci olarak, BM Kuruluş Sözleşmesi olduğunu vurguladığı konuşmasında (Hürriyet, 1 Mayıs 2021) Putin 2007 Münih konferansında NATO'nun genişlemesinin İttifak'ın modernizasyonu ya da Avrupa'da güvenliğin sağlanması ile hiçbir ilişkisi olmadığını; aksine, karşılıklı güven düzeyini azaltan ciddi bir provokasyon olduğunu söyleyerek, bu genişlemenin kime karşı yapıldığını ve Varşova Pakti'nin dağılmasından sonra Batılı ortakları tarafından verilen güvencelere ne olduğunu dile getirmiştir (Kremlin.ru, 4 Ocak 2022).

Rusya'nın Güney Osetya ve Kırım'daki söylemleri ve eylemleri, Rusların ve Rusça konuşanların korunmasını öngören yeni bir doktrin olan Putin Doktrini'nin benimsendiğini göstermektedir. Bu doktrin, eski Sovyet bölgesinin Rusya'nın nüfuz alanı olacağına işaret eder ve eski Sovyet topraklarında yaşayanların korunmasını amaçlar. Bu, Rusya'nın Monroe Doktrini'ne benzer bir yaklaşımdır ve NATO ile AB üyesi olmayan tüm Sovyet sonrası cumhuriyetlerde potansiyel bir uygulama alanına sahiptir. Ancak, Rusya'nın bölgedeki dış politikasını yalnızca jeopolitik açıdan açıklamak yeterli değildir. Rusya'nın daha derin motivasyonlarını anlamak için "aşağılama" (unizhenija) kavramı önemlidir. SSCB'nin çöküşüyle birlikte, Rus siyasi elitleri ve eski güçlü ordusu derin bir aşağılanma hissetti. Azalan bütçe, eskiyen teçhizat, birliklerin eski Sovyet müttefiklerinden geri çekilmesi ve eski Sovyet bölgesinde etkili bir Amerikan dış politikası, hala kendisini büyük bir güç olarak gören bir ülke için aşağılanma hissini derinleştirdi. Rusya'da Amerikan karşıtı duygular yüksek düzeydedir. Aleksandr Dugin ve Aleksandr Prokhanov gibi Kremlin yanlısı aşırı milliyetçi figürler Amerikan karşıtlığındaki artışı körüklemiştir. Dugin özellikle Batı'ya ve onun liberal ilkelerine karşı duran bir Avrasya imparatorluğunun kurulmasını savunmaktadır. "Anti-Amerikancılık Ruslar için birincil ideoloji ve dünya görüşü haline geldi... Kırım'dan sonra geri dönüşü olmayan bir eşiği geçtik" (Barry, 16 Mart 2014). Aşağılanmış ve güvensiz bir Rusya,

Amerika/NATO'nun doğuya doğru daha fazla yayılmasını durdurmak için eski Sovyet bölgesine yeniden hakim olmaya çalışmaktadır.

2008 yılında Gürcistan'a karşı başlatılan savaş ve 2014 yılında Kırım'ın ele geçirilmesi, Rus dış politikasında yakın çevreye yönelik daha büyük bir değişime işaret etmektedir. Önemli farklılıklara rağmen, her iki müdahale de Rusya'nın eski Sovyet cumhuriyetlerine karşı askeri yeteneklerini geliştirdiğini göstermiştir. Dahası, Kremlin her iki müdahale için de Kosova emsalinden yola çıkarak tutarlı bir hukuki gerekçe kullanmıştır. Bu durum, kendisini Rusça konuşan nüfusun koruyucusu olarak konumlandırmaya yönelik stratejik ve kasıtlı bir çabaya işaret etmektedir. Ancak Putin Rusya'sı bu cephenin ardında, ABD liderliğindeki NATO'nun eski SSCB topraklarına doğru genişlemesini engelleyerek jeopolitik konumunu korumayı amaçlamaktadır. Önemli gerilemeler yaşamasına rağmen Rusya kendisini azalan bir küresel güç olarak görmemektedir. Niyeti, ulusal çıkarlarını koruma ve ilerletme kapasitesine sahip zorlu bir güç olarak konumunu korumaktır. Moskova'nın Ukrayna'nın doğusundaki Kiev karşıtı ayaklanmaya müdahil olması, eski Sovyet coğrafyası üzerinde hakimiyet kurma kararlılığının bir başka yönünü temsil etmektedir. Baltık ülkeleri dışında kalan eski Sovyet cumhuriyetlerinin eninde sonunda Rusya'nın egemenliği altına girmesi giderek daha olası görünmektedir.

Rusya'nın Kırım ve Gürcistan müdahaleleri, uluslararası hukuk açısından müdahale kavramı çerçevesinde devletler arasındaki ilişkilerdeki kritik bir noktayı temsil eder. Her iki olay da bir devletin başka bir devletin toprak bütünlüğüne ve egemenliğine müdahalesini içerdiği için uluslararası hukukun önemli ilke ve normlarına karşı gelmektedir. Her iki müdahale de devletler arasındaki ilişkilerde büyük gerilimlere neden oldu, uluslararası hukukun temel ilkelerini ve uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye attı. Devletler, uluslararası ilişkilerde güveni ve istikrarı sağlamak adına toprak bütünlüğüne saygı gösterme ve egemenliğe müdahale etmeme prensiplerine bağlı kalmak zorundadır.

Gürcistan ve Ukrayna emsalleri, uluslararası ilişkiler alanında jus contra bellum'un çeşitli yönlerinin nüanslı yorumlanmasına ilişkin değerli bilgiler sunmaktadır. Bu örnekler, çıkarılabilecek önemli derslere ışık tutmaktadır:

1- Egemenlik ve Toprak Bütünlüğü: Hem Gürcistan hem de Ukrayna deneyimleri egemenlik ve toprak bütünlüğünün korunmasının ne kadar önemli olduğunun altını çizmektedir. Rusya'nın bu ülkelerin toprak bütünlüğüne yönelik tecavüzü, uluslararası

hukukun açık bir ihlali anlamına gelmekte ve egemenlik sınırlarının korunmasının zorunluluğunu vurgulamaktadır.

2- Uluslararası Hukukun Rolü: Bu vakalar, uluslararası hukukun savaşın haklılığını ve meşruiyetini belirlemedeki önemli rolünü açıkça ortaya koymaktadır. Ukrayna'da Kırım'ın ilhakı, yerleşik düzenlemelerin göz ardı edildiği bir uluslararası hukuk ihlalinin örneklemekte ve güçlü yaptırım mekanizmalarına duyulan ihtiyacın altını çizmektedir.

3- Çatışma Çözümü ve Diplomasi: Diplomatik çabalar ve çatışma çözüm mekanizmaları bu tür senaryoların ele alınmasında zorunlu bileşenler olarak ortaya çıkmaktadır. Diyalogun teşvik edilmesi ve çatışmaların çözümü için barışçıl yolların kullanılmasına uluslararası toplumda öncelik verilmesi gerektiği açıktır.

4- Uluslararası Toplumun Tepkisi: Uluslararası toplumun bu tür olaylara verdiği tepki *jus contra bellum*'un uygulanabilirliğini önemli ölçüde etkiler. Rusya'nın eylemlerine karşı yaptırımlar ve kınamalar gibi alınan önlemler, uluslararası normların korunması ve uygulanmasında çok önemli bir rol oynamaktadır.

5- İnsan Hakları ve Sivil Toplum: Bu olaylar, sivillerin içinde bulunduğu kötü durumu ve çatışmalar sırasında insan haklarının korunmasının zorunluluğunu vurgulamaktadır. Sivil nüfusun korunması ve insan hakları standartlarının gözetilmesi, bu tür çalkantılı senaryolarda uluslararası toplum için öncelikli hedefler olarak öne çıkmaktadır.

Gürcistan ve Ukrayna deneyimleri, *jus contra bellum*'un çok yönlü uygulamasını aydınlatan uygun vaka çalışmaları olarak hizmet etmektedir. Egemenlik, uluslararası hukuk, diplomasi, insan hakları ve uluslararası toplumun tepkisi gibi kavramlar kritik odak noktaları olarak ortaya çıkmakta ve uluslararası ilişkiler alanında savaşın meşruiyetinin uygulanması ve değerlendirilmesini anlamak için çok değerli dersler sunmaktadır.

Son olarak *jus contra bellum*'un farklı yönlerinin yorumlanmasına ilişkin olarak Gürcistan ve Ukrayna emsallerinden çeşitli dersler çıkarılabilir. Başlangıçta, özellikle 'uluslararası ilişkilerde' güç kullanımı veya tehdidini yasaklayan Madde 2(4)'ün genişletilmediği veya yeniden yorumlanmadığı görülmektedir. Ülke içinde şiddet kullanımı kınanmıştır ancak bu kınama gayri resmi bir anlaşmaya ya da uluslararası insani ve insan hakları hukukuna saygı başta olmak üzere diğer hukuki argümanlara atıfta bulunularak yapılmıştır. Buna karşılık, genel uluslararası hukuk isyancı gruplar, ayrılıkçı gruplar ya da kamu otoriteleri tarafından güç kullanımını açıkça yasaklamamaktadır. İkinci olarak, Rus askeri

müdahalesini çevreleyen hukuki söylem, BM Şartı'nda belirtilen güç kullanımına ilişkin mevcut gerekçelerin yeni bir yorumunu sunmamıştır. Rusya bir iç savaşa müdahale etmek için olası bir hakka atıfta bulunmamış, bunun yerine ilk aşamada resmi Ukrayna otoritesi (Başkan Yanukoviç), ikinci aşamada ise yeni (Kırım) devletin hükümeti tarafından davet yoluyla bir müdahalede bulunmuştur. Yine de, sadece başarısız bir otoritenin veya kendini ilan etmiş bir hükümetin daveti üzerine müdahaleye izin veren bu geniş kapsamlı uluslararası hukuk yorumları, devletler topluluğu içinde evrensel bir kabul görmemiştir. Buna karşılık, üçüncü bir nokta olarak, *ex injuria jus non oritur* ilkesi uluslararası hukukun temel bir ilkesi olarak ilan edilmiştir. Bazıları (özellikle de Rusya) uluslararası hukukun kesin bir kuralının daha önce ihlal edilmemiş olması nedeniyle söz konusu davada uygulanamayacağını savunsa da, hiçbir devlet bu ilkeye gerçekten itiraz etmemiştir. Başka bir deyişle, UAD'nin Nikaragua davasında kullandığına benzer bir metodoloji kullanılarak, Gürcistan ve Ukrayna ile ilgili durumlarda uluslararası hukukun "zayıflatılmaktan ziyade teyit edildiği" söylenebilir (Corten, 2015). Bu yasalar, güç kullanımına karşı yasaklar, kendi kaderini tayin etme ilkeleri, toprak bütünlüğüne saygı ve devletlerin uluslararası anlaşmalar ve anlaşmalar kapsamındaki yükümlülükleri dahil olmak üzere çeşitli hususları kapsamaktadır. Dolayısıyla buradaki onaylama, eylem veya kararların yerleşik uluslararası yasal çerçeveler ve ilkelerle çelişmesi veya zayıflatılması yerine, onlarla uyumlu hale getirilmesi anlamına gelmektedir. Bu bakış açısı, UAD'nin kararlarının uluslararası hukukun ilkelerini azaltmak ya da zayıflatmak yerine güçlendirmeyi, teyit etmeyi ya da desteklemeyi amaçladığı Nikaragua davasında ortaya konan ilke ve emsallerden yola çıkmaktadır. Benzer şekilde, Gürcistan ve Ukrayna davalarındaki eylemler veya kararlar, bu mercekte değerlendirildiğinde, yerleşik uluslararası hukuk normlarının ve ilkelerinin aşındırılması veya ödün verilmesinden ziyade onaylanması ve güçlendirilmesi ile uyumludur. Bu bağlantı oldukça ilginç görünebilir, ancak aynı şeyin o dönemde UAD kararının kendisi için de söylenebileceği unutulmamalıdır. Nikaragua kararı, başta ABD ve SSCB'nin çok sayıda silahlı müdahalede bulunması olmak üzere, uluslararası hukukun birçok kez ihlal edildiği bir Soğuk Savaş dönemi içinde bağlamsallaştırılmıştır. Bu dönemde, uluslararası hukuk görünümünün korunması, retorik ile eylemlerin, söz ile eylemin birbirinden ayrılmasını gerektirmiştir. Sonuç olarak, benzer bir ikilem 2008 ve 2014'te uluslararası hukukun varlığına ilişkin 1986'dakine benzer ikircikli açıklamalara yol açmış gibi görünüyor.

Hukuki retorik yerine pratiklere odaklanan alternatif bir yaklaşımın, koşulların farklı bir şekilde değerlendirilmesini sağlayacağı açıktır. Başka bir deyişle aslında, hukuki söylemden ziyade eylemlere odaklanan alternatif bir yaklaşım, durumların farklı bir şekilde değerlendirilmesini sağlayacaktır. Ancak, her iki durumda da uluslararası hukukun bazı zorluklarla karşılaştığı ve eksikliklerinin olduğu da görülmüştür. Özellikle, uluslararası toplumun bu davaları çözmede yetersiz kaldığı veya belirli devletlerin davranışlarının uluslararası hukuku ihlal ettiği durumlar vardır. Bu durumlar, uluslararası hukukun daha fazla güçlendirilmesi ve daha etkili bir şekilde uygulanması gerekliliğini ortaya koyar.

Sonuç olarak Rusya'nın Güney Osetya ve Kırım'daki müdahalelerini meşrulaştırmak için uluslararası hukuk ilkelerini araçsallaştırması, stratejik retorik ve hukuk normlarının seçici bir şekilde yorumlanması çerçevesinde açıklanabilir. Rus hükümeti, eylemlerini gerekçelendirirken, yerleşik norm ve ilkelerden saparken uluslararası hukuka uygunluk görüntüsü sağlamak için seçici bir şekilde hukuki argümanlar kullanmıştır.

Rusya'nın Güney Osetya ve Kırım'da uluslararası hukuk ilkelerini araçsallaştırması, yerleşik normlara aykırı müdahalelere meşruiyet cilası sağlamak için hukuki anlatıların kasıtlı olarak manipüle edilmesini yansıtmaktadır. Bu noktada uluslararası hukukun müdahaleleri meşrulaştıran bir mekanizma olmaktan çıkarılıp müdahaleleri durduran, engelleyen ve caydıran bir mekanizma haline dönüşmesi gerekmektedir. Bunun için de BMGK'nın temsil kabiliyetini ve duyarlılığını artıracak reformlar yapılması, veto yetkisi ile ilgili meselelerin ele alınması ve bunun kitlesel zulüm vakalarında zamanında ve etkili bir şekilde harekete geçilmesine engel olmamasının sağlanması, müdahalelerle ilgili davaları karara bağlamak üzere özel bir uluslararası mahkeme kurulması ve müdahale eden devletler tarafından sağlanan bilgilerin bağımsız olarak doğrulanması için uluslararası bir mekanizma kurulması gibi önlemler geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, Zeynep Selin. “Doktrinleşme Sürecindeki İnsani Müdahale: NATO’nun Kosova Müdahalesi ve Koruma Sorumluluğu Kavramı”. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi* 6/1, (Ocak 2015), 119-137. <https://doi.org/10.18354/esam.01484>
- Acer, Yücel - Kaya, İbrahim. *Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı*. Ankara: USAK Yayınları, 3. Basım, 2010.
- AJ, Aljazeera. “Putin’den Yanukoviç’e yardım eli”. Erişim 25 Mayıs 2022. <https://www.aljazeera.com.tr/haber/putinden-yanukovice-yardim-eli>
- AJ, Aljazeera. “Kronoloji: Kırım Gerginliği”. Erişim 19 Ekim 2023. <http://www.aljazeera.com.tr/kronoloji/kronoloji-kirim-gerginligi>
- Alexandrov, Stanimir A. *Self-Defence Against the Use of Force in International Law*. The Hague: Kluwer, 1996.
- Allison, Roy. “The Russian Case for military intervention in Georgia: International law, norms and political calculation”. *European Security* (Ekim 2009) 18/2, 173-200. <https://doi.org/10.1080/09662830903468734>
- Allison, Roy. “Russia Resurgent? Moscow’s Campaign to “Coerce Georgia to Peace”. *International Affairs* 84/6 (Ekim 2008), 1145-1171. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2346.2008.00762.x>
- Allison, Roy. “Russian ‘deniable’ intervention in Ukraine: how and why Russia broke the rules”. *International Affairs* 90/6 (2014), 1255-1297. <https://doi.org/10.1111/1468-2346.12170>
- Antonenko, Oksana, “A War with No winners”, *Survival* 50/5 (Ekim 2008), 23-36. <https://doi.org/10.1080/00396330802456445>
- Antonenko, Oksana - Bastian Giegerich. “Rebooting NATO-Russia Relations”, *Survival* 51/2 (Mart 2009), 13-21. <https://doi.org/10.1080/00396330902860751>
- Aydemir, Süleyman Ruhi. “Hans Kelsen’in Saf Hukuk Teorisi ve Devlet Anlayışı”. *Mevzuat Dergisi*. Erişim 18 Eylül 2022. <https://www.mevzuatdergisi.com/2004/04a/04.htm>
- Aydın, Gülşen. “Güney Osetya Yenilgisi Sonrası Gürcistan İç Siyaseti: Saakaşvili’nin Ayakta Kalma Başarısı”. *OAKA* 5/10 (2010), 1-21.
- Anishchuk, Alexei - Kiselyova, Maria. “Putin Says Annexation of Crimea Partly a Response to NATO Enlargement”. *Reuters* (17 Nisan 2014), <https://www.reuters.com/article/idUSBREA3G22A/>
- Art, Robert J. “To What Ends Military Power?”. *International Security* 4/4 (1980), 3-35. <https://doi.org/10.2307/2626666>

- Aslan, Mahir. “1783 Kırım’ın Rusya’ya İlhakı Sürecinde II. Katerina’nın Yunan Proesi ve Önemi”. *Türk Dünyası Araştırmaları* 213 (Aralık 2014), 221-230.
- Aydın, Mustafa. “Çariçe II. Katerina’nın Kırım Seyahati (1787) ve Bu Seyahatin Osmanlı Devletindeki Yansımaları”. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi* 17/35 (2023), 11-54. <https://doi.org/10.18220/kid.1380272>
- Backing Ukraine’s territorial integrity, UN Assembly declares Crimea referendum invalid <https://news.un.org/en/story/2014/03/464812>
- Badescu, Cristina Gabriela. *Humanitarian Intervention and the Responsibility to Protect*. New York: Routledge, 2011.
- Balcı, Ali – Kardaş Tuncay. “Realizm”. *Uluslararası İlişkilere Giriş*. Ed. Şaban Kardaş vd. 85-96. İstanbul: Küre Yayınları, 2016.
- Balfour, Rosa. “Will Crimea herald a new postCold War era world?”. *Carnegie Europe*. Erişim 19 Mart 2021 <https://www.epc.eu/en/Publications/Will-Crimea-herald-a-new-post~1ca9e4>
- Bannon, Alicia L. “The Responsibility To Protect: The UN World Summit and the Question of Unilateralism”. *Yale Law Journal* 15/5 (Mart 2006), 1157-1165. <https://doi.org/10.2307/20455648>
- Barnard, Anne. “Georgia and Russia Nearing All-Out War”, *The New York Times* (9 Ağustos 2008). <http://www.nytimes.com/2008/08/10/world/europe/10georgia.html?scp=10&sq=ossetia&st=nyt>.
- Barry, Ellen. “U.S. Foes in Russia Agitate for Rupture”. *The New York Times* (15 Mart 2014). <https://www.nytimes.com/2014/03/16/world/europe/foes-of-america-in-russia-crave-rupture-in-ties.html>
- Barry, Micheal P. “The Loss of Crimea How Much Does Ukraine Lose, and How Much Does Russia Gain, a Computable General Equilibrium Model”. *Journal of Global Peace and Conflict* 21 (2014), 103-119.
- Bayraklı, Enes. “Avrupa Birliği’nin Ukrayna Kriziyle İmtihani”. *Seta Perspektif* Erişim 7 Nisan 2023. https://file.setav.org/Files/Pdf/20140325182303_avrupa-birliginin-ukrayna-kriziyle-imtihani-pdf.pdf
- BBC News. “Rusya-Ukrayna: İki dost nasıl düşman oldu?”. Erişim 19 Nisan 2021. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46391387>
- BBC News. “Russia Vows to Defend South Ossetia”. Erişim 19 Şubat 2022. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7543099.stm>
- Becker, Michael E. vd. “Reviving the Russian empire: the Crimean intervention through a neoclassical realis lens”. *European Security* 25/1 (2016), 112-133. <https://doi.org/10.1080/09662839.2015.1084290>

- Bilkova, Veronika “The Use of Force by the Russian Federation in Crimea”. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht (Heidelberg Journal of International Law)* 75 (2015), 27-50. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2601998>
- Begoyan, Anush. “United States Policy In the South Caucasus: Securitisation of the Baku-Ceyhan Project”. *Iran & the Caucasus* 8/1 2004, 141-155. <https://doi.org/10.1163/1573384042002939>
- Bellamy, Alex J., “Humanitarian responsibilities and interventionist claims in international society”, *Review of International Studies* 29/3 (Temmuz 2003), 321-340. <https://doi.org/10.1017/s0260210503003218>
- Bebler, Anton. “Crimea and the Russian-Ukrainian Conflict”. *Romanian Journal Of European Affairs* 15/1 (Mart 2015), 35-54.
- Biersack, John - O’Lear, Shannon. “The Geopolitics of Russia's Annexation of Crimea: Narratives, Identity, Silences, and Energy.” *Eurasian Geography and Economics* 55/3 (2014), 247–69. <https://doi.org/10.1080/15387216.2014.985241>
- Bingöl, Oktay. “Ukrayna Krizinin Ulusal, Bölgesel-Küresel Bağlamı ve Gelecek Öngörülleri”. *Karadeniz Araştırmaları* 11/41 (2014), 15-38. <https://doi.org/10.12787/karam826>
- Boesen, Henrik - Larsen, Lindbo. “The Russo-Georgian war and beyond: towards a European great power concert”. *European Security* 21/1 (Mart 2012), 102-121. <https://doi.org/10.1080/09662839.2012.656595>
- Bokeria, Giga. “Q&A with MP Giga Bokeria over South Ossetia”. (Görüşmeci: Nino Khutsidze, Görüşme transkripti). https://old.civil.ge/eng/_print.php?id=7489
- Bora, Aslı, *The South Ossetian-Georgian Conflict: 1990-2008*. Ankara: Middle East Technical University, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Bowker, Mike, “The War in Georgia and the Western response”, *Central Asian Survey* 30/2 (Mayıs 2011), 197-211. <https://doi.org/10.1080/02634937.2011.570121>
- Bozkurt, Enver. *Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma*, Ankara: Asil Yayınları. 3. Baskı, 2007.
- Bölükbaşı, Yusuf Ziya – Yavuz, Cankara. “Soğuk Savaş sonrası Güney Kafkasya’da Etnik Milliyetçiliğin Uluslararası Sisteme Etkisi”. 4. *Uluslararası Mavi Karadeniz Kongresi Siyaset, Ekonomi ve Toplum ‘Çatışma Çözümü, İşbirliği ve Demokratikleşme İçin Yerel ve Uluslararası Perspektifler’*. ed. Alaeddin Yalçınkaya vd., 137-162, İstanbul: Gündoğan Yayınları, 2013.
- Bukkvoll, Tor. “Ukraine and NATO: The Politics of Soft Cooperation”. *Security Dialogue* 28/3 (1997), 363-374. <https://doi.org/10.1177/0967010697028003009>
- Burke-White, William W. “Crimea and the International Legal Order”. *Global Politics and Strategy* 56:4 2014, 65-80. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2474084>

- Civ.Ge, Civil Georgia. "Georgia Seizes Russian Arms Convoy in South Ossetia". Erişim 7 Nisan 2021. <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=7280>.
- Collin, Matthew. "High Stakes in Georgia Standoff". *BBC News* (3 Ekim 2006). <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/5403714.stm>
- Cornell, Svante E. "Autonomy and Conflict Ethnoterritoriality and Separatism in the South Caucasus-Cases in Georgia", Uppsala, 2002. https://isdpu.eu/content/uploads/images/stories/isdpu-main-pdf/2002_cornell_autonomy-and-conflict.pdf
- Corten, Olivier. "The Russian intervention in the Ukrainian crisis: was jus contra bellum 'confirmed rather than weakened'?". *Journal on the Use of Force and International Law* 2/1 (2015), 1-25. <https://doi.org/10.1080/20531702.2015.1042282>
- Cosgrove, Jonathon. *The Russian Invasion of the Crimean Peninsula 2014-2015*. National Security Report, 2020. <https://www.jhuapl.edu/sites/default/files/2022-12/RussianInvasionCrimeanPeninsula.pdf>
- Cross, Sharly. "NATO-Russia security challenges in the aftermath of Ukraine conflict: managing Black Sea security and beyond". *Southeast European and Black Sea Studies* 15/2 151-177 (2015), <http://dx.doi.org/10.1080/14683857.2015.1060017>
- CU, Constitution of Ukraine. Ukraine: Constitutional Court of Ukraine, 1996. Erişim 4 Temmuz 2023. <http://www.ccu.gov.ua/en/doccatalog/list?currDir=12083>
- Cutler, Rober M. "Kafkasya'daki Kriz Kaynakları ve Bölgeleri" *Türkiye, NATO ve AB Perspektifinden Kriz Bölgelerinin İncelenmesi ve Türkiye'nin Güvenliğine Etkileri Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 105-126, Ankara: Sarem Yayınları, 2004.
- Çelik, Sinem. "2022 Rusya'nın Ukrayna'yı İşgali: AB Entegrasyonu için Yeni Dönem". *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi* 6/2 (2022), 521-533. <https://doi.org/10.47525/ulasbid.1093088>
- Çelikipala, Mitat. "Başarısız Devlet-Demokratik Model Ülke Sarmalında Gürcistan'ın 20 Yılı", *USAK Dergisi* 7/14 (2012), 1-35.
- CEU, The Council Of European Union. *Council Conclusions on the situation in Georgia* (13 Ağustos 2008). https://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/gena/102315.pdf
- Chkhartishvili, David vd. "Georgia: Conflict Region and Economies". *From War Economies to Peace Economies in the South Caucasus*, ed. Phil Champain vd. 120-157, International Alert, 2004.
- Cvetkovski, Nikola. *The Georgian-South Ossettian Conflict*. Danish Association for Research on the Caucacus-Aalborg University, 1999.

- Çağırın, Mehmet Emin. *Uluslararası Hukukta Devletin Tek Taraflı İşlemleri*. Ankara: Platin Yayınları, 2005.
- D'Amato, Anthony. "Is International Law Really Law?". *The Nature of International Law* (2017), 137–158. <https://doi.org/10.4324/9781315202006-5>
- Demirkol, Berk. "Uluslararası Hukukta Dikkate alınan Vatandaşlık: Gerçek Kişilerde "Etkin Vatandaşlık" Sorunsalı", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2015/2, 159-193.
- Demirel, Naim. "Uluslararası Hukukta İnsani Müdahale". *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 0/1 (Mart 2013), 152-172.
- Demirli, Aynur - Özdemir, Ali Murat. "Uluslararası Hukuku Dönemselleştirmek: Pozitivist Söylem ve Ötesi". *Uluslararası İlişkiler* 16/63 (Eylül 2019), 51-67. <https://doi.org/10.33458/uidergisi.621306>
- Derman, Giray Saynur - Ongarova, Yerkinay. "Ukrayna'da Siyasi Kriz". *Karadeniz Araştırmaları* 42/42 (2014), 11-23. <https://doi.org/10.12787/KARAM856>
- Dülger, Kenan. "Avrupa Parlamentosunun İnsani Müdahale Kriterleri Hakkındaki Kararı". *Küresel Bakış Çeviri Hukuk Dergisi* 2/6 (Temmuz 2012), 111-116.
- Erkan, Süleyman. "The Regional Impact of 2008 Russia-Georgia War". *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal* 4/1 (2015), 36-48. <https://doi.org/10.17740/eas.soc.2015-v4-03>
- Erkan, Süleyman, "2008 Rusya –Gürcistan Savaşı ve Uluslararası Toplum". *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi* 17 (Nisan 2016), 41-64. <https://doi.org/10.18092/ijeas.48565>
- Erkiner, Hakkı Hakan. "Uluslararası Hukuk Düşüncesinde Klasik Öğretinin Kuruluşu: Hugo Grotius ve Postgrotien Yazarlar Samuel Von Pufendorf, Richard Zouche, Cornelius Van Bynkershoek ve Samuel Rachel'e İlişkin İnceleme ve Değerlendirme". *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 18/3 (Aralık 2012), 3-142.
- Erlanger, Steven. "NATO Duel Centers on Georgia and Ukraine". *The New York Times* (30 Kasım 2008). <https://www.nytimes.com/2008/12/01/world/europe/01nato.html>
- Ertuğrul, Ümmühan Elçin. "Koruma Sorumluluğu: İnsani Müdahaleyi Makyajlamak". *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 20/2 (Nisan 2016), 441-470.
- Espiner, Tom. "Security Threats: Georgia Accuses Russia of Coordinated Cyberattack". *CNET* (11 Ağustos 2008). <https://www.cnet.com/news/georgia-accuses-russia-of-coordinated-cyberattack/>

- EUROPARL. “EU sanctions against Russia over Ukraine crisis”. Erişim 22 Ekim 2023. [”https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-7-2014-004882-ASW_EN.html](https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-7-2014-004882-ASW_EN.html)
- EUDEL Russia, European Union Delegation to the Russian Federation. “EU restrictive measures in view of the situation in Eastern Ukraine and the illegal annexation of Crimea”. Erişim 31 Ağustos 2023. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_restrictive_measures_in_response_to_crisis_in_ukraine_en_0.pdf
- Evans, Gareth. “Russia, Georgia and The Responsibility To Protect”. *Amsterdam Law Forum* 1/2 (Ocak 2009), 25-28. <https://doi.org/10.37974/alf.55>
- Fabry, Mikulas. “The contemporary practice of state recognition: Kosovo, South Ossetia, Abkhazia, and their aftermath”, *Nationalities Papers: The Journal of Nationalism and Ethnicity* 40/5 (2012), 661-676. <https://doi.org/10.1080/00905992.2012.705266>
- Fawn, Rick - Nalbandov, Robert. “The difficulties of knowing the start of war in the information age: Russia, Georgia and the War over South Ossetia, August 2008”, *European Security* 21/1 (2012), 57-89.
- Forsberg, Tuomas - Herd, Graeme. “Russia and NATO: From Windows of Opportunities to Closed Doors”. *Journal of Contemporary European Studies* 23/1 (2015), 41-57. <https://doi.org/10.1080/14782804.2014.1001824>
- Fox, Gregory H. “Ukraine Insta-Symposium: Intervention in the Ukraine by Invitation”. *Opiniojuris*. Erişim 1 Kasım 2023. <https://opiniojuris.org/2014/03/10/ukraine-insta-symposium-intervention-ukraine-invitation/>
- Gafarlı, Orhan. *Avrasya Çıkmazı-Yeni Büyük Oyunu Kim Kazanacak*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2015.
- Gardiner, Nile vd. *Beyond the Crimea Crisis: Comprehensive Next Steps in U.S.–Russian Relations*. The Heritage Foundation 2014, https://thf_media.s3.amazonaws.com/2014/pdf/BG2896.pdf
- Gareth, Evans. “Former Australian foreign minister, cited in ‘Russia’s reversal: where next for humanitarian intervention’”. *Financial Times* (23 Ağustos 2008), <https://www.ft.com/content/e06e25fc-7076-11dd-b514-0000779fd18c>
- Garb, Paula. “The view from Abkhazia of South Ossetia ablaze”. *Central Asian Survey* 28/2 (Haziran 2009), 235-246. <https://doi.org/10.1080/02634930903034856>
- Gardner, Hall. *NATO, the EU, Ukraine, Russia and Crimea: The “Reset” that was Never “Reset”*. NATO Watch, 2014. https://natowatch.org/sites/default/files/briefing_paper_no_49_-_ukraine_russia_crimea.pdf

- German, Tracey. "Abkhazia and South Ossetia: Collision of Georgian and Russian Interests". *IFRI*. Erişim 7 Ağustos 2022. <https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/germananglais.pdf>
- George, Julia A. "Minority Political Inclusion in Mikheil Saakashvili's Georgia". *Europe-Asia Studies* 60/7 (Eylül 2008), 1151-1175. <https://doi.org/10.1080/09668130802230697>
- Gerrits, Andre W. M., Max Bader. "Russian Patronage Over Abkhazia and South Ossetia: Implications for Conflict Resolution". *East European Politics* 32/3 (Temmuz 2016), 297-313. <https://doi.org/10.1080/21599165.2016.1166104>
- Glahn, Gerhard von, Taulbee, James Larry. *Law Among Nations*. New York: Routledge 8. Basım, 2016.
- Grotius, Hugo, *Savaş ve Barış Hukuku*, çev. Seha L. Meray, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1967.
- GOV.UK. "Emergency European Council on Ukraine: David Cameron's statement". Erişim 24 Mart 2023. <https://www.gov.uk/government/speeches/emergency-european-council-on-ukraine-david-camerons-statement>
- Göçer, Mahmut. "Uluslararası Hukuk ve Anayasa Kavramı". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 57/02 (Şubat 2002), 1-16. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001755
- Gözler, Kemal. *Hukuka Giriş*. Bursa: Ekin Basım Dağıtım, 5. Basım, 2008.
- Gözler, Kemal. *Hukukun Genel Teorisine Giriş: Hukuk Normlarının Geçerliliği ve Yorumu Sorunu*. Ankara: USA Yayıncılık, 1998.
- Graeme, P. Herd. "Russia and the "Orange Revolution": Response, Rhetoric, Reality?". *Connections* 4/2 (2005), 15-28. <https://doi.org/10.11610/connections.04.2.04>
- Gündüz, Aslan. *Milletlerarası Hukuk*. İstanbul: Beta Yayınları. 8. Baskı, 2015.
- Güneş, Hakan. "Ukrayna Krizi: Euromeydan, Kırım Referandumu ve Doğu Ukrayna". Emek ve Toplum Araştırmaları Merkezi. 2014. https://www.academia.edu/7603366/UKRAYNA_KR%C4%B0Z%C4%B0_Euromeydan_K%C4%B1r%C4%B1m_Referandumu_ve_Do%C4%9Fu_Ukrayna
- Gürseler, Ceren. "Kırım'ın "Self-Determinasyonu" Nasıl Yorumlanabilir?". *Karadeniz Araştırmaları* 11/43 (2014), 87-115. <https://doi.org/10.12787/karam876>
- Hafkin, Gregory. "The Russo-Georgian War of 2008: Developing The Law of Unauthorized Humanitarian Intervention After Kosovo". *Boston University International Law Journal* 28 (2010). 219-239.
- Haukkala, Hiski. "From Cooperative to Contested Europe? The Conflict in Ukraine as a Culmination of a Long-Term Crisis in EU-Russia Relations". *Journal of*

Contemporary *Journal of Contemporary European Studies* 23/1 (Ocak 2015), 1-16. <https://doi.org/10.1080/14782804.2014.1001822>

Hancılar, Özhan. “Uluslararası Hukukta İnsani Müdahale”. *Çankaya University Journal of Law* 7/2 (Şubat 2011), 97-124.

Higgins, Noelle - Kieran O Reilly. “The use of Force, Wars of National Liberation and the Right to Self-Determination in the South Ossetian Conflict”, *International Criminal Law Review* 9/3 (2009), 567-583. <https://doi.org/10.1163/157181209x457992>

Hilpold, Peter. “Ukraine, Crimea and New International Law, Balancing International Law, with Arguments Drawn from History”. *Chinesse Journal of International Law* 14/2 (Haziran 2015), 237-270. <https://doi.org/10.1093/chinesejil/jmv011>

Hoch, Tomas vd. “Russia’s role in the official peace process in South Ossetia”. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series* 23/23 (Şubat 2014), 53-71. <https://doi.org/10.2478/bog-2014-0004>

H.R., House of Representatives. “H.R. 6911, 110th Cong. § 2(1)”. Erişim 24 Kasım 2022. <https://www.congress.gov/bill/110th-congress/house-bill/6911/text?s=1&r=7>

HRW, Human Rights Watch. “Georgia/Russia: Update on Casualties and Displaced Civilians”. Erişim 21 Şubat 2022. <https://www.hrw.org/news/2008/08/09/georgia/russia-update-casualties-and-displaced-civilians>

Hürriyet. “Putin’in Münih konuşması Genel Kurmay’ın sitesinde”. Erişim 1 Mayıs 2022. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/putinin-munih-konusmasi-genelkurmayin-sitesinde-5956456>

ICJ, International Court Of Justice. (27 Haziran 1986). <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf>

ICG, International Crisis Group. *Georgia: Avoiding War in South Ossetia*. Europe Report No: 159, 2004. <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/caucasus/georgia/georgia-avoiding-war-south-ossetia>

ICG, International Crisis Group. *Russia Vs. Georgia: The Fallout*. Europe Report 159, 2008. <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/caucasus/georgia/russia-vs-georgia-fallout>

ICJ, International Court Of Justice. “Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo/ Overview Of The Case”. Erişim 25 Kasım 2023. <https://www.icj-cij.org/case/141>

IIFMCG, Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia, 2009. https://www.echr.coe.int/Documents/HUDOC_38263_08_Annexes_ENG.pdf.

- İsmayilov, Elnur. "21. Yüzyıl Rusya Dış Politika Doktrinlerinde Güney Kafkasya ve Orta Asya Değerlendirmesi". *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi* 1/1 (Ekim 2013), 87-105.
- Judy Dempsey, "A Who's Who Guide to EU Sanctions on Russia," Carnegie Endowment for International Peace, March 20, 2014, <http://carnegieeurope.eu/strategieurope/?fa=55036>
- Katchanovski, Ivan. "Crimea: People and Territory Before and After Annexation". *Ukraine and Russia: People, Politics, Propaganda and Perspectives*. ed. Agnieszka Pikulicka vd. 80-89. Bristol: E-International relations, 2015.
- Katchanovski, Ivan. "The Orange Evolution? The 'Orange Revolution' and Political Changes in Ukraine". *Post-Soviet Affairs* 24/4 2008, 351-382. <https://doi.org/10.2747/1060-586x.24.4.351>
- Karadağ, Ulaş. "Birleşmiş Milletler Antlaşmasına Göre Meşru Müdafaa Hakk"ı. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7/2 (Aralık 2016), 171-186.
- Karagiannis, Emmanuel. "The Russian Interventions in South Ossetia and Crimea Compared: Military Performance, Legitimacy and Goals". *Contemporary Security Policy* 35/3 (Eylül 2014), 400-420. <https://doi.org/10.1080/13523260.2014.963965>
- Karasar, Hasan Ali. "Saakashvili Pulled the Trigger: Turkey between Russia and Georgia". *SETA Policy Brief*, Erişim 20 Austos 2022. http://setadc.org/wp-content/uploads/2015/05/SETA_Policy_Brief_No_20_Hasan_Ali_Karasar.pdf
- Kaya, İbrahim. *Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk*. Ankara: USAK Yayını, 2005.
- Kelsen, Hans. *Principles of International Law*. New Jersey: The Lawbook Exchange, 2003.
- Kelsen, Hans. "The Natural-Law Doctrine Before the Tribunal of Science". *Western Political Quarterly* 2/4 (Aralık 1949), 481-513. <https://doi.org/10.2307/442971>
- Keohane, Robert, *After Hegemony Cooperation and Discord in the World Political Economy*, New Jersey: Princeton University Press, 2005.
- Keskin, Funda. *Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler*. Ankara: Mülkiyetler Birliği Vakfı Tezler Serisi:4, 1998.
- Keskin, Funda. "Darfur: Koruma Yükümlülüğü ve İnsancıl Müdahale Kavramları Çerçevesinde Bir İnceleme". *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 6/21 (Mart 2009), 67-88.
- Kırdar, Seda. "Conflict Resolution in Georgia: An Analysis Applying The Intractable Conflict Theory and the Governmental Politics Model". *Perceptions: Journal of International Affairs* 13/3 (Ocak 2008), 51-71.

- King, Charles. "The Five-Day War: Managing Moscow After The Georgia Crisis". *Foreign Affairs* 87/6 (Kasım/Aralık 2008), 2-11.
- Kingsbury, Benedict. "Legal Positivism as Normative Politics: International Society, Balance Of Power and Lassa Oppenheim's Positive International Law". *European Journal of International Law* 13/2 (Nisan 2002), 401-436. <https://doi.org/10.1093/ejil/13.2.401>
- Kirchner, Stefan. "Crimea's Declaration of Independence and The Subsequent Annexation by Russia Under International Law". *18 Gonzaga Journal of International Law* (2014), 41-65.
- Koçak, Muhammed. "Rusya'nın İlhakı Sonrası Kırım ve Kırım Tatarları". *Seta Perspektif* 45 (Nisan 2014), 1-5.
- Kolasi, Klevis. "Savaşın Değişen Niteliği Ve Jus Ad Bellum Ve Jus İn Bello'ya Etkisi". *İnsan Hakları Yıllığı* 35 (Haziran 2017), 1-29.
- Konak, Ali. "Kırım'm İlhakı ile Sonuçlanan Ukrayna Krizi ve Ekonomik Etkileri". *Uluslararası AfroAvrasya Araştırmaları Dergisi* 4/8 (Haziran 2019), 80-93
- Köktaş, Nilgün Atıcı. "Saakaşvili Dönemi Gürcistan: İç ve Dış Politika Üzerine Bir Değerlendirme". *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 1/2 (Ekim 2015), 95-110.
- König, Marietta. "The Georgian-South Ossetian Conflict". in *Institute for Peace Research and Security Policy at the University of Hamburg/IFSH*, ed. OSCE Yearbook 2004, 237-249, Baden Baden: 2005.
- Kremlin Resmi Web Sitesi. "Putin Address by the President of the Russian Federation". Erişim 1 Mayıs 2022. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603>
- Kremlin Resmi Web Sitesi. "Direct Line with Vladimir Putin". Erişim 17 Nisan 2022. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/60795>
- Kremlin Resmi Web Sitesi. "Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy". Erişim 4 Ocak 2022. <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>
- Krueger, Heiko. "Implications of Kosovo, Abkhazia and South Ossetia For International Law". *Caucasian Review Of International Affairs* 3/2 (2009), 121-142.
- Kukhianidze, Alexandre vd. *Smuggling Through Abkhazia and Tskhinvali Region/South Ossetia*. HRW 2004. <https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/georgia0109webwcover.pdf>
- Kurt, Selim. "Güvenikleştirme Kuramı Açısından Rusya Federasyonu-Ukrayna Çatışmasını Anlamak". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 75/1 (Şubat 2020), 1-30. <https://doi.org/10.33630/ausbf.669998>

- Kuzio, Taras. "Ukraine and NATO: The evolving strategic partnership". *Journal of Strategic Studies* 21/2 (1998), 1-30. <https://doi.org/10.1080/01402399808437715>
- Kuzio, Taras. "Ukraine's relations with the West since the Orange Revolution". *European Security* 21/3 (Nisan 2012), 395-413. <https://doi.org/10.1080/09662839.2012.655272>
- Kuzio, Taras. "Ukraine between a Constrained EU and Assertive Russia", *Journal of Common Market Studies* 55/1 (2016), 1-18. <https://doi.org/10.1111/jcms.12447>
- Laruelle, Marlene. "Russia as a "Divided Nation", from Compatriots to Crimea: A Contribution to the Discussion on Nationalism and Foreign Policy". *Problems of Post-Communism* 62/2 (2015), 88-97. <https://doi.org/10.1080/10758216.2015.1010902>
- Lieven, Anatol. "Russian Opposition to NATO Expansion". *The World Today* 51/10 (1995), 196-199.
- Lynch, Dov. *Why Georgia Matters*. ISS, 2006. <https://www.jstor.org/stable/resrep07058.1?seq=1>
- Macfarlane, Neil - Menon, Anand. "The Uu and Ukraine". *Survival: Global Politics and Strategy* 56/3 (2014), 95-101. <https://doi.org/10.1080/00396338.2014.920139>
- Magocsi, Paul Robert. *A History of Ukraine*. Toronto: University of Toronto Press, 1996.
- Makarychev, Andrey. "Russia's Neighborhood Policy: Conflictual Contexts And Factors Of Change". Erişim 27 Haziran 2023. <https://dspace.ut.ee/items/5512c6ec-8487-4e41-a5cd-cd5e7863e959>
- Malksoo, Lauri. "The Annexation of Crimea and Balance of Power in International Law". *The European Journal of International Law* 30/1 (Mayıs 2019), 303-319. <https://doi.org/10.1093/ejil/chz019>
- Maitra, Sumantra. "Realism in Russian Foreign Policy: The Crimean Case". *Claws Journal* (2014), 116-128.
- Marten, Kimberly. "Putin's Choices: Explaining Russian Foreign Policy and Intervention in Ukraine". *The Washington Quarterly* 38/2 (2015), 189-204. <https://doi.org/10.1080/0163660x.2015.1064717>
- Marples, Davis R. - Duke, David F. "Ukraine, Russia And The Question of Crimea". *Nationalities Papers* 23/2 (Haziran 1995), 261-289. <https://doi.org/10.1080/00905999508408377>
- Marxsen, Christian. "Crimea's Declaration of Independence". *EJIL*. Erişim 14 Ekim 2023. <https://www.ejiltalk.org/crimeas-declaration-of-independence/>
- Marxsen, Christian. "The Crimea Crisis An International Law Perspective". *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht (Heidelberg Journal of*

- International Law* 74/2 (2014), 367-391.
<https://doi.org/10.18523/kmlpj88177.2016-2.13-36>
- Marxsen, Christian. "International Law in Crisis: Russia's Struggle for Recognition". *German Yearbook of International Law Vol. 58 (2015)*, Max Planck Institute for Comparative Public Law & International Law (MPIL) Research Paper No. 2016-05 (2015), 1-35.
- Mayer, Sebastian. "The EU and NATO in Georgia: complementary and overlapping security strategies in a precarious environment". *European Security* 26/3 (Ağustos 2017), 435-453. <https://doi.org/10.1080/09662839.2017.1352579>
- McFaul, Michael. "Putin, Putinism, and the Domestic Determinants of Russian Foreign Policy". *International Security* 45/2 (Ekim 2020), https://doi.org/10.1162/isec_a_00390
- Mert, Okan. *Türkiye'nin Kafkasya Politikası ve Gürcistan*. İstanbul: IQ Yayıncılık, 2004.
- Metin, Sevtap. "Yeniden Doğal Hukuk Modellemesi: John Finnis". *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 62/1-2 (2004), 165-207.
- Meydan, Vildan. "2008 Rusya-Gürcistan Savaşı'nın Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma Yasağı Çerçevesinde Analizi". *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2/2 (Aralık 2017), 417-429. <https://doi.org/10.33905/bseusbed.344587>
- MFA, The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation. "Statement by Vladimir Voronkov, Acting Permanent Representative of the Russian Federation, at the Special Meeting of the OSCE Permanent Council held on August 8, 2008". Erişim 7 Ağustos 2021. https://mid.ru/fr/foreign_policy/rso/1595515/?lang=en
- Mikhelidze, Nona. "After the 2008 Russia-Georgia War: Implications for the Wider Caucasus". *The International Spectator* 44/3 (Eylül 2009), 27-42. <https://doi.org/10.1080/03932720903148807>
- Milliyet*. "Obama'nın Telefon Trafiği". (8 Mart 2014). <https://www.milliyet.com.tr/dunya/obamanin-telefon-trafigi-1848655>
- Morozova, Natalia. "Geopolitics, Eurasianism and Russian Foreign Policy Under Putin". *Geopolitics* 14/4 (Kasım 2009), 667-686. <https://doi.org/10.1080/14650040903141349>
- Murphy, Sea. D., *Humanitarian Intervention: The United Nations in an Evolving World Order*, Pennsylvania: University of Pennsylvania Press, 1996.
- Nan, Susan Allen. "The Roles of conflict resolution Scholars in Georgian-Abkhaz and Georgian-South-Ossetian Conflict and Conflict Resolution". *Cambridge Review of International Affairs* 23/2 (Haziran 2010), 237-258. <https://doi.org/10.1080/09557571003745856>

- NATO. 2014. "Wales summit declaration issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Wales." Erişim 24 Ekim 2023. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm
- Nichol, Jim. *Russia-Georgia Conflict in South Ossetia: Context and Implications for US Interests*. CRS Report for Congress, 2008. https://www.everycrsreport.com/files/20080813_RL34618_af7d22e7f33f1eadc090b329791f1bbc6fad71e4.pdf
- Nichol, Jim. *Georgia (Republic) and NATO Enlargement: Issues and Implications*. Congressional Research Service, 2009. https://www.everycrsreport.com/files/20080307_RS22829_b4438141b0d960796929537746800b39ec02c48f.pdf
- Nitoiu, Cristian. "Towards conflict or cooperation? The Ukraine crisis and EU-Russia relations". *Southeast European and Black Sea Studies* 16/3 (Temmuz 2016), 1-17. <https://doi.org/10.1080/14683857.2016.1193305>
- Nolte, Georg. "Intervention by Invitation". Max Planck Encyclopedia of Public International Law (Ocak 2010). <https://doi.org/10.1093/law:epil/9780199231690/e1702>.
- Nunner, Stephan A. "International Law, Recognition and the Recent Practice of States in the Cases of Kosovo, South Ossetia and Abkhazia". *Bilge Strateji* 8/14 (Mart 2016), 19-46.
- Nussberger, Angelika. "The War between Russia and Georgia-Consequences and Unresolved Questions". *Göttingen Journal of International Law* 1/2 (2009), 341-364. <https://doi.org/10.3249/1868-1581-1-2-nussberger>
- Nye, Joseph S. - Welch, David A. *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak*. çev. Renan Akman. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. 6. Basım, 2021.
- Oğurlu, Ebru. "Ağustos 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin Güney Kafkasya Politikası". *Avrasya Etüdüleri* 19/43 (2010), 99-127.
- OHCHR, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. UN Human Rights in Ukraine. Erişim 20 Mayıs 2023. <https://www.ohchr.org/en/countries/ukraine/our-presence>
- Orallı, Levent Ersin. "Uluslararası Hukukta ve BM Sisteminde Askeri Müdahale Olgusu". *Tesam Akademi Dergisi* 1/1 (Ağustos 2014), 102-127.
- Overland, Indra. "The Closure of the Russian Military Base at Akhalkalaki: Challenges for the Local Energy Elite, the Informal Economy and Stability". *The Journal of Power Institutions in Post-Soviet Societies* 10 (Aralık 2009). <https://doi.org/10.4000/pipss.3717>
- Özarslan, Bahadır Bumin. "Soğuk Savaş Sonrasında Kırım'ın ve Kırım Tatar Türklerinin Statüsü". *Uluslararası Hukuk ve Politika* 10/39 (2014), 97-135.

- Özenç, Berke. *Hukuk Devleti: Kökenleri ve Küreselleşme Çağındaki İşlevi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.
- Öztopal, Mustafa Kemal. “Önde Gelen Uluslararası Örgütlerin Kırım’ın Yasadışı İlhakına Tepkiler”. *International Crimes and History* 19 (Ocak 2019), 105-135.
- Öztürk, Ahmet. “Rusya-Gürcistan Krizi: Yerel Bir Çatışma Küresel Yansımalar”. *Orta Asya ve Kafkas Araştırmaları Dergisi* 4/7 (2009), 1-27.
- Öztürk, Senem. “Jeopolitiğin Rusya Federasyonu’na Etkilerinin Kuzey Kafkasya-Gürcistan-Güney Osetya Çerçevesinde İncelenmesi”. *Güvenlik Stratejileri* 9/17 (Temmuz 2013), 201-242.
- Parmentier, Florent. “Normative Power, EU Preferences and Russia. Lessons from the Russian-Georgian War”. *European Economy Review* 9 (2009), 49-61.
- Pazarıcı, Hüseyin. *Uluslararası Hukuk Dersleri*. Ankara: Turhan Kitabevi. 8. Basım, 2004.
- Pazarıcı, Hüseyin. *Uluslararası Hukuk*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2015.
- Pegg, Scott. *International Society and the De Facto State*. New York: Ashgate, 1998.
- Peuch, Jean-Christophe. “Russia: Moscow Concerned NATO Spy Planes May Use Georgian Airspace”. *RFE/RL*. Erişim 11 Temmuz 2023. <https://www.rferl.org/a/1103774.html>.
- POTR, Presiden of Russia. “Address by President of the Russian Federation”. Erişim 2 Eylül 2022. <http://eng.kremlin.ru/news/6889>.
- POTR, Presiden of Russia. “Direct Line with Vladimir Putin”. Erişim 15 Temmuz 2023. <http://eng.kremlin.ru/news/7034>
- Putin, Vladimir. “Vladimir Putin answered journalists’ questions on the situation in Ukraine”. (Görüşme transkripti, Görüşme 4 Mart 2014). https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/d-ru/dv/dru_20140312_08_/dru_20140312_08_en.pdf
- ReliefWeb. Dmitry Medvedev met with the leaders of parliamentary factions in the State Duma. Erişim 19 Kasım 2022. <https://reliefweb.int/report/georgia/dmitry-medvedev-met-leaders-parliamentary-factions-state-duma-kremlin-moscow-august>.
- Reliefweb. “Russia dismisses Georgia's call for expanded OSCE mandate in South Ossetia”. Erişim 24 Şubat 2022. <https://reliefweb.int/report/georgia/russia-dismisses-georgias-call-expanded-osce-mandate-south-ossetia>
- Remler, Philip. “Russia’s Stony Path in the South Caucasus”. *Carnegie Endowment for International Peace*. Erişim 7 Temmuz 2023. <https://carnegieendowment.org/2020/10/20/russia-s-stony-path-in-south-caucasus-pub-82993>.

- Retz, Bettina. "Russian Military Capabilities after 20 Years of Reform". *Survival: Global Politics and Strategy* 56/3 (Mayıs 2014), 61-84. <https://doi.org/10.1080/00396338.2014.920145>
- Reuters. "EU sets out three steps to pressure Russia over Ukraine" Erişim 23 Ekim 2023. <https://www.reuters.com/article/us-eu-russia-ukraine-sanctions-idUSBREA251WI20140306/>
- Riasanovsky, Nicholas V. - Steinberg. Mark D. *Rusya Tarihi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2016,
- Rühle, Michael. "NATO and the Ukraine Crisis". *American Foreign Policy Interests* 37/2 (2015), 80-86. <https://doi.org/10.1080/10803920.2015.1038925>
- Sak, Yıldırım, "Uluslararası Hukukta İnsancıl Müdahale ve Libya Örneği: Suriye’de Yaşanan ya da Yaşanacaklar için Dersler". *Uluslararası İlişkiler* 11/44 (Mart 2015), 121-153.
- Schachter, Oscar. "The Right of States to Use Armed Force". *Michigan Law Review* 82/5 (Nisan/Mayıs 1984), 1620-1646. <https://doi.org/10.2307/1288499>
- Schwartz, Michael vd. "Russia and Georgia Clash over Separatist Region". *The New York Times* (8 Ağustos 2008). <http://www.nytimes.com/2008/08/09/world/europe/09georgia.html?scp=5&sq=ossetia&st=nyt>
- SCP, Security Council Report. *S/PV.7138*. New York: United Nation. 2014. https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_pv_7138.pdf
- SCP, Security Council Report. *S/PV.7144* New York: United Nation. 2014. https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_pv_7144.pdf
- Sergey Tolstov. "Ukrayna'daki Siyasi Krizin Sebepleri ve Öne Çıkan Özellikleri". *Aljazeera*. Erişim 7 Nisan 2023. <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/ukraynadaki-siyasi-krizin-sebepleri-ve-one-cikan-ozellikleri>
- Sestanovich, Stephen. "What Has Moscow Done?". *Foreign Affairs* 87/6 (Kasım/Aralık 2008), 12-28.
- Simpson, Brad. "Self-Determination in the Age Of Putin". *Foreign Policy*, Erişim 2 Mart 2023. <https://foreignpolicy.com/2014/03/21/self-determination-in-the-age-of-putin/>
- Shaw, Malcolm N., *Uluslararası Hukuk*. çev. Yücel Acer vd. , Ankara: TÜBA, 8. Basım, 2018.
- Shen, Jianming. "The Basis of Internaional Law: Why Nations Observe". *Penn State International Law Review* 17/2 (1999), 287-355.

- Sigwart, Lara. *Broken policies: Re-escalation of violence in the South Ossetia Conflict 1989-2008. Mechanisms of Western Influence on Georgian State Leaderships Prior to Escalations in the Georgian-Ossetian Conflict in 2002, 2004 and 2008*. Universitat Bremen, Doktora Tezi, 2012.
- Sneider, Noah. “2 Choices in Crimea Referendum, but Neither Is ‘No’” *The New York Times* (14 Mart 2014). <https://www.nytimes.com/2014/03/15/world/europe/crimea-vote-does-not-offer-choice-of-status-quo.html>
- Socor, Vladimir. “South Ossetia-An Issue between Tbilisi and Moscow”. Euroasia Daily Monitor. Erişim 19 Nisan 2022. <https://jamestown.org/program/south-ossetia-an-issue-between-tbilisi-and-moscow/>
- SSCU, State Statistics Committee of Ukraine. “All-Ukrainian Population Census 2001” Erişim 22 Eylül 2023. <http://2001.ukrcensus.gov.ua/eng/>.
- Sur, Melda. *Uluslararası Hukukun Esasları*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2019.
- Şöhret, Mesut. “Kırım Sorununun Uluslararası Hukukta Devletlerin Kurulma ve Sona Erme Şekilleri Bakımından İncelenmesi”. *Karadeniz Araştırmaları Merkezi* 14/53 (Ocak 2017), 1-27. <https://doi.org/10.12787/karam1142>
- Talmon, Stefan. “The Responsibility of Outside Powers for Acts of Secessionist Entities”. *International and Comparative Law Quarterly* 58/3 (Haziran 2009), 593–617. <https://doi.org/10.1017/s0020589309001171>
- TASS, Telegrafnoe Agentstvo Sovetskogo Soyuza. “Putin’s letter on use of Russian army in Ukraine goes to upper house”. Erişim 7 Mart 2023. https://tass.com/russia/721586?utm_source=google.com&utm_medium=organic&utm_campaign=google.com&utm_referrer=google.com
- Taşdemir, Fatma. *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*. Ankara: USAK Yayınları, 2006.
- Taşdemir, Fatma – Özer, Adem. “Uluslararası Hukuk Açısından Kırım Sorunu: Kosova'nın Rövanşı mı?”. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 10/1 (Haziran 2015), 43-61.
- Tavkul, Ufuk. *Etnik Çatışmaların Gölgesinde Kafkasya*. İstanbul: Ötüken Yayıncılık, 2002.
- The Moscow Times. “Putin Recognizes Crimea as a 'Sovereign and Independent' State”. Erişim 1 Nisan 2022. <https://www.themoscowtimes.com/2014/03/18/putin-recognizes-crimea-as-a-sovereign-and-independent-state-a33064>
- The New York Times. “U.S. and Europe Set to Toughen Russia Sanctions”. (28 Temmuz 2015). http://www.nytimes.com/2014/07/29/world/europe/us-and-europe-agree-to-escalate-sanctions-onrussia.html?_r=0. 65

- The Times. "Exodus begins for the families fearing future under Russian yoke". Erişim 4 Mart 2023. <https://www.thetimes.co.uk/article/exodus-begins-for-the-families-fearing-future-under-russian-yoke-8fctzr5wxz3>
- Thierry, Hubery. "The Thought of Georges Scelle". *European Journal of International Law* 1/1 (1990), 193-209. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.ejil.a035762>
- Thomas, Timothy L. "The Bear Weent Through The Mountain: Russia Appraises its Five-Day in South Ossetia". *Journal of Slavic Military Studies* 22/1 (şubat 2009), 31-67. <https://doi.org/10.1080/13518040802695241>
- Toal, Gerard. "Russia's Kosovo: A Critical Geopolitics of the August War 2008 War over South Ossetia", *Eurasian Geography and Economics* 49/6 2008, 670-705. <https://doi.org/10.2747/1539-7216.49.6.670>
- Toomey, Michael. "The August 2008 Battle of South Ossetia: Does Russia Have A Legal Argument For Intervention?". *Temple Int'L & Comp. L.J.* 23/2 (2009), 443-477.
- Topal, Ahmet Hamdi. *Uluslararası Terörizm ve Terörist Eylemlere Karşı Kuvvet Kullanımı*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2005.
- Topal, Ahmet Hamdi. "Uluslararası Hukuk Açısından Kırım'ın İlhakı ve Self Determinasyon Hakkı". *Star* (23 Mart 2014). <http://haber.stargazete.com/acikgorus/uluslararasi-hukuk-acisindan-kirimin-ilhaki-ve-self-determinasyon-hakki/haber-859182> E
- Traub, James. "Taunting the Bear". *The New York Times* (9 Ağustos 2008). <https://www.nytimes.com/2008/08/10/weekinreview/10traub.html>
- Treaties UN, United Nation. "Budapest Memorandums on Security Assurances". Erişim 25 Nisan 2022. <https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=0800000280401fbb>
- TRISA-CTID, Tradoc G2 Intelligence Support Activity - Complex Operational Environment and Threat Integration Directorate. *Crimea Crisis: February-March 2014*. TRISA-CTID Threat Report, 2014.
- Tüysüzoğlu, Göktürk. "Rusya Dış Politikası'nın Etkin Silahı: Donmuş Çatışma Bölgeleri". *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 13/26, (Ekim 2013), 185-219. <https://doi.org/10.17752/guvenlikstrtrj.356957>
- Uçarol, Rıfat. *Siyasi Tarih (1789-2001)*. İstanbul: Der Yayınları, 2008.
- Ulusoy, Ülkü Halatçı. "Uluslararası Hukuk Açısından Libya ve Suriye Örneğinde Koruma Sorumluluğu". *TAAD* 4/14 (Temmuz 2013), 269-297.
- Umland, Andreas - von Essen, Hugo. "Russia's Dictated Non-Peace for Ukraine in 2014-2022: Why the Minsk Agreements Were Doomed from the Start and What Lessons They Teach". *SCEEUS Report No. 3*. Erişim 1 Eylül 2023,

- <https://sceeus.se/en/publications/russias-dictated-non-peace-for-ukraine-in-2014-2022/>
- UNGA, United Nation General Assembly. (2005). 2005 World Summit Outcome (A/RES/60/1). <https://peacemaker.un.org/node/95>
- UN Charter, United Nation Charter. 1945. Erişim 15 Mart 2020. <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>
- UNDL, United Nations Digital Library. “Resolution 1199”. Erişim 25 Mart 2021. <https://digitallibrary.un.org/record/260416>.
- UNDL, United Nations Digital Library. “Resolution 497 (1981) / adopted by the Security Council at its 2319th meeting, on 17 December 1981”. Erişim 17 Mart 2023. <https://digitallibrary.un.org/record/26751>
- UNDL, United Nations Digital Library. “Principles which should guide Members in determining whether or not an obligation exists to transmit the information called for under Article 73e of the Charter”. Erişim 3 Mart 2023. <https://digitallibrary.un.org/record/206178>
- UNDL, United Nations Digital Library. “Security Council, 69th year: 7125th meeting”. Erişim 29 Ağustos 2023. <https://digitallibrary.un.org/record/766547>
- UNDL, United Nations Digital Library. “Resolution 662 (1990) / adopted by the Security Council at its 2934th meeting”. Erişim 27 Şubat 2022. <https://digitallibrary.un.org/record/94573>
- UN ILCYB, United Nations International Law Commission Yearbook. *Year Book of the International Law Commission*. New York: United Nation Publication, 1980. https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1979_v2_p2.pdf
- UNP, United Nation Press. “Security Council hears conflicting Russian, Georgian views of worsening crisis as members seek end to violence in day’s second meeting on South Ossetia”, Erişim 27 Şubat 2022. <https://press.un.org/en/2008/sc9418.doc.htm>
- UNP, United Nation Press. “Security Council holds third emergency meeting as South Ossetia conflict intensifies, expands to other parts of Georgia”. Erişim 10 Mart 2022. <https://press.un.org/en/2008/sc9419.doc.htm>
- U.S. Senate, Senate Of The United States. S. 3567 (2008) <https://www.govinfo.gov/content/pkg/BILLS-110s3567is/pdf/BILLS-110s3567is.pdf>
- UNSC, United Nation Security Council. *Draft Resolution UN Doc. S/2014/189* (Mart 2014). <https://www.securitycouncilreport.org/un-documents/document/s2014189.php>

- Wang Wan. "Impact of Western Sanctions on Russia in the Ukraine Crisis". *Journal of Politics and Law* 8/2 (Mart 2015), 1-6. <https://doi.org/10.5539/jpl.v8n2p1>
- Wheatly, Steven. *The Democratic Legitimacy of International Law*. Oxford: Hart Publishing, 2010.
- Whewell, Tim. "Georgia accused of targeting civilians". *BBC News* (28 Ekim 2008). http://news.bbc.co.uk/2/hi/in_depth/7692751.stm.
- White, Stephan - McAllister, Ian. "Rethinking the 'Orange Revolution'". *Journal of Communist Studies and Transition Politics* 25/2 (Kasım 2010), 227-254. <https://doi.org/10.1080/13523270902903947>
- Wittke, Cindy. "The Minsk Agreements more than "scraps of paper"?". *East European Politics* 35/3 (2019), 264-290. <https://doi.org/10.1080/21599165.2019.1635885>
- Wydra, Doris. "The Crimea Conundrum: The Tug of War Between Russia and Ukraine on the Questions of Autonomy and Self-Determination". *International Journal on Minority and Group Rights* 10 (2004), 111-130. <https://doi.org/10.1163/157181104322784826>
- Veebel, Viljar - Markus, Raul. "Lessons From The EU-Russia Sanctions 2014-2015". *Baltic Journal of Law & Politics* 8/1 (Haziran 2015), 165-194. <https://doi.org/10.1515/bjlp-2015-0015>
- Vesti.ru. "Kırım Başbakanı Putin'den yarımada barışı sağlamasını istedi". Erişim 28 Eylül 2022. <https://www.vesti.ru/article/1830452>
- VCLT, Vienna Convention on the Law of Treaties. Vienna: United Nations Treaty Series, 1969. Erişim 12 Temmuz 2022. https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_1_1969.pdf
- Vincent, R.J. *Nonintervention and International Order*. New Jersey: Princeton University Press, 1974.
- Yapıcı, Merve İrem. "Bosna Hersek'te Gerçekleştirilen Askeri Müdahalenin Uluslararası Hukuktaki Yeri". *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi* 2/8 (2007a), 1-24.
- Yapıcı, Merve İrem. "Kafkasya'nın Sorunlu Bölgesi: Güney Osetya". *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi* 2/3 (2007b), 71-104.
- Yenigün, Cüneyt - Bolat Mehmet Ali. "Gürcistan: Yeni Dünyanın Doğu-Batı Sınırı". *Dünya Çatışmaları*. 457-488. ed. Kemal İnat vd. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık: 2010.
- Yılmaz, Reha. "Bağımsızlık Sonrası Dönemde Rus-Gürcü İlişkileri ve Kırılma Noktaları". *Avrasya Etüdlere* 19/43 (2010), 21-42.
- Yin, Robert K. *Case Study Research and Applications Design and Methods*. Los Angeles: SAGE, 6. Basım. 2018.

Zon. Hans van. “Why Orange Revolution succeeded”. *Perspectives on European Politics and Society* 6/3 (2005), 373-402. <https://doi.org/10.1080/15705850508438925>

Zubov, Andrei. “In Crimea, Putin Has “Lost His Mind””. (Görüşmeci Claire Bigg, Görüşme transkripti). <https://www.rferl.org/a/interview-in-crimea-putin-has-lost-his-mind/25284114.html>

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Aslı Büşra KURAKCI	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Fakülte	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bölümü	Uluslararası İlişkiler
Yüksek Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Enstitü Adı	Ortadoğu Enstitüsü
Anabilim Dalı	Ortadoğu Çalışmaları
Programı	
Makale ve Bildiriler	
1. Dursun, Rumeysa - Kurakcı, Aslı Büşra. “Uluslararası Hukukta Kuvvete Başvurmama Ve Gürcistan Örneği”. <i>Akademik Hassasiyetler</i> 9/19 (Ağustos 2022), 461-486.	
2. Kurakcı, Aslı Büşra, - Dursun, Hatice Rumeysa. “Ukrayna-Ab-Nato İlişkisi Bağlamında Rusya’nın Kırım Müdahalesi”. <i>Giresun Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi</i> 9/1 (Haziran 2023), 84-107.	